

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ : ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΛΑΣ**

ΚΟΥΓΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (Α.Μ. 1204Μ028)

ΑΘΗΝΑ 2006

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ:

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

ΑΞΕ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
Ε.Ε. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΖΠΠΕ ΖΩΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΗΣ
Η.Π.Α. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΟΝΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΟΟΣΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΧΚΑΕ ΧΩΡΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΝΑΜ ΧΩΡΕΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

ΞΕΝΕΣ

ΑSΕΑΝ ΧΩΡΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟΥ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ
ΝΑΦΤΑ ΧΩΡΕΣ ΒΟΡΕΙΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	7
1.1 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	7
1.2 ΣΤΟΧΟΙ ΑΞΕ	11
1.2.1 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ (RESOURCE SEEKING):	11
1.2.2 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΓΟΡΩΝ (MARKET SEEKING):	11
1.2.3 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (EFFICIENCY SEEKING):	12
1.2.4 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ (STRATEGIC ASSET SEEKING):	12
1.3. ΜΟΡΦΕΣ ΑΞΕ	13
1.3.1 ΘΥΓΑΤΡΙΚΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (WHOLLY-OWNED SUBSIDIARY):	13
1.3.2 ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ (JOINT VENTURE):	14
1.3.3 ΜΕΡΙΚΗ ΕΞΑΓΟΡΑ (PARTIAL ACQUISITION):	15
1.4 ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	16
1.4.1 ΤΟ ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:	17
1.4.2 ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:	18
1.4.3 ΤΙΣ ΜΕΣΕΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ:	18
1.4.4 ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ :	19
1.5 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ, ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	22
2.1 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	22
2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΟΟΣΑ	28
2.3 Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	31
2.3.1 Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ 15	31
2.3.2 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	35
2.4 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	40
2.4.1 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΞΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	40
2.4.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	43
2.4.3 ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	54
3.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	54
3.1.1 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	57
3.1.1.1 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004	57
3.1.1.2 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2003	61
3.2 ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	64
3.2.1 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 2004- 2005	64
3.2.2 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 2003 -2004	69
3.3 Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	71
3.3.1 ΚΑΤΑ ΤΟ 2003	71
3.3.2 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1996-2003	72

3.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	74
3.4.1 ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004- 2005 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	74
3.4.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΜΗΝΙΑΙΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	77
3.4.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ.....	78
3.5 ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΥΡΥΝΑ ΤΟΥ 2000)	81
3.5.1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.....	81
3.5.2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΩΝ.....	82
3.5.3 ΜΕΣΟ ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	83
3.5.4 ΜΕΣΟ ΩΡΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	84
3.6 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 2006	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ. ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ Ή ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΟΙ; 87	
4.1 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΚΑΙ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	87
4.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ	89
4.2.1 ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΑΞΕ: ΣΤΟΧΟΣ Η ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ.....	89
4.2.2 ΚΑΘΕΤΕΣ ΑΞΕ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:	90
4.2.2.1 ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	90
4.2.2.2 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ Ή ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	91
4.2.3 ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΑΞΕ	91
4.2.4 ΑΞΕ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΠΟΙΗΣΗ.....	92
4.2.5 ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΞΕ ΑΝΤΙΚΑΘΙΣΤΑΝΤΑΙ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ	93
4.2.6 Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ KRUGMAN	96
4.2.7 ΔΕΝ ΒΟΗΘΑ Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ	96
4.2.8 ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ (ΒΕΑ) ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΞΕ.....	97
4.2.9 Η ΙΣΧΥΡΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΝΑΙ Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΤΟΝ RODRIK	102
4.2.10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΜΕΤΡΟ Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.	102
4.3 ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΑΞΕ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	103
4.3.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ: ΓΕΝΙΚΑ	103
4.3.1.1 ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΗ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	104
4.3.1.2 ΔΙΑΨΕΥΣΗ ΝΕΟΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	104
4.3.2 ΟΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΟΤΑΝ ΠΡΟΒΑΙΝΟΥΝ ΣΕ ΑΞΕ ΑΜΕΙΒΟΥΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.....	105
4.3.3 Η ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ	106
4.4 ΟΙ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ :ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ (ΓΕΝΙΚΑ).....	108

4.4.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	111
4.4.2 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	118
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΚΑΙ Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.	121
5.1 ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	121
5.1.1 ΑΞΕ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΕΣ	122
5.1.2 ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΞΕ ΠΟΙΚΙΛΟΥΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΓΚΥΡΙΑ	123
5.1.3 ΖΩΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΗΣ.....	123
5.2 ΑΙΤΙΑ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	126
5.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΑΙΤΙΑ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ.....	126
5.2.2 ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝΤΑΣΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	126
5.2.3 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	128
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	134
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	137
ΠΗΓΕΣ	139
Α. ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	139
Β. ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	141
Γ. ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	142

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Καθώς η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας περνά μέσα από την επενδυτική δραστηριοποίηση και με δεδομένο ότι τις τελευταίες δεκαετίες ένα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό της επενδυτικής δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο διεξάγεται μέσα από την διενέργεια άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ), είναι σημαντικό να μελετηθεί εάν υπάρχουν συγκεκριμένοι προσδιοριστικοί παράγοντες που επιδρούν ουσιαστικά επί της «γεωγραφικής θέσης» δραστηριοποίησης των ξένων επενδυτικών κεφαλαίων. Πολύς λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια για την αδυναμία της Ελληνικής οικονομίας να προσελκύσει μεγάλο όγκο ξένων επενδυτικών κεφαλαίων με την μορφή των ΑΞΕ, με τις αρνητικές συνέπειες που έχει αυτό στους ρυθμούς της οικονομικής αναπτύξεως της, αλλά και στην δημιουργία σύγχρονων, ισχυρών, βιώσιμων και ανταγωνιστικών παραγωγικών δομών. Ορισμένοι μάλιστα σπεύδουν να ενοχοποιήσουν το υψηλό κόστος εργασίας της ελληνικής οικονομίας χωρίς προηγουμένως να έχουν προβεί σε επιστημονικές μελέτες προκειμένου να διερευνήσουν τι είδους ΑΞΕ διενεργούνται, σε ποιους κυρίως παραγωγικούς τομείς απευθύνονται, ποιοι είναι οι βασικοί στόχοι των επενδυτών που διενεργούν ΑΞΕ και πώς αυτοί οι στόχοι διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος της επενδύσεως, προς ποιες χώρες κυρίως οι ΑΞΕ κατευθύνονται και με τι χαρακτηριστικά, και εν τέλει να διαπιστώσουν εάν όντως υπάρχει κάποιου είδους στατιστική συσχέτιση μεταξύ του κόστους εργασίας και της προσέλκυσης ΑΞΕ και αν υπάρχει σε ποιο βαθμό και σε ποιους από τους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας ή μήπως υπάρχουν και άλλοι περισσότερο σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες όπως η παραγωγικότητα της εργασίας ή ο βαθμός και ρυθμός ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς ή προσβασιμότητα μίας οικονομίας προς άλλες αναπτυσσόμενες ή ανεπτυγμένες οικονομίες που ίσως διαδραματίζουν σε κάποιες περιπτώσεις και σημαντικότερο ρόλο για την προσέλκυση ΑΞΕ. Σε αυτά ακριβώς τα ερωτήματα επιχειρεί να δώσει απάντηση η συγκεκριμένη μελέτη και μάλιστα να δώσει απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα όχι μόνο γενικά αλλά και ειδικά αν στα πλαίσια της ελληνικής οικονομίας (για την οποία γίνεται σε όλα τα κεφάλαια ιδιαίτερη αναφορά) το κόστος εργασίας διαδραματίζει ή όχι σημαντικό ρόλο και επιδρά καθοριστικά στην προσέλκυση ΑΞΕ.

Προκειμένου να απαντηθούν τα συγκεκριμένα ερωτήματα η συγκεκριμένη μελέτη ακολουθεί μία λογική δομή και χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, το οποίον ενέχει εισαγωγικό χαρακτήρα προσδιορίζονται βασικές έννοιες όπως των ΑΞΕ, του είδους αυτών αλλά και των μορφών τους, του κόστους της εργασίας αλλά και της παραγωγικότητας αυτής. Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται να διερευνηθεί πως οι ΑΞΕ κατανέμονται, σε παγκόσμια, πανευρωπαϊκή αλλά και ελληνική κλίμακα κατά χώρα ή σύνολο χωρών και κατά τομέα παραγωγικής δραστηριότητας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται συγκριτικά στατιστικά στοιχεία για το κόστος της εργασίας αλλά και την παραγωγικότητα αυτής στην Ελλάδα και στην Ε.Ε. Στο τέταρτο κεφάλαιο που είναι και το σημαντικότερο καθώς πρόκειται για τον κεντρικό προβληματισμό αυτής της ερευνητικής προσπάθειας, εφόσον έχει μελετηθεί η κατανομή των ΑΞΕ κατά χώρα και κατά κλάδο αλλά και τα

συγκριτικά στατιστικά στοιχεία για το κόστος εργασίας επιχειρείται – και με την βοήθεια διάφορων οικονομετρικών ερευνών που στηρίζονται σε πραγματικά εμπειρικά και υπαρκτά στατιστικά στοιχεία αλλά και σχετικών θεωριών- να αναβρεθούν εκείνοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επιδρούν καταλυτικά στην προσέλκυση ΑΞΕ γενικά αλλά και στα πλαίσια της ελληνικής οικονομίας ειδικότερα. Ιδιαίτερος δε επιχειρείται να δοθεί απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα αυτής της μελέτης εάν το κόστος εργασίας είναι αυτό που διαδραματίζει τον σημαντικότερο παράγοντα προσέλκυσης ΑΞΕ ή εάν άλλοι παράγοντες είναι αυτοί που διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο με ιδιαίτερη αναφορά στις μελέτες και τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν για την Ελληνική οικονομία. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο εφόσον έχουν πλέον εντοπιστεί οι προσδιοριστικούς παράγοντες προσέλκυσης επενδύσεων μελετάται ποιες πολιτικές έχουν εφαρμόσει από ορισμένες χώρες στην προσπάθεια τους να προσελκύσουν ΑΞΕ αλλά και η αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών ως προς την ανάπτυξη της οικονομίας. Τέλος, προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής δράσης για την προσέλκυση επενδύσεων και την αντιμετώπιση του φαινομένου μετανάστευσης επενδυτικών κεφαλαίων στο οποίο επίσης γίνεται συνοπτική αναφορά. Ο επίλογος τέλος αναφέρεται εξαιρετικώς συνοπτικά στα σημαντικότερα από τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Η επένδυση¹ είναι ροή ενώ το άθροισμα των επενδύσεων² είναι το κεφάλαιο. Επένδυση, σε μία οικονομία, για μία ορισμένη χρονική περίοδο, είναι η δημιουργία νέου παγίου κεφαλαίου³ (νέα κτήρια, νέες εγκαταστάσεις, νέος μηχανολογικός εξοπλισμός, εγχειοβελτιωτικά έργα και βελτιώσεις ή επεκτάσεις του υπάρχοντος κεφαλαιουχικού εξοπλισμού). Στην επένδυση σε μακροοικονομική ή εθνικολογιστική βάση δεν περιλαμβάνεται η δαπάνη για αγορά μετοχών, οικοπέδων⁴, ομολογιών, παλαιών εγκαταστάσεων, ψυγείων, τηλεοράσεων κ.λ.π. Οι αγορές αυτές μπορούν να αποτελούν επένδυση για τα άτομα όχι όμως για την οικονομία. Περιλαμβάνονται όμως η μεταβολή των αποθεμάτων των επιχειρήσεων γιατί όταν είναι θετική εκλαμβάνεται ως επένδυση όπου η επιχείρηση αγοράζει τα δικά της προϊόντα. Οι επενδύσεις διακρίνονται σε ιδιωτικές και δημόσιες. Οι ιδιωτικές επενδύσεις διακρίνονται σε: α) Επενδύσεις επιχειρήσεων σε πάγια στοιχεία⁵, β) Επενδύσεις σε κατασκευή κτηρίων για στέγαση, γ) Επενδύσεις σε μεταβολή αποθεμάτων των επιχειρήσεων. Επίσης οι επενδύσεις διακρίνονται σε ακαθάριστες και σε καθαρές(χωρίς αποσβέσεις). Η επένδυση είναι πολύ σημαντική για κάθε οικονομία και αποτελεί το «ευγενές καύσιμο» της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Σε μικροοικονομικό επίπεδο επένδυση είναι η μετατροπή χρηματικών κεφαλαίων σε κεφαλαιουχικά παραγωγικά μέσα⁶.

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) ορίζονται ως επενδύσεις, οι οποίες συνδυάζουν τόσο μία μακροχρόνια σχέση, όσο και ένα διαρκές ενδιαφέρον και έλεγχο μιας «οντότητας» μιας οικονομίας (αυτόνομου εξωτερικού επενδυτή ή συγγενούς επιχείρησης) με μια εγχώρια επιχείρηση μιας άλλης οικονομίας διαφορετικής από αυτής που χρησιμοποιεί ως έδρα ο αυτόνομος επενδυτής είτε αυτός είναι εγχώρια, είτε θυγατρική επιχείρηση.⁷ Στην περίπτωση των ΑΞΕ ο επενδυτής ασκεί σημαντική επιρροή στη διοίκηση της εγχώριας επιχείρησης της άλλης οικονομίας. Φορείς των ΑΞΕ δύνανται να είναι ιδιώτες επενδυτές, θεσμικοί επενδυτές, ιδιωτικές επιχειρήσεις.

¹ Γεώργιος Αγαπητός (2004), *Εγχειρίδιο των βασικών οικονομικών εννοιών*, εκδ. Γεώργιος Αγαπητός, σελ.140 .

² Απόθεμα.

³ Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί επένδυση σε μακροοικονομικό επίπεδο η αλλαγή της ιδιοκτησίας του ήδη υφιστάμενου παγίου κεφαλαίου, αυτό μπορεί να θεωρηθεί επένδυση σε μικροοικονομικό επίπεδο γι' αυτόν που το αγοράζει και αποεπένδυση γι' αυτόν που το πουλάει.. Πρόκειται για το σφάλμα της σύνθεσης στο οποίο τείνουν να υποπευτούν κάποιοι μη καλοί γνώστες της οικονομικής επιστήμης. Κάτι που ισχύει για ένα μεμονωμένο άτομο σε μικροεπίπεδο δεν ισχύει κατ' ανάγκη και για το σύνολο της οικονομίας σε μακροεπίπεδο .

⁴ Αξία γης.

⁵ Κτήρια, αποθήκες, εργοστάσια και άλλα στοιχεία του πάγιου εξοπλισμού.

⁶ Στην οικονομία ως κεφαλαιουχικά παραγωγικά μέσα ορίζουμε τα παραχθέντα μέσα παραγωγής, πρόκειται για εκείνα τα προϊόντα που παράγονται με σκοπό να συμβάλλουν στην παραγωγική διαδικασία όπως για παράδειγμα είναι οι μηχανές συσκευασίας, τα μηχανήματα συγκόλλησης, ο ιμάντας μεταφοράς στην αλυσίδα παραγωγής και πολλά άλλα.

⁷ Μελάς Κώστας (1999), *Παγκοσμιοποίηση- Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας- Μύθοι και πραγματικότητα*, εκδόσεις Εξάντας, σελ. 134-135.

Με άλλα λόγια οι ΑΞΕ ελέγχονται από ξένους προς την εθνική οικονομία επενδυτές με αποτέλεσμα το μέγεθος τους να είναι ευμετάβλητο αλλά και οι αποφάσεις που σχετίζονται με την εξέλιξη τους να λαμβάνονται από παράγοντες που βρίσκονται εκτός εθνικής οικονομίας.

Ένας εναλλακτικός ορισμός για τις ΑΞΕ είναι ο εξής: Πρόκειται για επενδύσεις μεταφοράς κεφαλαίου από μια χώρα σε μια άλλη, με αποκλειστικό σκοπό τη δημιουργία εκεί μιας νέας επιχείρησης ή την εξαγορά του συνόλου ή μέρους του μετοχικού κεφαλαίου μιας τοπικής επιχείρησης. Στην περίπτωση αυτή ο πρωταρχικός αντικειμενικός στόχος του ιδιοκτήτη κεφαλαίων είναι ο ολικός ή μερικός έλεγχος της τοπικής επιχείρησης και η ενεργός συμμετοχή του στη διοίκηση της .

Επιπλέον οι ΑΞΕ χωρίζονται σε εσωστρεφείς και εξωστρεφείς, αν ως σημείο αναφοράς μιας ΑΞΕ είναι η χώρα προέλευσης, μιλάμε για εξωστρεφείς επενδύσεις, ενώ αν ως σημείο αναφοράς λαμβάνεται η χώρα προορισμού, τότε μιλάμε για εσωστρεφείς επενδύσεις.

Οι ΑΞΕ διαχωρίζονται κυρίως σε εισερχόμενες και σε εξερχόμενες⁸, ανάλογα με την κατεύθυνση στην οποία στρέφονται οι χρηματοροές. Συγκεκριμένα, όταν ξένοι επενδυτές διοχετεύουν κεφάλαια στην εγχώρια οικονομία, θεωρούνται εισερχόμενες. Αυτού του είδους τις επενδύσεις επιζητούν κυρίως οι αναπτυσσόμενες χώρες ή χώρες που θέλουν να βελτιώσουν σημαντικά τους ρυθμούς ανάπτυξής τους. Από την άλλη, όταν εγχώριοι επενδυτές αναλαμβάνουν επενδύσεις στο εξωτερικό, οι ΑΞΕ ορίζονται ως εξερχόμενες.

Η ΑΞΕ περιλαμβάνει τη μεταφορά πέρα από τα εθνικά σύνορα ενός πακέτου διακριτών αλλά ταυτόχρονα συμπληρωματικών παραγωγικών εισροών. Οι εισροές αυτές είναι είτε υλικές⁹ είτε άυλες¹⁰. Το σύνολο αυτών των εισροών είναι αναγκαίο για την επιτυχή πραγματοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και της εμπορικής διάθεσης του προϊόντος. Η μεταφορά των πόρων γίνεται χωρίς την παρεμβολή της αγοράς δεν έχει δηλαδή την μορφή της εμπορικής συναλλαγής ή μιας συμφωνίας Licensing (παραχώρηση δικαιώματος εκμετάλλευσης)¹¹ ή Franchising,¹² αλλά γίνεται από την μητρική επιχείρηση προς τις θυγατρικές οι οποίες βρίσκονται ουσιαστικά κάτω από κοινή ιδιοκτησία, δηλαδή συνδέονται μεταξύ τους με σχέση ιδιοκτησίας. Αυτή η μεταφορά των πόρων γίνεται χωρίς την παρέμβαση της αγοράς, δηλαδή δεν ενέχει την μορφή μιας παραδοσιακής

⁸ Από το άρθρο « παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος και την κατεύθυνση των ΑΞΕ .Οι δρόμοι των διεθνών επενδύσεων». ΤΑ ΝΕΑ , 05/12/2005 , Σελ.: Ν79. Δημοσιευμένο στην ιστοθέση: http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=18407&m=N79&aa=1 .

⁹ Μετοχικό κεφάλαιο, κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, ενδιάμεσες και πρώτες ύλες.

¹⁰ Τεχνολογία οργάνωσης της παραγωγής, ποιοτικού ελέγχου, διαδικασίας Marketing.

¹¹ Είναι η χορήγηση έγκρισης ή άδειας ή δικαιώματος για χρήση ή άσκηση δραστηριότητας σχετικά με επωνυμία, άσκηση επαγγέλματος, τεχνολογία και χρήση γης.

¹² Είναι μια συμφωνία με συμβόλαιο μεταξύ ενός κατασκευαστή ή διανομέα ή μιας επιχείρησης υπηρεσιών (Franchiser) με μία επιχείρηση η οποία αγοράζει το δικαίωμα ιδιοκτησίας και λειτουργίας μονάδων του συστήματος. Οι συμφωνίες αυτές αναφέρονται σε κάποιο μοναδικό προϊόν, υπηρεσία, επιχειρηματική μέθοδο, εμπορικό σήμα, δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Ο θεσμός αυτός έχει δοκιμαστεί και έχει επιτύχει σε πολλούς τομείς και ιδιαίτερα σε αλυσίδες καταστημάτων όπως: ταχυφαγεία, κέντρα αδυνατίσματος, κομμωτήρια, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, ταξιδιωτικά γραφεία και κτηματικές εταιρίες. Η αμοιβή του Franchiser μπορεί να είναι: μία αρχική αμοιβή, ένα Royalty στα μικτά κέρδη, αμοιβές ενοικίασης, μερίδιο στα κέρδη ή μία κανονική αμοιβή για την άδεια.

εμπορικής συναλλαγής, αλλά γίνεται από την εμπορική επιχείρηση προς τις θυγατρικές οι οποίες βρίσκονται κάτω από κοινή ιδιοκτησία.

Οι ΑΞΕ συνεπάγονται τη μεταφορά κεφαλαίων, τεχνολογίας και ανθρώπινου δυναμικού σε ξένες χώρες με αποτέλεσμα να θεωρείται ως η στρατηγική με τους υψηλότερους κινδύνους. Οι ΑΞΕ συνήθως αναλαμβάνονται από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις¹³ (η συνολική δραστηριότητα μιας πολυεθνικής επιχείρησης διενεργείται σε παγκόσμια κλίμακα με την ίδρυση θυγατρικών εταιριών σε χώρες του εξωτερικού),¹⁴ χωρίς όμως να αποκλείεται και η ανάληψη τέτοιου είδους επενδυτικής δραστηριότητας από άλλες επιχειρήσεις, από μεμονωμένους ιδιώτες επενδυτές ή από θεσμικούς επενδυτές.¹⁵

Η έννοια του ελέγχου είναι κεντρική στον ορισμό των ΑΞΕ. Έλεγχος, όπως θα διαπιστώσουμε παρακάτω, ασκείται όχι μόνο μέσω πλειοψηφικής συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο της θυγατρικής εταιρίας, αλλά και με συμμετοχή μειοψηφίας. Το καθοριστικό σημείο του ελέγχου βρίσκεται στο βαθμό που η μητρική εταιρία επηρεάζει την διαδικασία και τα κριτήρια λήψεως αποφάσεων της θυγατρικής. Η μητρική εταιρία ακόμη και με συμμετοχή μειοψηφίας στη θυγατρική, δύναται να διατηρεί αποτελεσματικό και ουσιαστικό έλεγχο επί της θυγατρικής εφόσον είναι ο αποκλειστικός προμηθευτής του πακέτου των τεχνολογικών εισροών και της τεχνογνωσίας, της οργάνωσης και συντονισμού της αποτελεσματικής συλλειτουργίας των διαφορετικών πόρων που απαιτούνται για την παραγωγική διαδικασία. Επί της ουσίας, έλεγχος σημαίνει την δυνατότητα της μητρικής εταιρίας να καθορίζει την συμπεριφορά και τις επιλογές της θυγατρικής σε μια σειρά ζητήματα στρατηγικής σημασίας.¹⁶ Στη διεθνή βιβλιογραφία είναι γενικά αποδεκτό ότι η κατοχή ενός ποσοστού 25% του κεφαλαίου της θυγατρικής είναι αναγκαία ώστε να ασκείται αποτελεσματικός έλεγχος επί της μητρικής. Παρόλα αυτά, κάποιος βαθμός ελέγχου είναι δυνατόν να ασκηθεί από μία επιχείρηση πάνω σε μία άλλη, χωρίς η πρώτη να κατέχει το παραμικρό ποσοστό μετοχικού κεφαλαίου της δεύτερης. Τέτοιος τύπος ελέγχου ενυπάρχει στις συμφωνίες Licensing, Franchising, ή και υπεργολαβιών (subcontracting), όπου η επιχείρηση που παραχωρεί την άδεια

¹³ Οι επιχειρήσεις εκείνες που διαθέτουν κατέχουν ή ελέγχουν παραγωγικές μονάδες σε περισσότερες από μία χώρες. Οι επιχειρήσεις αυτές παράγουν αγαθά και υπηρεσίες έξω από τα σύνορα της χώρας όπου εδρεύει η μητρική εταιρία.

¹⁴ Βασικός στόχος των πολυεθνικών είναι τα μεγάλα κέρδη, παράλληλα όμως αποβλέπουν στην απόκτηση μεγάλου μεριδίου της διεθνούς αγοράς και ουσιαστικά αποτελούν μονοπώλια τα οποία καθορίζουν τις τιμές πολλών προϊόντων και πολλές φορές και τις πολιτικές εξελίξεις σε διάφορες χώρες. Γι' αυτό πολλές χώρες και η ευρωπαϊκή ένωση έχουν εκδώσει νόμους και κανονισμούς για να ελέγξουν τις δραστηριότητες και τη συμπεριφορά των πολυεθνικών εταιριών, χωρίς όμως να επιτυγχάνεται πάντοτε το επιθυμητό αποτέλεσμα, γιατί οι εταιρίες αυτές διαθέτουν τεράστια κεφάλαια και επιρροή.

¹⁵ Πρόκειται για οργανισμούς οι οποίοι διαθέτουν μεγάλα χρηματοδοτικά ποσά για επενδύσεις ή αποθέματα ή ασφάλιστρα ή χρήματα τρίτων. Οι οργανισμοί αυτοί είναι συνήθως ασφαλιστικές εταιρίες, ασφαλιστικά ταμεία, εταιρίες επενδύσεων που επενδύουν σε διάφορες μορφές επενδύσεων.

¹⁶ Θέματα στρατηγικής σημασίας, ενδεικτικά, μπορούν να χαρακτηριστούν τα παρακάτω: Η επιλογή του είδους και του επιπέδου της τεχνολογίας που θα χρησιμοποιηθεί σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, οι σχέσεις με τις διάφορες εθνικές κυβερνήσεις, οι εργασιακές σχέσεις οι οποίες αναπτύσσονται με το προσωπικό της, η επενδυτική πολιτική και στρατηγική και οι πηγές των πρώτων υλών – ενδιάμεσων αγαθών- υπηρεσιών.

χρήσης (principal) έχει το δικαίωμα του ελέγχου της ποιότητας της επιχείρησης χρήστης ή του υπεργολάβου(agent).¹⁷

Οι ΑΞΕ ¹⁸ θεωρούνται παραδοσιακά ότι κατευθύνονται προς τον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και τις συνδεδεμένες με την βιομηχανία υπηρεσίες, διότι αυτές προσελκύνονται από την ύπαρξη διαθέσιμων πόρων στο εξωτερικό καθώς και την εκεί δυνατότητα εφαρμογής καθετοποιημένων παραγωγικών διαδικασιών οι οποίες εξασφαλίζουν μείωση του λειτουργικού κόστους (κυρίως του εργατικού) των επιχειρήσεων. Καθώς οι «υπηρεσίες» καταναλώνονται κυρίως τοπικά, ο τομέας των υπηρεσιών δεν αποτελούσε παραδοσιακά σημαντικό τμήμα των ΑΞΕ. Εντούτοις, τόσο η φύση των ξένων επενδύσεων όσο και οι τομείς υπηρεσιών εξελίσσονται. Οι αποκρατικοποιήσεις δημοσίων μεγάλων οργανισμών και η αύξηση του «outsourcing» έχουν οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών. Οι νέες τεχνολογίες, όπως το διαδίκτυο, καθιστούν δυνατή την εξ αποστάσεως παροχή ορισμένων τέτοιων υπηρεσιών (π.χ., λογισμικό, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, call-centers).

¹⁷ Ο παρέχων την άδεια παρεμβαίνει στον τρόπο παραγωγής και την οργάνωση των παραγωγικών πόρων του υπεργολάβου, ώστε να διασφαλίζεται, σε κάθε περίπτωση, η επιθυμητή ποιότητα του προϊόντος

¹⁸ Από το κείμενο με τίτλο «*Το ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον προϋπόθεση για την ενδυνάμωση της αναπτυξιακής διαδικασίας μιας οικονομίας*», Παζαΐτης Δημήτριος, Νούνης Χρήστος, Μαντζουνέας Ηλίας, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής : <http://www.idkaramanlis.gr/html2/arxeio/articles/pazaitis/paz050214-1.html>.

1.2 ΣΤΟΧΟΙ ΑΞΕ

Εάν επιχειρούσαμε να διερευνήσουμε τους διάφορους στόχους που τίθενται από την πλευρά των επιχειρήσεων που προβαίνουν σε ΑΞΕ μπορούμε να προσδιορίσουμε τέσσερις βασικούς τύπους ΑΞΕ:

1.2.1 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ (RESOURCE SEEKING):

Υπάρχουν επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ΑΞΕ προκειμένου να αποκτήσουν συγκεκριμένους πλουτοπαραγωγικούς πόρους σε χαμηλότερο κόστος από ότι στην χώρα προέλευσης.

Υπάρχουν 3 κύριοι τύποι πλουτοπαραγωγικών πόρων:

α) **Φυσικοί πόροι:** Σε αυτούς περιλαμβάνονται μεταλλεύματα, όπως πετρέλαιο, χαλκός, βωξίτης και αγροτικά προϊόντα όπως ζάχαρη, μπανάνες, καφές, τσάι. Γίνεται αντιληπτό πως αυτού του τύπου οι ΑΞΕ συνδέονται αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής και απαιτούν υψηλές επενδύσεις σε υποδομή.

β) **Φθινό ανειδίκευτο ή μερικά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό :** Πολυεθνικές επιχειρήσεις που προέρχονται από ανεπτυγμένες χώρες , όπου το εργατικό κόστος (μισθοί) είναι υψηλό αναζητούν φθινό εργατικό δυναμικό στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το Μεξικό και η Κίνα αποτελούν παραδείγματα χώρων υποδοχής που προσφέρουν φθινό εργατικό δυναμικό.

γ) **Τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες:** Στην κατηγορία αυτή των ΑΞΕ θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και επιχειρήσεις που ανήκουν στο τομέα των υπηρεσιών, όπως τουρισμός, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, ιατρικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες γιατί έχουν χαρακτήρα που συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με τη χώρα υποδοχής. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως η έννοια του πλουτοπαραγωγικού πόρου είναι ευρεία!

1.2.2 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΓΟΡΩΝ (MARKET SEEKING):

Ο στόχος αυτών των ΑΞΕ είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την αγορά της χώρας υποδοχής ή/ και γειτονικών αγορών. Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τέσσερα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις για ΑΞΕ τέτοιου είδους.

α) Γιατί έχουν εγκατασταθεί στην αγορά στόχο πελάτες ή προμηθευτές της επιχείρησης.. Για παράδειγμα, μια τράπεζα θα εγκατασταθεί στις αγορές που βρίσκονται οι πελάτες της. Επίσης, πολλές Ιαπωνικές επιχειρήσεις ανταλλακτικών ακολούθησαν τις Ιαπωνικές αυτοκινητοβιομηχανίες στην επέκτασή τους στην Ευρώπη και ΗΠΑ.

β) Πολλά προϊόντα χρειάζονται προσαρμογή στα εγχώρια καταναλωτικά πρότυπα ή συνθήκες παραγωγής. Τέτοια προϊόντα περιλαμβάνουν τα τρόφιμα και ποτά ή υπηρεσίες όπως η διαφήμιση.

γ) Η εξυπηρέτηση μιας αγοράς με ΑΞΕ μπορεί να είναι πιο συμφέρουσα από άποψη κόστους. Αγορές που οι επιχειρήσεις θεωρούν σημαντικές και βρίσκονται σε απόσταση από τη

χώρα προέλευσης θα προτιμήσουν να τις εξυπηρετήσουν μέσω ΑΞΕ παρά με κάποιον άλλο τρόπο, όπως το εμπόριο.

δ) Η ανάγκη απόκτησης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μέσω της εγκατάστασης σε γεωγραφική ζώνη που εδρεύουν ανταγωνιστικές επιχειρήσεις του ιδίου κλάδου . Πολλές επιχειρήσεις λοιπόν θα οδηγηθούν σε ΑΞΕ προκειμένου να βρίσκονται σε αγορές όπου δραστηριοποιούνται ενεργά και οι ανταγωνιστές τους. Χαρακτηριστική είναι η αγορά των ΗΠΑ που εξ' αιτίας του μεγέθους της, αλλά και γιατί η ίδια αποτελεί χώρα προέλευσης πολλών πολυεθνικών επιχειρήσεων έχει κινητοποιήσει σχεδόν όλες τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, να έχουν παρουσία εκεί.

1.2.3 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (EFFICIENCY SEEKING):

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αφού έχουν κατοχυρώσει τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και τις αγορές που αναζητούν, επιδιώκουν να οργανώσουν όλες αυτές τις δραστηριότητες προκειμένου ο πολυεθνικός όμιλος να κάνει την καλύτερη δυνατή χρήση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του.

1.2.4 ΑΞΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ (STRATEGIC ASSET SEEKING):

Αυτός ο τύπος ΑΞΕ περιλαμβάνει πολυεθνικές επιχειρήσεις που στοχεύουν στη διατήρηση και βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας τους με την εξαγορά των πλουτοπαραγωγικών πόρων άλλων επιχειρήσεων. Τέτοιου είδους ΑΞΕ συναντούμε κυρίως σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας..

1.3. ΜΟΡΦΕΣ ΑΞΕ

Ωστόσο οι ΑΞΕ χρησιμοποιούνται εκτεταμένα και ο όγκος τους αυξάνεται με ταχύ ρυθμό, ενώ πραγματοποιούνται με τις ακόλουθες μορφές:

1.3.1 ΘΥΓΑΤΡΙΚΗ ¹⁹ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (WHOLLY-OWNED SUBSIDIARY):

Η επιχείρηση ιδρύει μια νέα επιχείρηση στη ξένη χώρα και είναι ο μοναδικός μέτοχος σ' αυτήν. Η θυγατρική μπορεί να είναι μια εντελώς νέα επιχείρηση (greenfield strategy) ή μια τοπική επιχείρηση την οποία εξαγόρασε (acquisition strategy).

Τα πλεονεκτήματα της μορφής αυτής είναι τα εξής παρακάτω:

α) Η μητρική διατηρεί το διοικητικό έλεγχο της θυγατρικής με όλα τα πλεονεκτήματα που συνεπάγεται αυτό για τη διαμόρφωση και εφαρμογή των στρατηγικών της σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι, η επιχειρησιακή στρατηγική της θυγατρικής αποτελεί ένα ενσωματωμένο μέρος της ευρύτερης επιχειρησιακής στρατηγικής της μητρικής.

β) Η μητρική καρπώνεται το σύνολο των κερδών της θυγατρικής.

γ) Η θυγατρική όντας στο πολιτιστικό περιβάλλον μιας άλλης χώρας δύναται να εξειδικεύσει και να διαφοροποιήσει τα παραγόμενα προϊόντα της με τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των καταναλωτών της τοπικής αγοράς. Έτσι, η μητρική επιχείρηση με τον απόλυτο έλεγχο που ασκεί επί της θυγατρικής αποκτά στρατηγικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια της να διευρύνει τις παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες της σε νέες αγορές που βρίσκονται σε νέες γεωγραφικές ζώνες,

δ) Από την αύξηση του συνολικού όγκου παραγωγής του ομίλου επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας.

ε) Η βελτίωση της θέσης της μητρικής στην παγκόσμια αγορά. Πιο συγκεκριμένα, η απόκτηση θυγατρικής αποκλειστικής ιδιοκτησίας στον ίδιο ή παρεμφερή τομέα παραγωγικής δραστηριότητας οδηγεί στην αύξηση, από πλευράς της μητρικής επιχείρησης, του μεριδίου που ελέγχει στην παγκόσμια αγορά, κάτι το οποίο είναι πολύ σημαντικό και αποτελεί ταυτόχρονα βασικό στόχο των νέων δυναμικά ανερχόμενων επιχειρήσεων ιδιαίτερος δε των πολυεθνικών .

Τα μειονεκτήματα είναι τα εξής:

α) Η μητρική επιχείρηση επιβαρύνεται με το σύνολο του οικονομικού κόστους του εγχειρήματος και αναλαμβάνει όλους τους κινδύνους, και

β) Η θυγατρική χαρακτηρίζεται ως "ξένη", χαρακτηρισμός που μπορεί να προδιαθέσει δυσμενώς την κοινή γνώμη, την κυβέρνηση και τις δημόσιες υπηρεσίες.

¹⁹ Η θυγατρική εταιρία είναι εξαρτημένη από άλλη εταιρία, την μητρική. Αυτό συμβαίνει συνήθως όταν το 51% και πάνω των μετοχών με δικαίωμα ψήφου αυτής της εταιρίας ανήκουν στην κυριότητα της μητρικής εταιρίας. Βέβαια, η θυγατρική εταιρία αποκλειστικής ιδιοκτησίας αποτελεί ειδική περίπτωση θυγατρικής εταιρίας όπου το 100% των μετοχών της ανήκουν στην κυριότητα της μητρικής εταιρίας, δηλαδή έχουμε τον απόλυτο έλεγχο του διοικητικού συμβουλίου της θυγατρικής εταιρίας από την μητρική. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι η θυγατρική εταιρία είναι νομικά αυτοτελής οικονομική μονάδα και σε αυτό διαφέρει από το υποκατάστημα.

1.3.2 ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ (JOINT VENTURE):

Είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μιας ή περισσότερων "ξένων" επιχειρήσεων με μία ή περισσότερες τοπικές επιχειρήσεις για τη δημιουργία μιας νέας ή για την εξαγορά μιας τοπικής επιχείρησης. Οι εταίροι συνεισφέρουν κεφάλαια, στελεχιακό δυναμικό, τεχνολογία και τεχνογνωσία. Συνήθως, συνεισφέρουν τον παραγωγικό συντελεστή στον οποίο υπερτερούν σε σχέση με τους υπόλοιπους επιχειρηματικούς εταίρους.

Τα πλεονεκτήματά τους είναι ότι :

- α) Η επιχείρηση αποκτά έναν εταίρο που έχει τις κατάλληλες γνωριμίες και διασυνδέσεις, γνωρίζει το περιβάλλον και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας, και με τον οποίο η επιχείρηση μοιράζεται το κόστος και τους κινδύνους του εγχειρήματος,
- β) Η νομοθεσία πολλών χωρών δίνει σημαντικά οικονομικά κίνητρα στις κοινοπραξίες με αποτέλεσμα η ίδρυση θυγατρικής να συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη,
- γ) Μειώνει σημαντικά τον κίνδυνο εθνικοποίησης,
- δ) Συμβάλλει στη βελτίωση των αποτελεσμάτων της συνέργιας²⁰ και της συλλειτουργίας των δύο εταιρών,
- ε) Δημιουργεί οικονομίες κλίμακας²¹ και οικονομίες πεδίου²², που είναι αποτέλεσμα της συμπαραγωγής ,
- στ) Η βελτίωση της θέσης της επιχείρησης στην παγκόσμια αγορά,
- ζ) Η πρόσβαση σε νέες γεωγραφικές περιοχές – ζώνες επιχειρηματικής δραστηριοποίησης²³,
- η) Η επέκταση σε νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες και ο επιμερισμός του κινδύνου των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων,
- θ) Η πρόσβαση σε διευρυμένο τμήμα της αγοράς,
- ι) Η διεύρυνση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων,
- ια) Η κάλυψη σημαντικών κενών και ελλειμμάτων που αυξάνει την παραγωγικότητα μέσω των οικονομιών μάθησης,
- ιβ) Δημιουργία νέων πιο ανταγωνιστικών προϊόντων,
- ιγ) Η μείωση του μεταξύ τους ανταγωνισμού, η αντιμετώπιση κοινού κινδύνου και η αποτροπή εισόδου νέου ανταγωνιστή στην αγορά ,

²⁰ Ως αποτέλεσμα της συνέργιας ορίζουμε την μείωση του κόστους που προκύπτει από την συνεργασία ή την συσσωμάτωση δύο πρώην ανεξάρτητων επιχειρηματικών μονάδων, λόγω του ότι τώρα αποφεύγεται η επανάληψη παρόμοιων ενεργειών και διεργασιών (π.χ. παύση άσκησης πανομοιότυπων διεργασιών) στα πλαίσια της κοινής πλέον, ενιαίας επιχειρηματικής μονάδας.

²¹ Οι οικονομίες κλίμακας αναφέρονται στην μείωση του μοναδιαίου κόστους παραγωγής το οποίο προκύπτει από την αύξηση του παραγόμενου όγκου .

²² Οι οικονομίες πεδίου αναφέρονται στην μείωση του κόστους που προκύπτει από την συνδυασμένη παραγωγή διαφορετικών ομάδων προϊόντων από τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις στα πλαίσια της «κοινής επιχείρησης».

²³ Η συνεργασία με έναν αλλοδαπό εταίρο (μία αλλοδαπή επιχείρηση) μπορεί να προχωρήσει εάν ένας εκ' των δύο εταιρών επιθυμεί να διευρύνει το πεδίο των δραστηριοτήτων του και το μερίδιο αγοράς του και σε άλλες γεωγραφικές ζώνες του πλανήτη, επιδιώκοντας έτσι την διεύρυνση του παγκόσμιου μεριδίου αγοράς.

Τα βασικά μειονεκτήματα της πραγματοποίησης ΑΞΕ μέσω της δημιουργίας κοινοπραξιών είναι:

- α) Η επιχείρηση δεν ελέγχει απόλυτα τη διοίκηση της νέας επιχείρησης με αποτέλεσμα να μη μπορεί να την εντάξει στο στρατηγικό σχεδιασμό της και
- β) Όπως δείχνει η πρακτική εμπειρία, πολύ συχνά παρουσιάζονται διαφορές και διαφωνίες ανάμεσα στους εταίρους σχετικά με τους στόχους και τη στρατηγική της κοινοπραξίας, γεγονός που οδηγεί τις περισσότερες φορές στη διάλυσή της.

1.3.3 ΜΕΡΙΚΗ ΕΞΑΓΟΡΑ (PARTIAL ACQUISITION):

Η επιχείρηση αποκτά μέρος των μετοχών μιας τοπικής επιχείρησης. Η μερική εξαγορά είναι δυνατόν να είναι και αμοιβαία οπότε οι δύο επιχειρήσεις ανταλλάσσουν πακέτα μετοχών. Η συνεργασία τους μπορεί να πάρει τη μορφή ανταλλαγής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, κοινής έρευνας για ανάπτυξη νέας τεχνολογίας ή νέων προϊόντων, συμφωνιών αμοιβαίας διανομής των προϊόντων τους, μακροχρόνιων συμφωνιών αμοιβαίας αγοράς προϊόντων, κ.α. Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μορφής αυτής ταυτίζονται, με μικρές διαφοροποιήσεις, με αυτά των κοινοπραξιών, τα οποία αναλύθηκαν μόλις παραπάνω. Πάντως πρέπει να επισημάνουμε με ιδιαίτερη έμφαση ότι η πρακτική της μερικής εξαγοράς επιχειρήσεων στα πλαίσια των ΑΞΕ που αναλαμβάνουν αλλοδαποί επενδυτικοί φορείς είναι μία ιδιαίτερα διαδεδομένη και συχνή πρακτική. Ίσως επιλέγεται, διότι συνδυάζει πολλά από τα πλεονεκτήματα όλων των λοιπών μορφών ΑΞΕ χωρίς όμως να παρουσιάζει σοβαρά μειονεκτήματα.

1.4 ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ως κόστος εργασίας ή εργατικός μισθός²⁴ ορίζεται η αμοιβή εκμίσθωσης της εργασίας δηλαδή το χρηματικό ποσό που εισπράττει ο εργαζόμενος (κατά τακτά χρονικά διαστήματα) για την εργασία του από τον εργοδότη, για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Ο μισθός μπορεί να συμφωνηθεί να καταβάλλεται κατά χρονικά διαστήματα (χρονικός μισθός) ή σε ποσοστό επί των κερδών ή με φιλοδωρήματα ή και σε είδος. Ο εργατικός μισθός διακρίνεται σε ακαθάριστο και καθαρό, ονομαστικό και πραγματικό. Ακαθάριστος μισθός είναι το σύνολο των αποδοχών, ενώ καθαρός μισθός είναι αυτός που προκύπτει μετά την αφαίρεση από τον ακαθάριστο μισθό του συνόλου των κρατήσεων (ασφαλιστικών εισφορών, φόρων κ.λ.π.). Η αμοιβή των μισθωτών περιλαμβάνει²⁵ τις αμοιβές σε χρήμα αφενός και τις αμοιβές σε είδος αφετέρου , επίσης περιέχει αξίες πράγματι καταβαλλόμενες από τους εργοδότες και εισπραττόμενες αμέσως από τους μισθωτούς όσο και αξίες οι οποίες καταβάλλονται μεν από τους εργοδότες αλλά προς τρίτους για λογαριασμό και προς όφελος των μισθωτών. Όλες αυτές οι αξίες παρέχονται ως αντάλλαγμα για την παρεχόμενη από τον μισθωτό υπηρεσία- εργασία προς τον αντίστοιχο παραγωγό εργοδότη.

Ειδικότερα ως αμοιβή της εξηρημένης εργασίας²⁶ χαρακτηρίζονται τα εξής κονδύλια: α) Οι αποδοχές σε χρήμα οι οποίες έχουν διάφορες ονομασίες²⁷, β) Οι αποδοχές σε είδος, δηλαδή τα μη χρηματικά ωφελήματα, όπως είναι για παράδειγμα αγαθά και υπηρεσίες , αγοραζόμενες ή παραγόμενες από τις μονάδες, όπου απασχολούνται οι μισθωτοί, παρεχόμενες από τον εργοδότη προς τους μισθωτούς δωρεάν σε τιμές ελαττωμένες, εφόσον αυτές αποβαίνουν προς όφελος των μισθωτών²⁸ . Οι υπό στοιχεία α και β αποτελούν ότι χαρακτηριστικώς καλείται μισθοί και αποδοχές.. Τέλος γ) κομμάτι της αμοιβής της εξηρημένης εργασίας αποτελούν και οι κοινωνικές εισφορές των εργοδοτών²⁹ οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες στις πραγματικές εισφορές και στις υπολογιστικές³⁰ εισφορές. Στην πρώτη υποκατηγορία υπάγονται όλες οι εισφορές, τις οποίες πραγματοποιούν οι εργοδότες υπέρ των μισθωτών τους προς ταμεία κοινωνικής ασφάλειας. Στην δεύτερη υποκατηγορία υπάγονται εκείνες οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες οι εργοδότες προβαίνουν σε κοινωνικές παροχές προς τους μισθωτούς, τέως μισθωτούς ή μέλη των οικογενειών τους κατά τρόπο άμεσο δηλαδή χωρίς να παρεμβάλλεται ασφαλιστικό ταμείο ή άλλη επιχείρηση ή ειδικά αποθεματικά του εργοδότη για κάλυψη κινδύνων και λοιπών αντίξοων γεγονότων των μισθωτών . Ο πραγματικός μισθός (ακαθάριστος ή καθαρός) είναι συνάρτηση του κόστους ζωής και προκύπτει εάν ο ονομαστικός μισθός διαιρεθεί με τον αποπληθωριστή, δηλαδή δείχνει πόσα

²⁴ Γεώργιος Αγαπητός (2004), *Εγχειρίδιο των βασικών οικονομικών εννοιών*, εκδ. Γεώργιος Αγαπητός, (Σελ 149).

²⁵ Τριαντάφυλλου Ελλ. Ράφτη (1997), *Μακροοικονομική Λογιστική*, Εκδ. Όμηρος Σελ. 179

²⁶ Τριαντάφυλλου Ελλ. Ράφτη (1997), *Μακροοικονομική Λογιστική*, Εκδ. Όμηρος. σελ 180.

²⁷ Ημερομίσθια, μισθοί.

²⁸ Σε αυτή την κατηγορία των δαπανών εμπίπτουν δαπάνες για εξασφάλιση στέγης, τροφής, μεταφοράς, θερινών κατασκηνώσεων, ταξιδιών αναψυχής για το προσωπικό της επιχείρησης και τις οικογένειες τους , διοργάνωση εορτών και εκδρομών για το προσωπικό.

²⁹ Τριαντάφυλλου Ελλ. Ράφτη (1997), *Μακροοικονομική Λογιστική*, εκδ. Όμηρος. σελ 180-181.

³⁰ Ο όρος υπολογιστικός υποδηλώνει το γεγονός, ότι οι αντίστοιχες αξίες δεν αποτελούν τυπικές εισφορές, αλλά θεωρούνται , υπολογίζονται, εκλαμβάνονται ως τέτοιες.

αγαθά ή υπηρεσίες μπορεί να αγοράσει ο εργαζόμενος. Εξάλλου το εργατικό κόστος ή κόστος εργασίας αναφέρεται στο συνολικό κόστος που συνεπάγεται για τον εργοδότη ο κάθε απασχολούμενος(ακαθάριστος μισθός, εργοδοτικές εισφορές, παροχές σε χρήμα ή σε είδος, υπερωρίες, δώρα εορτών, και οικογενειακά επιδόματα). Το άθροισμα των κονδυλίων α+β+γ συνιστά τις ακαθάριστες αμοιβές των μισθωτών

Στην πράξη συναντάτε επίσης η διάκριση: εργατικός μισθός- ημερομίσθιο και τακτικός εργατικός μισθός – αμοιβή, π.χ. μηνιαίος, ετήσιος. Για τον προσδιορισμό του ύψους των μισθών έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες οι οποίες διαφέρουν διαχρονικά. Παλαιότερα το ύψος των μισθών διαμορφωνόταν σύμφωνα με τον νόμο της ζήτησης και προσφοράς εργασίας. Μεταπολεμικά όμως η ανάπτυξη των εργατικών συνδικάτων οδήγησε στη διαμόρφωση των μισθών ανάλογα με το βαθμό πίεσης των συνδικάτων στους εργοδότες.

Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του ύψους των μισθών και κατά συνέπεια και του κόστους εργασίας θεωρούνται: Α) Ο δείκτης τιμών καταναλωτή³¹ και το κόστος ζωής που αυτός διαμορφώνει, Β) Η ανεργία, Γ) Η παραγωγικότητα, Δ) Οι φόροι, Ε) Τα κέρδη της επιχείρησης, Στ) Το γενικό επίπεδο διαβίωσης.

Η μέτρηση του κόστους εργασίας γίνεται με διάφορα μέτρα και σταθμά. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε:

1.4.1 ΤΟ ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Το μηνιαίο κόστος εργασίας το υπολογίζουμε προσθέτοντας τις μέσες ακαθάριστες αποδοχές και τις εργοδοτικές εισφορές, Το συνολικό κόστος εργασίας το βρίσκουμε μόνον εάν έχουμε στην διάθεση μας ορισμένα αναλυτικά στοιχεία.

Σύνολο απασχολουμένων: Απασχολούμενοι θεωρούνται όλα τα άτομα που έχουν άμεση σύμβαση απασχόλησης με την επιχείρηση ή την τοπική μονάδα και αμείβονται, ανεξαρτήτως του είδους της εργασίας που επιτελούν, του αριθμού των ωρών εργασίας³², καθώς και της διάρκειας της σύμβασης³³.

Ωρες εργασίας:

ι. Ωρες εργασίας που πραγματοποιήθηκαν: Είναι οι ώρες πραγματικής εργασίας, ανεξάρτητα από την τιμή με την οποία πληρώθηκαν, και περιλαμβάνουν επίσης το χρόνο που δαπανάται για την προετοιμασία της δουλειάς, συντήρηση – καθαρισμό εργαλείων και μηχανημάτων, σύντομες περιόδους ανάπαυσης στο χώρο εργασίας, το χρόνο που δαπανάται στο χώρο εργασίας χωρίς να πραγματοποιείται εργασία, λόγω π.χ. διακοπών των μηχανημάτων, ατυχημάτων, περιστασιακής έλλειψης εργασίας κλπ. Δεν περιλαμβάνονται οι ώρες που αμείφθηκαν

³¹ Αναφερόμαστε στο επίπεδο των τιμών και όχι στον πληθωρισμό.

³² Πλήρης ή μερική απασχόληση .

³³ Ορισμένου ή αορίστου χρόνου.

αλλά δεν πραγματοποιήθηκαν, π.χ. άδεια με αποδοχές³⁴, το διάλειμμα για φαγητό, ο χρόνος που δαπανάται για τη μετακίνηση από και προς τον χώρο εργασίας.

ii. **Ώρες εργασίας που αμείφθηκαν:** Είναι ο ετήσιος αριθμός ωρών εργασίας και οι υπερωρίες που αμείφθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους, οι ώρες για τις οποίες η αμοιβή του μισθωτού είναι μειωμένη, ακόμα και αν η διαφορά καλύπτεται από πληρωμές των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης, οι ώρες εργασίας που δεν πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς αλλά αμείφθηκαν³⁵.

1.4.2 ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Είναι το σύνολο των δαπανών που επωμίζονται οι εργοδότες για την απασχόληση των εργαζομένων. Το συνολικό κόστος εργασίας υπολογίζεται ως εξής:

Συνολικό κόστος εργασίας= Δαπάνες μισθωτών και ημερομισθίων + Δαπάνες επαγγελματικής κατάρτισης + Λοιπές δαπάνες + Φόροι – Επιδοτήσεις .

Όπου: α. Δαπάνες μισθωτών και ημερομισθίων= Σύνολο αποδοχών³⁶ + Εργοδοτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.

α1.Σύνολο αποδοχών = Άμεσες αμοιβές και επιδόματα + Πληρωμές για αποταμιευτικά προγράμματα εργαζομένων + Αμοιβή για ημέρες που δεν πραγματοποιήθηκε εργασία³⁷ + Παροχές σε είδος³⁸ .

β. Δαπάνες επαγγελματικής κατάρτισης³⁹ :Είναι οι δαπάνες για υπηρεσίες και για μέσα επαγγελματικής κατάρτισης, δαπάνες για συμμετοχή σε μαθήματα, αμοιβές εξωτερικών διδασκόντων, δαπάνες για διδακτικά βοηθήματα και εργαλεία κλπ. Οι επιδοτήσεις για επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να αφαιρούνται.

γ. Λοιπές δαπάνες :Περιλαμβάνουν **τα έξοδα πρόσληψης** , καθώς και **άλλα έξοδα, όπως στολές εργασίας, γάλα κλπ.**

δ. Φόροι (Χαρτόσημο 0,6% – 1,2%) : Είναι το ποσό του χαρτοσήμου που πληρώνει ο εργοδότης.

ε. Επιδοτήσεις ή επιχορηγήσεις: Είναι τα ποσά που λαμβάνει η επιχείρηση υπό μορφή επιδοτήσεων γενικού χαρακτήρα για την πληρωμή μέρους ή όλου του κόστους των άμεσων αμοιβών, αλλά όχι για την κάλυψη δαπανών κοινωνικής ασφάλισης ή επαγγελματικής κατάρτισης..

1.4.3 ΤΙΣ ΜΕΣΕΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ:

Τις μέσες ακαθάριστες αποδοχές τις βρίσκουμε εάν προσθέσουμε τον καθαρό μισθό και τις εισφορές του μισθωτού.

³⁴ Αργίες, αναρρωτική άδεια κλπ .

³⁵ Ετήσια άδεια, αναρρωτική άδεια, επίσημες αργίες.

³⁶ Περιλαμβάνονται και οι αμοιβές των μαθητευομένων .

³⁷ Ημέρες άδειας, κήσης και λοχείας, ασθένειας κ.λ.π.

³⁸ Τρόφιμα, ποτά, ιματισμός, καύσιμα, κατοικία κ.λ.π.

³⁹ Εκτός των δαπανών για μαθητευομένους.

1.4.4 ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ :

Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ισούται με το συνολικό μηνιαίο κόστος εργασίας προς την παραγωγικότητα της εργασίας. Το μοναδιαίο κόστος εργασίας μίας επιχείρησης είναι το κόστος παραγωγής κάθε μονάδας προϊόντος- τα χρήματα δηλαδή, που πρέπει να καταβληθούν από τον εργοδότη στους εργαζόμενους για κάθε μονάδα παραγόμενου προϊόντος,⁴⁰ Ο δείκτης που υπολογίζεται με τον τρόπο αυτό είναι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους. Το μέγεθος αυτό προκύπτει από την σύγκριση του πραγματικού μισθού με την παραγωγικότητα της εργασίας: Όσο μεγαλύτερος είναι ο πραγματικός μισθός, τόσο μεγαλύτερο είναι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, και όσο μεγαλύτερη είναι η παραγωγικότητα, τόσο μικρότερο είναι το μοναδιαίο κόστος εργασίας. Όταν αυξάνεται το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σε πραγματικούς όρους, μειώνονται τα περιθώρια κέρδους –και αντιστρόφως.

Υπάρχουν φυσικά και άλλα μικρότερης σημασίας μεγέθη που μπορούμε να υπολογίσουμε τα οποία δύναται να μας διαφωτίσουν για το πραγματικό κόστος εργασίας.

⁴⁰ Samuel Bowles, Richard Edwards (1997), «Κατανοώντας τον καπιταλισμό. Ανταγωνισμός, εντολή και μεταβολή στην οικονομία των Η.Π.Α.», α τόμος, Εκδ.Gutenberg. Σελ.244.

1.5 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παραγωγικότητα είναι ένας γενικός όρος ο οποίος χρησιμοποιείται για τον εργαζόμενο, την επιχείρηση, το κράτος ή το σύνολο της οικονομίας. Με τον όρο αυτό εννοούμε την βελτίωση της οργανωτικής υποδομής ενός φορέα. Από τεχνικής άποψης **η παραγωγικότητα δίνεται από την σχέση μεταξύ πραγματοποιούμενης παραγωγής και της ποσότητας των συντελεστών που χρησιμοποιούνται(εργασία, κεφάλαιο, έδαφος) για την παραγωγή αυτή.** Κατά συνέπεια η αύξηση της παραγωγικότητας επιτυγχάνεται όταν με τα ίδια μέσα παραγωγής προκύπτει περισσότερο προϊόν ή μεγαλύτερη ποιότητα και μικρότερο κόστος παραγωγής ή με λιγότερα μέσα το ίδιο αποτέλεσμα. Είναι φανερό συνεπώς ότι έχουμε παραγωγικότητα εργασίας, κεφαλαίου και γης: Με την αύξηση της παραγωγικότητας προκύπτει ένα ποιοτικό και ένα ποσοτικό αποτέλεσμα. Το ποσοτικό αναφέρεται στην αύξηση του προϊόντος, ενώ το ποιοτικό στην βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Η μέτρηση της παραγωγικότητας ιδιαίτερα της ποιοτικής δεν είναι πάντα εύκολη για όλους τους τομείς της οικονομίας ή της κοινωνίας. Ο πιο συνηθισμένος δείκτης στην μέτρηση της ποσοτικής – τεχνικής παραγωγικότητας της εργασίας είναι προϊόν/ ώρες εργασίας. Ο όρος παραγωγικότητα αναφέρεται συνήθως στην παραγωγικότητα της εργασίας, αφού η σχέση μεταξύ παραγωγικού αποτελέσματος και κεφαλαίου καλείται αποδοτικότητα του κεφαλαίου ή οικονομική παραγωγικότητα. Αυτό συμπίπτει με την μαρξιστική θεωρία, σύμφωνα με την οποία το κεφάλαιο δεν έχει δίκη του παραγωγικότητα αφού αυτό εξαρτάται από την εργασία. Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας αποτελεί ουσιαστική επιδίωξη ώστε να πετύχει αύξηση της αποδοτικότητας- κέρδος και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του παραγόμενου προϊόντος και της επιχείρησης. Η βελτίωση της παραγωγικότητας μιας σύγχρονης επιχείρησης πρέπει να επιδιωχθεί με την επιλογή υψηλού επιπέδου προσωπικού και αντίστοιχων αμοιβών.

Στην συνολική παραγωγικότητα μιας εθνικής οικονομίας σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εξής παράγοντες:

Α) Σύγχρονος τρόπος διοίκησης παραγωγικών μονάδων⁴¹.

Β) Σύγχρονος τρόπος καταμερισμού της εργασίας και σωστή κατανομή των αρμοδιοτήτων.

Γ) Επιμόρφωση, εκπαίδευση και αξιοκρατική τοποθέτηση στις ανάλογες⁴² θέσεις του εργατικού δυναμικού.

Δ) Εξοπλισμός των παραγωγικών μονάδων με σύγχρονη τεχνολογία και αυτοματοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό.

Ε) Παροχή υλικών και ηθικών κινήτρων στο εργατικό δυναμικό για την περαιτέρω βελτίωση της παραγωγικότητας του⁴³.

Στ) Εξασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών εργασιακού περιβάλλοντος⁴⁴.

⁴¹ Ενδεικτικά αναφέρουμε την εισαγωγή σύγχρονων συστημάτων διοικήσεις ολικής ποιότητας (Total Quality Management)

⁴² Σε σχέση με τις ικανότητες τους, τις γνώσεις τους και την αποδοτικότητα τους

⁴³ Με την μορφή μπόνους και δημόσιων επαίνων αντίστοιχα

Z) Κοινωνική ειρήνη: καλές σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων⁴⁵.

Η παραγωγικότητα της εργασίας ως μέγεθος και το πώς αυτή διαφοροποιείται σε κάθε εθνικό κράτος αλλά και διαχρονικά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την κατανομή της παγκόσμιας επενδυτικής δραστηριότητας.

⁴⁴ Ευρύχωροι και άνετοι οι χώροι εργασίας.

⁴⁵ Συχνή διαβούλευση μεταξύ των εκπροσώπων τους, με στόχο την επίλυση όλων των προβλημάτων που ενδεχομένως που προκύπτουν εκατέρωθεν .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ, ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Η σπουδαιότητα των ΑΞΕ είναι προφανής, καθώς τα τελευταία χρόνια η προσέλκυση άμεσων επενδύσεων σε μορφή κεφαλαίων από το εξωτερικό είναι ένα ζήτημα που συναντούμε πολύ συχνά σε βιβλιογραφικές αναφορές, αλλά το βλέπουμε και πρακτικά στη διεθνή οικονομία. Συγκεκριμένα, τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των κυβερνήσεων διάφορων κρατών, προκειμένου να προσελκύσουν ΑΞΕ, κυρίως επειδή οι ΑΞΕ συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής. Ειδικότερα, οι ΑΞΕ θεωρείται ότι μακροπρόθεσμα οδηγούν σε μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ, βοηθούν καθοριστικά στη μείωση της ανεργίας και στην αύξηση της παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού και ταυτόχρονα βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα των χωρών υποδοχής.

Μια γενική εικόνα που προκύπτει για τις ΑΞΕ σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία των προηγούμενων δεκαετιών είναι η εξής:

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες⁴⁶ παρατηρείται μία έκρηξη των ΑΞΕ και κατά συνέπεια μία αύξηση του αποθέματος κεφαλαίου που ελέγχεται από ξένες εταιρίες στις διάφορες χώρες. Οι ροές των ΑΞΕ παγκοσμίως γνώρισαν σημαντική αύξηση από τις αρχές της δεκαετίας του '80 με μία εντυπωσιακή επιτάχυνση στα τέλη της δεκαετίας του '90 λόγω της έντασης του φαινομένου συγχωνεύσεων και εξαγορών και μία μείωση το 2001.

Με βάση τα στοιχεία της UNCTAD:

- Οι ετήσιες ροές των ΑΞΕ από 50 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου στις αρχές της δεκαετίας του '80 ξεπέρασαν τα 1200 δισεκατομμύρια δολάρια το 2000 και μετά τις διαδοχικές μειώσεις το 2001 και 2002 ανέρχονταν το 2003 σε 600 δισεκατομμύρια περίπου δολάρια.
- Η σχέση ροές ΑΞΕ / επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ανέρχεται στο 5,5% κατά μέσο όρο την περίοδο 1992 με 1997, ξεπερνά το 20% το 2000 και ανέρχεται το 2003 σε 8%.
- Η σχέση αποθέματα εισροών ΑΞΕ / παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε από 6,6% το 1980 σε 23% περίπου το 2003 η σχέση αυτή ανέρχεται σε 20% το 2003 κατά μέσο όρο στο σύνολο των ανεπτυγμένων χωρών, στο 33% στην ευρωπαϊκή ένωση και ξεπερνά το 30% στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι ανεπτυγμένες χώρες^{47 48} συγκροτούν τρεις οικονομικές περιοχές-πόλους με υψηλό βαθμό εμπορικής ολοκλήρωσης (οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ε.Ε., της Βόρειας Αμερικής-NAFTA

⁴⁶ Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια έκθεση 2005, έκθεση μέρος 8, σελίδα 227-228.

⁴⁷ Δημήτρης Καστορίδας, «παγκοσμιοποίηση της οικονομίας: μύθος ή πραγματικότητα», «Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοσελίδα: <http://www.inegsee.gr/enimerwsi-44-doc4.htm>

⁴⁸ Μελάς Κώστας (1999), «Παγκοσμιοποίηση- Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας- Μύθοι και πραγματικότητα», εκδόσεις Εξάντας.

και της Νοτιοανατολικής Ασίας-ASEAN), δηλαδή με αυξανόμενες ανταλλαγές στο εσωτερικό τους, οι οποίες όμως είναι σχετικά κλειστές ως προς τις υπόλοιπες χώρες. Η Ευρώπη, για παράδειγμα, παράγει το 90% περίπου των αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνει. Επίσης, κατά μέσον όρο, ο καθένας από τους δεκαπέντε της Ε.Ε. πραγματοποιεί περίπου τα τρία τέταρτα των συναλλαγών του με τους εταίρους του στην ένωση και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που συνδέονται με την ένωση με συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου, ολικές ή μερικές. Το δε απόθεμα της τριάδας(NAFTA, ASEAN,E.E.) σε ΑΞΕ πέρασε από 30% του παγκόσμιου αποθέματος το 1980 σε 39% το 1988. Με όρους ροών διαπιστώνεται, επίσης, ότι το μερίδιο των αναπτυσσόμενων χωρών, ως χώρου υποδοχής ΑΞΕ, στη δεκαετία του 1980 έπεσε στα χαμηλότερα επίπεδα. Έτσι, ενώ στο διάστημα μέχρι το 1985 συγκέντρωνε το 18,6% των συνολικών ροών των ΑΞΕ στην περίοδο 1985-1989 το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 16,9%. Εντούτοις, οι εισροές ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες αυξάνονται σημαντικά την περίοδο 1990-1995. Συγκεκριμένα, το μερίδιο των εισροών των ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες στο παγκόσμιο σύνολο των ροών των ΑΞΕ αυξήθηκε από 21% που ήταν κατά μέσο ετήσιο όρο στην περίοδο 1988-1992, στο 39% το 1994, για να μειωθεί το επόμενο έτος στο 32% . Η Ασία, με εξαίρεση τη Δυτική Ασία, και ιδιαίτερα η Κίνα συγκεντρώνουν την πλειοψηφία των εισροών ΑΞΕ στον αναπτυσσόμενο κόσμο, με δεύτερη σπουδαιότερη περιοχή τη Λατινική Αμερική. Αντίθετα, η Αφρική όχι μόνο δεν κατάφερε να αυξήσει τις εισροές ΑΞΕ σε απόλυτα νούμερα αλλά μείωσε το ποσοστό συμμετοχής της στο σύνολο των εισροών ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εισροές και Εκροές ΑΞΕ 1982-1995 (ποσοστιαία κατανομή)								
	Αναπτυγμένες Χώρες		Αναπτυσσόμενες Χώρες		Κράτη Ανατολικής Ευρώπης		Σύνολο	
Έτος	Εισροές	Εκροές	Εισροές	Εκροές	Εισροές	Εκροές	Εισροές	Εκροές
1982-1986	70 (24)*	94 (25)*	30 (-11)	6 (7)			100	100
1987-1991	82 (0,5)	94 (9)	18 (16)	6 (15)	0,4(278)	0,01	100	100
1992	65 (-3)	90 (-9)	32 (34)	10 (76)	3 (81)	0,01	100	100
1993	62 (16)	87 (13)	35 (45)	13 (51)	3 (35)	0,03	100	100
1994	59 (3)	83 (-1)	39 (19)	17 (17)	2,6 (7)	0,03	100	100
1995	63 (53)	85 (42)	32 (15)	15 (22)	3,8 (106)	0,09	100	100

*Οι αριθμοί σε παρένθεση δηλώνουν το ρυθμό μεταβολής.

Πηγή: UNCTAD (1995, 1996), Δ. Κυρκιλής (1998)

Παρατηρούμε από τα στοιχεία του πίνακα 1 ότι διαχρονικά τα ποσοστά των εισροών και εκροών των ΑΞΕ των ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών αποτελεί το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό αυτών σε σχέση με τα αντίστοιχα χαμηλά ποσοστά των αναπτυσσόμενων χωρών και των κρατών της ανατολικής Ευρώπης. Το ποσοστό των παγκόσμιων εισροών ΑΞΕ των ανεπτυγμένων

χωρών κυμαίνεται κατά τα έτη 1982 έως 1995 από 70% έως 59% ενώ το ποσοστό των εκροών ΑΞΕ από τα αναπτυγμένα κράτη κυμαίνεται από 94% έως 83%. Αντίστοιχα το ποσοστό των παγκόσμιων εισροών ΑΞΕ των αναπτυσσόμενων χωρών κυμαίνεται κατά τα έτη 1982 έως 1995 από 18% ως 39% ενώ το ποσοστό των εκροών ΑΞΕ από τα αναπτυγμένα κράτη κυμαίνεται από 6% έως 17%.. Τα αντίστοιχα ποσοστά που αφορούν τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης είναι ακόμα μικρότερα και σαφώς περισσότερο απογοητευτικά όσον αφορά την προσέλκυση και την εξαγωγή ΑΞΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ετήσιες Εισροές ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες (σε εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ)							
Περιοχή	Έτος						
	1984-89 (Μ.Ε.Ο.)	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Νότια, Νοτιοανατολική Ανατ. Ασία & Ειρηνικός	10007	20100	21039	27579	46600	53720	65140
Χονγκ - Κόνγκ	1833	2448	2883	8254	17713	21437	25000
Κίνα	581	830	913	4000	4400	2000	3467
Μαλαισία	233	532	389	514	1325	1817	2575
Σιγκαπούρη	286	2034	1024	1317	1784	2177	2799
Ταϊβάν	1999	5243	1854	1869	2451	2460	3822
Α. Αμερική & Καραϊβική	597	4536	-425	2612	2231	3873	3815
Βραζιλία	184	665	1014	137	491	1037	1384
Χιλή	8	8	123	378	431	883	644
Αφρική	1031	1408	975	337	731	592	553
Δυτική Ασία	837	-459	-344	1301	749	1143	1096
Σύνολο Αναπτυσσόμενων Χωρών	7621	17765	8853	21629	32981	38612	47001

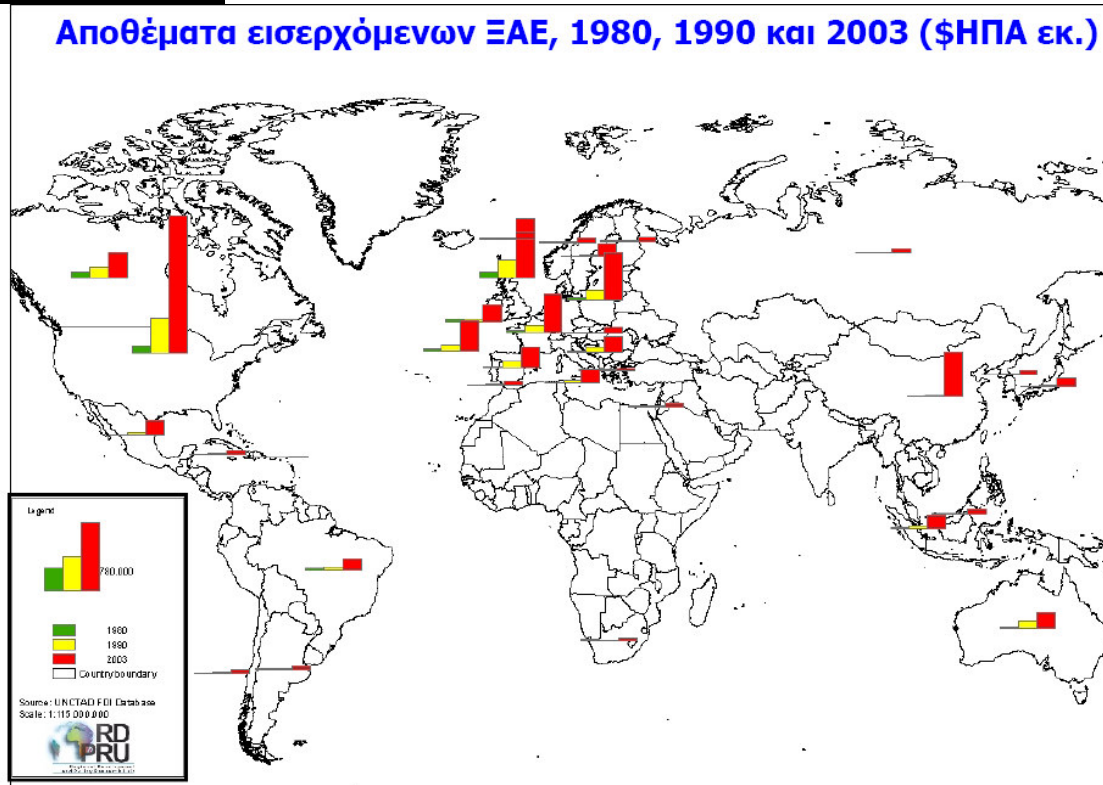
Πηγή: UNCTAD (1996), Δ. Κυρκιλής (1998)

Είναι σαφές από τον παραπάνω πίνακα ότι οι ΑΞΕ σε υπανάπτυκτες περιοχές όπως η δυτική Ασία και η Αφρική είναι σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.. Λίγο πιο ενθαρρυντικά τα πράγματα είναι στην νοτιοανατολική Ασία και κυρίως στο Χονγκ Κονγκ και την Κίνα. Πάντως όπως θα διαπιστώσουμε αμέσως παρακάτω εκτός από το μεγάλο χάσμα που παρατηρείται ως προς την

προσέλευση ΑΞΕ μεταξύ των προαναφερθέντων τριών ομάδων πόλων ανεπτυγμένων χωρών , μεγάλες διαφορές υπάρχουν και μεταξύ των υπανάπτυκτων χωρών.

Η ανάλυση που υποστηρίζει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αποθεμάτων ΑΞΕ έχει κυρίως ως προορισμό τις τρεις ομάδες χωρών που περιγράψαμε καταδεικνύεται και από το διάγραμμα που ακολουθεί που δείχνει καθαρά ότι οι χώρες του σύμφωνου της Βόρειας Αμερικής (NAFTA) ,τις Ευρωπαϊκής ένωσης και της Ασιατικής ένωσης (ASEAN) έχουν το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό αποθεμάτων ΑΞΕ.

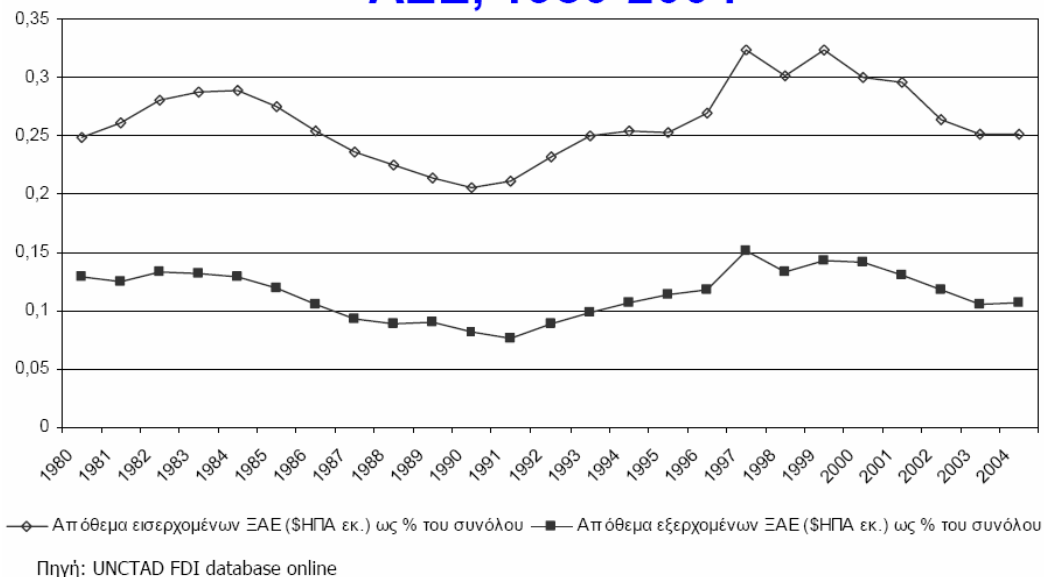
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Προς επίρρωση των παραπάνω παρατίθεται ένα διάγραμμα που αποδεικνύει ότι η συμμετοχή των υπανάπτυκτων χωρών στα παγκόσμια αποθέματα εισροών και εκροών των ΑΞΕ είναι διαχρονικά εξαιρετικώς περιορισμένη. Συγκεκριμένα τα αποθέματα εισερχόμενων ΑΞΕ σε όλες τις υπανάπτυκτες χώρες, ως ποσοστό των συνολικών σε παγκόσμια κλίμακα ΑΞΕ αποτελεί το 0,20% έως 0,32% αυτών, ενώ οι εξερχόμενες ΑΞΕ από τις υπανάπτυκτες χώρες αποτελούν ποσοστό όχι μεγαλύτερο του 0,15% των παγκοσμίων ΑΞΕ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Συμμετοχή των υπανάπτυκτων χωρών στα παγκόσμια αποθέματα εισροών και εκροών ΑΞΕ, 1980-2004

Τώρα θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε ποιες είναι οι τάσεις ως προς την κινητικότητα των ΑΞΕ σύμφωνα με τα τελευταία δημοσιευμένα διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν.

Όσον αφορά την διαχρονική κατανομή των ΑΞΕ μεταξύ των υπανάπτυκτων χωρών παρατηρείται ότι κάποιες από αυτές τις χώρες (σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία) λαμβάνουν το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των ΑΞΕ. Δηλαδή η μεγάλη διαφορά ως προς τα μεγέθη ΑΞΕ δεν παρουσιάζεται μόνον μεταξύ ανεπτυγμένων και υπανάπτυκτων αλλά και μεταξύ των ίδιων των υπανάπτυκτων οικονομιών. Από τον παρακάτω πίνακα είναι σαφές ότι υπάρχουν συγκεκριμένες υπανάπτυκτες χώρες που προσελκύουν πολύ περισσότερες ΑΞΕ σε σχέση με άλλες υπανάπτυκτες χώρες. Τα πρόσφατα συγκρίσιμα στοιχεία του 2004 καταδεικνύουν ότι το Χονγκ Κονγκ και η Κίνα λαμβάνουν ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό ΑΞΕ σε σχέση με άλλες υπανάπτυκτες χώρες όπως η Ταϊλάνδη και η Αργεντινή(που επίσης μπορούν να θεωρηθούν σχετικώς ευνοημένες σε σχέση με άλλες ακόμα πιο υπανάπτυκτες χώρες καθώς αυτές κατατάσσονται μέσα στις δέκα υπανάπτυκτες χώρες με τους σημαντικότερους προορισμούς ΑΞΕ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Οι 10 σημαντικότεροι προορισμοί ΑΞΕ (σε όρους αποθεμάτων) μεταξύ των υπανάπτυκτων χωρών

1980		1990		2004	
Χονγκ Κονγκ	16,0	Χονγκ Κονγκ	12,4	Χονγκ Κονγκ	20,5
Βραζιλία	13,2	Βραζιλία	10,2	Κίνα	11,0
Ν. Αφρική	12,5	Σιγκαπούρη	8,4	Μεξικό	8,2
Τουρκία	6,7	Μεξικό	6,2	Σιγκαπούρη	7,2
Σιγκαπούρη	4,7	Κίνα	5,7	Βραζιλία	6,8
Αργεντινή	4,0	Σαουδική Αραβία	4,0	Βερμούδα	3,5
Μαλαισία	3,9	Βερμούδα	3,8	Ν. Κορέα	2,5
Βερμούδα	3,9	Τουρκία	3,1	Χιλή	2,4
Ινδονησία	3,5	Αίγυπτος	3,0	Αργεντινή	2,4
Τυνησία	2,5	Μαλαισία	2,8	Ταϊλάνδη	2,2
Σύνολο	71,1		59,5		66,5

Source: UNCTAD FDI Database (<http://stats.unctad.org>)

Συμπερασματικά⁴⁹ οι βασικές τάσεις που παρατηρούνται είναι οι εξής:

- Συγκέντρωση πολυεθνικών επιχειρήσεων και ροών ΑΞΕ κυρίως σε χώρες όπως της Ιαπωνίας, της Δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής.
- Περιθωριοποίηση των χωρών του τρίτου κόσμου και ιδιαίτερα της Αφρικής.
- Η περιθωριοποίηση αγγίζει και τις ανατολικές χώρες πάρα την διαφαινόμενη αύξηση των ΑΞΕ προς τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης (Η αύξηση αυτή επικεντρώνεται σε τρεις κυρίως χώρες : Ουγγαρία, Τσεχία, Πολωνία).
- Αύξηση του μεριδίου των υπηρεσιών στο σύνολο των ΑΞΕ (Τριτογενοποίηση).
- Έκρηξη συγχωνεύσεων και εξαγορών στα τέλη της δεκαετίας του 1990, και ως πρόσφατη εξέλιξη οι ροές των ΑΞΕ από το ανώτερο επίπεδο των 1387 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2000 είχαν μειωθεί σημαντικά μετά το 2001 σχεδόν κατά το ήμισυ (559 δισεκατομμύρια ευρώ), με την μείωση να αγγίζει περισσότερο τις ανεπτυγμένες χώρες.

⁵⁰ Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005*, Έκθεση μέρος 8, Σελ. 234.

2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΟΟΣΑ

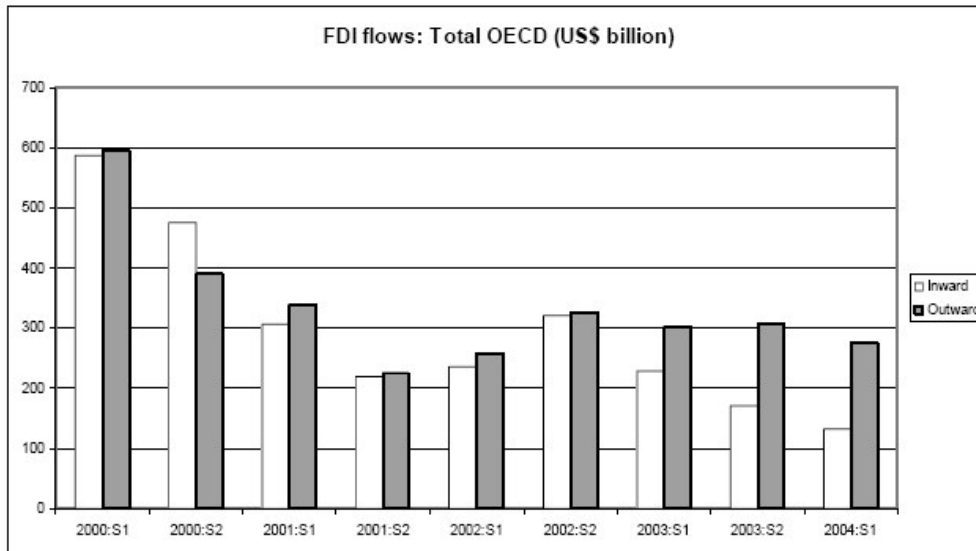
Οι ΑΞΕ στις χώρες του ΟΟΣΑ συνέχισαν να μειώνονται το πρώτο εξάμηνο του 2004. Από τα μέγιστα επίπεδα των ΑΞΕ κατά τα έτη 1999-2000 οι ΑΞΕ έχουν μία εμφανή καθοδική τάση αν και με μια προσωρινή ανάκαμψη κατά το έτος 2002 .

Οι παράγοντες που συγκρατούν σε σχετικά χαμηλά επίπεδα στις ΑΞΕ είναι η αργή μακροοικονομική ανάκαμψη στις περισσότερες οικονομίες του ΟΟΣΑ εκτός από τη Βόρεια Αμερική και ορισμένες χώρες μη μέλη, και ο περιορισμός των μεγάλων διασυνοριακών συγχωνεύσεων και των εξαγορών του πρόσφατου παρελθόντος που πλέον έχουν περιοριστεί δραστικά μόνο μεταξύ των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Αν και οι χώρες του ΟΟΣΑ είναι παραδοσιακά καθαροί εξαγωγείς ΑΞΕ, η διαφορά μεταξύ των εκροών και των εισροών ΑΞΕ είναι ιδιαίτερα μεγάλη τα τελευταία χρόνια. Οι καθαρές εκροές ΑΞΕ από τις χώρες του ΟΟΣΑ έφθασαν στα ιστορικά υψηλότερα επίπεδα περίπου 145 δισεκατομμύριο δολάρια Αυτό μπορεί να το διαπιστώσει ένας μελετητής παρατηρώντας τις διαρκώς αυξανόμενες εκροές ΑΞΕ προς την Κίνα κατά το 2003, και μια γενικότερη αύξηση του ενδιαφέροντος των επενδυτών για τις μεγαλύτερες αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Από την άλλη οι εισροές και οι εκροές ΑΞΕ στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ συνεχίζουν να μειώνονται στο πρώτο εξάμηνο του 2004 .Στο πρώτο τρίμηνο του 2004, οι συνολικές εισροές ΑΞΕ στην περιοχή του ΟΟΣΑ (110 δισεκατομμύρια Δολάρια ΗΠΑ) και οι συνολικές εκροές (191 δισεκατομμύρια Δολάρια ΗΠΑ) ήταν γενικά παρόμοιες με τα επίπεδα που καταγράφηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του 2003. Τα αναλυτικά στοιχεία για την τάση των εισροών και εκροών των ΑΞΕ στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα. Είναι φανερή η τάση πτώσης των ΑΞΕ το 2001 και 2002 αλλά και η αύξηση της διαφοράς των μεγεθών μεταξύ εξερχόμενων και εισερχόμενων ΑΞΕ τα τελευταία χρόνια. Οι χώρες του ΟΟΣΑ πάντα ήτανε καθαροί εξαγωγής επενδύσεων αλλά τα τελευταία χρόνια φαίνεται να υπάρχει μία μικρή αλλά σαφής τάση αποδυνάμωσης των εισερχόμενων επενδύσεων.

Οι συνολικές εισερχόμενες και εξερχόμενες ΑΞΕ στις χώρες του ΟΟΣΑ παρουσιάζονται αναλυτικότερα στους παρακάτω πίνακες:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκατ. δολ.)

Source: OECD Main Economic Indicators.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκατ. δολ.)

Table 1. Inward foreign direct investment, billion USD

	2002	2003	2004:S1	2004:Q1	2004:Q2	2004:Q3
Australia	16.5	7.8	0.5	-0.5	1.0	2.1
Austria	1.0	6.9	2.1	1.4	0.6	..
Belgium	13.1	31.3	2.8	-2.4	5.1	..
Canada	21.0	6.6	4.2	5.3	-1.1	4.4
Switzerland	5.7	12.2	0.7	1.0	-0.3	..
Czech Republic	8.5	2.6	2.2	1.2	1.0	1.4
Germany	36.0	12.9	-46.2	-40.1	-6.1	-0.8
Denmark	6.6	2.6	-2.8	-1.2	-1.6	..
Spain	35.9	25.6	4.0	-1.9	5.9	..
Finland	7.9	2.8	1.2	0.8	0.4	1.7
France	48.9	47.0	20.3	11.0	9.3	0.7
United Kingdom	27.8	14.6	32.1	15.4	16.7	..
Greece	0.1	0.7	0.7	0.8	-0.1	0.5
Hungary	2.8	2.5	1.0	0.7	0.3	..
Ireland	24.4	25.5	14.2	7.0	7.3	..
Iceland	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1
Italy	14.6	17.0	9.4	3.4	6.0	..
Japan	9.2	6.3	5.4	1.9	3.5	0.8
Luxembourg	117.1	73.2	11.4	4.4	7.0	..
Netherlands	25.6	19.7	-2.9	-5.3	2.4	1.5
Norway	0.7	2.2	1.4	-0.3	1.7	-0.8
New Zealand	-0.6	0.8	1.7	0.5	1.2	..
Portugal	1.8	1.0	4.5	0.6	3.9	0.1
Sweden	11.6	3.4	-0.5	-2.8	2.3	-0.2
United States	72.4	39.9	44.5	10.0	34.5	..
Korea	2.4	3.2	3.6	0.3	3.3	1.3
Mexico	14.4	10.7	11.0	8.0	3.0	2.6
Poland	4.1	4.2	2.5	0.8	1.7	0.4
Slovakia	4.1	0.6	0.7	0.4	0.3	..
Turkey	1.0	0.6	1.5	0.6	0.9	0.9
Total	535.0	384.4	131.2	21.2	109.9	..

Source: OECD International Direct Investment Database; Main Economic Indicators.

Note: Figures are based on balance of payments statistics.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΕΚΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκατ. δολ.)

Table 2. Outward foreign direct investment, billion USD

	2002	2003	2004:S1	2004:Q1	2004:Q2	2004:Q3
Australia	7.6	14.3	5.7	2.5	1.8	1.4
Austria	5.3	7.1	3.0	1.4	1.6	..
Belgium	11.0	39.0	3.9	-1.1	5.0	..
Canada	26.4	21.6	27.6	5.1	22.4	8.5
Switzerland	7.6	10.9	14.9	7.7	7.2	..
Czech Republic	0.2	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0
Germany	8.6	2.6	-9.7	-12.8	3.0	9.9
Denmark	5.7	1.2	-0.9	-0.9	0.0	..
Spain	31.5	23.4	9.4	3.8	5.6	..
Finland	7.6	-7.4	-0.8	-3.0	2.2	-0.4
France	49.5	57.3	33.3	13.7	19.5	10.8
United Kingdom	35.2	55.3	1.5	-13.7	15.3	..
Greece	0.7	0.0	0.3	0.1	0.1	0.2
Hungary	0.3	1.6	0.3	0.3	0.0	..
Ireland	3.1	1.9	8.0	2.3	5.8	..
Iceland	0.2	0.2	0.6	0.3	0.3	1.3
Italy	17.1	9.1	13.4	3.9	9.5	..
Japan	32.3	28.8	13.1	5.0	8.1	7.8
Luxembourg	126.2	81.8	18.6	11.1	7.5	..
Netherlands	34.6	36.1	4.1	0.5	3.5	-0.9
Norway	4.2	2.6	-1.0	0.3	-1.3	3.4
New Zealand	-1.0	-0.1	0.1	-0.1	0.3	..
Portugal	3.3	0.1	4.8	0.8	3.9	0.3
Sweden	10.7	10.6	6.8	4.2	2.6	-2.6
United States	134.8	173.8	117.7	51.2	66.5	..
Korea	2.6	3.4	1.9	1.1	0.7	1.5
Mexico	1.0
Poland	0.2	0.4	0.1	0.0	0.1	0.0
Slovakia	0.0	0.0	-0.2	0.0	-0.2	..
Turkey	0.2	0.5	0.4	0.2	0.2	0.3
Total	566.7	576.3	276.7	84.0	191.3	..

Source: OECD International Direct Investment Database; Main Economic Indicators.

Note: Figures based on balance of payments statistics.

2.3 Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.3.1 Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ 15

Η ευρωπαϊκή ένωση (Ε.Ε.) των δεκαπέντε προσελκύει περίπου το 1/3 των παγκόσμιων εισροών των ΑΞΕ, και το ½ περίπου των ΑΞΕ που κατευθύνονται στις αναπτυγμένες χώρες ενώ μεγάλο μέρος των ΑΞΕ προέρχονται από ενδογενώς από κράτη της Ε.Ε. προς άλλα κράτη της Ε.Ε. .

Σε ότι αφορά την γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ κατά χώρα , διαπιστώνεται από τους σχετικούς πίνακες ότι οι πιο αναπτυγμένες χώρες της Ε.Ε. προσελκύουν τις περισσότερες επενδύσεις, ενώ αντίθετα τα μερίδια των χωρών συνοχής⁵⁰ με εξαίρεση την Ιρλανδία παρουσιάζουν κάμψη.

Τα στοιχεία της UNCTAD σχετικά με την κατανομή των ΑΞΕ στην Ε.Ε. αναδεικνύουν ότι η Ελλάδα έχει χαμηλή αποτελεσματικότητα ως προς την προσέλκυση τόσο σε σχέση με τις πιο ανεπτυγμένες χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και σε σχέση με τις χώρες συνοχής. Το μικρό μέγεθος της αγοράς, η έλλειψη υποδομών, το θέμα της γεωγραφικής εγγύτητας με τις ανεπτυγμένες χώρες του Βορά, το επίπεδο ανάπτυξης και η οικονομική κατάσταση των γειτονικών Βαλκανικών χωρών και η γραφειοκρατία αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της χαμηλής προσέλκυσης ΑΞΕ στην Ελλάδα και όχι όπως θα διαπιστωθεί παρακάτω το υψηλό κόστος εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ 1992-2003(σε εκατ. δολ.)

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Κόσμος	310 879	690 905	1 086 750	1 387 953	817 574	678 751	559 576
Αναπτυγμένες Χώρες	180 750	472 545	828 352	1 107 987	571 483	489 907	366 573
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ 15	95 845	249 931	479 372	671 417	357 441	374 000	295 154
Αυστρία	2 276	4 533	2 975	8 840	5 919	952	6 855
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	11 217	22 691	119 693	88 739	88 203	*	*
Δανία	2 582	7 730	16 700	33 818	11 525	6 637	2 608
Φιλανδία	1 190	2 040	4 581	8 015	3 732	7 920	2 765
Γαλλία	19 779	30 984	46 545	43 250	50 476	48 906	46 981
Γερμανία	6 042	24 593	56 077	198 276	21 138	36 014	12 866
Ελλάδα	1 033	85	571	1 089	1 560	51	47
Ιρλανδία	1 694	8 579	18 218	25 843	9 659	24 486	25 497
Ιταλία	3 523	2 635	6 911	13 357	14 871	14 545	16 421
Ολλανδία	9 978	36 964	41 205	63 854	51 927	25 571	19 674
Πορτογαλία	1 554	3 144	1 234	6 787	5 892	1 844	962
Ισπανία	8 615	11 797	15 758	37 523	28 005	35 908	25 625
Σουηδία	6 835	19 835	60 926	23 242	11 910	11 647	3 296
Ηνωμένο Βασίλειο	19 527	74 321	87 979	118 764	52 623	27 776	14 515

⁵⁰ Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία.

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ακριβώς αυτό το οποίο σχολιάστηκε παραπάνω δηλαδή ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του 2003 από τις 559.576 εκατομμύρια δολάρια ΑΞΕ που επενδύθηκαν παγκοσμίως τα 295.154 εκατομμύρια δολάρια επενδύθηκαν στην Ε.Ε. των 15, το μεγάλο δε μερίδιο των ΑΞΕ ενδοευρωπαϊκά το προέλκυσαν οι ανεπτυγμένες χώρες όπως η Γαλλία (46.981), η Γερμανία (12886) και το Ηνωμένο Βασίλειο(14.515) και η Ιταλία (16.421). Από τις χώρες του ταμείου συνοχής παρατηρούμε ότι τα τελευταία χρόνια έχει βελτιωθεί εντυπωσιακά η θέση ως προς την ικανότητα προσέλκυσης ΑΞΕ τις Ιρλανδίας και της Ισπανίας ενώ αντίθετά η Ελλάδα φαίνεται να καθίσταται ουραγός όσον αφορά στην ικανότητα της να προσελκύει ΑΞΕ (47 εκατομμύρια δολάρια το 2001).

Παρακάτω έχουμε έναν πίνακα ο οποίος μας δείχνει τον καταμερισμό των εισροών ΑΞΕ κατά χώρα στις 15 χώρες της Ε.Ε. ως ποσοστό του συνόλου των εισροών της Ε.Ε. των 15.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 (ως ποσοστό του συνόλου των εισροών της ΕΕ ΤΩΝ 15).

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ 15	100	100	100	100	100	100	100
Αυστρία	2,4	1,8	0,6	1,3	1,7	0,3	2,3
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	11,7	9,1	25,0	13,2	24,7	*	*
Δανία	2,7	3,1	3,5	5,0	3,2	1,8	0,9
Φιλανδία	1,2	0,8	1,0	1,2	1,0	2,1	0,9
Γαλλία	20,6	12,4	9,7	6,4	14,1	13,1	15,9
Γερμανία	6,3	9,8	11,7	29,5	5,9	9,6	4,4
Ελλάδα	1,1	0,0	0,1	0,2	0,4	0,0	0,0
Ιρλανδία	1,8	3,4	3,8	3,8	2,7	6,5	8,6
Ιταλία	3,7	1,1	1,4	2,0	4,2	3,9	5,6
Ολλανδία	10,4	14,8	8,6	9,5	14,5	6,8	6,7
Πορτογαλία	1,6	1,3	0,3	1,0	1,6	0,5	0,3
Ισπανία	9,0	4,7	3,3	5,6	7,8	9,6	8,7
Σουηδία	7,1	7,9	12,7	3,5	3,3	3,1	1,1
Ηνωμένο Βασίλειο	20,4	29,7	18,4	17,7	14,7	7,4	4,9

Πηγή: UNCTAD 2004.

Με βάση τα τελευταία στοιχεία παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εισροών ΑΞΕ, ως ποσοστό του συνόλου των επενδυθέντων κεφαλαίων με την μορφή ΑΞΕ στις 15 χώρες μέλη της Ε.Ε., το προσελκύει η Γαλλία η οποία λαμβάνει το εντυπωσιακό 15% των συνολικών ΑΞΕ στην Ευρώπη των 15 και ακολουθεί η Ισπανία με 8,7% και η Ιρλανδία με 8,6%. Η Ελλάδα και η Πορτογαλία φαίνεται να είναι οι περισσότερο αδύναμες χώρες στην προσέλκυση επενδύσεων στην Ε.Ε. των 15 καθώς προσελκύουν περίπου το 0% και το 0,3% αντίστοιχα των ΑΞΕ στην Ε.Ε.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στατιστικά στοιχεία που μας δείχνουν τις εισροές ΑΞΕ στην Ε.Ε. των 15 ως ποσοστό των παγίων επενδύσεων διότι μας αποκαλύπτουν πόσο

σημαντικός είναι ο ρόλος των ΑΞΕ σε κάθε χώρα ξεχωριστά και σε τι βαθμό επιδρά επί του συνόλου της επενδυτικής δραστηριότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.- 15 (ως ποσοστό των πάγιων επενδύσεων).

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Κόσμος	5,2	10,6	16,0	19,8	12,0	10,1	7,5
Αναπτυγμένες Χώρες	4,2	9,9	16,2	21,3	11,5	10,0	6,7
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ 15	6,0	14,8	27,7	41,3	22,3	22,3	14,7
Αυστρία	4,7	9,1	6,0	19,3	13,4	2,1	12
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	21,3	40,6	208,9	168,8	169,6	*	*
Δανία	8,8	21,7	48,8	106,7	35,6	18,7	6,2
Φιλανδία	6,3	8,5	18,3	33,8	15,0	31,7	9,5
Γαλλία	7,3	11,6	16,8	16,4	19,0	17,6	13,9
Γερμανία	1,2	5,4	12,3	48,9	5,6	9,8	3,0
Ελλάδα	4,9	0,3	2,1	4,2	5,6	0,2	0,1
Ιρλανδία	14,8	45,4	79,7	112,5	40,0	90,8	74,7
Ιταλία	1,7	1,2	3,1	6,3	6,9	6,2	5,8
Ολλανδία	14,0	48,9	45,9	77,9	62,4	29,5	19,2
Πορτογαλία	6,7	11,3	3,8	21,9	19,1	5,9	2,9
Ισπανία	7,6	8,8	10,8	26,4	18,9	21,8	12,0
Σουηδία	19,2	48,6	140,5	54,7	31,1	29,0	7,0
Ηνωμένο Βασίλειο	10,4	29,7	35,1	48,7	21,9	10,9	5,0

Πηγή: UNCTAD 2004

Συνολικά λοιπόν στην Ευρωπαϊκή ένωση των 15 σύμφωνα με το στοιχείο του 2003 οι εισροές ΑΞΕ αποτελούν ποσοστό 14,7% του συνόλου των πάγιων επενδύσεων. Είναι εξαιρετικά σημαντική η συμβολή των ΑΞΕ για την ανάπτυξη της επενδυτικής δραστηριότητας στην Ιρλανδία όπου αυτές αποτελούν το εξαιρετικά εντυπωσιακό 74,7% του συνόλου των πάγιων επενδύσεων στην χώρα. Επίσης πολύ σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της επενδυτικής δραστηριότητας διαδραματίζουν οι ΑΞΕ σε χώρες όπως η Ολλανδία (όπου αυτές αποτελούν το 19,2 % του συνόλου των πάγιων επενδύσεων) ενώ επίσης σημαντικό ρόλο για την επενδυτική δραστηριότητα διαδραματίζουν οι ΑΞΕ στην Γαλλία⁵¹ , την Αυστρία⁵² και την Ισπανία⁵³. Για την Ελλάδα δεν διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο οι ΑΞΕ στην διαμόρφωση των συνολικών πάγιων επενδυτικών δαπανών καθώς αυτές συμμετέχουν με ποσοστό μόλις 0,1% στο σύνολο των πάγιων επενδυτικών δαπανών της χώρας..

⁵¹ Ποσοστό ΑΞΕ 13,9% επί του συνόλου των πάγιων επενδύσεων.

⁵² Ποσοστό ΑΞΕ 12% επί του συνόλου των πάγιων επενδύσεων.

⁵³ Ποσοστό ΑΞΕ 12% επί του συνόλου των πάγιων επενδύσεων.

Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα στατιστικά στοιχεία που μας δείχνουν κατά πόσο συμμετέχουν στο συνολικό Α.Ε.Π. κάθε κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι συνολικά προσελκυόμενες επενδύσεις με την μορφή των ΑΞΕ .

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ 15 ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ (σε εκατ. δολ.)

ΕΤΟΣ	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
ΚΟΣΜΟΣ	6,6	8,3	9,3	10,2	19,3	23	22,9
Αναπτυγμένες Χώρες	4,9	6,2	8,2	8,9	16,6	20,5	20,7
Ευρωπαϊκή Ένωση 15	6,1	9,2	10,9	13,2	28,5	34,6	32,8
Αυστρία	4	5,6	6,1	7,4	15,9	21,1	23,7
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	5,8	21,2	27,8	38,3	78,6	*	*
Δανία	6,1	6	6,9	13,2	42,2	42,7	36,1
Φιλανδία	1	2,5	3,8	6,5	20,2	25,8	28,6
Γαλλία	3,8	6,9	7,1	12,3	19,8	26,9	24,7
Γερμανία	3,9	5,1	7,1	7,8	25,1	26,7	22,6
Ελλάδα	9,3	20,2	6,7	9,3	11	11,7	9,8
Ιρλανδία	149,9	157,7	71,5	60,2	144,1	137,5	129,7
Ιταλία	2	4,5	5,3	5,8	10,5	10,6	11,8
Ολλανδία	10,8	18,8	23,3	28	64,9	75,4	65,6
Πορτογαλία	12,3	18,7	14,8	17,1	27,2	35,4	36,3
Ισπανία	2,3	5,2	12,8	18,7	25,7	35,9	27,4
Σουηδία	2,2	4,2	5,3	12,5	39,2	48,9	47,5
Ηνωμένο Βασίλειο	11,8	14,1	20,6	17,6	30,4	36,3	37,4

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του παραπάνω πίνακα κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. των 15 οι ΑΞΕ συμμετέχουν σε ποσοστό 32,8% στην συνολική διαμόρφωση του ΑΕΠ. Εντυπωσιακότατα είναι τα στατιστικά στοιχεία που λαμβάνουμε από την Ιρλανδία όπου οι ΑΞΕ που καταγράφονται ως μέγεθος ξεπερνά το ύψος του συνολικού ΑΕΠ!! Στην Ιρλανδία οι ΑΞΕ αποτελούν ποσοστό 129% του συνολικού ΑΕΠ δηλαδή οι ΑΞΕ είναι περισσότερες και μεγαλύτερες σε μέγεθος από το ακαθάριστο εθνικό προϊόν. Σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ αποτελούν οι ΑΞΕ και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπως την Ολλανδία⁵⁴ και την Σουηδία⁵⁵. Αντίθετα σύμφωνα με τα στοιχεία του 2003 για την Ελλάδα οι ΑΞΕ παίζουν μικρό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας καθώς αυτές αποτελούν μόλις το 9,8% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της χώρας.

Συμπερασματικά οι τάσεις κίνησης των ροών των ΑΞΕ μέσα στην Ευρωπαϊκή ένωση των δεκαπέντε δείχνουν ότι μεγάλες οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες όπως η Γαλλία, η Μεγάλη

⁵⁴ Όπου οι ΑΞΕ αποτελούν το 65,6% του ΑΕΠ της Χώρας.

⁵⁵ Όπου οι ΑΞΕ αποτελούν το 47,5% του ΑΕΠ της χώρας.

Βρετανία και η Ιταλία είναι αυτές που απορροφούν το συντριπτικά μεγάλο ποσοστό των ΑΞΕ που κατευθύνονται στην Ε.Ε.. Αντίθετα παρατηρούμε ότι οι μικρότερες και περισσότερο υπανάπτυκτες χώρες όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία αδυνατούν να προσελκύσουν με τρόπο αποτελεσματικό σημαντικό όγκο κεφαλαίων από τις ΑΞΕ. Μοναδική ίσως εξαίρεση μικρής σχετικά λίγο ανεπτυγμένης χώρας μεταξύ των δεκαπέντε κρατών μελών της Ε.Ε. που κατάφερε να προσελκύσει μεγάλο όγκο επενδυτικών κεφαλαίων με την μορφή των ΑΞΕ είναι η Ιρλανδία.

Το 1/3 της βιομηχανικής παραγωγής⁵⁶ εντός της Ευρώπης πραγματοποιείται πλέον από θυγατρικές εταιρίες ξένων επιχειρήσεων στις μεγάλες Ευρωπαϊκές οικονομίες⁵⁷ και περίπου τα 2/3 σε χώρες όπως η Ιρλανδία και η Ουγγαρία.

2.3.2 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η αναδιάρθρωση των παραγωγικών συστημάτων⁵⁸ των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης(Χ.Κ.Α.Ε.) κατά την δεκαετία του 1990 επηρέασαν την εξέλιξη των εξειδικεύσεων στο επίπεδο της βιομηχανίας. Ενώ για τις δυτικές χώρες οι επενδύσεις ΑΞΕ αντιπροσωπεύουν ένα μικρό ποσοστό των κεφαλαίων που επενδύουν στο εξωτερικό , για τις Χ.Κ.Α.Ε. έχουν ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι σε πολλές από αυτές αντιπροσωπεύουν ένα υψηλό ποσοστό των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και του ΑΕΠ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ως ποσοστό των επενδύσεων παγίου κεφαλαίων)

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Χώρες Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης							
Βουλγαρία	11,8	32,4	41,8	50,6	32,8	31,8	36,5
Τσεχία	9,5	22,3	41,3	32,7	33,6	44,5	11,6
Εσθονία	23,3	37,6	23,5	29,6	36,6	15,3	35,2
Ουγγαρία	33	34,4	28,8	24,5	32,1	19,1	13,5
Λετονία	27,8	21,5	20,7	21,6	7,9	17,3	13,7
Λιθουανία	5,8	34,5	20,2	17,2	18,2	25,5	4,7
Πολωνία	12,2	15,9	18,4	23,8	14,9	11,4	11,1
Ρουμανία	5,8	26,5	16,5	14,8	13,9	11,7	12,2
Σλοβακία	4,6	8,8	7,1	36,6	26,3	62,2	6,8
Σλοβενία	4,9	4,5	1,9	2,8	7,9	32,3	2,9

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι οι εισροές ΑΞΕ αποτελούν σημαντικό ποσοστό των πάγιων επενδύσεων για χώρες όπως η Βουλγαρία και η Τσεχία όπου αποτελούν σύμφωνα με τα στοιχεία του 2003 το 36,5% και 35,2% του ποσοστού αυτού. Αντίθετα οι επενδύσεις ΑΞΕ αποτελούν μικρό ποσοστό των συνολικών επενδύσεων παγίου κεφαλαίου για χώρες όπως η

⁵⁶ Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005*, έκθεση μέρος 8, σελ. 228.

⁵⁷ Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και Ολλανδία.

⁵⁸ Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005*, Έκθεση μέρος 8, σελ. 235.

Σλοβενία (2,9%) και η Λιθουανία (4,7%). Γενικά παρατηρούμε ότι στις χώρες της Χ.Κ.Α.Ε. οι εισροές επενδυτικών κεφαλαίων με την μορφή ΑΞΕ αποτελούν μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών δαπανών επενδύσεων παγίου κεφαλαίου σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά της Δυτικής Ευρώπης. Είναι σαφές ότι αυτό συμβαίνει επειδή αυτές οι οικονομίες είναι μικρότερες ως προς τα εσωτερικά τους μακροοικονομικά μεγέθη και όχι λόγω μεγαλύτερου όγκου προσελκυόμενων επενδυτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό

Αντίστοιχα με τα αμέσως προηγούμενα συμπεράσματα εξάγονται εάν μελετηθούν προσεκτικά τα στατιστικά στοιχεία για τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ κατά χώρα στις Χ.Κ.Α.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ. Γενικά για τις μικρές και σχετικώς ανίσχυρες οικονομίες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ αποτελούν, κατά μέσο όρο, συγκριτικά μεγαλύτερο ποσοστό ως προς το συνολικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε σχέση με τις χώρες της δυτικής Ευρώπης των 15. Ωστόσο και εδώ παρατηρούμε ότι σε κάποιες χώρες όπως η Ουγγαρία και η Τσεχία οι ΑΞΕ διαδραματίζουν βαρύνοντα ρόλο ως προς το συνολικό μακροοικονομικό γίνεσθαι καθώς αποτελούν το 51,8% και το 48% του αντίστοιχου ΑΕΠ ενώ για άλλες χώρες τα συνολικά κεφάλαια που εισρέουν μέσω των ΑΞΕ αποτελούν αρκετά μικρότερο ποσοστό του ΑΕΠ όπως για παράδειγμα για την Σλοβενία αποτελούν που προσεγγίζει μόλις το 15% του ΑΕΠ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11 ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ως ποσοστό του ΑΕΠ)

ΕΤΗ	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
Χώρες Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης							
Βουλγαρία			0,5	3,4	17,9	22,6	29,1
Τσεχία			3,9	14,1	42,1	55,3	48
Εσθονία	19,3	51,4	65	77,6			
Ουγγαρία		0,2	1,7	25,3	49,3	55,3	51,8
Λετονία				13,9	29,1	32,8	35,1
Λιθουανία				5,7	20,9	28,1	27,2
Πολωνία			0,2	5,8	20,6	25	24,9
Ρουμανία				2,3	17,5	19,4	23,4
Σλοβακία			0,5	4,2	18,5	32,2	31,5
Σλοβενία			3,4	8,9	15,3	18,7	15,6

Είναι ωστόσο φανερό ότι την τελευταία δεκαετία η σημασία των ΑΞΕ για την οικονομική ανάπτυξη των Χ.Κ.Α.Ε. έχει αυξηθεί δραματικά και αυτό αντικατοπτρίζεται στην ραγδαία αύξηση του ποσοστού του ΑΕΠ που αποτελούν τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ για όλες σχεδόν τις χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ για την Ουγγαρία το 1990 τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ αποτελούσαν το 1,7% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της χώρας, το 2003 το ίδιο ποσοστό έχει ανέλθει στο 51,8%!

Από μακροοικονομική άποψη⁵⁹ οι ΑΞΕ είναι σημαντικές για τις χώρες αυτές για την κάλυψη των εξωτερικών τους ελλειμμάτων. Συμβάλλουν στην υπάρχουσα ανάγκη για πραγματοποίηση επενδύσεων και αποτελούν παράγοντα βελτίωσης της παραγωγικότητας και αύξησης των εξαγωγών των Χ.Κ.Α.Ε.. Εάν θα υπάρξουν θετικές επιπτώσεις ως προς την απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών αλλά και μεταφορά και βελτίωση της τεχνογνωσίας και της τεχνολογικής υποδομής των χωρών αυτών είναι συνάρτηση του είδους και της ποιότητας των επενδύσεων αυτών. Τα μέχρι σήμερα στοιχεία δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων αυτών σχετίζεται με την εξαγορά ιδιωτικοποιούμενων τοπικών εταιριών και λιγότερο με την δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων . Ο έλεγχος από ξένες μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες οδήγησε πολλάκις, σε αναδιαρθρώσεις και μαζικές απολύσεις, καθήλωσε τοπικούς ανταγωνιστές και αντικατέστησε δίκτυα τοπικής υπεργολαβίας με εισαγωγές. Από το τέλος της δεκαετίας του 1990 στις χώρες της Χ.Κ.Α.Ε., οι τράπεζες ελέγχονται από το ξένο κεφάλαιο , σε ποσοστά πάνω από 55% σε όλες τις χώρες εκτός από την Ρουμανία και την Σλοβενία , γεγονός που σημαίνει μείωση της πίστωσης για τις δημόσιες υπηρεσίες που οδηγούνται σε ιδιωτικοποίηση, όπως επίσης και για τις μεγάλες επιχειρήσεις που παρείχαν κοινωνική προστασία την περίοδο του προηγούμενου συστήματος παραγωγής..

Ως προς την κατανομή⁶⁰ των ΑΞΕ στις χώρες της Χ.Κ.Α.Ε. υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα σε χώρες, τόσο σε απόλυτα μεγέθη, τόσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά και ανάμεσα στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας ενώ παράγοντες όπως η γεωγραφική εγγύτητα και το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των ΧΚΑΕ φαίνεται να επηρεάζουν τις αποφάσεις των εταιριών ως προς την εγκατάσταση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12 ΕΙΣΡΟΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΔΟΛΑΡΙΑ

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Χώρες Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης	8 586	19 250	20 424	22 367	20 362	24 637	14 445
Βουλγαρία	149	537	819	1 002	813	905	1 419
Τσεχία	1 304	3 700	6 310	4 984	5 639	8 483	2 583
Εσθονία	180	581	305	387	542	284	891
Ουγγαρία	2 924	3 828	3 312	2 764	3 936	2 845	2 470
Λετονία	229	357	347	411	163	384	360
Λιθουανία	108	926	486	379	446	732	179
Πολωνία	2 889	6 365	7 270	9 341	5 713	4 131	4 225
Ρουμανία	402	2 031	1 041	1 037	1 157	1 144	1 566
Σλοβακία	235	707	428	1 925	1 584	4 123	571
Σλοβενία	166	218	106	137	369	1 606	181

Πηγή: UNCTAD 2004.

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι από τα 14.445 εκατομμύρια δολάρια που ήταν οι συνολικές εισροές ΑΞΕ το 2003 σε όλες τις Χ.Κ.Α.Ε., οι περισσότερες

⁵⁹ Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005, Μέρος 8 , Σελ. 236.

⁶⁰ Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005, Μέρος 8 , Σελίδες 236- 238

επενδύσεις ΑΞΕ σε εκατομμύρια δολάρια κινούνται προς την Πολωνία (4225 εκ. δολ.) , την Τσεχία(2.583 εκ. δολ.) και την Ουγγαρία (2.470 εκ. δολ.). Επίσης οι λιγότερες ΑΞΕ προσελκύστηκαν από την Λιθουανία (179εκ. δολ.) , την Σλοβενία (181 εκ.δολ.) και την Λετονία (360 εκ. δολ.). Είναι επίσης κάτι παραπάνω από φανερό ότι υπάρχει τεράστιο χάσμα, ως προς την ικανότητα προσέλκυσης ΑΞΕ, όχι μόνο μεταξύ των δυτικών εκβιομηχανισμένων χώρων της Ε.Ε. και των ανίσχυρων οικονομιών της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης, αλλά και μεταξύ των Χ.Κ.Α.Ε. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ίδια στιγμή (2003) που η Πολωνία προσελκύει κεφάλαια για επενδύσεις με την μορφή ΑΞΕ αξίας 4.225 εκατομμυρίων ευρώ η Λιθουανία συγκεντρώνει επενδύσεις τύπου ΑΞΕ αξίας μόλις 179 εκατομμύρια ευρώ!

Το παραπάνω περιγραφόμενο μεγάλο χάσμα ως προς την προσέλκυση ΑΞΕ απεικονίζει με ανάγλυφο και αδιαμφισβήτητο τρόπο ο παρακάτω πίνακας ο οποίος καταγράφει το ποσοστό των εισροών ΑΞΕ σε κάθε χώρα ξεχωριστά ως ποσοστό των συνολικών ΑΞΕ που κατευθύνονται προς τις Χ.Κ.Α.Ε..

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Χ.Κ.Α.Ε. ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΥΤΩΝ

ΕΤΗ	1992-1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Χώρες Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης	100	100	100	100	100	100	100
Βουλγαρία	1,7	2,8	4,0	4,5	4,0	3,7	9,8
Τσεχία	15,2	19,2	30,9	22,3	27,7	34,4	17,9
Εσθονία	2,1	3,0	1,5	1,7	2,7	1,2	6,2
Ουγγαρία	34,1	19,9	16,2	12,4	19,3	11,5	17,1
Λετονία	2,7	1,9	1,7	1,8	0,8	1,6	2,5
Λιθουανία	1,3	4,8	2,4	1,7	2,2	3,0	1,2
Πολωνία	33,6	33,1	35,6	41,8	28,1	16,8	29,2
Ρουμανία	4,7	10,6	5,1	4,6	5,7	4,6	10,8
Σλοβακία	2,7	3,7	2,1	8,6	7,8	16,7	4,0
Σλοβενία	1,9	1,1	0,5	0,6	1,8	6,5	1,3

Πηγή: UNCTAD 2004.

Είναι φανερό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ΑΞΕ το έχει η Πολωνία η οποία από μόνη της προσελκύει περίπου το 1/3 του συνόλου των επενδύσεων που κατευθύνονται προς τις συγκεκριμένες χώρες και συγκεκριμένα το 29,2% ενώ με μεγάλη διαφορά ακολουθεί δεύτερη η Τσεχία με 17,9% και τρίτη η Ουγγαρία 17,1%. Οι τρεις αυτές χώρες μαζί συγκεντρώνουν περίπου τα 2/3 και πλέον του συνόλου των επενδύσεων που κατευθύνονται προς τις Χ.Κ.Α.Ε.. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν χώρες όπου συγκεντρώνουν μόλις λίγο παραπάνω από το 1% του συνόλου των επενδύσεων με την μορφή ΑΞΕ που κατευθύνονται προς αυτές τις χώρες όπως η ουραγός Λιθουανία που συγκεντρώνει μόνο το 1,2% και η Σλοβενία που συγκεντρώνει το 1,3%.

Εκτός από το γεγονός της συγκέντρωσης⁶¹ του 80% περίπου των ΑΞΕ σε τρεις κυρίως χώρες⁶² οι ΑΞΕ που πραγματοποιήθηκαν στις χώρες αυτές, συγκεντρώνονται στις πιο πλούσιες

⁶¹ Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια έκθεση 2005, , Μέρος 8, Σελ.237.

⁶² Ουγγαρία, Τσεχία και Πολωνία

περιοχές, κυρίως στις πρωτεύουσες των χωρών και σε συγκεκριμένες ζώνες⁶³ αυξάνοντας έτσι τις ανισότητες ανάμεσα στις χώρες αλλά και στο εσωτερικό των χωρών⁶⁴.

Οι επιχειρήσεις και η απασχόληση συγκεντρώνονται σε ορισμένες περιοχές ενώ άλλες περιφέρειες είναι σε εξαιρετικά μειονεκτική θέση. Τούτο σημαίνει ότι οι εθνικές και κοινοτικές οικονομικές και αναπτυξιακές πολιτικές, καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, ώστε οι έντονες κοινωνικές ανισότητες στο εσωτερικό αυτών των χωρών να αποφευχθούν. Ειδικότερα, είναι φανερός ο κίνδυνος αυτές οι χώρες να αποδοθούν σε ένα διαρκή αγώνα, βασικός άξονας στρατηγικής του οποίου θα είναι η προσέλκυση ΑΞΕ, με την χρήση μέτρων πολιτικής ρυθμιστικού αρμπιτράζ και κοινωνικού ντάμπινγκ όπως με την διαρκή μείωση των φορολογικών συντελεστών για τις επιχειρήσεις και τη διαρκή συμπίεση του κόστους εργασίας με μέτρα μείωσης των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων⁶⁵.

Άξιο λόγου είναι ότι οι εισροές των ΑΞΕ στις Χ.Κ.Α.Ε. μετά το υψηλό επίπεδο των 31 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2002, μειώθηκαν το 2003 στα 21 δισεκατομμύρια δολάρια, εξαιτίας του τέλους των ιδιωτικοποιήσεων στην Τσεχία και την Σλοβακία.

Οι οκτώ χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης που εισήλθαν στην Ε.Ε. την 1^η Μαΐου γνώρισαν μία σημαντική μείωση των εισροών των ΑΞΕ από 23 δισεκατομμύρια το 2002 σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια το 2003.

Οι κυρίαρχες πολιτικές που ασκούνται που ασκούνται σήμερα σε παγκόσμια επίπεδο στα πλαίσια της προπαγανδιζόμενης «διεθνοποίησης της οικονομίας» ενισχύουν την απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών και τις αχαλίνωτες ιδιωτικοποιήσεις και συνοδεύονται με τον δραστικό περιορισμό των δημόσιων πολιτικών, του θεσμικού πλαισίου και των ρυθμιστικών κανόνων, με μείωση των φόρων, μείωση του πληθωρισμού και προσέλκυση των ξένων επενδύσεων. Πρόκειται για μία προσέγγιση, αντίστοιχη, εμπειρίας, με το μοντέλο ανάπτυξης της Ιαπωνίας και της Κορέας, χώρες όπου οι ξένες επενδύσεις δεν έχουν διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στα οικονομικά και αναπτυξιακά επιτεύγματα τους.

⁶³ Βουδαπέστη, Κεντρική Βοημία, Πράγα, Εσθονία.

⁶⁴ Ευρωπαϊκή επιτροπή, τρίτη έκθεση συνοχής, Βρυξέλες

⁶⁵ Για παράδειγμα μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας, με μείωση των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών του κεφαλαίου.

2.4 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

2.4.1 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΞΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Η έκταση των ΑΞΕ την οποία αναλύσαμε στις προηγούμενες σελίδες είναι σημαντική ωστόσο ακόμα σημαντικότερο είναι να αναλυθεί πως κατανέμονται οι ΑΞΕ παγκοσμίως κατά επενδυτική δραστηριότητα, διότι δεν μας αφορά αποκλειστικώς η ποσότητα των ΑΞΕ αλλά και η ποιότητά τους: Σε ποιους τομείς παραγωγικής δραστηριότητας επενδύονται τα κεφάλαια που εισρέουν στις χώρες υποδοχής με την μορφή των ΑΞΕ ;

Ο παρακάτω πίνακας είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικός και μας δείχνει ακριβώς ποιοι κλάδοι σε παγκόσμιο επίπεδο προσελκύουν το ενδιαφέρον των επενδυτών, ποιοι κλάδοι δηλαδή βρίσκονται στην πρωτοκαθεδρία της παγκόσμιας επενδυτικής δράσης. Τα στοιχεία που αναφέρονται παρακάτω αφορούν ΑΞΕ που δημιουργούν νέο πάγιο παραγωγικό κεφάλαιο δηλαδή αναφέρονται σε επενδύσεις τύπου Greenfield και όχι σε ΑΞΕ που απλώς μεταβιβάζουν την ιδιοκτησία ήδη υφιστάμενου παγίου κεφαλαίου δηλαδή επενδύσεις τύπου Brownfield .

ΠΙΝΑΚΑΣ 14 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (GREENFIELD INVESTMENT)

Sector/industry	2002	2003	2004
World			
Total	5 656	9 303	9 796
Primary	217	473	281
Extraction	217	473	281
Manufacturing	1 929	3 176	3 108
Services	3 510	5 654	6 407
Electricity	26	76	58
Construction	263	403	369
Retail	741	1 217	1 463
Internet or ICT infrastructure	72	148	137
Business services	592	1 034	940
Research and development	331	516	642
Sales, marketing and support	581	1 041	1 462
Headquarters	292	319	358
Testing	58	47	39
Customer support centre	125	176	146
Logistics and distribution	275	425	507
Maintenance/service	41	107	74
Shared services centre	42	73	77
Technical support centre	18	17	62
Training	53	55	73

ΠΗΓΗ : UNCTAD (WORLD INVESTMENT REPORT)

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία της UNCTAD οι παγκόσμιες εισροές ΑΞΕ δημιουργίας νέου πάγιου κεφαλαίου (Greenfield investment) έφτασαν το 2003 στα 9.796 εκατομμύρια δολάρια και κατανεμήθηκαν ως εξής:

Το μικρότερο ποσόν κεφαλαίου προσελκύστηκε από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής με 281 εκατομμύρια δολάρια ΑΞΕ, ο δευτερογενής τομέας παραγωγής της μεταποίησης όπου εκεί

περιλαμβάνεται οι τομείς της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας, προσέλυσε 3100 εκατομμύρια δολάρια ενώ στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών προσελκύστηκαν τα περισσότερα κεφάλαια ΑΞΕ ήτοι 6.407 εκατομμύρια δολάρια. Στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών οι περισσότερες επενδύσεις ΑΞΕ κατευθύνθηκαν προς τις υπηρεσίες λιανικής πώλησεως με 1463 εκατομμύρια δολάρια και τις υπηρεσίες πώλησης προώθησης και υποστήριξης με 1462 εκατομμύρια δολάρια. Σχετικά μεγάλα ποσά κατευθύνθηκαν και στους τομείς επιχειρηματικών υπηρεσιών (Business Services) με 940 εκατομμύρια δολάρια, στις υπηρεσίες τροφοδοσίας και διανομής(logistics and distribution) με 642 εκατομμύρια δολάρια, διοικητικές υπηρεσίες (Headquarters) με 358 εκατομμύρια δολάρια και υποστήριξη πελατών με 146 εκατομμύρια δολάρια. Τα μικρότερα κεφαλαία ΑΞΕ κατευθύνθηκαν προς τις υπηρεσίες εξηλεκτρισμού με 18 εκατομμύρια δολάρια, τις υπηρεσίες τεχνικής υποστήριξης (technical support center) με 62 εκατομμύρια δολάρια, τις υπηρεσίες εκπαίδευσης με 72 εκατομμύρια δολάρια, τις υπηρεσίες συντήρησης με 74 εκατομμύρια δολάρια, τις διαδικτυακές υπηρεσίες και υποδομές με 137 εκατομμύρια δολάρια. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών και ειδικότερα ο τομέας των λιανικών πωλήσεων αλλά και τις προώθησης αυτών συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των παγκόσμιων ΑΞΕ δημιουργίας νέου πάγιου κεφαλαίου(Τύπου Greenfield).

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά στατιστικά στοιχεία με την βοήθεια των οποίων μπορούμε να μελετήσουμε τις εισροές των ΑΞΕ τύπου Brownfield και Greenfield σε παγκόσμια κλίμακα. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι τις περισσότερες ΑΞΕ κατά το 2003 προσέλυσε ο τριτογενής τομέας παραγωγής με 5.153.826 εκατομμύρια δολάρια , δεύτερος σε ικανότητα προσέλκυσης αναδείχτηκε ο δευτερογενής τομέας παραγωγής με 2.876.102 εκατομμύρια δολάρια ενώ τελευταίος σε ικανότητα προσέλκυσης ΑΞΕ αναδεικνύεται ο πρωτογενής τομέας παραγωγής με 594.321 εκατομμύρια δολάρια.

Οι κλάδοι με τα περισσότερα προσελκυσθέντα κεφάλαια ΑΞΕ παγκοσμίως είναι οι εξής:

- Από τον πρωτογενή τομέα τα ορυχεία για ανεύρεση μεταλλευμάτων, κοιτασμάτων πετρελαίου και λατομεία με 560.585 εκατομμύρια δολάρια.
- Από τον δευτερογενή τομέα ο κλάδος των χημικών προϊόντων και οι χημικές βιομηχανίες με 515.669 εκατομμύρια δολάρια καθώς και οι βιομηχανίες παραγωγής μηχανών και άλλων συγκοινωνιακών μέσων και εξοπλισμού με 290.940 εκατομμύρια δολάρια.
- Από τον τριτογενή τομέα παραγωγής οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και οι επιχειρησιακές δραστηριότητες (Business Activities) με 1. 555.138 και 1.283.070 εκατομμύρια δολάρια αντίστοιχα..

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 :ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ (BROWNFIELD AND GREENFIELD) ΤΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Sector/industry	Developed countries	Developing economies	South-East	
			Europe and CIS	World
Primary	428 831	143 993	21 498	594 321
Agriculture, hunting, forestry and fishing	6 854	22 579	205	29 637
Mining, quarrying and petroleum	417 878	121 414	21 294	560 585
Unspecified primary	4 099	-	-	4 099
Manufacturing	2 081 645	779 112	15 345	2 876 102
Food, beverages and tobacco	211 181	25 983	6 278	243 442
Textiles, clothing and leather	49 055	8 545	41	57 641
Wood and wood products	78 160	15 990	1 114	95 264
Publishing, printing and reproduction of recorded media	59 310	4	51	59 365
Coke, petroleum products and nuclear fuel	59 309	17 702	450	77 460
Chemicals and chemical products	437 022	76 201	2 475	515 699
Rubber and plastic products	36 427	2 440	37	38 904
Non-metallic mineral products	59 928	5 526	832	66 286
Metals and metal products	153 850	23 415	1 463	178 728
Machinery and equipment	130 369	28 990	1 765	161 124
Electrical and electronic equipment	222 348	57 125	347	279 821
Precision instruments	32 062	1 811	92	33 964
Motor vehicles and other transport equipment	277 764	13 123	52	290 940
Other manufacturing	91 257	15 348	35	106 640
Unspecified secondary	183 604	486 910	313	670 827
Services	4 015 555	1 110 757	27 514	5 153 826
Electricity, gas and water	143 734	41 016	1 130	185 880
Construction	56 441	38 216	776	95 433
Trade	762 879	152 371	5 548	920 798
Hotels and restaurants	66 177	24 029	378	90 585
Transport, storage and communications	343 859	90 296	10 843	444 998
Finance	1 299 225	251 082	4 832	1 555 138
Business activities	831 063	448 307 ^a	3 700	1 283 070 ^a
Public administration and defence	1 831	383	65	2 279
Education	490	2	18	510
Health and social services	9 382	4 378	1	13 761
Community, social and personal service activities	68 089	5 186	192	73 468
Other services	369 438	36 711	2	406 152
Unspecified tertiary	62 947	18 778	28	81 753
Private buying and selling of property	1 000	-	-	1 000
Unspecified	57 055	74 859	3 245	135 159

ΠΗΓΗ : UNCTAD, *WORLD INVESTMENT REPORT*, 2005

Άλλοι τομείς που προσελκύνουν μεγάλα ποσά ΑΞΕ είναι το εμπόριο με 920.798 εκατομμύρια δολάρια, οι υπηρεσίες ηλεκτρισμού, φυσικού αερίου και νερού με 185.880 εκατομμύρια δολάρια, οι συγκοινωνιακές υπηρεσίες, τα προϊόντα και υπηρεσίες αποθήκευσης μνήμης και οι επικοινωνίες (Transport, storage and communication) με 444.998 εκατομμύρια δολάρια. Ο παραπάνω πίνακας με ακόμα μεγαλύτερη λεπτομέρεια μας κατατοπίζει για τις παγκόσμιες τάσεις των ΑΞΕ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριοποίησης. Είναι από τα παραπάνω στοιχεία εμφανείς η τριτογενοποίηση των παγκόσμιων ΑΞΕ που έχει επέλθει τα τελευταία χρόνια παρατήρηση την οποία καταγράψαμε όταν αναφερθήκαμε στις παγκόσμιες τάσεις των ΑΞΕ, κάτι που φαίνεται ότι επιβεβαιώνεται από τα επίσημα στατιστικά στοιχεία.

2.4.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία όπως αυτά που έχει δημοσιεύσει η Eurostat οι υπηρεσίες κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό των εισροών ΑΞΕ και από 74% των συνολικών εισροών ΑΞΕ το 1998 είχαν προσεγγίσει το 90% των συνολικών εισροών το 2002. Το ποσοστό των υπηρεσιών στις συνολικές εισροές κεφαλαίων για ΑΞΕ στην Ε.Ε. έχει προσεγγίσει το 72% κατά μέσο όρο του συνόλου των εισερχόμενων κατά την χρονική περίοδο 1998- 2002 φτάνοντας στα υψηλότερα επίπεδα το 2002 όπου προσέγγισε το προαναφερθέν 90%. Οι εισροές ΑΞΕ στον τομέα των υπηρεσιών, ως ποσοστό του ΑΕΠ παρουσιάζουν συνεχή άνοδο από το 1998 έως το 2000⁶⁶ ώσπου τελικά σταθεροποιήθηκαν στο 1,2% το 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16 ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (σε εκατ. ευρώ)

	1998	1999	2000	2001	2002	1998-2002
Manufacturing	20,105	23,390	-7,679	13,280	11,148	60,244
Services	64,655	76,907	109,517	92,549	108,458	452,086
of which						
Trade and repair	-1,896	5,577	8,836	1,641	750	14,908
Hotels & restaurants	426	-39	806	625	-615	1,203
Transport	450	319	122	866	649	2,406
Telecommunications	7,166	3,164	8,939	4,171	-2,145	21,295
Financial						
intermediation	34,860	47,026	37,300	47,938	84,385	251,509
Business services	19,870	19,226	50,044	30,975	25,935	146,050
Other Services	3,779	1,634	3,469	6,330	-502	14,710
Other Sectors	2,223	5,957	32,888	-2,519	688	39,237
Total	86,983	106,254	134,726	103,310	120,294	551,567

[†] Excluding reinvested earnings.

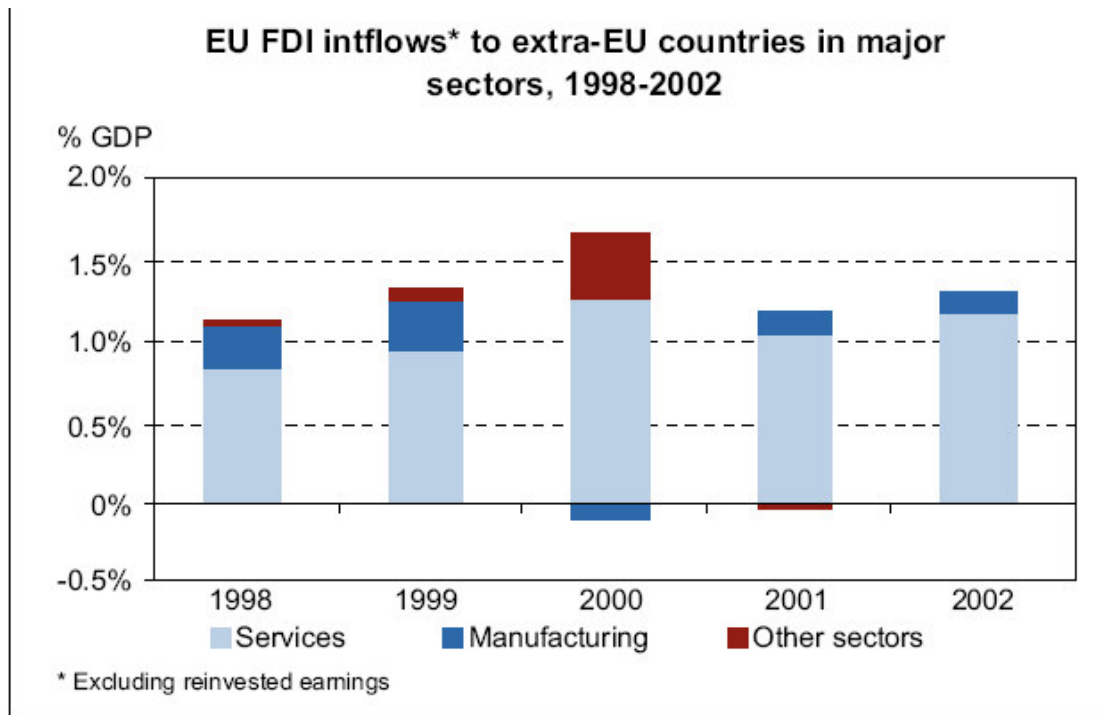
Πηγή : EUROSTAT

Είναι φανερό ότι στον τομέα τις μεταποίησης οι εισροές ΑΞΕ στην Ε.Ε. αυξήθηκαν κατά το διάστημα 1998 – 2002 κατά το σχετικά μικρό μέγεθος των 60.244 εκατομμυρίων ευρώ. Αντίθετα στον τομέα των υπηρεσιών κατά το ίδιο χρονικό διάστημα αυξήθηκαν κατά το πολύ μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέγεθος των 452.086 εκατομμυρίων ευρώ. Μεταξύ των τομέων οικονομικής δραστηριότητας αυτοί που προσέλκυσαν τις περισσότερες ΑΞΕ στην Ε.Ε. ήταν οι τομείς των υπηρεσιών χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης με 251.509 εκατομμύρια ευρώ και των επιχειρηματικών υπηρεσιών με 146.050 εκατομμύρια ευρώ.

⁶⁶ Από 0,8% του ΑΕΠ το 1998 στο 1,3% του ΑΕΠ το 2000..

Ως προς το ποσοστό συμμετοχής των καθαρών εισροών ΑΞΕ στην ευρωπαϊκή ένωση στο συνολικό εγχώριο ακαθάριστο προϊόν (ΑΕΠ) είναι απολύτως σαφές ότι ο τριτογενείς τομέας των υπηρεσιών και πάλι διαδραματίζει τον καθοριστικότερο ρόλο.

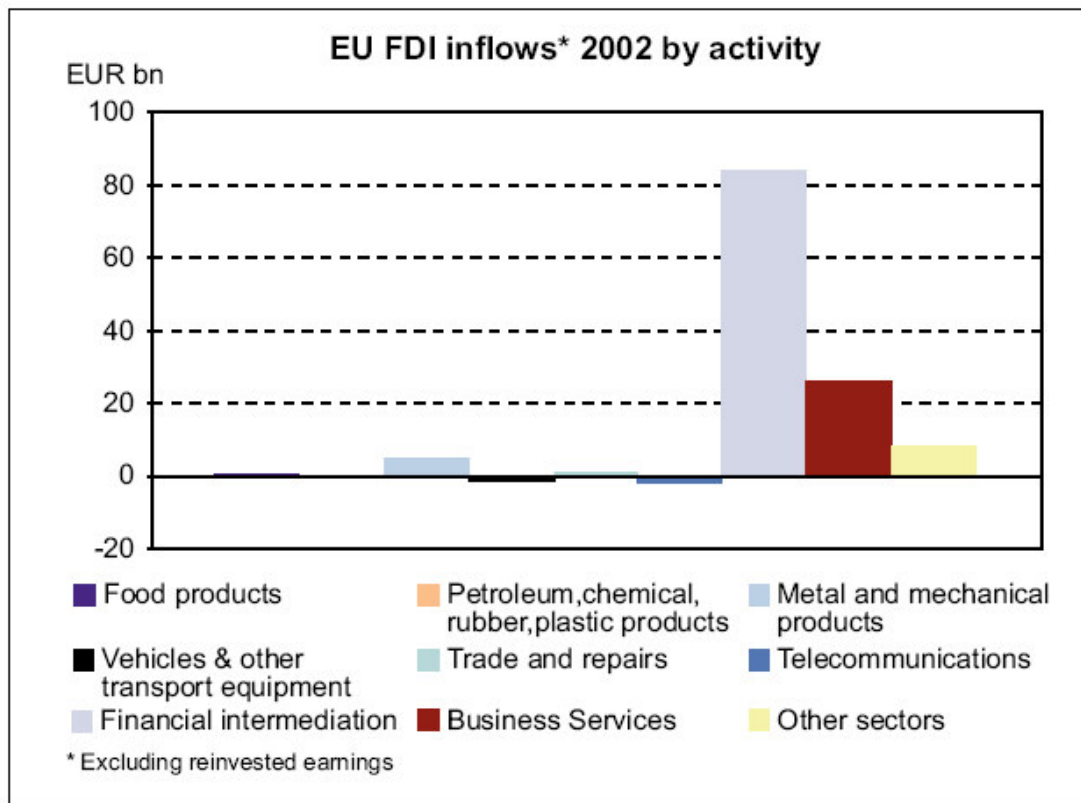
ΠΙΝΑΚΑΣ 17 ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Από τα τελευταία στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας προκύπτει ότι οι ΑΞΕ του τομέα της μεταποίησης συμμετέχουν στο ΑΕΠ κατά 0,2% ενώ οι υπηρεσίες περίπου κατά 1,2%. Οι λοιποί τομείς παράγωγης σχεδόν δεν προσελκύουν καθόλου επενδυτικά κεφάλαια με την μορφή των ΑΞΕ το χρονικό διάστημα 1998- 2002 με μοναδική εξαίρεση το 2000 όπου η συμμετοχή των ΑΞΕ στο ΑΕΠ της Ε.Ε. έφτασε σχεδόν στο ανώτατο σημείο καμπής της.

Περισσότερο αναλυτικά στοιχεία για την κατανομή των ΑΞΕ στην Ε.Ε. κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας παρατίθενται στους παρακάτω πίνακες

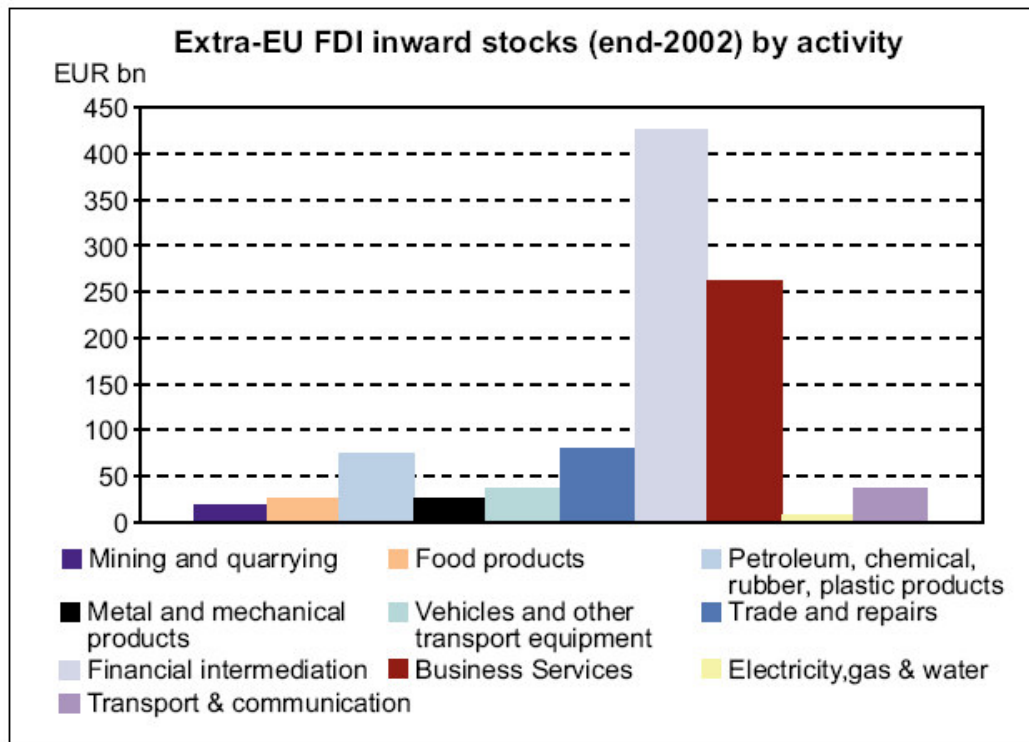
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΠΗΓΗ : EUROSTAT

Οι τομείς των υπηρεσιών χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης και οι επιχειρηματικές υπηρεσίες προσέλκυσαν τις περισσότερες ΑΞΕ, κατά το 2002, στην Ε.Ε.. Οι δύο προαναφερθέντες τομείς προσέλκυσαν το 37% και 23% αντίστοιχα των συνολικών εισροών ΑΞΕ. Ο τομέας του εμπορίου απέσπασε το 7% των ΑΞΕ ακολουθούμενος από τον τομέα των πλαστικών και του πετρελαίου που απέσπασε το 6% των εισρεόμενων ΑΞΕ. Είναι επίσης σημαντικό να επισημάνουμε ότι σημαντικοί παραγωγικοί τομείς της μεταποίησης όπως η βιομηχανία τροφίμων, η παραγωγή μηχανοκίνητων προϊόντων και λοιπού συγκοινωνιακού εξοπλισμού αλλά και οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών που ανήκουν στον τριτογενή τομέα παραγωγής κατάφεραν να προσελκύσουν σχετικά μικρά επενδυτικά κεφάλαια με την μορφή εισρεόμενων ΑΞΕ.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 19 ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ**

ΠΗΓΗ : EUROSTAT

Επιχειρώντας μία διεισδυτικότερη ματιά για την πορεία των ΑΞΕ στην Ε.Ε. μπορούμε να επισημάνουμε ότι οι αεροπορικές υπηρεσίες, η αλιεία και η γεωργία καθώς επίσης και η υλοτομία είχαν την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση εισροών ΑΞΕ (σε σχέση με τα αποθέματα ΑΞΕ του παρελθόντος) κατά την διάρκεια του χρονικού διαστήματος 1998-2002. Από την άλλη πλευρά οι τομείς του ηλεκτρισμού, του φυσικού αερίου, της υδροδότησης, των υπηρεσιών μικροηλεκτρονικής, των ξενοδοχείων και εστιατορίων αλλά και των συγκοινωνιακών και επικοινωνιακών υπηρεσιών κατέγραψαν την μεγαλύτερη ποσοστιαία πτώση κεφαλαιακών εισροών ΑΞΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΤΑΣΕΙΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

		(EUR mn)		
		Stocks (end-2001)	Flows (2002)	Flows/ Stocks (%)
Top four	Air transport	505	722	143%
	Agriculture and fishing	643	147	23%
	Textiles and wood activities	35,375	7,989	23%
	Other financial intermediation	353,427	74,977	21%
Bottom four	Electricity, gas and water	12,745	-2,608	-20%
	Computer activities	14,223	-1,168	-8%
	Hotels and restaurants	8,062	-615	-8%
	Transports and Communication	43,305	-3,017	-7%
TOTAL		1,174,615	120,294	10%

* Excluding reinvested earnings.

2.4.3 ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα, κινείται σε χαμηλά επίπεδα, κυρίως λόγω του μεγέθους της αγοράς, της γεωγραφικής θέσης, της χαμηλής εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, του επιπέδου των υποδομών και των δικτύων, της γραφειοκρατίας και της αναποτελεσματικότητας των χρηματοοικονομικών και των φορολογικών κινήτρων. Παράλληλα, η μείωση του κόστους εργασίας, η μείωση της φορολογίας για την προσέλκυση ΑΞΕ και τα ειδικά φορολογικά κίνητρα επηρεάζουν ελάχιστα τις αποφάσεις των ξένων επενδυτών. Έτσι, στην κατεύθυνση να συμβάλλουν, στον βαθμό που τις αφορά, οι ΑΞΕ κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, στην ανάπτυξη του τεχνολογικού επιπέδου της χώρας, στην αύξηση της απασχόλησης και στην προώθηση της ανάκαμψης της οικονομίας, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν οι αναγκαίοι πόροι για την ενδυνάμωση της διαρθρωτικής ελκυστικότητας (π.χ. δημιουργία ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων, ανάπτυξη των επενδύσεων των τοπικών επιχειρήσεων, κλαδική και γεωγραφική εξειδίκευση, ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης και της εισαγωγής νέας τεχνολογίας, αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού κ.λ.π.), στο πλαίσιο του νέου Αναπτυξιακού υποδείγματος της οικονομίας της γνώσης και της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

Η Ελλάδα⁶⁷, συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη μέλη και ιδιαίτερα με τις λοιπές περιφερειακές οικονομίες της Ε.Ε., υστερεί σημαντικά στην προσέλκυση ξένου κεφαλαίου, με εξαίρεση κάποιων σύντομων χρονικών περιόδων. Χαρακτηρίστηκε την περίοδο 1995 – 2000, στην Ελλάδα οι ΑΞΕ παρουσίασαν άνοδο 3%, που είναι χαμηλότερη κατά εκατό φορές ή κατά 328% της

⁶⁷ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, « Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων », Εκδ. Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, σελ. 65.

αλματώδους επέκτασης που καταγράφεται διεθνώς. Η θετική γενικά επίδραση της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης στην εισροή ΑΞΕ σε κράτη μέλη της Ε.Ε. είναι περιορισμένη στην περίπτωση της Ελλάδας, αν και η επισημοποίηση της εισόδου της χώρας μας στην ΟΝΕ, δημιούργησε αρχικά θετικές προσδοκίες, οι οποίες όμως απέλασαν την ορμή τους μετά το 2001, με αποτέλεσμα το 2002 οι εισροές ΑΞΕ να υποχωρήσουν στα 50 εκατομμύρια δολάρια προσεγγίζοντας τα επίπεδα του 1970.

Η δεκαετία⁶⁸ του '90 χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση περιοριστικής μακροοικονομικής πολιτικής με στόχο την ικανοποίηση των κριτηρίων ονομαστικής σύγκλισης για την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και από ικανοποιητικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης, που σε μεγάλο βαθμό αποδίδονται στην μείωση των επιτοκίων και στους σημαντικούς πόρους των κοινοτικών πλαισίων στήριξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21 ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

	ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ	ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΞΕ	ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ
1990	11	2948	4%
1995	42	3004	3%
2000	2102	5861	5%
2002	655	7026	5%

Η εισροή⁶⁹ ξένων επενδύσεων την δεκαετία του 1990 με εξαίρεση τα δύο πρώτα έτη, παρουσιάζει πτωτική τάση μέχρι το 1998, όταν υποχώρησε απότομα σε ένα από τα χαμηλότερα με διαφορά επίπεδα της περιόδου 1970-1990, για να επανακάμψει δυναμικά την διετία 1999-2000 με μεταβολή 91 % συγκριτικά με το 1999 και να ανέλθει στα 1,1 δισεκατομμύρια δολάρια το 2000. Αυτή η ανάκαμψη συνεχίστηκε και το 2001, παρόλο που διεθνώς παρατηρήθηκε κάμψη των ΑΞΕ. Όμως, η Ελλάδα δεν απέφυγε τις επιπτώσεις του διεθνούς αρνητικού επενδυτικού περιβάλλοντος, αφού το 2002 καταγράφεται δραματική μείωση των εισροών ΑΞΕ ίση με 96,9% και το μέγεθος τους φτάνει στα 50 εκατομμύρια δολάρια, που αποτελεί το χαμηλότερο ιστορικά επίπεδο των ΑΞΕ στην Ελλάδα. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα ανησυχητική, αν ληφθεί υπόψη ότι με την υιοθέτηση του νόμου 2601/98, τα επενδυτικά κίνητρα της Ελλάδας βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με τις Ισπανίας.

Ουραγός μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, όσον αφορά την προσέλκυση ΑΞΕ, είναι η Ελλάδα και μάλιστα σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα: Σύμφωνα με μελέτη του διεθνούς οργανισμού για τις ροές επενδυτικών κεφαλαίων, την περίοδο 1994-2003 τα συνολικά επενδυτικά κεφάλαια που κατευθύνθηκαν στην Ελλάδα ανήλθαν στο ποσό των 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Πρόκειται για

⁶⁸ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, «Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων», Εκδ. Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, σελ.67.

⁶⁹ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, «Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων» Εκδ. Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, σελ.75.

τη δεύτερη χειρότερη επίδοση μεταξύ των 29 χωρών του Οργανισμού, καθώς την τελευταία θέση καταλαμβάνει η Ισλανδία, με εισροές 1 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Εξίσου απογοητευτική εμφανίζεται και η εικόνα των τελευταίων χρόνων: Τα στοιχεία του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι το 2001 οι καθαρές εισροές επενδυτικών κεφαλαίων στην Ελλάδα ανήλθαν στα 1,6 δισεκατομμύρια δολάρια, το 2002 «έπιασαν πάτο», υποχωρώντας στα 100 εκατομμύρια δολάρια και τον επόμενο χρόνο «ανέκαμψαν» στα 700 εκατομμύρια δολάρια. Στον αντίποδα, η Ιρλανδία είδε τις ΑΞΕ να εκτινάσσονται από 9,7 δισεκατομμύρια δολάρια το 2001 στα 24,4 δισεκατομμύρια δολάρια το 2002 και να σταθεροποιούνται σε αυτά τα επίπεδα τον αμέσως επόμενο χρόνο.

Η Ελλάδα ως χώρα⁷⁰ υποδοχής επενδύσεων καταλαμβάνει την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ε. τόσο σε όρους απόλυτων μεγεθών όσο και σε όρους συμμετοχής των ΑΞΕ στο ΑΕΠ. Σύμφωνα με την έκθεση που του ΟΗΕ που καταγράφει τις τάσεις στις ΑΞΕ σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρούμε ότι για την Ελλάδα το 2004 σημειώθηκαν εισροές της τάξης 1351 εκατομμυρίων δολαρίων σε σχέση με τα 661 εκατομμύρια δολάρια του 2003. Το 2004 σημειώθηκαν εκροές της τάξης 607 εκατομμυρίων δολαρίων σε σχέση με τα 47 εκατομμύρια δολάρια του 2003. Το 2004 επιδεινώθηκε η θέση της Ελλάδας κατά 7 θέσεις σε σχέση με το 2003 και από την 122^η θέση έπεσε στην 129^η θέση σε σύνολο 140 χωρών, όσον αφορά την ικανότητα της στην προσέλκυση ΑΞΕ. Η πτώση οφείλεται κυρίως στην κακή απόδοση των δυο προηγούμενων ετών 2002 και 2003. Σε όρους δυνατοτήτων προσέλκυσης η Ελλάδα το 2004 κατέχει την θέση 34 σε σύνολο 140 χωρών. Τέλος με βάση το δείκτη απόδοσης σε όρους εκροών, το 2004 η Ελλάδα βρίσκεται στη θέση 52 (θέση 50 το 2003) σε σύνολο 132 χωρών.

Η κλαδική⁷¹ κατανομή των εισροών ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία καταγράφεται κυρίως από σχετική πρωτογενή έρευνα της τράπεζας της Ελλάδος για τις ΑΞΕ στον δευτερογενή τομέα παραγωγής. Μεγάλο μέρος, πάνω από το 1/3 των ξένων επιχειρήσεων που λειτουργούν στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών όπως τρόφιμα, ποτά, καπνός και υφάσματα, ένδυση, ενώ άλλο ένα 34% από αυτές παράγει χημικά προϊόντα και μηχανήματα - εξοπλισμό. Οι υπόλοιπες ΑΞΕ στην Ελληνική βιομηχανία απορροφώνται σε διάφορους επιμέρους κλάδους με αυτόν τον βασικών μετάλλων να πρωτοστατεί. Επενδυτική δραστηριότητα παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας. Στον τραπεζικό τομέα οι συμμαχίες με τράπεζες του εξωτερικού υιοθετήθηκαν ως ένα αναγκαίο βήμα για την διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης του κλάδου μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ.

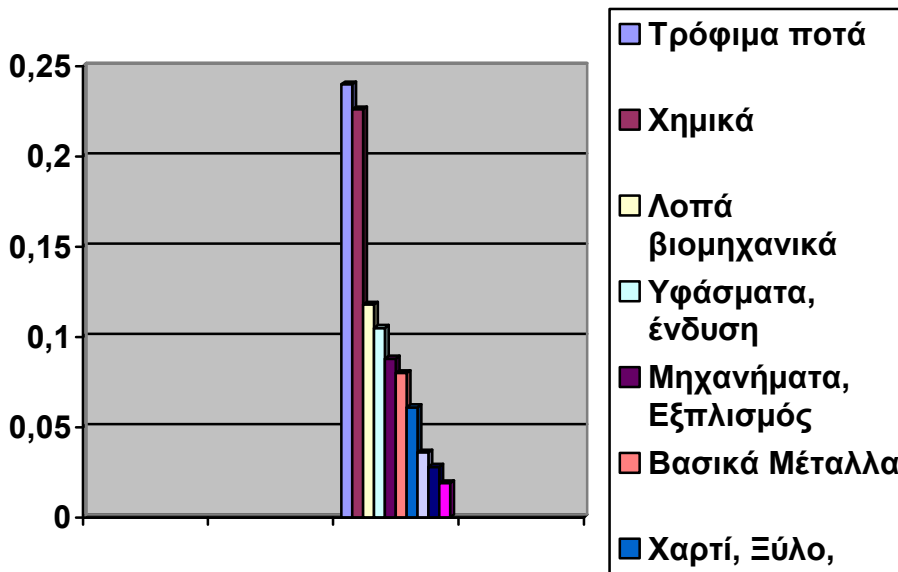
Πιο αναλυτικά η κατανομή των ΑΞΕ στο δευτερογενή τομέα παραγωγής έχει ως εξής:

⁷⁰ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, «Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων» Εκδ., Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, σελ. 76.

⁷¹ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, «Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων», Εκδ. Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών, Σελ. 79.

Είναι φανερό από τα παρακάτω στοιχεία ότι οι κλάδοι των τροφίμων και ποτών καθώς και των χημικών προϊόντων προσελκύουν τα μεγαλύτερα επενδυτικά κεφάλαια ΑΞΕ στην Ελλάδα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 ΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΗΓΗ: Barbarosa and Loyri

Σύμφωνα με τα στοιχεία το 24% των ΑΞΕ στο δευτερογενή τομέα παραγωγής είναι επενδυμένο στους κλάδους των τροφίμων, των ποτών και του καπνού, το 22% των ΑΞΕ στον κλάδο των χημικών προϊόντων, το 11,8% των ΑΞΕ προσελκύνθηκε από τα διάφορα βιομηχανικά προϊόντα, το 10,5% των επενδύσεων ΑΞΕ έχει επενδυθεί στον κλάδο του υφάσματος, της ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας, το 8,8% των επενδύσεων ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία έχει τοποθετηθεί στο κλάδο των μηχανημάτων και του εξοπλισμού, το 8% των ΑΞΕ κατευθύνεται προς τον κλάδο των βασικών μετάλλων, το 6,1% των ΑΞΕ επενδύεται προς τον τομέα των πετρελαϊκών προϊόντων και των πετρελαιοειδών εν γένει, το 2,1% των εισρεόμενων στην Ελλάδα ΑΞΕ επενδύεται στον τομέα των πλαστικών προϊόντων, ενώ μόλις το 1,9% των εισρεόμενων ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία προσελκύεται από τον τομέα της παραγωγής ηλεκτρονικών μηχανημάτων.

Παρακάτω παραθέτουμε δύο πίνακες που μας δείχνουν την διακλαδική και την διατομεακή κατανομή των ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία κατά τα χρονικά διαστήματα 1982–1990 και 1991–1999 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22 ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, 1982-1990

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ
Τρόφιμα	28,5%
Ποτά	5,8%
Καπνός	0,6%
Υφαντουργία	0,5%
Ενδύματα- Υπόδηση	0,9%
Ξυλεία	2,9%
Χαρτί	0,3%
Εκτυπώσεις	2,7%
Δέρματα	0,01%
Πλαστικά-Ελαστικά	0,4%
Χημικά	8,7%
Πετρελαιοειδή	14,3%
Μη μεταλλικά Ορυκτά	4,8%
Βασικά μέταλλα	10,1%
Μεταλλικά Προϊόντα	0,01%
Μηχανήματα	1,1%
Ηλεκτρικά Μηχανήματα	7,2%
Μεταφορές	10%
Διάφορα	0,9%
Σύνολο	100%

ΠΗΓΗ: Κυρκιλής Δημήτρης (2002),(σελ. 126)

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα που μας δείχνει την κατανομή των ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, το μεγαλύτερο ποσοστό των ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση το προσελκύουν ο κλάδος των τροφίμων με 28,5%, ο κλάδος των πετρελαιοειδών με 14,3%, ο κλάδος των βασικών μετάλλων με 10,1% και ο κλάδος των μεταφορών με 10%. Σημαντικό ποσοστό ΑΞΕ που κατευθύνονται προς την Ελληνική οικονομία καταλαμβάνουν επίσης ο κλάδος των χημικών προϊόντων με 8,7%, ο κλάδος των ηλεκτρικών μηχανημάτων με 7,2%, ο κλάδος των ποτών με 5,8% και τέλος ο κλάδος των μη μεταλλικών ορυκτών με 4,8%. Ουραγοί στην προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία αναδεικνύονται ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων με το μόλις 0,01% και ο κλάδος της επεξεργασίας δερμάτων με επίσης 0,01%. Μικρό ποσοστό προσέλκυσης ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία παρουσιάζουν ο κλάδος του χάρτου που καταφέρνει να προσελκύσει μόλις 0,3% των εισρεόμενων στην Ελλάδα ΑΞΕ, όπως και οι κλάδοι των πλαστικών – ελαστικών με μόλις 0,4%, της υφαντουργίας με 0,5%, του καπνού με 0,6%, των μηχανημάτων με 1,1%, των εκτυπώσεων με 2,7% και της ξυλείας με 2,9%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23 ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (επί τοις εκατό)

Έτος	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	Σύνολ
1981	32,1	50,1	17,6	100,0
1982	-	100,0	-	100,0
1983	-	79,2	20,7	100,0
1984	37,1	59,3	3,1	100,0
1985	-	93,5	6,5	100,0
1986	1,1	59,8	39,1	100,0
1987	0,3	68,5	31,1	100,0
1988	2,2	43,90	54,8	100,0
1989	3,7	53,0	43,3	100,0
1990	7,7	30,5	61,7	100,0
1991	0,8	50,1	48,9	100,0
1992	0,1	48,0	59,9	100,0
1993	μη διαθέσιμ	μη διαθέσιμο	μη διαθέσιμ	-
1994	μη διαθέσιμ	μη διαθέσιμο	μη διαθέσιμ	-
1995	μη διαθέσιμ	μη διαθέσιμο	μη διαθέσιμ	-
1996	μη διαθέσιμ	μη διαθέσιμο	μη διαθέσιμ	-
1997	-	64,0	36,0	100,0
1998	-	45,0	55,0	100,0
1999	-	64,0	34,0	100,0

ΠΗΓΗ: Κυρκιλής Δημήτρης (2002), σελ 125

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα ο οποίος μας δίνει ενδιαφέροντα στοιχεία για την διατομεακή κατανομή των ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία ο δευτερογενής τομέας παραγωγής αναδεικνύεται ως ο τομέας με την μεγαλύτερη ποσοστιαία προσέλκυση ΑΞΕ τα περισσότερα χρόνια στο διάστημα 1981- 1999. Με εξαίρεση τα 1991, 1997 και 1999 που τις περισσότερες ΑΞΕ τις προσελκύει ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών⁷² όλα τα υπόλοιπα χρόνια για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα συγκριτικά στατιστικά στοιχεία υπερτερεί ο δευτερογενής τομέας παραγωγής της μεταποίησης.. Εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό προσέλκυσης ΑΞΕ εμφανίζει ο πρωτογενής τομέας παραγωγής, ο οποίος όσο περνάνε τα χρόνια τείνει να συρρικνώνεται, είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ το 1981 εμφανίζεται να προσελκύει το 32,1% των ΑΞΕ από το 1997 έως το 1999 δεν προσελκύει απολύτως καμία ΑΞΕ.

Συμπερασματικά⁷³ από την προηγηθείσα ανάλυση διαπιστώνεται ότι η προσέλκυση των ΑΞΕ στην Ελλάδα κινείται σε χαμηλά επίπεδα, τόσο σε απόλυτα μεγέθη (δισεκατομμύρια δολάρια),

⁷² Δυστυχώς δεν εντοπίστηκε κάποια έρευνα για την ενδοτομεακή κατανομή των εισερχόμενων στην Ελλάδα ΑΞΕ στον πρωτογενή και τον τριτογενή τομέα παραγωγής, με αποτέλεσμα να είμαστε αναγκασμένοι για αυτούς τους δύο τομείς να περιοριστούμε στα στοιχεία για την διατομεακή κατανομή των ΑΞΕ, εν αντιθέσει με το δευτερογενή τομέα παραγωγής, για τον οποίο υπάρχουν επαρκέστατα στατιστικά στοιχεία για την ενδοτομεακή κατανομή στον τομέα αυτόν, τα οποία και παρουσιάσαμε εξάλλου στις παραπάνω σελίδες.

⁷³ Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ (Ετήσια έκθεση 2005) , *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Μέρος 8, Σελ.251

όσο και σε σχετικά μεγέθη (ροές ΑΞΕ /επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και αποθέματα εισροών ΑΞΕ /ΑΕΠ). Πράγματι σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat (2004), η Ελλάδα σε σύνολο επενδύσεων 132,2 δισ. ευρώ εντός των χωρών της Ευρωζώνης το 2004, είχε μερίδιο ενός δισ. ευρώ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

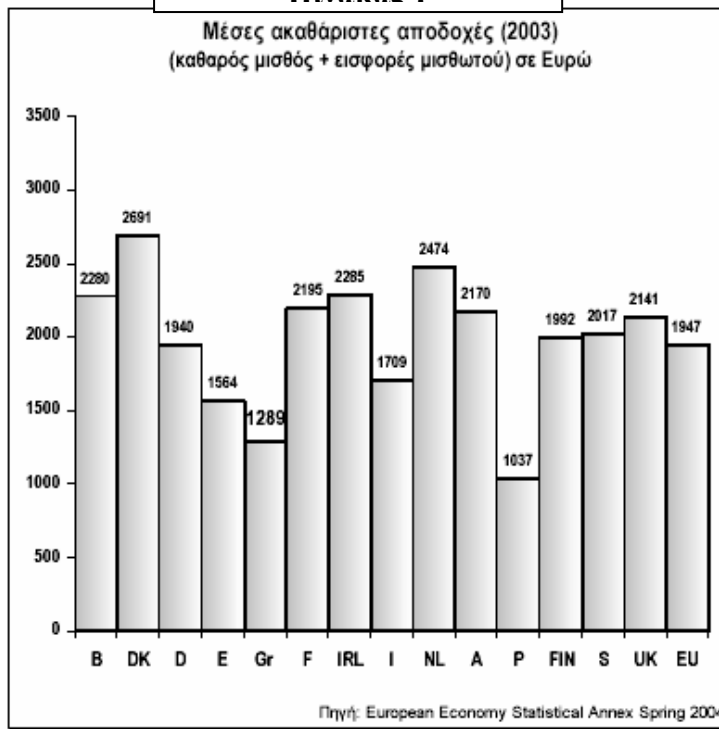
Από την επεξεργασία των στοιχείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷⁴ προκύπτει ότι για το έτος 2003, στην κατάταξη των 15 χωρών μελών με βάση τις ακαθάριστες αποδοχές σε ευρώ (καθαρές αποδοχές και εισφορές μισθωτού), η Ελλάδα διατηρεί την προτελευταία θέση. Όπως φαίνεται στο πίνακα 1 οι μέσες μηνιαίες ακαθάριστες αποδοχές το 2003 ανέρχονταν στην Ελλάδα σε 1289 ευρώ έναντι 1947 κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. των 15. Το αντίστοιχο μέγεθος στην Πορτογαλία ανερχόταν σε 1037 ευρώ και στην Ισπανία σε 1564 ευρώ. Στον πίνακα 2, φαίνονται οι ίδιες αμοιβές προσαυξημένες κατά τις εργοδοτικές εισφορές, έτσι ώστε το συνολικό ύψος της κάθε στήλης να αντιστοιχεί στο μηνιαίο κόστος εργασίας σε ευρώ. Το κόστος αυτό ανέρχεται σε 2396 ευρώ στην ΕΕ-15 κατά μέσο όρο, σε 1594 ευρώ στην Ελλάδα (ποσό που αντιστοιχεί στο 66,5% του μέσου όρου) και σε 1245 ευρώ στην Πορτογαλία και 1941 ευρώ στην Ισπανία.

Αρα από αυτά τα στοιχεία προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει το δεύτερο χαμηλότερο κόστος εργασίας στην Ε.Ε. μετά την Πορτογαλία και φαινομενικά τουλάχιστον έχει ένα σχετικά ανταγωνιστικό κόστος εργασίας⁷⁵.

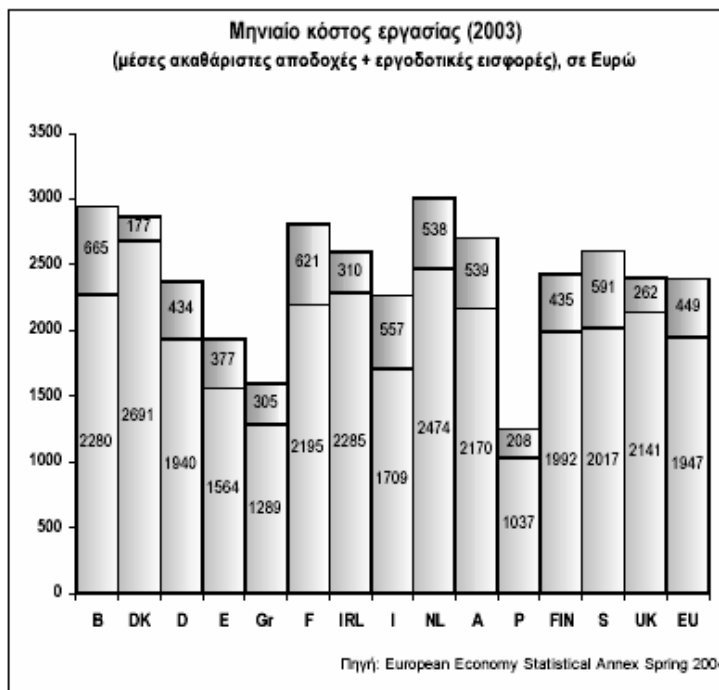
⁷⁴ Τα στατιστικά στοιχεία που ακολουθούν και οι αναλυτικοί κατατοπιστικοί πίνακες είναι στοιχεία τα οποία έχει δημοσιεύσει στο διαδίκτυο, σε έρευνες του ο Ηλίας Ιωακείμογλου, στην ιστοσελίδα www.ioakimoglou.net. Επιπλέον κάποια από τα στατιστικά στοιχεία που ακολουθούν έχουν ληφθεί από τις ετήσιες εκθέσεις που δημοσιεύει το ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ «για την Ελληνική οικονομία και την απασχόληση».

⁷⁵ Αυτό το στοιχείο δεν αποτελεί κατ' ανάγκη απόδειξη ανταγωνιστικότητας διότι αυτή επηρεάζεται από ένα σύνολο παραγόντων όπως αναλύεται στα πλαίσια αυτής της εργασίας και όχι μόνο από το μηνιαίο κόστος εργασίας

Πίνακας 1

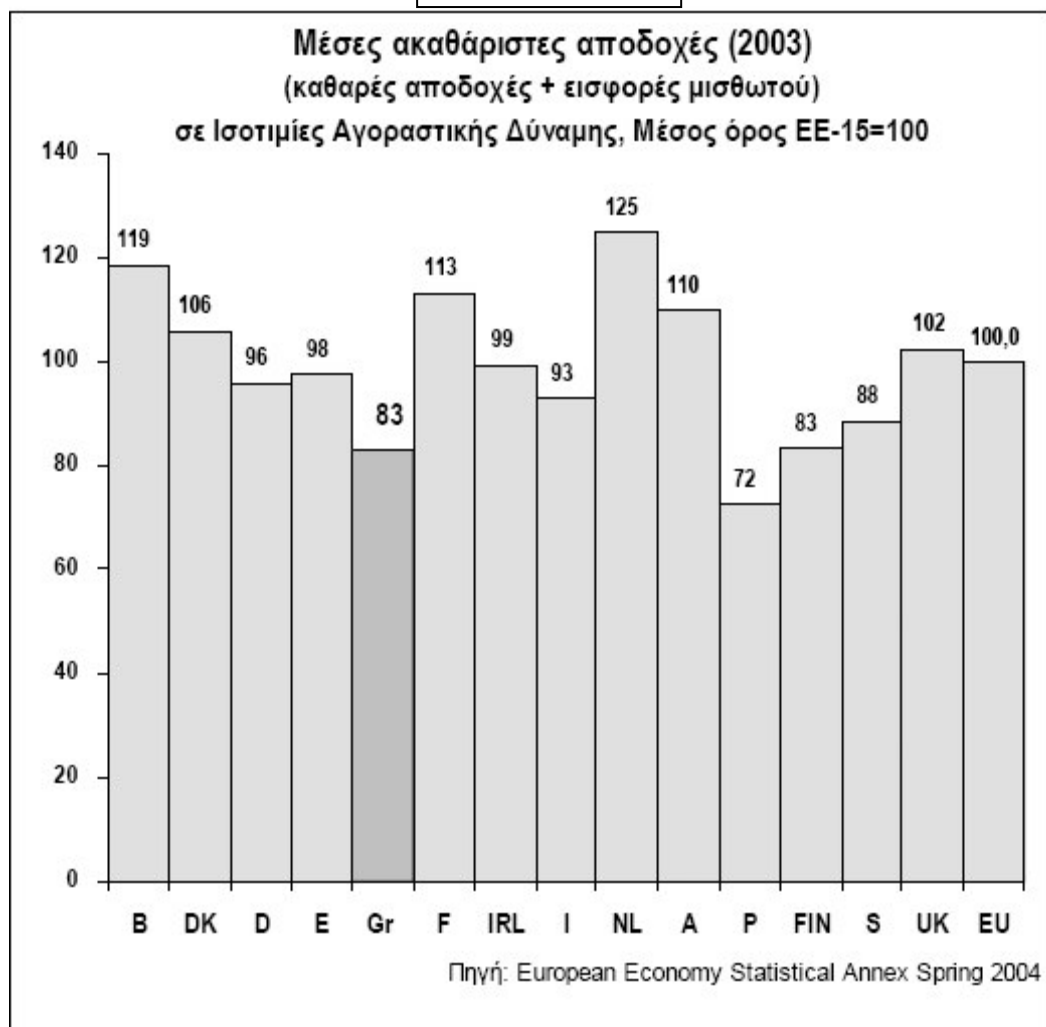

Πίνακας 2

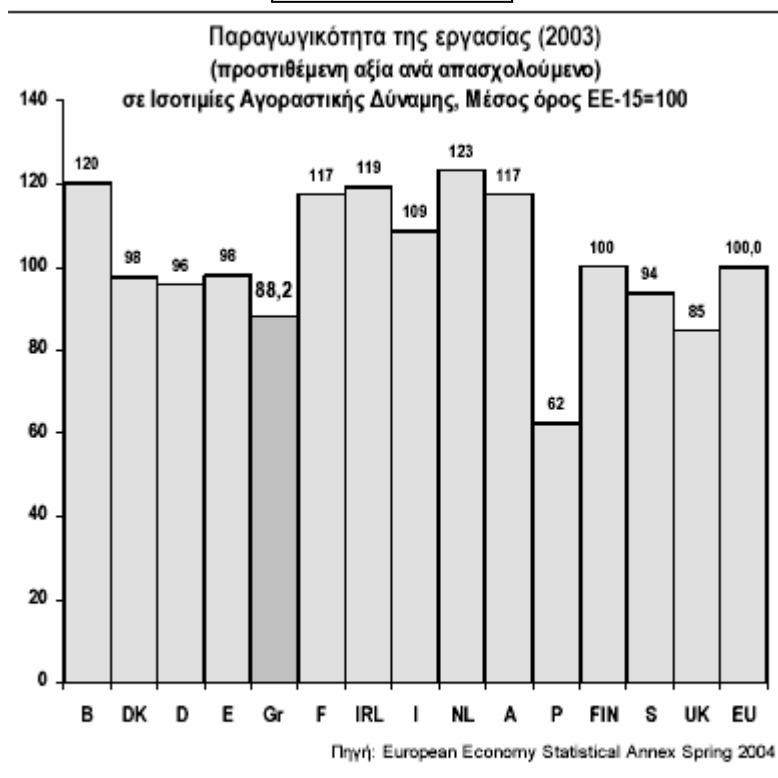
Στον πίνακα 3, φαίνονται οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές των μισθωτών στις δεκαπέντε χώρες μέλη σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης, έτσι ώστε οι μισθοί να είναι συγκρίσιμοι μεταξύ τους ως προς την αγοραστική τους δύναμη. Προκύπτει ότι η αγοραστική δύναμη των μέσων ακαθάριστων αποδοχών στην Ελλάδα, κατά το 2003, ανερχόταν στο 83% του μέσου όρου της Ε.Ε. Η αντίστοιχη αγοραστική δύναμη στην Ισπανία ήταν σημαντικά ανώτερη (98%) και στην Πορτογαλία σημαντικά μικρότερη (72%).

Πίνακας 3

Το μηνιαίο κόστος εργασίας (ακαθάριστος μισθός + εργοδοτικές εισφορές, βλ. Πίνακα 2) αποτελεί την βάση του υπολογισμού του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Στον υπολογισμό αυτό υπεισέρχεται ωστόσο και η παραγωγικότητα της εργασίας. Από την σύγκριση της παραγωγικότητας της εργασίας στις χώρες της Ε.Ε. (Πίνακας 4) προκύπτει ότι η ελληνική οικονομία έχει πλησιάσει σημαντικά τις μέσες ευρωπαϊκές επιδόσεις και βρίσκεται τώρα στο 88% του μέσου όρου της Ε.Ε. των δεκαπέντε χωρών. Η διαφορά που παρατηρείται όμως στην παραγωγικότητα είναι μικρότερη από τις διαφορές των αμοιβών. Ενώ δηλαδή το μηνιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα ανέρχεται στο 66,5% του μέσου αντίστοιχου κόστους στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογισμένο σε ευρώ και σε 83% υπολογισμένο σε αγοραστική δύναμη, η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα ανέρχεται στο 88% του μέσου ευρωπαϊκού όρου.

Πίνακας 4

Από τα στοιχεία προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει την δεύτερη μικρότερη παραγωγικότητα στην Ευρώπη των 15 αμέσως μετά από αυτήν της Πορτογαλίας με αποτέλεσμα σε σημαντικό βαθμό να αντισταθμίζεται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του χαμηλού κόστους εργασίας.

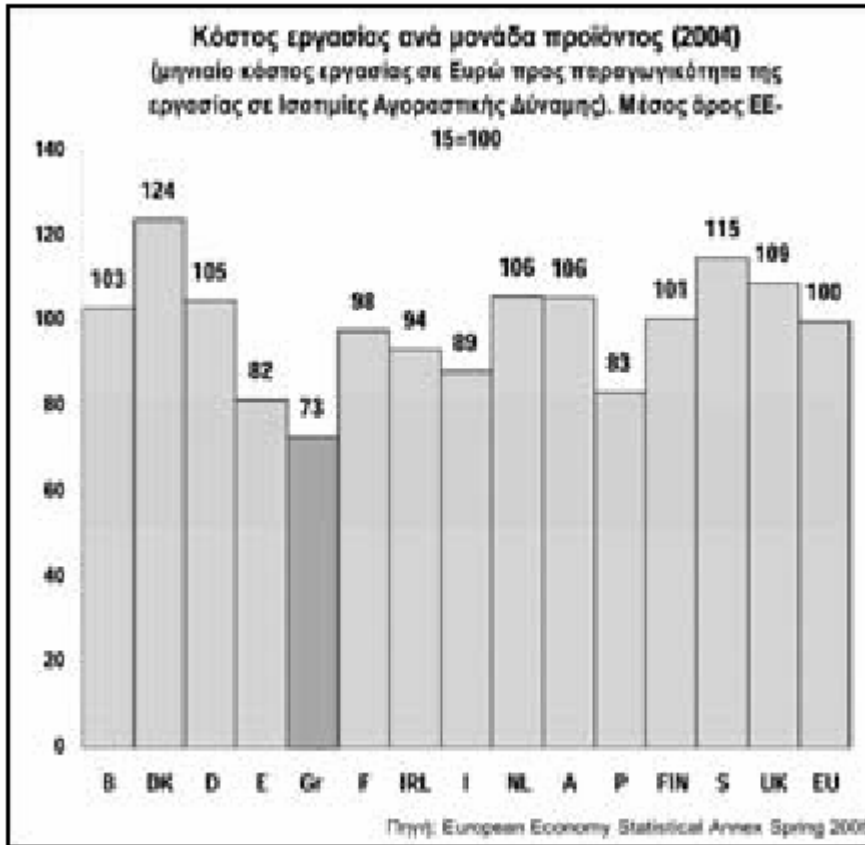
3.1.1 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

3.1.1.1 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Από επεξεργασία των στοιχείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷⁶ προκύπτει ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα, όσον αφορά το επίπεδό του είναι το μικρότερο μεταξύ των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών της Ε.Ε.. Αυτό επιτεύχθηκε χάρη στις προόδους στην παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1996-2003, έτσι ώστε το επίπεδό της να πλησιάζει πλέον το 90% του μέσου όρου της ΕΕ των 15. Οι εξελίξεις στην παραγωγικότητα και στο κόστος εργασίας αντανακλώνται και στο εισοδηματικό μερίδιο της εργασίας στο προϊόν. Συγκεκριμένα ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, το εισοδηματικό μερίδιο της εργασίας, ανήλθε το 2004 σε 68,0% του ΑΕΠ (σε τιμές συντελεστών παραγωγής), στην Ελλάδα ανήλθε σε 64,6%.

⁷⁶ Τα παρακάτω στοιχεία είναι προϊόν της έκθεσης του 2004 για την ελληνική οικονομία του Ινστιτούτου εργασίας της ΓΣΕΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 : ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004 ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

Προκύπτει από τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷⁷ ότι το ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας (ιδιωτικός και δημόσιος τομέας) υπολογισμένο σε δολάρια ΗΠΑ, αυξήθηκε στην διάρκεια της τετραετίας 2000-2004 κατά 10,2% περισσότερο από όσο στις υπόλοιπες 35 βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες. Ωστόσο, ολόκληρη η εν λόγω αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας προέρχεται από την ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου, αλλά και από την υποτίμηση μιας σειράς εθνικών νομισμάτων άλλων βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών. Εάν οι συναλλαγματικές ισοτιμίες είχαν παραμείνει σταθερές, τότε, το ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας θα είχε μειωθεί έναντι των 35 άλλων βιομηχανικών χωρών κατά 2%. Ως εκ τούτου, οι αυξήσεις στο κόστος που συνήθως εμφανίζονται ως προερχόμενες από τις υποτιθέμενες υπερβολικές μισθολογικές απαιτήσεις των εργαζομένων οφείλονται στην ανατίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου και μιας σειράς άλλων νομισμάτων.

⁷⁷ Μέρος των οποίων δημοσιεύεται ως στατιστικό παράρτημα αφενός μεν στην έκδοση European Economy αφετέρου δε στις φθινοπωρινές και εαρινές προβλέψεις της Επιτροπής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 : ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ 35 ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

	Σε εθνικό νόμισμα	Σε δολάρια ΗΠΑ
1995	100	100
1996	99,5	102,8
1997	99,8	107,8
1998	100	104,5
1999	98,8	105,5
2000	96,5	97,8
2001	91,6	95,6
2002	93,7	100,3
2003	91,7	103,1
2004	94,6	107,8
2004/2001	3,3%	12,8%
2004/2000	-2,0%	10,2%

Από την σύγκριση των αυξήσεων του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα έναντι των αντίστοιχων αυξήσεων στις άλλες χώρες της Ε.Ε. των 15 πιο αναπτυγμένων χωρών οδηγούμαστε στις εξής διαπιστώσεις: Η αύξηση στην Ελλάδα ήταν υψηλότερη από τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 15 χωρών, πλην όμως η διαφορά ανάγεται εν πολλοίς στις εξελίξεις στην Γερμανία όπου οι αυξήσεις του κόστους εργασίας ήταν οριακές. Η Ελλάδα, ωστόσο, δεν ανταλλάσσει ομοειδή προϊόντα με την Γερμανία. Αντίθετα, την αφορά ιδιαίτερα το κόστος εργασίας στις άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης, δηλαδή στην Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία που παρουσιάζουν σχετικά όμοια διεθνή εξειδίκευση με την ελληνική οικονομία. Η αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας στην Ελλάδα ήταν περίπου η ίδια με τις αυξήσεις στην Ιταλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ (ΕΤΗΣΙΕΣ % ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ)

	2001	2002	2003	2004	2005	Αθροιστική μεταβολή 2001-2004
Βέλγιο	4,4	3,0	0,8	0,6	0,8	8,8
Δανία	3,3	1,8	2,2	1,3	1,5	8,6
Γερμανία	1,3	0,8	0,7	-1,1	0,4	1,7
Ελλάδα	0,6	5,6	0,8	4,4	3,5	11,4
Ισπανία	3,5	3,4	3,5	3,4	3,1	13,8
Γαλλία	2,5	2,2	1,9	0,3	1,3	6,9
Ιρλανδία	4,6	0,6	3,0	3,3	1,9	11,5
Ιταλία	3,1	3,4	3,9	2,4	2,2	12,8
Ολλανδία	5,4	5,4	3,8	-0,5	0,0	14,1
Αυστρία	1,2	0,7	1,4	1,8	0,6	5,1
Πορτογαλία	5,4	4,4	3,3	2,1	2,2	15,2
Φιλανδία	5,1	0,6	0,2	0,0	1,4	5,9
Σουηδία	5,4	1,1	1,3	-0,7	0,9	7,1
Βρετανία	3,7	2,8	3,1	2,1	2,3	11,7
ΕΕ-15	2,9	2,4	2,4	0,9	1,5	8,6

Οι διεθνείς συγκρίσεις του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι ορθότερες όταν βασίζονται σε στοιχεία του επιχειρηματικού τομέα, αφού το κόστος εργασίας στον δημόσιο τομέα δεν υπεισέρχεται ευθέως στις τιμές των εμπορευμάτων. Στοιχεία σχετικά με το μοναδιαίο κόστος εργασίας περιέχονται στην βάση δεδομένων OECD Economic Outlook Database. Με βάση αυτά τα δεδομένα, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα, σε εθνικό νόμισμα, κατά τα έτη 2000-2004, παρουσίασε αθροιστικά μείωση, τόσο σε σχέση με την ζώνη του ευρώ όσο και σε σχέση με τις χώρες του ΟΟΣΑ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τα εν λόγω στοιχεία, οι μέσες πραγματικές αποδοχές των εργαζομένων στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας, κατά το 2003-2004, παρέμειναν πρακτικά στάσιμες (η αθροιστική αύξηση ανέρχεται σε 0,4%), επομένως οι επιχειρήσεις καρπώθηκαν ολόκληρο το όφελος από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (αθροιστική αύξηση περίπου 5%). Στο σύνολο της πενταετίας 2000-2004, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους μειώθηκε κατά 12,4%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

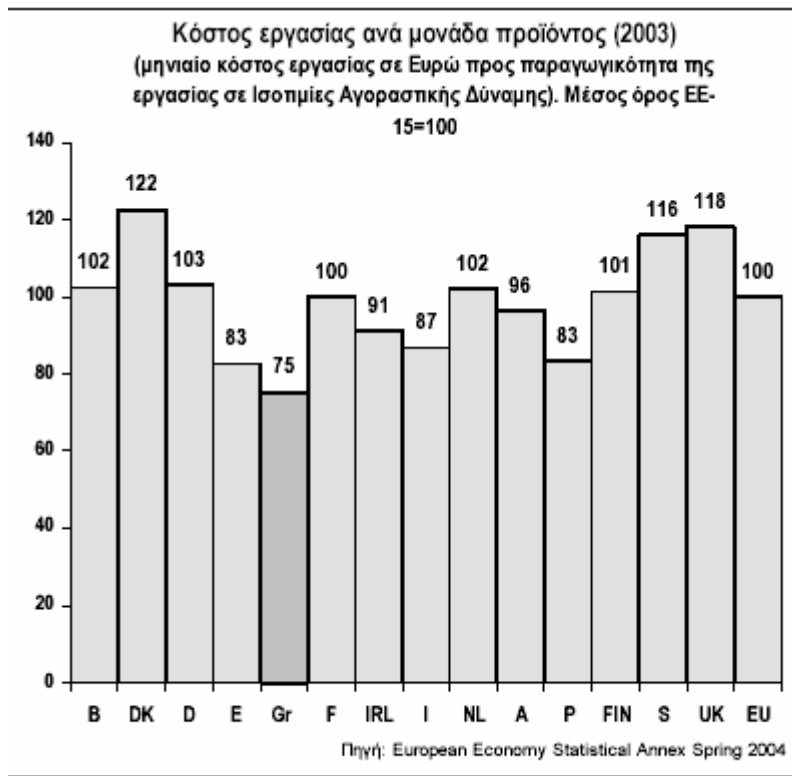
Αποδοχές ανά απασχολούμενο στον επιχειρηματικό τομέα Ετήσιες % μεταβολές						
	2000	2001	2002	2003	2004	Σωρευτική Μεταβολή
Ελλάδα	5,4	5,3	7,0	3,7	3,6	25,1
Ζωνή Ευρώ	2,3	2,6	2,4	2,2	1,7	11,1
ΟΟΣΑ	5,4	3,6	2,9	3,2	3,2	18,3
Παραγωγικότητα εργασίας στον επιχειρηματικό τομέα Ετήσιες % μεταβολές						
	2000	2001	2002	2003	2004	Σωρευτική Μεταβολή
Ελλάδα	5,2	5,2	4,1	3,6	1,3	19,4
Ζωνή Ευρώ	1,4	0,1	0,5	0,5	1,1	3,5
ΟΟΣΑ	2,5	0,6	2,1	2,1	2,6	9,8
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα Ετήσιες % μεταβολές						
	2000	2001	2002	2003	2004	Σωρευτική Μεταβολή
Ελλάδα	0,2	0,2	2,9	0,1	2,3	5,7
Ζωνή Ευρώ	0,9	2,5	1,9	1,7	0,6	7,6
ΟΟΣΑ	2,9	3,0	0,8	1,1	0,6	8,5
Σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα Ετήσιες % μεταβολές						
	2000	2001	2002	2003	2004	Σωρευτική Μεταβολή
Ελλάδα						
Έναντι ζώνης						
Ευρώ	-0,8	-2,3	1,0	-1,6	1,8	-1,9
Ελλάδα						
ΟΟΣΑ	-2,7	-2,8	2,1	-1,1	1,7	-2,8

Πηγή: OECD, Economic Outlook, June 2005.

3.1.1.2 ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΑΝΕΠΙΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2003

Προκύπτει, ότι το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Ελλάδα είναι πλέον το χαμηλότερο στην Ε.Ε των 15, και μάλιστα μικρότερο κατά 10% έναντι της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με τις διαφορετικές αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας και των μισθών στις τρεις χώρες.

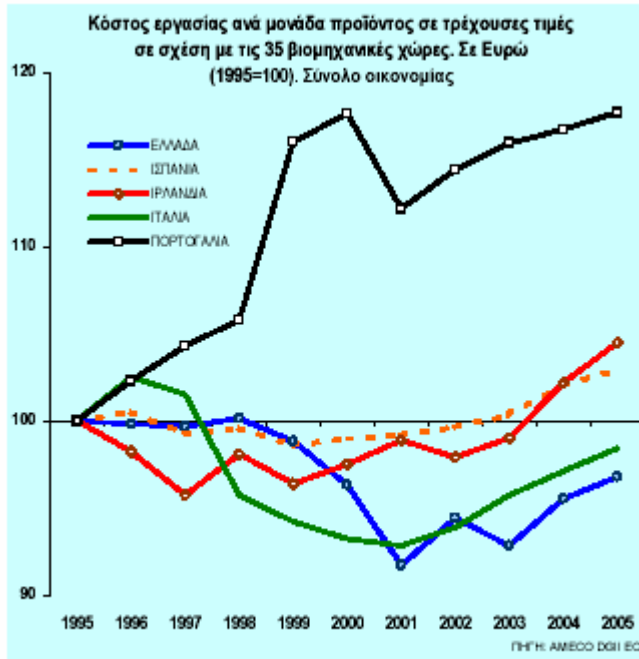
ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Προκύπτει από τα στοιχεία της βάσης δεδομένων Ameco⁷⁸ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι το ονομαστικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, υπολογισμένο σε ευρώ και συγκρινόμενο με το αντίστοιχο μέγεθος στις 35 βιομηχανικές χώρες παρουσίασε την εξέλιξη που φαίνεται στον Πίνακα 10.

⁷⁸ Ηλίας Ιωακείμογλου (2006), «Πόσο ακριβή είναι η εργασία στην Ελλάδα», Κείμενο εργασίας, σελ.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 : ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΕ 35 ΧΩΡΕΣ

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η Ελλάδα διαθέτει ένα από τα χαμηλότερα ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος κόστος εργασίας μεταξύ 35 οικονομικά ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών. Παρά την ύπαρξη αυτού του ισχυρού ανταγωνιστικού οικονομικού πλεονεκτήματος, σύμφωνα με τις συμβατικές οικονομικές αναλύσεις, η χώρα μας αδυνατεί να προσελκύσει μεγάλο όγκο επενδυτικών κεφαλαίων από το εξωτερικό με την μορφή των ΑΞΕ.

Η αδυναμία ωστόσο προσέλκυσης μεγάλου όγκου επενδύσεων από την Ελλάδα οφείλεται και στην χαμηλή της παραγωγικότητα και αυτό διότι παρά το γεγονός ότι μεταξύ των 15 χωρών της Ε.Ε. και 35 οικονομικά και βιομηχανικά αναπτυγμένων χωρών διαθέτει το χαμηλότερο κόστος ανά μονάδα εργασίας συγκρινόμενη ωστόσο με άλλες χώρες της - ανατολικής κυρίως- Ευρώπης έχει αρκετά υψηλότερο κατά μονάδα κόστος εργασίας. Με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσελκύσει επενδύσεις εντάσεως ανειδίκευτης εργασίας του πρωτογενούς κυρίως τομέα παραγωγής. Ταυτόχρονα άλλες χώρες της δυτικής κυρίως Ευρώπης είναι πιο ανταγωνιστικές λόγω του χαμηλότερου κόστους κεφαλαίου διότι ακριβώς διαθέτουν μεγαλύτερη ποσότητα και υψηλότερης ποιότητας (τεχνολογικά εκσυγχρονισμένο) υλικό κεφάλαιο και έτσι καταφέρνουν πιο εύκολα να προσελκύσουν επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου που ανήκουν κυρίως στον δευτερογενή τομέα παραγωγής. Πεδίο δόξης λαμπρό για την Ελλάδα δύναται υπό κάποιες προϋποθέσεις να αποτελέσει ο τριτογενής τομέας παραγωγής υπηρεσιών και ιδίως οι κλάδοι της ναυτιλίας, του τουρισμού και του πολιτισμού. Οι κλάδοι αυτοί χαρακτηρίζονται κυρίως από έντασης εργασίας υψηλής εξειδίκευσης, πράγμα που σημαίνει ότι η βελτίωση και ο εξυγχρονισμός του εκπαιδευτικού μας συστήματος, η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και η εξειδίκευση του

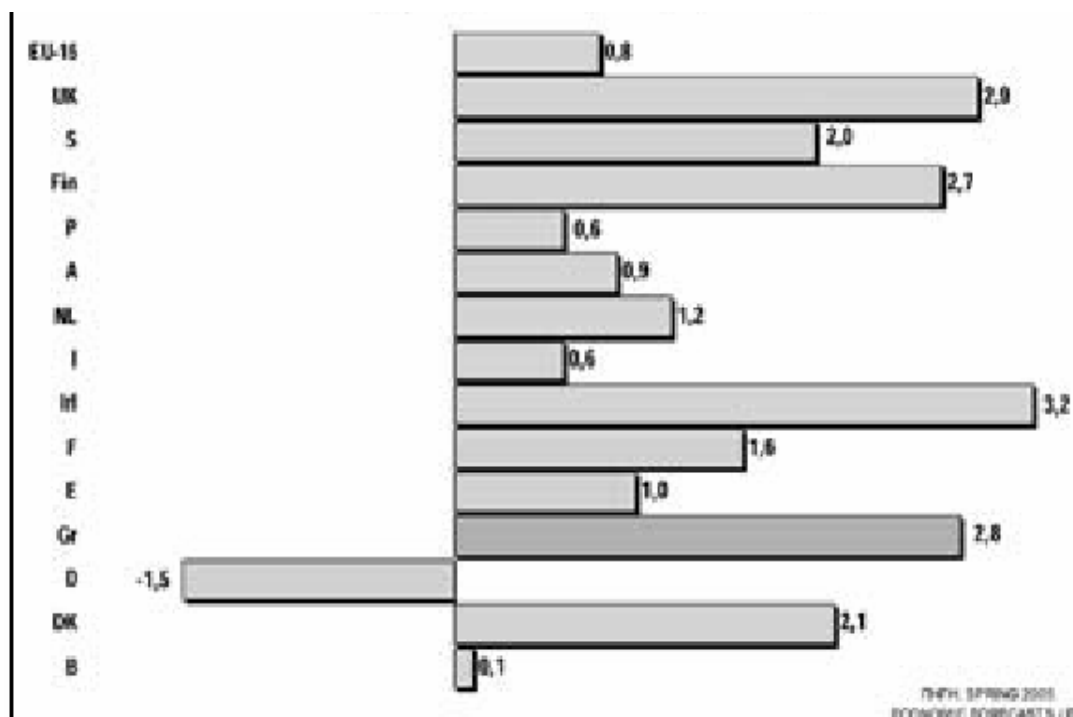
ανθρώπινου δυναμικού κρίνονται ως άμεσα αναγκαία μέτρα πολιτικής για την επιβίωση της ελληνικής οικονομίας μέσα σε αυτό το εξαιρετικά ανταγωνιστικό διεθνοποιημένο οικονομικό περιβάλλον.

3.2 ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

3.2.1 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 2004- 2005

Κατά το 2004, οι αυξήσεις των ακαθάριστων πραγματικών αποδοχών στο σύνολο της οικονομίας, στις 15 «παλαιές» χώρες της Ε.Ε., σύμφωνα με τα στοιχεία των εαρινών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2005) παρουσίασαν αύξηση σε σχέση με το 2003 κατά 0,8%. Οι αυξήσεις ανήλθαν σε 2,8% στην Ελλάδα και όπως φαίνεται από το παρακάτω πίνακα 11, στην κατάταξη των χωρών με βάση τις αυξήσεις των πραγματικών μισθών, κατά το 2004, η Ελλάδα κατέλαβε την τρίτη θέση. Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά το 2004, στην Γερμανία, υπήρξε καθαρή μείωση της αγοραστικής δύναμης των αποδοχών (-1,5%).

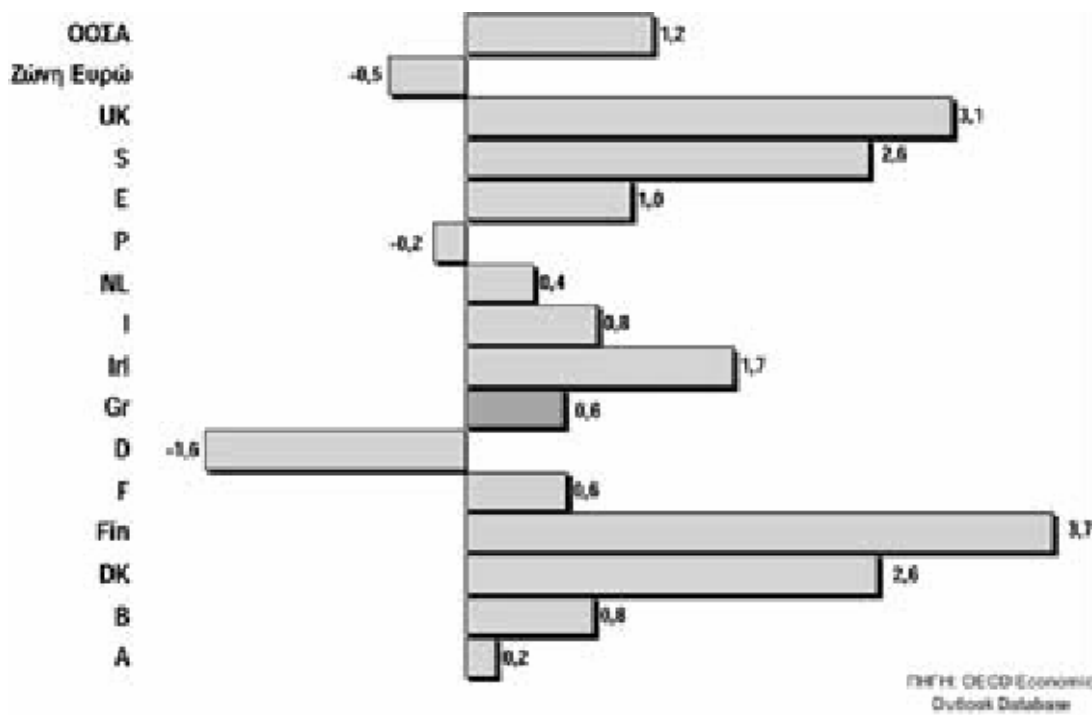
ΠΙΝΑΚΑΣ 11 : ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004 ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Εντούτοις, με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ για τον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας, η αύξηση των πραγματικών αποδοχών στην Ελλάδα, κατά το έτος 2004, ήταν σαφώς κατώτερη (+0,6%) και μόνον σε τέσσερις χώρες της ΕΕ-15 οι αντίστοιχες αυξήσεις ήταν μικρότερες. Πριν από αυτή την πολύ μικρή αύξηση του 2004 στην Ελλάδα είχε προηγηθεί μια ακόμη μικρότερη αύξηση το 2003 (+0,3%) . Έτσι, η σωρευτική αύξηση των πραγματικών αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας για την διετία 2003-2004 ανήλθε σε +1%.

Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά στις αυξήσεις των πραγματικών αποδοχών του 2004 στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα η αύξηση είναι της τάξης του +0,6% την ίδια στιγμή που η μέση πραγματική αύξηση στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας στην ζώνη του ευρώ είναι αρνητική και συγκεκριμένα της τάξεως του -0,5%. Επισημαίνουμε ότι στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ το ίδιο χρονικό διάστημα οι αυξήσεις των πραγματικών αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας ανήλθαν στο επίπεδο του +1,2% δηλαδή παρουσίασε διπλάσια αύξηση σε σχέση με την ανοδική τάση που παρατηρήθηκε στην χώρα μας..

ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΤΟΥ 2004 ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Σε πιο μακροχρόνια βάση, κατά την περίοδο 1996-2004, οι αυξήσεις των πραγματικών μισθών στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας ήταν +2,5% ετησίως έναντι +1,5% στις χώρες του ΟΟΣΑ και 0% στην ζώνη του ευρώ. Οι μόνες χώρες της Ε.Ε. των 15 στις οποίες παρατηρήθηκαν μεγαλύτερες αυξήσεις ήταν η Σουηδία με +3,0% και η Βρετανία με +3,2%. Αυτές οι ετήσιες διαφορές μεταφράζονται σε μεγάλες διαφορές για το σύνολο της περιόδου 1996-2004 αθροιστικά: Ο μέσος ακαθάριστος μισθός στον επιχειρηματικό τομέα αυξήθηκε, στην διάρκεια της εν λόγω περιόδου, κατά 26% στην Ελλάδα έναντι 12% στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ. Στο σύνολο της οικονομίας οι αντίστοιχες αθροιστικές μεταβολές ανέρχονται σε 25% για την Ελλάδα και σε 6% για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 χωρών.

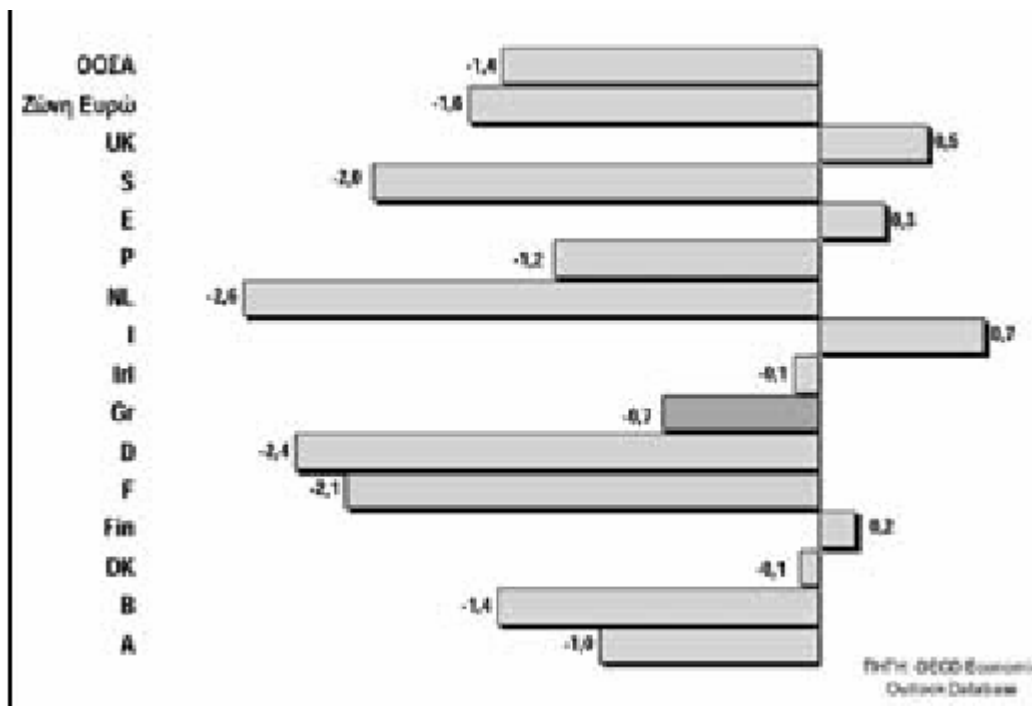
Από την πλευρά των επιχειρήσεων, για τις οποίες οι μισθοί αποτελούν δαπάνη, ενδιαφέρον έχουν οι πραγματικοί μισθοί υπολογισμένοι με τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ και διορθωμένοι με τις μεταβολές της παραγωγικότητας της εργασίας. Προκύπτει έτσι ένας δείκτης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους. Το μέγεθος αυτό προκύπτει από την σύγκριση του

πραγματικού μισθού με την παραγωγικότητα της εργασίας: Όσο μεγαλύτερος είναι ο πραγματικός μισθός, τόσο μεγαλύτερο είναι το πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, και όσο μεγαλύτερη είναι η παραγωγικότητα, τόσο μικρότερο είναι το πραγματικό μοναδιαίο κόστος εργασίας. Όσο αυξάνεται το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους, μειώνονται τα περιθώρια κέρδους –και αντιστρόφως.

Η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 το 2004 αυξήθηκε κατά 1,6% και οι μεταβολές ανά χώρα κυμάνθηκαν μεταξύ 0,4% και 3,9%. Σύμφωνα με την πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην Ελλάδα η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας θα περιορισθεί, για πρώτη φορά μετά από εννέα έτη στο 1,4% ενώ παρόμοια επίδοση (+1,3%) προβλέπει ο ΟΟΣΑ για τον επιχειρηματικό τομέα. **Η επίδοση της Ελλάδας σε ότι αφορά τις αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας κατά τα έτη 1996-2003 είχε μεγάλη επίπτωση στο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ώστε οι αυξήσεις των πραγματικών μισθών στην Ελλάδα, που ήταν από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, να μετατρέπονται σε μειώσεις του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σε πραγματικούς όρους**⁷⁹. Ενώ, δηλαδή, στην Ελλάδα είχαμε σημαντικές αυξήσεις των πραγματικών μισθών, είχαμε ταυτόχρονα και μείωση στο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σε πραγματικούς όρους, χάρη στην αύξηση της παραγωγικότητας. Αντίθετα, η αύξηση της παραγωγικότητας κατά 1,4% το 2004, οδήγησε σε αύξηση 1% στο πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας. Στον επιχειρηματικό τομέα, ωστόσο, παρόλη την επιβράδυνση της παραγωγικότητας της εργασίας υπήρξε μείωση του πραγματικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κατά 0,7% επειδή η αύξηση των πραγματικών μισθών ήταν οριακή (+0,6%).

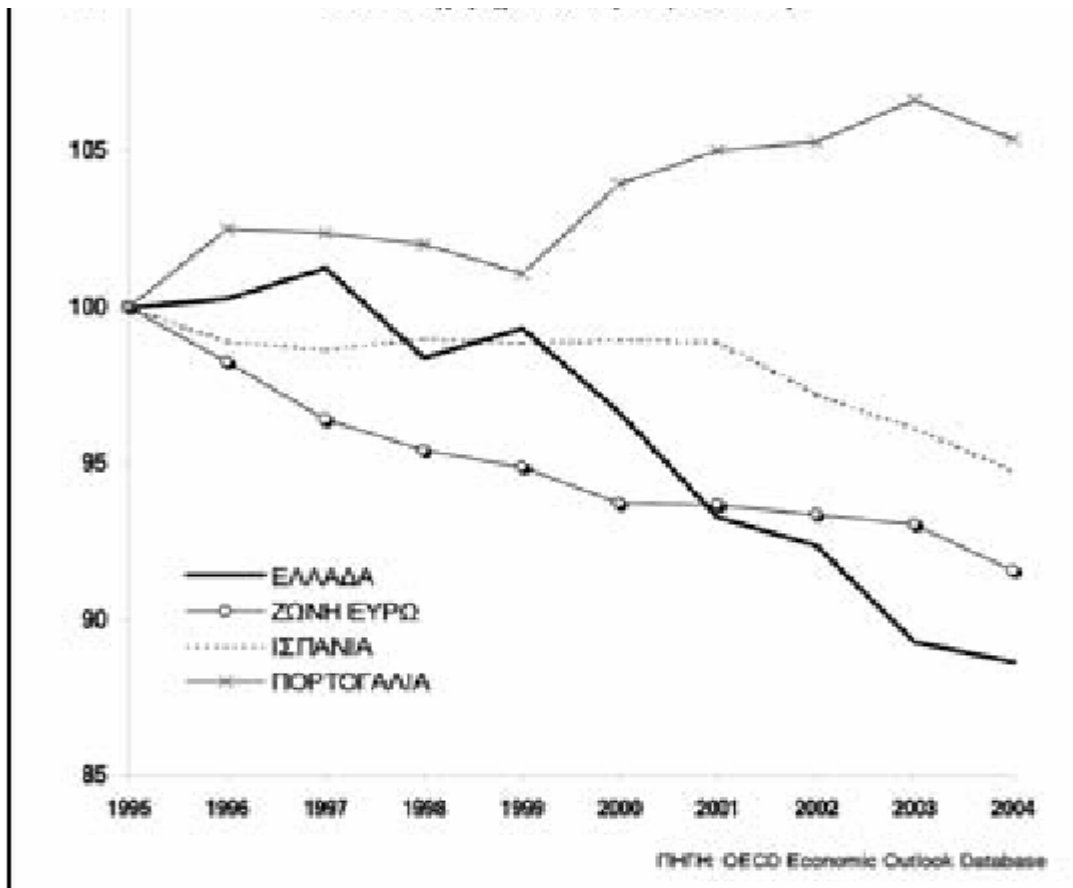
⁷⁹ Μειώσεις που ήταν από τις μεγαλύτερες μεταξύ των χωρών μελών,

ΠΙΝΑΚΑΣ 13 ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ 2004 ΑΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Το πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, παρουσιάζει μακροχρόνια πτωτική πορεία. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται ότι η μείωση αυτή μεταξύ των ετών 1995 και 2004 ανήλθε σε 12% περίπου έναντι 8% στη ζώνη του ευρώ και 5% στην Ισπανία, ενώ υπήρξε αύξηση στην Πορτογαλία.

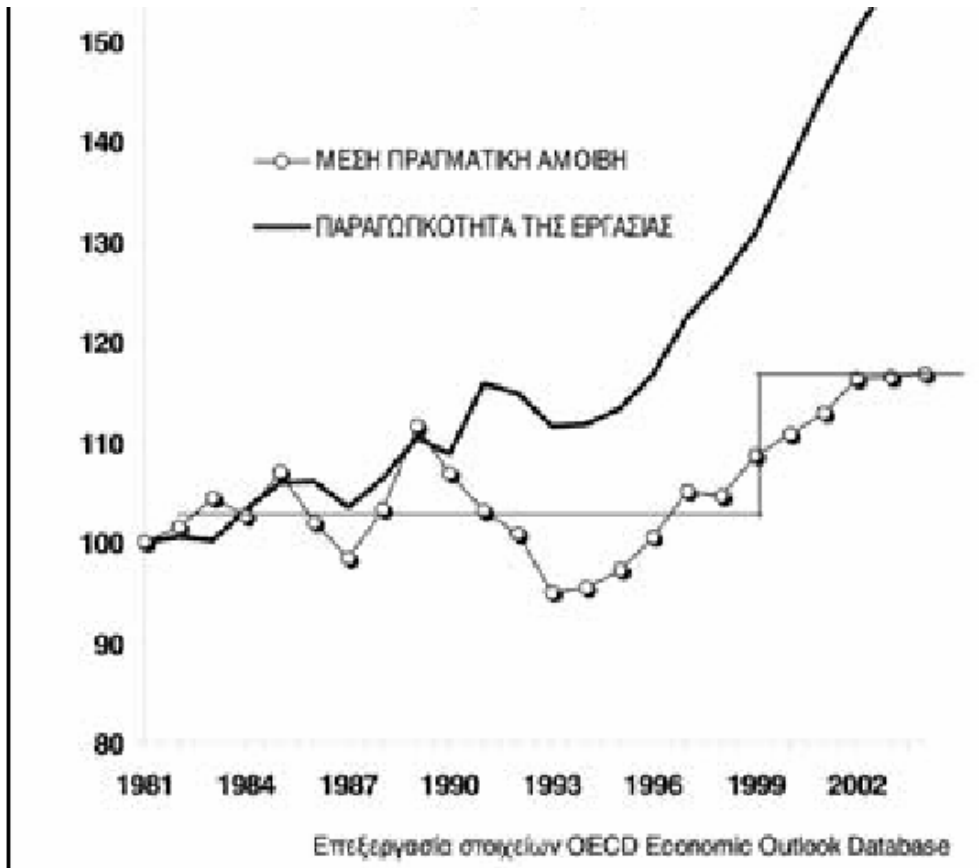
ΠΙΝΑΚΑΣ 14 : ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Από μακροχρόνια άποψη, οι πραγματικές αποδοχές στον επιχειρηματικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, εξελίχθηκαν όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα. Από τις αρχές μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80, είχαν σταθεροποιηθεί και κυμαίνονταν γύρω από ένα μέσο επίπεδο. Παρά το γεγονός ότι υπήρξαν κατά καιρούς αυξήσεις και μειώσεις, η μακροχρόνια τάση ήταν σταθερή περίπου στο ύψος του πραγματικού μισθού του 1981. Αυτές οι διακυμάνσεις γύρω από μια σταθερή μέση τιμή συνεχίστηκαν και στην περίοδο 1990-1998. Ενώ κατά τα έτη 1991-1993, υπήρξε θεαματική πτώση στις μέσες αμοιβές των εργαζομένων στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας η οποία αφείρεσε 10% της αγοραστικής τους δύναμης, κατά τα έτη 1994-1998, οι πραγματικές αποδοχές στον επιχειρηματικό τομέα αυξήθηκαν τόσο ώστε αναίρεσαν την μεγάλη μείωση της περιόδου 1991-1993. Η αύξηση της πενταετίας 1994-1998 εμφανίστηκε, δηλαδή, ως διορθωτική κίνηση της πτώσης που είχε προηγηθεί. Η διόρθωση αυτή, επανέφερε τις πραγματικές αποδοχές περίπου στα επίπεδα του 1981, δηλαδή στο επίπεδο γύρω 1999-2002, η αύξηση των αμοιβών συνεχίστηκε. **Ωστόσο, από το 2003-2004, δεν επιβεβαιώνεται πλέον η ανοδική μακροχρόνια τάση των πραγματικών αποδοχών.** Ο ρυθμός αύξησης των πραγματικών αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας αφήνει συστηματικά τα περιθώρια στις επιχειρήσεις να ωφεληθούν από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας για να μειώσουν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (σε πραγματικούς όρους), διότι οι εκατοστιαίες αυξήσεις των

πραγματικών μισθών είναι μικρότερες από τις αντίστοιχες αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας. Αυτή η εξέλιξη έχει ως αποτέλεσμα την συνεχή μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15 :ΜΕΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981- 2004

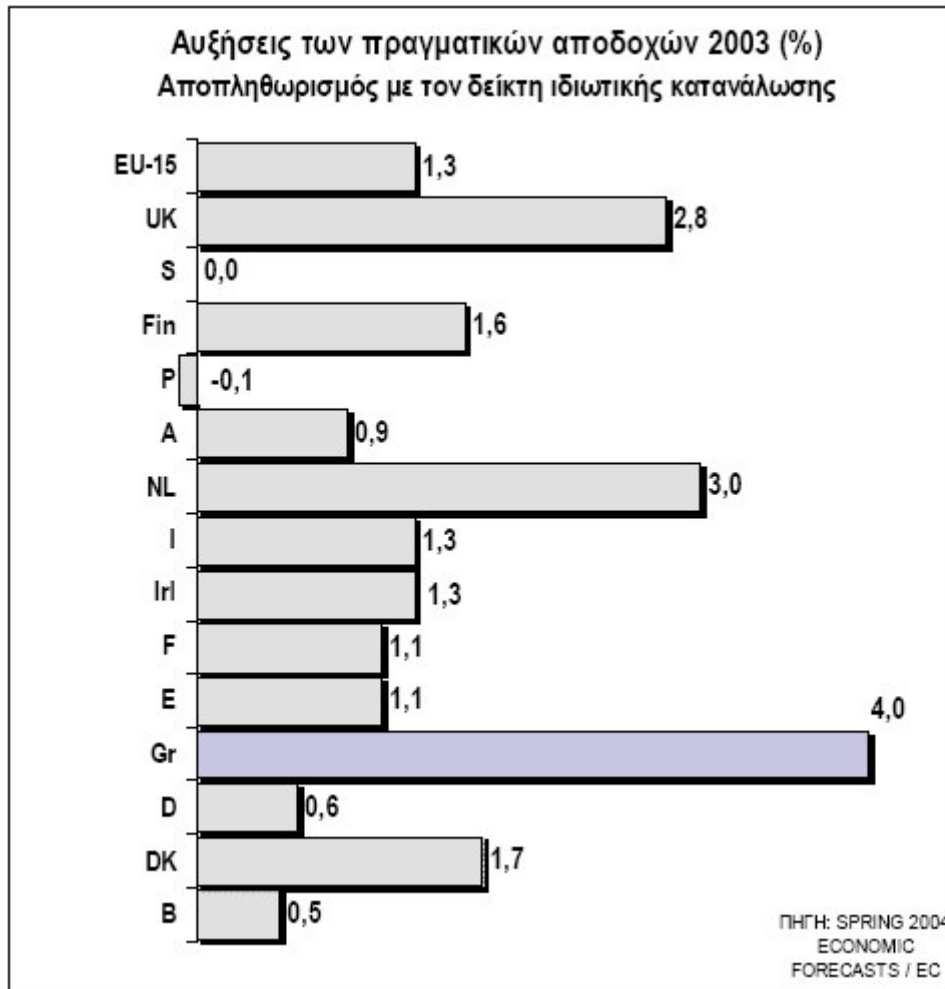

3.2.2 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 2003 -2004

Αύξηση κατά 1,3% σε σχέση με το 2002 παρουσίασαν, κατά το 2003, οι ακαθάριστες πραγματικές αποδοχές⁸⁰ στις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τα στοιχεία των εαρινών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2004). Στην κατάταξη των δεκαπέντε χωρών με κριτήριο τις αυξήσεις των πραγματικών αποδοχών στο σύνολο της οικονομίας (επιχειρηματικός και δημόσιος τομέας) κατά το παρελθόν έτος, η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση με αύξηση 4,0%. Την δεύτερη και τρίτη θέση κατέλαβαν η Ολλανδία (+3%) και η Βρετανία (+2,8%). Όλα αυτά φαίνονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα 16.

⁸⁰ Πρόκειται για τις μικτές αποδοχές των μισθωτών. Ο αποπληθωρισμός έχει γίνει με τον αποπληθωριστή της ιδιωτικής κατανάλωσης, έτσι ώστε οι αυξήσεις να αντανακλούν μεταβολές της αγοραστικής δύναμης του μισθού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

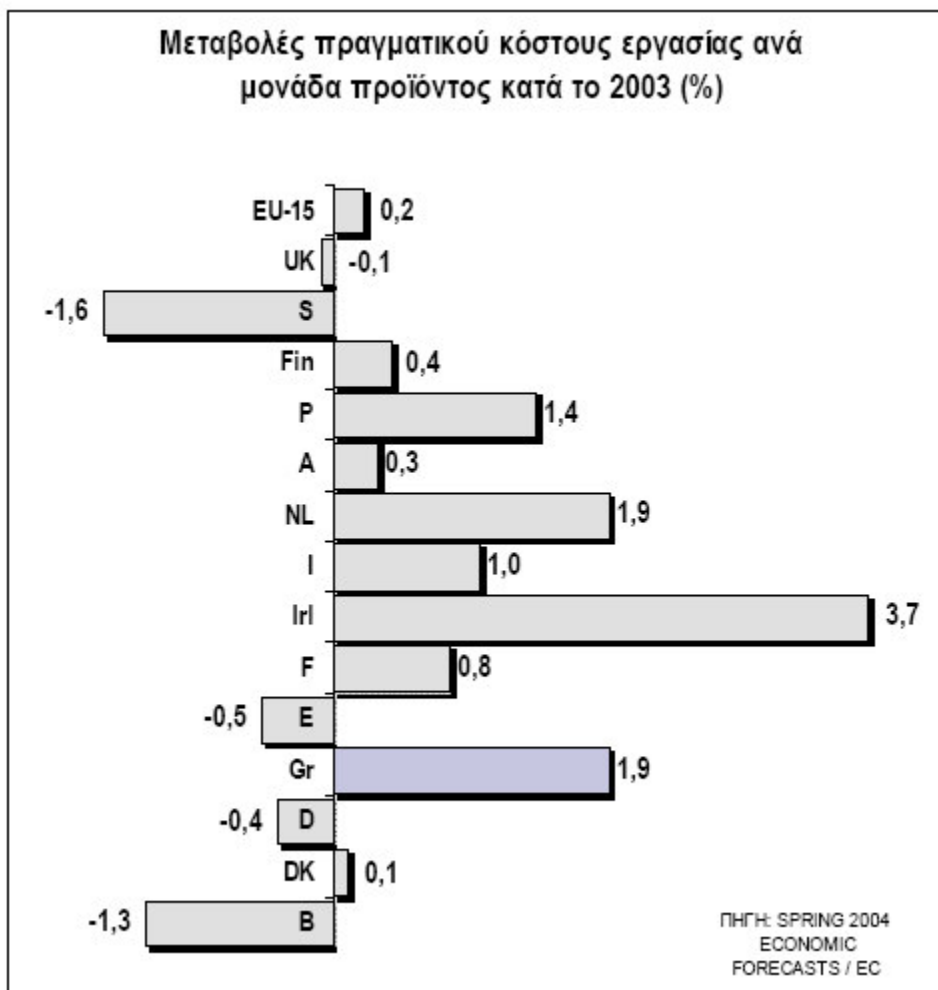
3.3 Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.3.1 ΚΑΤΑ ΤΟ 2003

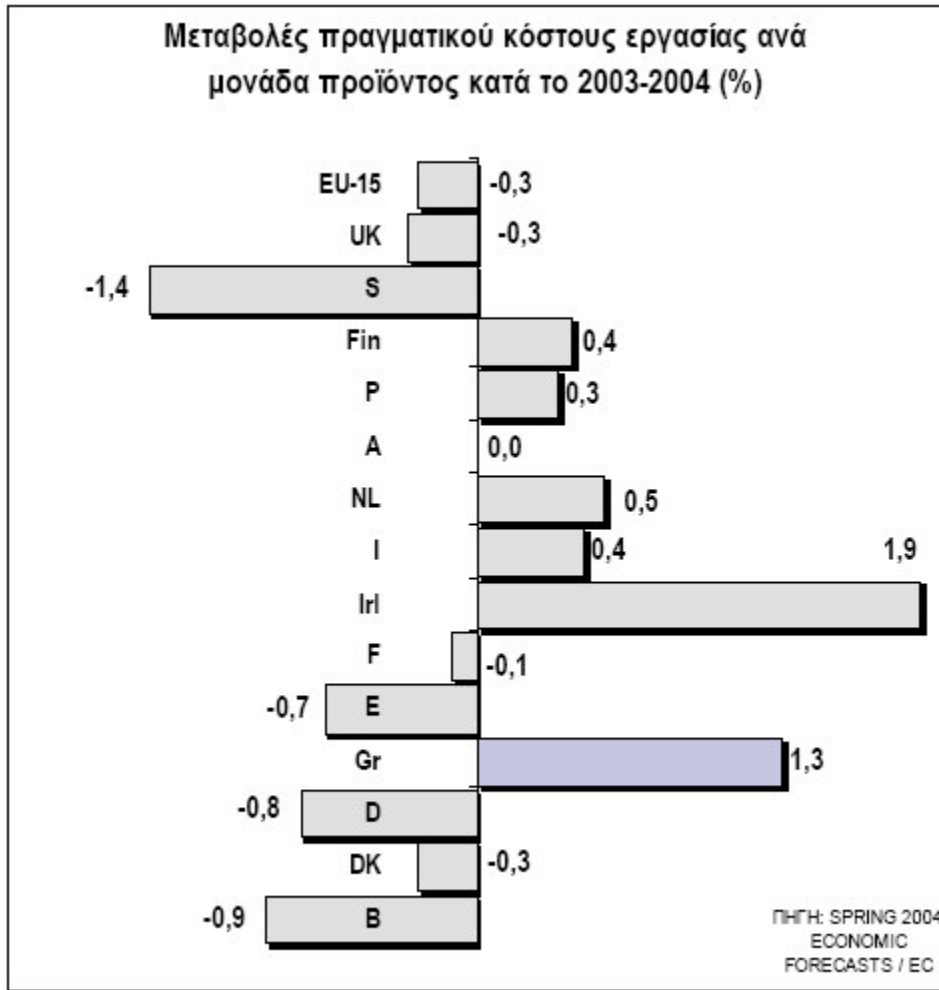
Η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ε.Ε. το 2003 αυξήθηκε μόνον κατά 0,7% και οι μεταβολές ανά χώρα κυμάνθηκαν μεταξύ -0,5% και +2,2%. Οι καλύτερες επιδόσεις παρουσιάσθηκαν στην Φιλανδία και στην Ελλάδα που αύξησαν την παραγωγικότητα της εργασίας κατά 2,2% και 2,0% αντίστοιχα. Αυτή η σχετικά υψηλή επίδοση της Ελλάδας σε ότι αφορά τις αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας έχει επίπτωση στο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, έτσι ώστε οι αυξήσεις των πραγματικών μισθών στην Ελλάδα, που είναι από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να μετριάζονται σημαντικά. Πιο συγκεκριμένα, ενώ στην Ελλάδα είχαμε αυξήσεις +3,9% των πραγματικών αποδοχών, κατά το 2003, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας αυξήθηκε λιγότερο, κατά +1,9% σε πραγματικούς όρους χάρη στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Μεγάλη αύξηση του πραγματικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος κατά το 2003 εμφανίσθηκε στην Ιρλανδία (3,7%) ενώ στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημειώθηκε οριακή αύξηση 0,2%. Τα στοιχεία για τις μεταβολές του πραγματικού κόστους εργασίας φαίνονται στο παρακάτω διάγραμμα .

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

3.3.2 ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1996-2003

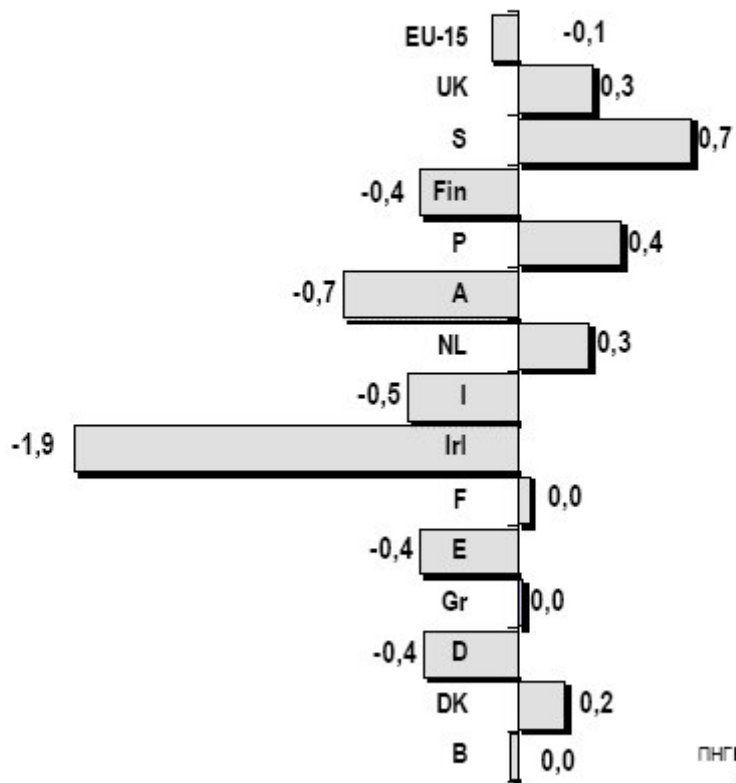
Σε πιο μακροχρόνια βάση, κατά την περίοδο 1996-2003, οι μέσες ετήσιες μεταβολές του πραγματικού μοναδιαίου κόστους εργασίας ανήλθαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε $-0,1\%$ ⁸¹ και στην Ελλάδα σε $0,0\%$. Ως εκ τούτου, κατά την οκταετία 1996-2003, το πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, όπως εξάλλου και στο σύνολο της Ε.Ε. των δεκαπέντε χωρών παρέμεινε αμετάβλητο. Επειδή η μεταβολή του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε πραγματικούς όρους αποτελεί επίσης δείκτη της εξέλιξης στην διανομή του προϊόντος, η παραπάνω διαπίστωση (ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος παρέμεινε αμετάβλητο μεταξύ των ετών 1996 και 2003) σημαίνει ότι δεν υπήρξε περαιτέρω αναδιανομή του προϊόντος σε βάρος της εργασίας.⁸²

⁸¹ Δηλαδή ήταν οριακά αρνητικές.

⁸² Πρόκειται για την αναλογία που απολαμβάνει από το συνολικά παραχθέν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κάθε ένας από τους παραγωγικούς συντελεστές, η αναλογία αυτή παρέμεινε σταθερή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Μέσες ετήσιες μεταβολές πραγματικού κόστους
εργασίας ανά μονάδα προϊόντος το 1996-2003 (%)

ΠΗΓΗ: SPRING 2004
ECONOMIC
FORECASTS / EC

3.4 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.4.1 ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004- 2005 ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το 2005 ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα, εκτιμάται ότι υποχώρησε ελαφρά , στο 2,3% από 2,7% το 2004. Στο σύνολο της οικονομίας λόγω της μεγάλης επιβράδυνσης της ανόδου των μέσων αποδοχών στο δημόσιο, εκτιμάται ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξήθηκε το 2005 κατά 2,2% , δηλαδή αισθητά λιγότερο από το 2004 που ήταν 4,1% , δοθέντος ότι η αύξηση των μέσων προ φορολογίας αποδοχών στο σύνολο της οικονομίας επιβραδύνθηκε στο 4,6% από 7,2% το 2004 δηλαδή πολύ περισσότερο από ότι επιβραδύνθηκε ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας (του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο μισθωτό) , που εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε στο 1.9% το 2005, έναντι 3,4% το 2004. Παραταύτα ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα παρέμεινε αισθητά υψηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό στη ζώνη του Ευρώ (0,9% κατά μέσο όρο τους πρώτους εννέα μήνες το 2005) . Επισημαίνεται ότι ενώ στο δημόσιο επιβραδύνθηκε σημαντικά η άνοδος των μέσων αποδοχών, στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα οι μέσες αποδοχές αυξήθηκαν σχεδόν με τον ίδιο ρυθμό το 2004 και το 2005 (Βλέπε παρακάτω πίνακα).

Συγκεκριμένα στο δημόσιο, αν ληφθούν υπόψη τα πιο πρόσφατα απολογιστικά στοιχεία του γενικού λογιστηρίου του κράτους, οι εκτιμήσεις της εισηγητικής έκθεσης του προϋπολογισμού του 2006, ο νόμος 3336/2005 για την εισοδηματική πολιτική του 2005 και η εκτιμώμενη μεταβολή της απασχόλησης (αύξηση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων κατά 3% το 2005) , υπολογίζεται ότι τελικά η μισθολογική δαπάνη ανά υπάλληλο αυξήθηκε κατά 3,1% έναντι 9,7% το 2004.

Η διαμόρφωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα το 2005, αντανακλά την εκτιμώμενη εξέλιξη των μέσων αποδοχών στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα, στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και στις τράπεζες , η οποία κατά κύριο λόγο έχει προσδιοριστεί από τις συλλογικές συμβάσεις διετούς διάρκειας που υπογραφήκαν το 2004 . Ειδικότερα, στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα εκτιμάται ότι η μέση ετήσια αύξηση των συμβατικών αποδοχών σε κλαδικό επίπεδο βάσει των διετών συμβάσεων ήταν 5%, δηλαδή ελαφρώς υψηλότερη από την μέση αύξηση των κατώτατων αποδοχών που ήταν 4,9% ενώ η μέση αύξηση ήταν 5,6% .Στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας εκτιμάται ότι η μέση ετήσια συμβατική αύξηση ήταν 5,9% και ότι οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές αυξήθηκαν κατά 7,6% . Στις τράπεζες η μέση ετήσια συμβατική αύξηση ήταν 4,9%⁸³, αλλά εκτιμάται ότι οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές αυξήθηκαν κατά 1,5%, επειδή τα προγράμματα εθελούσιας εξόδου σε ορισμένες τράπεζες είχαν ως αποτέλεσμα την αποχώρηση υψηλόβαθμων υπαλλήλων και για το λόγο αυτό παρατηρήθηκε αρνητική ωρίμανση

⁸³ Βάσει της κλαδικής συλλογικής σύμβασης εργασίας 2004- 2005.

Στο παρακάτω πίνακα παρατηρούμε αναλυτικά τους ρυθμούς αύξησης του κόστους εργασίας συγκεντρωτικά κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι για το σύνολο της οικονομίας κατά το 2005 οι μέσες ακαθάριστες πραγματικές αποδοχές αυξήθηκαν κατά 1,1%, οι πραγματικές καθαρές αποδοχές μέσου μισθωτού αυξήθηκαν κατά 0,3%, η συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές αυξήθηκαν κατά 5,9%, η δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές ανά μισθωτό αυξήθηκαν 4,1%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20 ΕΤΗΣΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΠΟΔΟΧΕΣ, ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ (Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ΣΥΝΟΛΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ								
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹ (ονομ.)	6,3	4,5	6,0	4,7	6,6	5,6	7,2	4,6
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹ (πραγμ.)	1,4	1,9	2,7	1,3	2,9	2,0	4,2	1,1
- Καθαρές αποδοχές μέσου μισθωτού ¹ (ονομ.)	5,7	3,6	8,0	3,4	6,3	6,3	5,3	3,8
- Καθαρές αποδοχές μέσου μισθωτού ¹ (πραγμ.)	0,9	1,0	4,7	0,0	2,6	2,7	2,3	0,3
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ^{1,2}	7,7	6,8	8,9	8,3	9,1	8,3	8,9	5,9
- Δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ανά μισθωτό	6,8	4,5	5,8	4,8	5,9	5,5	7,6	4,1
- Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ^{1,3}	4,2	3,3	4,2	3,5	5,1	3,6	4,1	2,2
- Δείκτης τιμών καταναλωτή ⁴	4,8	2,6	3,2	3,4	3,6	3,5	2,9	3,5
- Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ⁵	3,4	3,4	4,5	4,6	3,8	4,6	4,7	3,7
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ⁶								
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ¹	6,8	7,1	9,1	9,2	8,5	8,7	7,5	6,1
- Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ¹	3,3	3,6	4,4	4,4	4,5	4,0	2,7	2,3
ΔΗΜΟΣΙΟ⁷								
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων	9,2	3,5	7,1	5,5	7,3	5,9	9,7	3,1
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές και συντάξεις	9,9	6,1	8,5	6,3	10,5	7,4	12,1	5,6
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές (χωρίς συντάξεις)	8,0	5,7	9,0	6,1	11,6	7,8	11,2	6,2
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ								
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων ⁸	5,7	5,1	12,9	7,0	10,6	10,9	9,9	7,6
- Συνολικές δαπάνες προσωπικού ⁸	2,1	3,1	8,2	2,1	4,9	8,3	7,6	6,1
ΤΡΑΠΕΖΕΣ								
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές υπαλλήλων ¹	4,0	13,1	6,8	6,4	2,9	3,1	8,0	1,5
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές ⁹	5,9	14,3	9,3	5,3	4,3	3,2	6,5	-0,3
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ⁹	6,6	12,7	9,4	6,4	3,6	3,1	7,3	-6,5
ΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ								
- Κατώτατες αποδοχές ¹⁰ (ονομ.)	5,4	3,5	4,2	3,5	5,4	5,1	4,8	4,9
- Κατώτατες αποδοχές ¹⁰ (πραγμ.)	0,6	0,9	1,0	0,1	1,7	1,5	1,8	1,4
- Μέσες συμβατικές αποδοχές ¹¹	5,7	3,9	4,2	4,2	5,7	5,1	5,0	5,0
- Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ¹	5,8	4,4	5,0	5,3	6,5	5,8	5,8	5,6
- Συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδ. εισφορές ¹	7,6	7,2	9,2	10,7	9,6	9,4	7,5	7,4
- Ωριαίες αποδοχές εργατών μεταποίησης ⁴	4,7	4,4*	5,5*	5,5*	6,4*	5,9*	5,8*	5,6*
- Παραγωγή ανά ώρα εργασίας (μεταποίηση) ⁴	4,4	0,6*	2,0*	-0,6*	0,6*	1,2*	1,2*	...
- Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (μεταποίηση) ⁴	0,2	3,8*	3,4*	6,1*	5,3*	4,7*	4,5*	...

1 Εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος.

2 Οι αντίστοιχες εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ για τη συνολική δαπάνη για αποδοχές & εργοδοτικές εισφορές (Μάρτιος 2006) είναι: 1998: 10,4%, 1999: 8,9%, 2000: 6,8%, 2001: 7,2%, 2002: 8,7%, 2003: 6,9%, 2004: 12,5%, 2005: 7,7%.

3 Οι αντίστοιχες εκτιμήσεις της ΕΣΥΕ και του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών για το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (με τον ορισμό που χρησιμοποιεί το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών) είναι: 1998: 6,1%, 1999: 3,0%, 2000: 1,3%, 2001: 0,7%, 2002: 6,0%, 2003: 1,2%, 2004: 4,0%, 2005: 4,1%.

4 Επεξεργασία στοιχείων ερευνών ΕΣΥΕ.

5 Εκτιμήσεις ΕΣΥΕ (Μάρτιος 2006).

6 Στον επιχειρηματικό τομέα περιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, οι τράπεζες και ο μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας.

7 Εκτιμήσεις με βάση στοιχεία Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, καθώς και Εισηγητικών Εκθέσεων Προϋπολογισμού. Για τον υπολογισμό του ρυθμού αύξησης των δαπανών δεν έχουν ληφθεί υπόψη οι δαπάνες περιθάλψης.

8 Υπολογισμοί με βάση στοιχεία και εκτιμήσεις Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και εκθέσεις του ΟΤΕ.

9 Στοιχεία αποτελεσμάτων χρήσεως (1997-2005).

10 Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας.

11 Επεξεργασία κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

* Εκτιμήσεις.

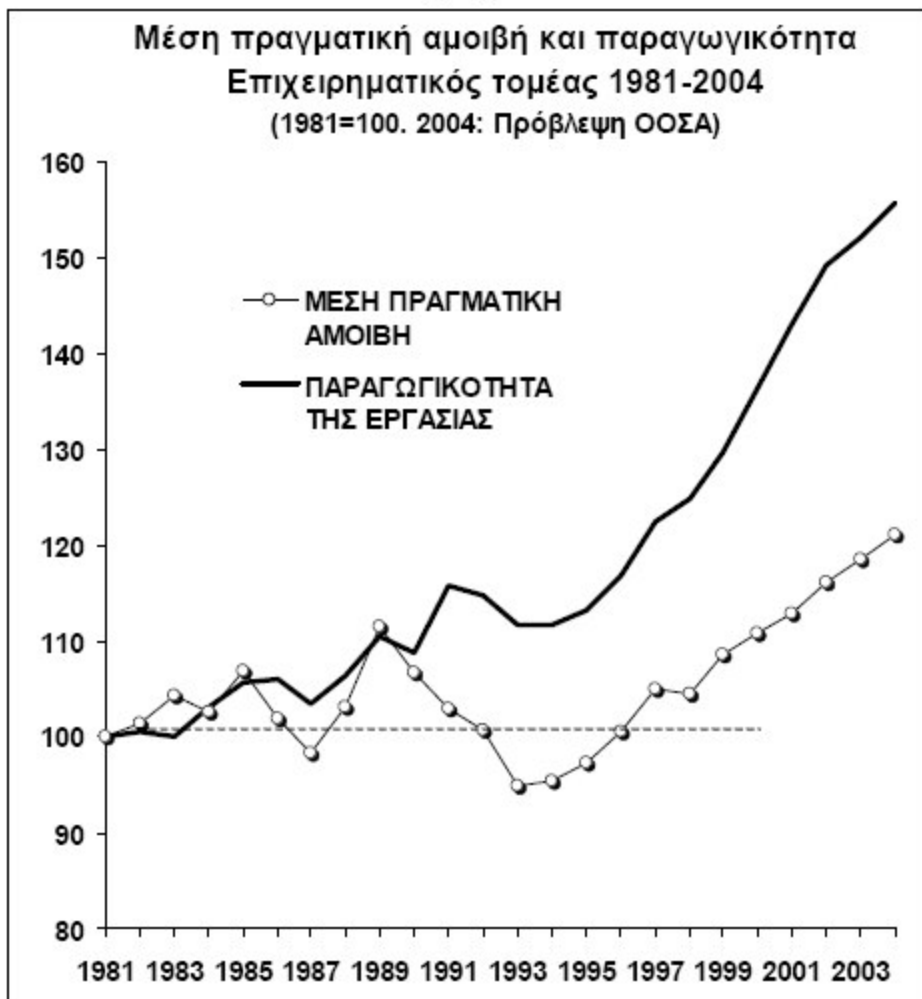
ΠΗΓΗ : ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ 2005), (σελ. 188)

3.4.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΜΗΝΙΑΙΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι πραγματικές αποδοχές στον επιχειρηματικό τομέα⁸⁴ της Ελλάδας εξελίχθηκαν όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα . Κατά τα έτη 1991-1993, υπήρξε θεαματική πτώση στις μέσες αμοιβές των εργαζομένων στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας η οποία αφαιρέσε 10% της αγοραστικής τους δύναμης, αλλά κατά τα έτη 1994-1998, οι πραγματικές αποδοχές στον επιχειρηματικό τομέα αυξήθηκαν τόσο ώστε αναίρεσαν την μεγάλη μείωση της περιόδου 1991-1993. Αυτή η διορθωτική κίνηση επανέφερε τις πραγματικές αποδοχές περίπου στα επίπεδα του 1981, δηλαδή στο επίπεδο γύρω από το οποίο οι πραγματικές αποδοχές μεταβάλλονταν μακροχρόνια. Κατά το 1999-2004, η αύξηση των αμοιβών συνεχίσθηκε, έτσι ώστε να επιβεβαιώνεται πλέον μια μακροχρόνια ανοδική τάση των πραγματικών αποδοχών.

Οι αυξήσεις της διετίας 2002-2003⁸⁵, στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας ανήλθαν σε 2,9% και 2,1% αντίστοιχα, ενώ για το 2004 ο ΟΟΣΑ προβλέπει περαιτέρω αύξηση 2,2%. Οι αυξήσεις αυτές είναι σημαντικά μικρότερες από τις αντίστοιχες για το σύνολο της οικονομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

⁸⁴ Τα στοιχεία για τον επιχειρηματικό τομέα της ελληνικής οικονομίας προέρχονται από τον ΟΟΣΑ.

⁸⁵ Όσον αφορά το κόστος εργασίας

3.4.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

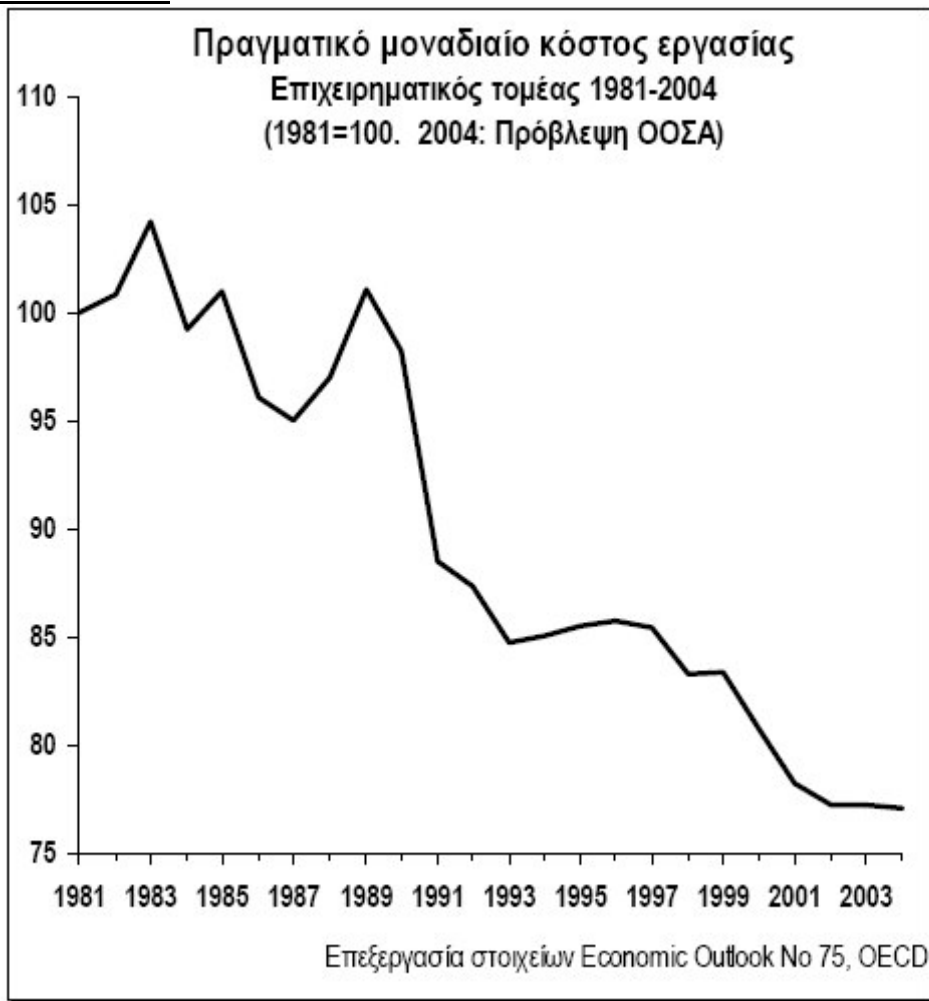
Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, που αυξήθηκε το 2003 κατά 3,6% σε τρέχουσες τιμές και κατά 0% σε σταθερές τιμές..

Στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας, οι αυξήσεις των πραγματικών μισθών κατά το 2003-2004 ήταν σημαντικά χαμηλότερες από ότι στο σύνολο της οικονομίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την συγκράτηση του πραγματικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, στον επιχειρηματικό τομέα, στα ίδια επίπεδα με το 2002.

Η πτώση του μοναδιαίου κόστους εργασίας σε πραγματικούς όρους στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας οφείλεται στο γεγονός ότι οι μεν πραγματικές αποδοχές από το 1995 μέχρι σήμερα ακολουθούν συνεχή αυξητική πορεία , πλην όμως, ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας είναι αρκούντως υψηλός ώστε να αφήνει τα περιθώρια στις επιχειρήσεις να ωφεληθούν από την αύξηση της παραγωγικότητας. Με άλλα λόγια, οι εκατοστιαίες αυξήσεις των πραγματικών μισθών είναι μικρότερες από τις αντίστοιχες αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας⁸⁶. Μόνον κατά την τελευταία διετία 2003-2004, οι αυξήσεις των πραγματικών αποδοχών ήταν περίπου ίσες με τις αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας, με αποτέλεσμα να σταθεροποιηθεί το πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στα επίπεδα του 2002. Έτσι, ο επιχειρηματικός τομέας της ελληνικής οικονομίας απολαμβάνει φθηνού εργατικού κόστους, γεγονός το οποίο θα έπρεπε να είχε προκαλέσει ουσιαστική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, πιο συγκεκριμένα δε, των επιχειρήσεων εκείνων που αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό είτε από τις εισαγωγές στην εγχώρια αγορά, είτε στις αγορές του εξωτερικού. Εντούτοις, η μείωση του κόστους εργασίας φαίνεται ότι τελικά μετατράπηκε περισσότερο σε αυξήσεις των κερδών και λιγότερο σε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας

⁸⁶ Ας μην ξεχνάμε ότι το μοναδιαίο κόστος εργασίας εκφράζεται από το κλάσμα που στον αριθμητή του έχει το συνολικό μηνιαίο κόστος εργασίας και στον παρονομαστή του έχει την παραγωγικότητα της εργασίας. Όταν ο παρονομαστής δηλαδή η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται με μεγαλύτερο ρυθμό από τον αριθμητή δηλαδή το μ συνολικό μηνιαίο κόστος εργασίας τότε το κατά μονάδα κόστος εργασίας τείνει να μειώνεται .

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

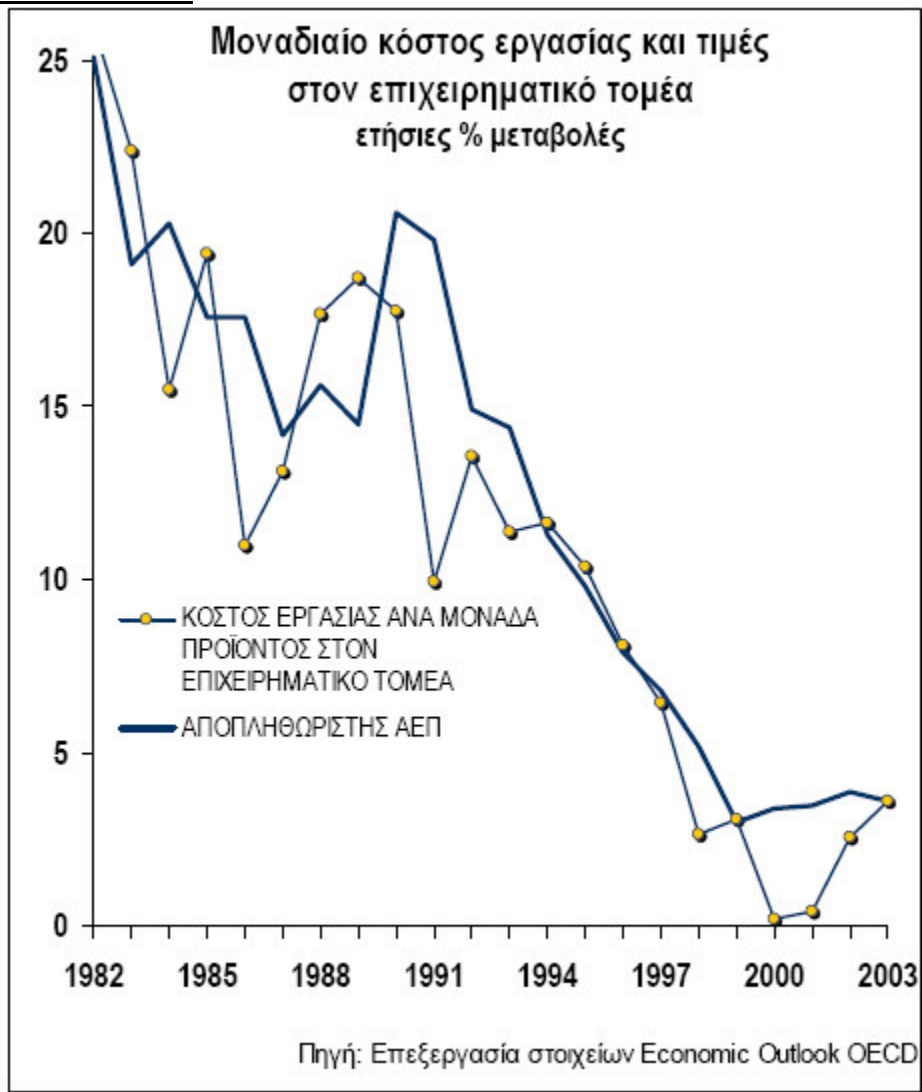

Μόνον κατά την διετία 2003-2004, ανακόπηκε αυτή η εξέλιξη, αφού η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ανακόπηκε. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα, οι τρέχουσες αυξήσεις του μοναδιαίου κόστους εργασίας ήταν μικρότερες από τις αντίστοιχες μεταβολές των τιμών⁸⁷ (αποπληθωριστής του ΑΕΠ) κατά τα έτη 2000, 2001, και 2002, και μόνον κατά το 2003 αυξήθηκαν εξίσου με τις τιμές. Εν κατακλείδι, στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας, οι επιχειρήσεις αυξάνουν τις τιμές τους κατά κανόνα περισσότερο από όσο δικαιολογούν οι αυξήσεις του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, επιτυγχάνοντας έτσι μια σχεδόν αδιάλειπτη αύξηση των περιθωρίων κέρδους⁸⁸. Ωστόσο εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι η συγκεκριμένη τιμολογιακή πολιτική του ελληνικού επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας συμβάλλει αρνητικά στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών στις διεθνείς αγορές.

⁸⁷ Αποπληθωριστής του ΑΕΠ.

⁸⁸ Ένδειξη ότι οι Έλληνες επιχειρηματίες δυστυχώς γνωρίζουν πολύ λίγα πράγματα για την έννοια της ανταγωνιστικότητας διότι την ίδια χρονική στιγμή που ακολουθούσαν αυτήν την πολιτική της συνεχούς αύξησης του περιθωρίου κέρδους, τα ελληνικά προϊόντα έχαναν συνεχώς τα μερίδια τους στις διεθνείς αγορές χωρίς να είναι ικανοί να εξηγήσουν για ποιο λόγο συνέβαινε αυτό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

3.5 ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΥΡΥΝΑ ΤΟΥ 2000)⁸⁹

3.5.1 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ⁹⁰

Καταρχήν πριν περάσουμε στην αναλυτικότερη παρουσίαση των πινάκων θα πρέπει αναφέρουμε ότι τα στοιχεία τα στοιχεία τα έχουμε πάρει από την σχετική έρευνα της εθνικής στατιστικής υπηρεσίας της Ελλάδος και έτσι έχει επιλεχθεί να γίνει παρουσίαση με βάση την ίδια την μεθοδολογία της ΕΣΥΕ.

Για τεχνικούς λόγους, στα διαγράμματα δεν αναγράφεται η ονοματολογία των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, αλλά μόνο ο αλφαβητικός κωδικός του κλάδου ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Κωδικοί κλάδων οικονομικής δραστηριότητας

Κωδικός κλάδου	Ονομασία κλάδου
Γ	Ορυχεία και λατομεία
Δ	Μεταποιητικές βιομηχανίες
Ε	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού
ΣΤ	Κατασκευές
Ζ	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης
Η	Ξενοδοχεία και εστιατόρια
Θ	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες
Ι	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί
Κ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και άλλες υπηρεσίες προς επιχειρήσεις

Τα πρώτα στατιστικά στοιχεία τα οποία θα παραθέσουμε αναφέρονται στην κατανομή του κόστους εργασίας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι οι μεταποιητικές βιομηχανίες και οι επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου αλλά και επισκευής αυτοκινήτων, μοτοσικλετών αλλά και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης καλύπτουν το μεγαλύτερο κομμάτι, του συνολικού κόστους εργασίας της Ελληνικής οικονομίας. Ενώ τα μικρότερα ποσοστά κατανομής του συνολικού κόστους εργασίας της Ελληνικής οικονομίας καλύπτουν οι τομείς των ορυχείων, των λατομείων, των υπηρεσιών διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και εκμισθώσεων.

⁸⁹ Στοιχεία από σχετική έρευνα της εθνικής στατιστικής υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε).

⁹⁰ Να επισημάνουμε ότι τα συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία είναι τα μοναδικά που καταφέραμε να εντοπίσουμε ως προς την κατανομή του κόστους εργασίας κατά κλάδο παραγωγικής δραστηριότητας για αυτό αν και κάπως παλαιά καθώς αναφέρονται στην προηγούμενη πενταετία τα συμπεριλάβαμε καθώς θεωρούμε ότι απεικονίζουν σε μεγάλο βαθμό και την σημερινή πραγματικότητα ως προς την σχετική κατανομή του κόστους εργασίας κατά κλάδο παραγωγικής δραστηριότητας.

Από την κατανομή του συνολικού κόστους εργασίας, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, παρατηρείται ότι το ένα τρίτο, περίπου, του συνολικού κόστους εργασίας, ήτοι 32,7%, καλύπτεται από τις μεταποιητικές βιομηχανίες και το ένα πέμπτο, ήτοι 20,2% από τις επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου, επισκευής αυτοκινήτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης. Δηλαδή, το ήμισυ και πλέον του κόστους εργασίας, ήτοι 52,9%, δαπανάται στους ανωτέρω δύο κλάδους. Το υπόλοιπο του συνολικού κόστους εργασίας κατανέμεται στους άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας με μεγαλύτερη συγκέντρωση στους κλάδους των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών, καθώς και στον κλάδο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού, με ποσοστά 14,3%, 13,7% και 8,5%, αντίστοιχα.

Στους κλάδους των κατασκευών, και των ξενοδοχείων και εστιατορίων παρατηρείται ισοκατανομή του κόστους εργασίας, με ποσοστά 4,0% και 4,1%, αντίστοιχα. Ομοίως, παρατηρείται ισοκατανομή του κόστους εργασίας στους κλάδους των ορυχείων και λατομείων, καθώς και διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεων και άλλων υπηρεσιών προς επιχειρήσεις, με ποσοστά 1,3% και 1,2%, αντίστοιχα.

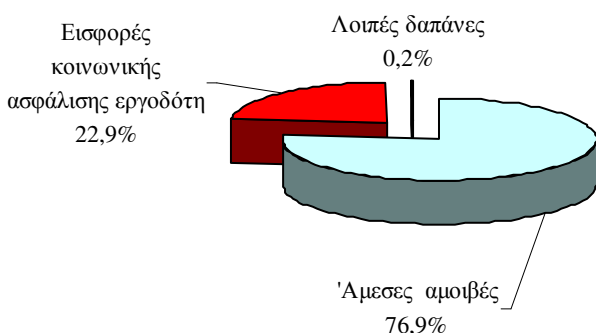

3.5.2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΩΝ

Από την κατανομή του συνολικού κόστους εργασίας κατά βασικές κατηγορίες δαπανών, παρατηρείται ότι τα τρία τέταρτα και πλέον του συνολικού κόστους εργασίας, ήτοι 76,9%, δαπανάται για τις άμεσες αμοιβές⁹¹ και το υπόλοιπο κόστος εργασίας κατανέμεται στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης εργοδότη και στις λοιπές δαπάνες κόστους εργασίας, κατά 22,9% και 0,2%, αντίστοιχα.

⁹¹Περιλαμβάνονται και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης του εργαζομένου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ.

3.5.3 ΜΕΣΟ ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

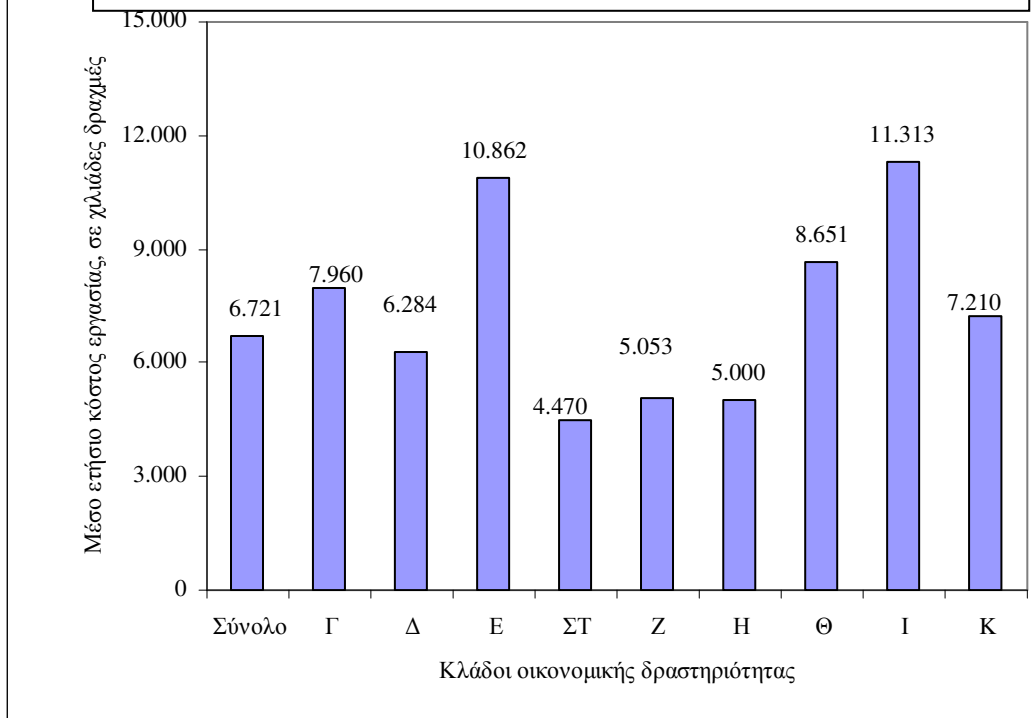
Το μέσο ετήσιο κόστος εργασίας είναι μέγεθος που λαμβάνει υπόψη τις συνολικές ετήσιες δαπάνες κόστους εργασίας, καθώς και τον αριθμό των απασχολούμενων σε μονάδες πλήρους απασχόλησης. Από τα στοιχεία της διάρθρωσης του μέσου ετήσιου κόστους εργασίας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, προκύπτει ότι στους κλάδους παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού, καθώς και στους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς εμφανίζεται το μεγαλύτερο μέσο ετήσιο κόστος εργασίας με 10.862 και 11.313 χιλιάδες δραχμές⁹², αντίστοιχα, τιμές οι οποίες είναι μεγαλύτερες από το συνολικό μέσο ετήσιο κόστος εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας κατά 61,6% και 68,3%, αντίστοιχα. Επίσης, στους κλάδους των ορυχείων και λατομείων, μεταφορών, αποθήκευσης και επικοινωνιών, καθώς και διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεων και άλλων υπηρεσιών προς επιχειρήσεις το μέσο ετήσιο κόστος εργασίας εμφανίζεται μεγαλύτερο από το συνολικό μέσο ετήσιο κόστος εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας κατά 18,4%, 28,7% και 7,2%, αντίστοιχα.

Οι κλάδοι των κατασκευών, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, επισκευής αυτοκίνητων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης, καθώς και των ξενοδοχείων και εστιατορίων, εμφανίζουν το μικρότερο μέσο ετήσιο κόστος εργασίας με 4.470, 5.053 και 5.000 χιλιάδες δραχμές⁹³, αντίστοιχα, τιμές οι οποίες είναι μικρότερες από το συνολικό μέσο ετήσιο κόστος εργασίας κατά 33,5%, 24,9% και 25,7%, αντίστοιχα. Επίσης, στις μεταποιητικές βιομηχανίες, το μέσο ετήσιο κόστος εργασίας εμφανίζεται μικρότερο από το συνολικό μέσο ετήσιο κόστος εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας κατά 6,6%.

⁹² Ησχετική έρευνα διεξείχθη πριν την εισαγωγή του ευρώ.

⁹³ Ησχετική έρευνα διεξείχθη πριν την εισαγωγή του ευρώ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 27: ΜΕΣΟ ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

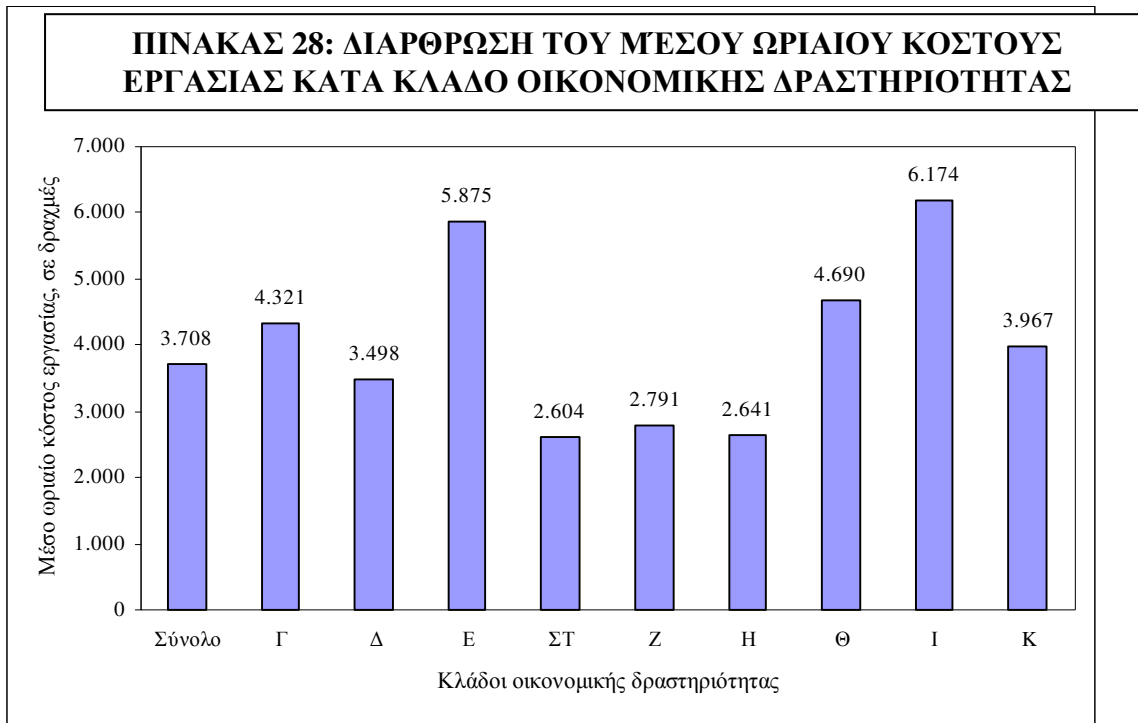
3.5.4 ΜΕΣΟ ΩΡΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας είναι μέγεθος που λαμβάνει υπόψη το κόστος εργασίας για το σύνολο των απασχολουμένων, καθώς και τη συνολική διάρκεια εργασίας σε ώρες. Η διαίρεση του συνολικού ετήσιου κόστους εργασίας δια της συνολικής ετήσιας διάρκειας εργασίας παρέχει το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας. Από τα στοιχεία της διάρθρωσης του μέσου ωριαίου κόστους εργασίας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, προκύπτει ότι στους κλάδους παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού, καθώς και στους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς εμφανίζεται το μεγαλύτερο ωριαίο κόστος εργασίας, 5.875 και 6.174 δραχμές⁹⁴, αντίστοιχα, τιμές οι οποίες είναι μεγαλύτερες από το συνολικό μέσο ωριαίο κόστος εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας κατά 58,4% και 66,5%, αντίστοιχα. Επίσης, στους κλάδους των ορυχείων και λατομείων, μεταφορών αποθήκευσης και επικοινωνιών, καθώς και διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεων και άλλων υπηρεσιών προς επιχειρήσεις το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας εμφανίζεται μεγαλύτερο από το συνολικό μέσο ωριαίο κόστος εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, κατά 16,5%, 26,5% και 7,0%, αντίστοιχα. Οι κλάδοι των κατασκευών, καθώς και των ξενοδοχείων και εστιατορίων εμφανίζουν το μικρότερο μέσο ωριαίο κόστος εργασίας με τιμές 2.604 και 2.641 δραχμές⁹⁵, αντίστοιχως, τιμές οι οποίες είναι μικρότερες του συνολικού μέσου ωριαίου κόστους εργασίας κατά 29,8 % και 28,8%, αντίστοιχως. Επίσης, στους κλάδους των μεταποιητικών βιομηχανιών, καθώς και του χονδρικού και λιανικού

⁹⁴ Ησχετική έρευνα διεξείχθη πριν την εισαγωγή του ευρώ.

⁹⁵ Ησχετική έρευνα διεξείχθη πριν την εισαγωγή του ευρώ.

εμπορίου, επισκευής αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας εμφανίζεται μικρότερο του συνολικού μέσου ωριαίου κόστους εργασίας όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας κατά 5,7% και 24,7%, αντιστοίχως. .

3.6 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 2006

Για το 2006 προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος θα επιταχυνθεί σημαντικά τόσο στο σύνολο της οικονομίας (3,7% από 2,2% το 2005) όσο και στον επιχειρηματικό τομέα (4,3% από 2,3%). Η πρόβλεψη αυτή λαμβάνει υπόψη τόσο τα διαθέσιμα δεδομένα για την αύξηση των μισθολογικών αμοιβών στο δημόσιο, ορισμένες υποθέσεις για την έκβαση των συλλογικών διαπραγματεύσεων στον επιχειρηματικό τομέα, καθώς και την εκτίμηση ότι ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας (ΑΕΠ ανά μισθωτό) θα παραμείνει περίπου σταθερός. Ειδικότερα όσον αφορά το ρυθμό αύξησης των μέσων αποδοχών το 2006, στο δημόσιο εκτιμάται – με βάση τις προβλέψεις του προϋπολογισμού- ότι η ακαθάριστη μισθολογική δαπάνη ανά υπάλληλο θα αυξηθεί κατά 6,1% έναντι 3,1% το 2005. Με βάση την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας, οι κατώτατες αποδοχές των ανειδίκευτων εργατοϋπαλλήλων αυξάνονται κατά 2,9% από 1.1.6006 και κατά 2,9% από 1.9.2006 ενώ θα αυξηθούν κατά 5,1% από 1.5.2007. Οι ρυθμίσεις αυτές συνεπάγονται ότι η μέση ετήσια αύξηση των κατώτατων αποδοχών, δηλαδή του ετήσιου εισοδήματος των ανειδίκευτων εργατοϋπαλλήλων θα διαμορφωθεί από 6,1% έως 6,2% το 2006 και στο 5,4% το 2007. Στο σύνολο της οικονομίας, με βάση τα μέχρι στιγμής διαθέσιμα δεδομένα, εκτιμάται ότι η αύξηση των μέσων προ φορολογίας αποδοχών θα διαμορφωθεί στο 6% περίπου έναντι 4,6% το 2005. Βεβαίως η τελική διαμόρφωση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος θα εξαρτηθεί από τα αποτελέσματα των συλλογικών διαπραγματεύσεων σε επίπεδο κλάδων και επιχειρήσεων. Επισημαίνεται πάντως ότι στην ζώνη του Ευρώ ως σύνολο οι μέσες αποδοχές προβλέπεται ότι θα αυξηθούν κατά 2% ενώ το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος λιγότερο από 1%

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ. ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ Ή ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΟΙ⁹⁶;

4.1 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΚΑΙ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση⁹⁷ έχει συντελεστεί μέσα από δύο μηχανισμούς : Χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση μέσα από την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων και παγκοσμιοποίηση του παγκόσμιου παραγωγικού συστήματος μέσα από την παγκοσμιοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας. Το κοινό χαρακτηριστικό των δύο αυτών μορφών οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι η απόλυτα ελεύθερη κινητικότητα του παραγωγικού συντελεστή κεφάλαιο. Όπως η αύξηση στη διακίνηση χρηματοοικονομικών κεφαλαίων έχει αυξηθεί δραματικά , έτσι και η αύξηση των ρυθμών παγκοσμιοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας έχει συντελέσει εξίσου σημαντικές προόδους. Η παγκοσμιοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας συμβαδίζει με την αύξηση των διεθνών εμπορευματικών συναλλαγών αλλά και την αύξηση των ΑΞΕ. Ωστόσο στα μέσα της δεκαετίας του '80 ο όγκος των ΑΞΕ έχει αυξηθεί με μεγαλύτερους ρυθμούς σε σχέση με αυτούς που αυξάνονταν οι ΑΞΕ στο παρελθόν. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και η ανάπτυξη των ΑΞΕ έχει συμβάλει αρκετά στην αύξηση των απολύτων μεγεθών των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών. Ωστόσο, πρέπει να σημειώσουμε ότι οι εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών ως ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών, δεν έχουν σημειώσει ιδιαίτερη αύξηση από το 1963 έως το 2001, ωστόσο η σύνθεση αυτών έχει αλλάξει , δηλαδή το ποσοστό των εξαγομένων προϊόντων του βιομηχανικού τομέα μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών έχει αυξηθεί από 10% το 1975 σε 75% το 1996⁹⁸.

Πρόσφατοι υπολογισμοί αναφέρουν ότι σήμερα οι πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν περίπου 850.000 συνδεδεμένες με την λειτουργία τους παραγωγικές μονάδες σε χώρες διαφορετικές από την ίδρυση τους. Η οικονομική τους επίδραση μπορεί να μετρηθεί με διάφορους τρόπους. Το 2001 οι εξωτερικές οικονομικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες των πολυεθνικών επιχειρήσεων απασχολούσαν 54.000 εργαζόμενους, εν συγκρίσει με τους 24.000 που απασχολούσαν το 1990. Οι πωλήσεις τους προσέγγιζαν περίπου τα 19 τρισεκατομμύρια δολάρια που ήταν παραπάνω από διπλάσιες εν σχέση με το σύνολο των τότε παγκόσμιων εξαγωγών , όταν το 1990 οι πωλήσεις τους και οι παγκόσμιες εξαγωγές ήταν περίπου στα ίδια επίπεδα. Το απόθεμα των ΑΞΕ αυξήθηκε το ίδιο διάστημα από 1,7 τρισεκατομμύρια δολάρια σε 6,6 τρισεκατομμύρια δολάρια. Οι παγκόσμιες επιχειρηματικές και οικονομικές δραστηριότητες των πολυεθνικών επιχειρήσεων υπολογίζεται ότι συμμετέχουν στην παραγωγή του 10% του ακαθάριστου παγκόσμιου προϊόντος και του 33% των

⁹⁶ Το παρακάτω κεφάλαιο έχει γραφεί με την βοήθεια του καθηγητή κυρίου Κωνσταντίνου Μελά.

⁹⁷ Milberg William (2004) , «*The changing structure of trade linked to global production systems: What are the policy implications?*», *International Labour Review*, Vol. 143 (2004), No. 12-

⁹⁸ UNCTAD (2001), «*World Investment Report*», *Geneva και IMF (2001)*, «World Economic Outlook database», *Washington, DC* .

παγκόσμιων εξαγωγών⁹⁹. Άρα παρά αυτή την επέκταση των πολυεθνικών ακόμα και σήμερα εξακολουθούν να κυριαρχούν οι εγχώριες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Το ποσοστό των ΑΞΕ στον παγκόσμιο σχηματισμό παραγωγικού κεφαλαίου αυξήθηκε και αποτελεί τα 2/3 του συνόλου των επενδύσεων μεταξύ της δεκαετίας του 1980 και της δεκαετίας του 1990, ιδιαιτέρως δε για τις αναπτυσσόμενες χώρες έχει αυξηθεί αποτελώντας τα 3/4 του συνόλου των επενδύσεων. Παγκοσμίως ο όγκος των ΑΞΕ αυξήθηκε με πάρα πολύ ταχείς ρυθμούς κατά την δεκαετία του 1990, ωστόσο υπήρξε μία απότομη πτώση του όγκου των επενδύσεων αυτών κατά το 2001 ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας ύφεσης και της μείωσης της αξίας των συγχωνεύσεων κυρίως στην Ευρώπη. Η αξία των ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες αυξήθηκε από 8,4 δισεκατομμύρια δολάρια το 1980 , σε 205 δισεκατομμύρια το 2001. Επιπλέον οι ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες αντιπροσώπευαν το 15% των παγκοσμίως πραγματοποιηθέντων ΑΞΕ του 1999 ενώ έφτασαν στο 22% το 2001. Αυτή η αύξηση ως προς τα ποσοστά επί του συνόλου των επενδύσεων που αντιπροσωπεύουν οι ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντική καθώς αυτό το ποσοστό διακυμαινόταν γύρω στο 35% τα προηγούμενα είκοσι χρόνια¹⁰⁰.

Ενώ η αύξηση της αξίας ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες , ως ποσοστό συμμετοχής αυτών στις παγκόσμιες ΑΞΕ αυξάνεται με σχετικά βραδύς ρυθμούς, το απόλυτο μέγεθος τους και ο ρόλος τους σε σχέση με τις συνολικές εισροές ξένων κεφαλαίων σε αυτές τις οικονομίες αυξάνεται δραματικά. Ιδιαίτερα μετά τις χρηματοοικονομικού χαρακτήρα κρίσεις της δεκαετίας του 1980 λόγω του υπερβολικού δανεισμού οι ΑΞΕ αποτελούν τον κυριότερο μηχανισμό εισχωρήσεως του ξένου επενδυτικού κεφαλαίου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Κατά την περίοδο 1999 έως 2001 οι ΑΞΕ υπολογίζεται ότι αποτελούσαν κατά μέσο όρο το 86% των συνολικών εισροών ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου, και το 71% του συνολικού εισρεόμενου κεφαλαίου στις αναπτυσσόμενες οικονομίες¹⁰¹.

⁹⁹ UNCTAD (2002a), *World Investment Report*, «Transnational corporations and export competitiveness - Overview. Geneva».

¹⁰⁰ UNCTAD (2002b), *World Investment Report*, «Transnational corporations and export competitiveness Geneva»

¹⁰¹ World Bank (2002) «A new database on foreign direct investment» και *World Bank 2001 and 2000*, Global Development Finance Database Online.

4.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ

Μια τυπική οικονομετρική μελέτη για τις ΑΞΕ παλινδρομεί μεταβλητές που παραδοσιακά θεωρείται ότι επηρεάζουν την τοποθέτηση ΑΞΕ όπως οικονομική δραστηριότητα, ο πληθυσμός, η απόσταση (γεωγραφική με την έννοια πόσο απέχει η τοποθεσία από τις κεντρικές δραστηριότητες μίας πολυεθνικής επιχειρήσεως και πολιτιστική για την οποία χρησιμοποιείται μία γλωσσική μεταβλητή). Επιπλέον προσθέτουν μία μεταβλητή για να υπολογίσουν την ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου, και ενδεχομένως στις περισσότερες πρόσφατες οικονομετρικές έρευνες προστίθενται και μεταβλητές όπως συνθήκες εργασίας (στην οποία συμπεριλαμβάνεται και το κόστος εργασίας) και πολιτικής σταθερότητας. **Παράγοντες όπως «συνθήκες και κόστος εργασίας» αλλά και «φορολογικά προνόμια» συχνά φαίνεται, σύμφωνα με τις σχετικές έρευνες, ότι δεν διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.** Από τα παρακάτω στοιχεία που παρατίθενται ουσιαστικά θα συμπεράνουμε ότι το κόστος εργασίας αποτελεί υπολειμματικό μέγεθος και όχι βασικό στοιχείο για την προσέλκυση ΑΞΕ. Ωστόσο πρέπει να επισημάνουμε ότι ο **Kucera** το 2002 σε μία έρευνα του¹⁰², σε ένα δείγμα των 100 λιγότερο ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, βρήκε **στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των υψηλών αμοιβών των βιομηχανικών εργατών και του ύψους των ΑΞΕ. Ωστόσο δεν βρήκε αρνητική συσχέτιση μεταξύ ύψους επενδυτικών δαπανών και ισχυρών εργατικών συνδικάτων.** Η έρευνα του συμπεραίνει ότι η αυξημένη ισχύς των εργατικών συνδικάτων εάν δεν επιφέρει αυξημένο κόστος εργασίας είναι αποτέλεσμα μεγαλύτερης πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας. . Αυτά τα συμπεράσματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως μη αναμενόμενα εάν τα εντάξουμε στο πλαίσιο μίας μελέτης του παραδοσιακού διαχωρισμού των ΑΞΕ μεταξύ οριζόντιων και κάθετων

4.2.1 ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΑΞΕ: ΣΤΟΧΟΣ Η ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

Οι οριζόντιες ΑΞΕ οι οποίες συνήθως αποκαλούνται και ως επενδύσεις αναζήτησης νέων αγορών, αλλά περιλαμβάνουν και εγκατάσταση μονάδων παραγωγής, κυρίως στοχεύουν στην πώληση των παραγόμενων από την επένδυση προϊόντων. Δύο συνθήκες επιβάλλεται να συντρέχουν κυρίως για να προσελκυστεί μία τέτοιου τύπου επένδυση. **Πρώτον, οι αγορές στις συγκεκριμένες χώρες πρέπει να είναι ανεπτυγμένες ή να βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης και δεύτερον η επιλογή της παραγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων που προορίζονται κυρίως να πουληθούν στη συγκεκριμένη χώρα θα πρέπει να είναι περισσότερο συμφέρουσα με οικονομικούς όρους εν σύγκριση με την εισαγωγή των ιδίων προϊόντων από την χώρα που έχει την έδρα της η πολυεθνική επιχείρηση.** Ουσιαστικά αυτή η δεύτερη συνθήκη εκπληρούται εάν στον συγκεκριμένο τομέα παραγωγικής δραστηριότητας υπάρχει έλλειψη οικονομικών κλίμακας και επιπλέον στην συγκεκριμένη χώρα υπάρχει υψηλό επίπεδο δασμολογικής

¹⁰² Kucer, David (2002), "Core labour standards and foreign direct investment", in *International Labour Review* (Geneva), Vol. 141, No. 1-2, pp. 31-69.

προστασίας. Γι' αυτό πολλές φορές οι οριζόντιες ΑΞΕ ονομάζονται και δασμολογικά υποστηριζόμενες (Tariff hoping) ΑΞΕ. Σαφώς οι περισσότερες ΑΞΕ που εισρέουν στις ανεπτυγμένες οικονομίες, σκοπεύουν κυρίως στο να αποκτήσουν καλύτερη πρόσβαση στις αγορές των χωρών υποδοχής ενώ μόνο λίγες από τις ΑΞΕ που διενεργούνται στις αναπτυσσόμενες χώρες παρακινούνται από αντίστοιχα κίνητρα. Οι οικονομετρικές μελέτες¹⁰³ διερευνώντας όλες τις μορφές ΑΞΕ ανακαλύπτουν ότι το επίπεδο ανάπτυξης της εγχώριας αγοράς για τις υποψήφιες χώρες υποδοχής ΑΞΕ αποτελεί το σημαντικότερο προσδιοριστικό παράγοντα για την χώρα που τελικά θα επιλεγεί από τους επενδυτές για να πραγματοποιήσουν μία ΑΞΕ. Συνεπώς ένα στοιχειώδες τουλάχιστον επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης πρέπει να προϋπάρχει προκειμένου μία χώρα να οριζόντιου τύπου προσελκύσει ΑΞΕ.

4.2.2 ΚΑΘΕΤΕΣ ΑΞΕ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

4.2.2.1 ΕΛΑΧΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οι κάθετες ΑΞΕ διακινούν το κεφάλαιο από χώρα σε χώρα προκειμένου να επιτύχουν αποτελεσματικότερη αξιοποίηση αυτού και να το αξιοποιήσουν περισσότερο παραγωγικά «διασυνδέοντάς το» με καταλληλότερες και παραγωγικότερες μορφές οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας και με τους αναγκαίους πρωτογενείς φυσικούς πόρους, τους οποίους χρειάζεται να μετασχηματίσει με τον καταλληλότερο τρόπο προκειμένου να παραχθεί το επιθυμητό τελικό παραγωγικό αποτέλεσμα.

Οι κάθετες ΑΞΕ οι οποίες αναζητούν περισσότερο αποτελεσματική παραγωγική διαδικασία, διακινούν κεφάλαια προς το εξωτερικό με βασικό στόχο την μείωση του κόστους της εκμεταλλεύσεως τους. Προκείμενου να προσελκυστούν κεφάλαια που επενδύουν σε ΑΞΕ τέτοιου τύπου πρέπει να συντρέχουν προϋποθέσεις όπως: Χαμηλό κόστος εργασίας, χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές επί της κερδοφορίας, χαμηλού επιπέδου ή «ευέλικτα» πρότυπα εργασιακής ή περιβαλλοντικής προστασίας. Η οικονομική προστιθεμένη αξία που προσδίδουν τέτοιου είδους οικονομικά πλεονεκτήματα υπερτερεί των αντίστοιχων οικονομικών πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την αποφυγή των δασμών και του κόστους μεταφοράς των ημικατεργασμένων ή τελικών προϊόντων σε κάθετες μορφές ΑΞΕ. Οι ΑΞΕ που διενεργούνται με στόχο την αναζήτηση αποτελεσματικότητας κατά κανόνα θεωρούνται ως επενδύσεις που κατευθύνονται κυρίως προς χώρες χαμηλού κόστους εργασίας, αλλά όχι μόνο. Άρα μόνο για τις χώρες που προσελκύουν κάθετες μορφές ΑΞΕ ενδέχεται να συσχετίζεται το κόστος εργασίας με τον όγκο των ΑΞΕ που προσελκύει και μόνο ως προς το ποσοστό αυτού του τύπου των ΑΞΕ.

¹⁰³ Ενδεικτικά Kyrkilis D, «*The economic determinants of Foreign direct investment in Greek Manufacturing 1963-1981. A dynamic approach*». PhD Thesis, University of Manchester, 1986. και Kyrkilis D και Pantelidis P.(December 1997) «*Location advantages and inward foreign direct investment in Greece*». Δημοσιευμένο στο Macharziana K. και Oesterle M. (επιμ.) *Global Business in the Information*, Proceedings of the 23rd Annual EIBA Conference, Stutgard, December 1997.

4.2.2.2 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ Ή ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ

Οι **κάθετες ΑΞΕ αναζήτησης φυσικών πρωτογενών** πηγών, πραγματοποιούνται λόγω της προσπάθειας που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις που ηγούνται (Leader Firms) ενός παραγωγικού κλάδου, **να αποκτήσουν υπό τον έλεγχο τους τις πλουτοπαραγωγικές πηγές πρωτογενών φυσικών πόρων και βασικών πρώτων υλών** οι οποίες χρησιμοποιούνται στην παραγωγή διάφορων άλλων προϊόντων. Μερικοί αναλυτές έχουν σχετικά πρόσφατα προσθέσει **την αναζήτηση στρατηγικών πλεονεκτημάτων¹⁰⁴**, ως ένα επιπλέον κίνητρο πραγματοποίησης ΑΞΕ αναφερόμενοι σε περιπτώσεις όπως οι ευρωπαϊκές επενδύσεις στην Σίλικον Βάλεϋ. Τέτοιου τύπου επενδυτικές κινήσεις με την μορφή των καθέτων ΑΞΕ, τείνουν να στοχεύουν στην διασύνδεση της παραγωγικής διαδικασίας με υστέρια στάδια παραγωγής.

4.2.3 ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΑΞΕ

Παγκοσμίως, το συσσωρευμένο απόθεμα κάθετων ΑΞΕ έχει αυξηθεί σταδιακά στην διάρκεια των χρόνων, αν και καταλαμβάνει σχεδόν το ίδιο ποσοστό καθόλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1990, διατηρούμενες οι σχετικές αναλογίες οριζόντιων και κάθετων ΑΞΕ σταθερές με ποσοστά 67% και 33% αντίστοιχα.¹⁰⁵

Η απόλυτη επικυριαρχία των οριζόντιων ΑΞΕ, εξηγεί γιατί τα κίνητρα και οι στόχοι των οριζόντιων ΑΞΕ στις οικονομετρικές μελέτες υπερτερούν των κινήτρων και των στόχων των κάθετων μορφών ΑΞΕ. Ένας άλλος λόγος, για τον οποίον σύμφωνα με τις οικονομετρικές έρευνες¹⁰⁶, οι διαφορές κόστους δεν φαίνεται να αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την προσέλκυση ΑΞΕ είναι, **ότι οι διαφορές στο εργατικό κόστος μπορεί να επιδρούν την κατανομή της παραγωγής, μέσω εξωεπιχειρησιακών¹⁰⁷ και όχι ενδοεπιχειρησιακών μηχανισμών ανακατανομής της παραγωγής.**

Άρα **άλλοι παράγοντες όπως ο ρυθμός ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς, η γεωγραφική εγγύτητα μίας αγοράς με άλλες ανεπτυγμένες, η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού, η ύπαρξη βασικών πρώτων υλών, η δυνατότητα ανεύρεσης σε μία χώρα στρατηγικών πλεονεκτημάτων όπως η δυνατότητα ενσωμάτωσης στην παραγωγική διαδικασία που αναπτύσσεται σε μία χώρα υψηλού επιπέδου τεχνολογικών εισροών αποτελούν τους σημαντικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες προσέλκυσης των ΑΞΕ, σε σχέση με την το χαμηλό κόστος εργασίας.**

¹⁰⁴Για την έννοια των στρατηγικών πλεονεκτημάτων βλέπε : Β. Παπαδάκης (2002) : «*Στρατηγική των επιχειρήσεων : Ελληνική και διεθνή εμπειρία*» . Τόμος Α, Εκδόσεις Ε. Μπένου, και Κ.Μελάς και Ι. Πολλάλης (2005) «*Παγκοσμιοποίηση και πολυεθνικές επιχειρήσεις*». Εκδόσεις Παπαζήση, Κεφ. 7-12 και J. Daniels- L.Radebaugh (1998) : «*International Buisness*». Prentice Hall. N.J.

¹⁰⁵ Hanson, Mataloni and Slaughter (2001) , «*Find evidence of increased verticality in outward FDI from the United States in the 1990s compared to the 1980s*»..

¹⁰⁶ Ενδεικτικά αναφέρουμε την μελέτη του Feenstra, Robert C. (1998). “*Integration of trade and disintegration of production*”, in *Journal of Economic Perspectives* (Nashville, TN), Vol. 12, Fall, pp. 31-50.

¹⁰⁷Βλέπε παρακάτω σελίδες 92-92 για την έννοια της εξωτερικοποίησης.

4.2.4 ΑΞΕ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η επιλογή πραγματοποίησης ΑΞΕ και όχι επενδυτικής δραστηριοποίησης με άλλον τρόπο σημαίνει ότι οι εταιρίες έχουν αποφασίσει να διατηρήσουν, τις εκτός των συνόρων της χώρας ιδρύσεως τους επιχειρηματικές δραστηριότητες εντός των πλαισίων της εταιρικής δραστηριότητας τους¹⁰⁸. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως διαδικασία εσωτερικοποίησης σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις **θα επεκτείνουν τις επιχειρησιακές τους δραστηριότητες στο εξωτερικό με την μορφή των ΑΞΕ όταν αυτές διαθέτουν ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ή υψηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης στοιχείο του ενεργητικού (π.χ. μία εφεύρεση) το οποίο τους επιτρέπει να αποκτούν μία κερδοφορία.** Σε αυτήν την περίπτωση είναι προτιμότερο η επένδυση των κεφαλαίων σε μία ξένη χώρα με την μορφή ΑΞΕ παρά η ανεύρεση μίας άλλης εταιρίας με την οποία θα υπάρξει συνεργασία σε ένα ανώτερο ή κατώτερο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας μέσω της προμήθειας σε αυτήν ή από αυτήν προϊόντων ή υπηρεσιών. Σε ένα κλασικό άρθρο, « η Φύση της Εταιρίας» του Coase¹⁰⁹ αποκαλύφθηκε ότι το χαμηλότερο συναλλακτικό κόστος είναι το κύριο πλεονέκτημα της οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας στα πλαίσια ενιαίων εταιρικών μονάδων σε σχέση με μορφές οργάνωσης της παραγωγής σε ξεχωριστές μονάδες που στηρίζονται σε μεμονωμένες αγορές. Αυτή η λογική για την οργάνωση εταιρικών μορφών παραγωγής χρησιμοποιήθηκε για να εξηγήσει το φαινόμενο των ΑΞΕ, στη λογική ότι οι εταιρίες επιθυμούν ταυτόχρονα να επεκτείνουν τις αγορές τους και τις επιχειρησιακές τους δραστηριότητες αλλά και να διατηρούν τα οφέλη που προκύπτουν από την ενδοεπιχειρησιακή συνεργασία που προκύπτει στα πλαίσια της «εσωτερικοποίησης» των νέων επιχειρησιακών δραστηριοτήτων στις οποίες επεκτείνονται. Ενώ η εσωτερικοποίηση της διεθνοποιημένης παραγωγικής διαδικασίας είναι αποτέλεσμα της σχετικής αναποτελεσματικότητας των αγορών, η προστασία αυτών των -στηριζόμενων σε ιδιαίτερες γνώσεις-στοιχείων του ενεργητικού διατηρώντας τα εσωτερικά στην επιχείρηση, είναι ο κύριος λόγος που εξηγεί γιατί οι εταιρίες πολλές φορές προτιμούν να επενδύουν στο εξωτερικό με την μορφή των ΑΞΕ, παρά να απευθύνονται σε ξένες αγορές με άλλους τρόπους ως εξαγωγείς ή μέσω υπογραφής συμβολαίων με ξένες εταιρίες για την προώθηση προϊόντων με την χρήση του ονόματος της εταιρίας (συμβόλαια δικαιόχρησης) ή μέσω συμβάσεων υπεργολαβίας. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή η εσωτερικοποίηση με στόχο την εκμετάλλευση στοιχείων του ενεργητικού αποτελεί, **αιτία οικονομικής επέκτασης των πολυεθνικών εταιριών μέσω ΑΞΕ και όχι κατάναγκη η ελαχιστοποίηση του κόστους εργασίας.** Αντίθετα προέχει συμφωνά με την θεωρία η αποκλειστική εκμετάλλευση στοιχείων του ενεργητικού που δύναται να προσφέρουν οικονομικά κέρδη στην πολυεθνική εταιρία λόγω κάποιου συγκριτικού πλεονεκτήματος.

¹⁰⁸ Κ. Βαϊτσος : « Η εταιρική ολοκλήρωση », στο Κ.Βαϊτσος – Μ. Μήτσος (επιμ), Διεθνής οικονομική.

¹⁰⁹ Coase, R.H. 1937, "The nature of the firm", in *Economica* (London), Vol. 4, No. 16 (Nov.), pp. 386-405.

4.2.5 ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΞΕ ΑΝΤΙΚΑΘΙΣΤΑΝΤΑΙ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΤΟΥΣ

Η ικανότητα των πολυεθνικών να διασπούν την παραγωγική αλυσίδα σε μικρά κομμάτια και μετά να την «σπέρνουν» κατά μήκος πολλών χωρών αλλά και μετά να την ενσωματώνουν στο παγκόσμιο παραγωγικό σύστημα που έχουν υφάνει, είναι το σύμβολο της παγκοσμιοποίησης. Αυτή η αύξηση της καθετοποίησης της παραγωγικής διαδικασίας μέσα στα πλαίσια των εταιριών αλλά και η διασπορά της παραγωγικής αλυσίδας μπορεί να μετρηθεί με την αύξηση του εμπορίου και των ΑΞΕ. Κάποιος μπορεί να θεωρεί ότι το εμπόριο και οι ΑΞΕ είναι υποκατάστατα , αλλά σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα οι ΑΞΕ και η αύξηση του εμπορίου είναι συμπληρωματικά , με τις ΑΞΕ πολλές φορές να προκαλούν περισσότερες εισαγωγές και εξαγωγές σε μία χώρα

Οι οικονομολόγοι έχουν υπερτονίσει την σχέση των ΑΞΕ με την οικονομική ανάπτυξη - με δύο τρόπους- τον ρόλο που διαδραματίζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες για την ανάπτυξη της παραγωγικής διαδικασίας αλλά και την ιδιαιτερότητα τους, την σημασία τους για την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Διαφορετική εικόνα αποκτούμε εάν εστιάσουμε περισσότερο προσεκτικά την προσοχή μας στην αλλαγή των δομών του διεθνούς εμπορίου τα τελευταία 20 χρόνια, και ιδιαίτερα στην αύξηση του μεριδίου των ενδιάμεσων αγαθών στο διεθνές εμπόριο παρά την αύξηση του ενδοεπιχειρησιακού διεθνούς εμπορίου που είναι αποτέλεσμα των ΑΞΕ ή λόγω των συμβάσεων υπεργολαβίας με ξένες συνεργαζόμενες εταιρίες. **Έχοντας αυξηθεί με πολύ μεγαλύτερους ρυθμούς το διεθνές εμπόριο στα ενδιάμεσα προϊόντα σε σχέση με τα τελικά προϊόντα, το εμπόριο στα ενδιάμεσα προϊόντα είναι η εκδήλωση της ή καλύτερα ο ορισμός αυτού που αποκαλούμε παγκοσμιοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας ή ότι με διάφορους τρόπους απεκλήθη εξωτερικοποίηση της παραγωγής ή διεθνής αποενσωμάτωση (disintegration) της παραγωγής¹¹⁰ ή σπάσιμο της παραγωγικής αλυσίδας.¹¹¹**

Αυτή η αυξανόμενη τάση της εξωτερικοποίησης τμημάτων της παραγωγικής διαδικασίας , υπαγορεύτηκε από την μείωση του κόστους που απέφερε στις μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες. Η ασυμμετρία των αγορών μεταξύ των πολυεθνικών εταιριών που έχουν την ανάγκη εισροών ενδιάμεσων προϊόντων και των εταιριών που παράγουν αυτές τις ενδιάμεσες παραγωγικές εισροές, δημιούργησε τις συνθήκες για μεγαλύτερες οικονομικές αποδόσεις από την εξωτερικοποίηση κομματιών της παραγωγικής διαδικασίας παρά από την εσωτερικοποίηση της. Τα στοιχεία για την οικονομική κερδοφορία των ΑΞΕ, καταδεικνύουν ότι επιτυγχάνεται μικρότερη οικονομία στο κόστος παραγωγής και μικρότερη κερδοφορία σε σχέση με την εκχώρηση αυτών των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε εξωτερικές επιχειρηματικές μονάδες.

¹¹⁰ Feenstra, Robert C. (1998). "Integration of trade and disintegration of production", in *Journal of Economic Perspectives* (Nashville, TN), Vol. 12, Fall, pp. 31-50.

¹¹¹ Krugman, Paul. (1995), "Growth in world trade: Causes and consequences", in *Brookings Papers on Economic Activity* (Washington, DC), No. 1, pp. 327-377.

Υπάρχουν περιορισμένα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για το ποσοστό απόδοσης των στοιχείων του ενεργητικού με την μορφή ξένων επενδύσεων. Συνεπώς δεν είναι δυνατόν να εξαχθεί οποιοδήποτε συμπέρασμα για το αν η απόδοση των καθετοποιημένων μορφών ΑΞΕ έχει αυξηθεί απόλυτα ή σχετικά σε σχέση με την απόδοση των οριζόντιων μορφών ΑΞΕ κατά την διάρκεια του χρόνου. Ωστόσο υπάρχουν στοιχεία για το πώς συσχετίζονται η ανάπτυξη της εξωτερικοποίησης της παραγωγικής δραστηριότητας και τα κέρδη των επενδύομένων κεφαλαίων κατά τομέα παραγωγικής δραστηριότητας. Τα τελευταία χρόνια ανακαλύφθηκε μία αλλαγή στη σχέση μεταξύ ανάπτυξης των κερδών και εξωτερικοποίησης. Πιο συγκεκριμένα η σχέση μεταξύ εξωτερικοποίησης και ανάπτυξης των κερδών ήταν στατιστικά ασήμαντη κατά την διάρκεια των ετών 1975 – 1985, ενώ την περίοδο 1985- 1995 είχαν μία σημαντικά θετική στατιστική συσχέτιση. Η ένδειξη αυτή ίσως να σημαίνει ότι πλέον για κάποιους τομείς παραγωγικής δραστηριότητας να συμφέρει τις εταιρίες περισσότερο να επιλέγουν να προμηθεύονται ορισμένες παραγωγικές εισροές από την αγορά και όχι να τις εντάσσουν στις εσωτερικές παραγωγικές δραστηριότητες τους με την μορφή της επέκτασης και σε άλλες βαθμίδες της παραγωγικής αλυσίδας επενδύοντας με την μορφή των ΑΞΕ.

Όλες οι μελέτες υποστηρίζουν το ίδιο γενικό συμπέρασμα: Αυτή η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης της παραγωγής είναι ιδιαίτερα έντονη την τελευταία δεκαετία και βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα στο κομμάτι της βιομηχανικής παραγωγής. Όλες οι έρευνες έδειξαν ότι το εμπόριο στα ενδιάμεσα ημικατεργασμένα βιομηχανικά προϊόντα αυξήθηκε με πολύ μεγαλύτερους ρυθμούς σε σχέση με το εμπόριο στα τελικά προϊόντα. Χαρακτηριστικά, οι Hummels, Rapoport και Yi¹¹² όρισαν την κάθετη εξειδίκευση ως το ποσοστό των εισαγωγών οι οποίες ενσωματώνονται στην παραγωγική διαδικασία προϊόντων που επανεξάγονται και ανακάλυψαν κατά μέσο όρο αύξηση κατά 20% στις επανεξαγωγές τελικών προϊόντων που έχουν ενσωματώσει ενδιάμεσα εισαγόμενα προϊόντα στις χώρες του ΟΟΣΑ μεταξύ 1960 και 1990.

Αν και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία επιτρέπουν ακριβή καταμέτρηση μόνο σε περιορισμένους βιομηχανικούς τομείς ωστόσο η διάχυση σε παγκόσμιο επίπεδο της παραγωγικής δραστηριότητας επισυμβαίνει σε ευρύτατο φάσμα τομέων παραγωγής. Περιλαμβανομένων τομέων όπως της κλωστοϋφαντουργίας, βιομηχανικών καταναλωτικών προϊόντων, προϊόντων μικροηλεκτρονικής, συγκοινωνιακού και βιομηχανικού εξοπλισμού, καταναλωτικά προϊόντα βιοτεχνιών όπως παιχνίδια, και υπηρεσίες πωλήσεων και χρηματοοικονομικής.¹¹³

Το αντίθετο της διασποράς της παραγωγικής διαδικασίας ονομάζεται τοπική συσσωμάτωση πολλών επιχειρηματικών μονάδων και εμφανίζεται ως αποτέλεσμα των οικονομιών κλίμακας και του υψηλού μεταφορικού κόστους. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι προτιμότερος ο εμπορικός

¹¹² Hummels, David; Rapoport, Dana; Yi, Kei-Mu. (1998). “Vertical specialization and the changing nature of world trade”, in *FRBNY Economic Review* (New York, NY), June, pp. 79-99.

¹¹³ Feenstra, Robert C. (1998). “Integration of trade and disintegration of production”, in *Journal of Economic Perspectives* (Nashville, TN), Vol. 12, Fall, pp. 7

διακανονισμός για την γεωγραφική επέκταση μίας εταιρίας.. Σύμφωνα με του Venables¹¹⁴, η **καθετοποιημένη, κατά χώρα και κομμάτι της παραγωγικής διαδικασίας εξειδίκευση, είναι αρκετά ευαίσθητη απέναντι στο μεταφορικό κόστος. Αυτό σημαίνει ότι το εμπόριο και η καθετοποιημένη εξειδίκευση της παραγωγικής διαδικασίας αναπτύσσεται κυρίως μεταξύ ομάδων χωρών που έχουν καλή συγκοινωνιακή διασύνδεση. Η διασπορά του δικτύου παραγωγής είναι περισσότερο πιθανή όταν τα μεταφορικά κόστη είναι χαμηλά, ενώ η συσσωμάτωση πολλών κομματιών της παραγωγικής διαδικασίας σε ένα γεωγραφικό χώρο είναι περισσότερο πιθανή όταν το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό.**

Το ποσοστό του ενδοεπιχειρησιακού εμπορίου στο διεθνές εμπόριο έχει παραμείνει σχετικά σταθερό τα τελευταία 25 χρόνια, αυξανόμενο κατά το ίδιο ποσοστό και με τους ίδιους ρυθμούς όπως και ο συνολικός όγκος του διεθνούς εμπορίου. Για παράδειγμα, ενώ το ποσοστό του ενδοεπιχειρησιακού διεθνούς εμπορίου στις Η.Π.Α είναι σχετικά υψηλό, έχει παραμείνει αξιοσημείωτα σταθερό για πάνω από 20 χρόνια., περίπου στο 35% για τις εξαγωγές και στο 42% για τις εισαγωγές το διάστημα 1977-1998¹¹⁵. Στην πραγματικότητα το ενδοεπιχειρησιακό διεθνές εμπόριο, αποτελούσε μικρότερο ποσοστό, των εισαγωγών και εξαγωγών των Η.Π.Α. το 1998 σε σχέση με το 1984, αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται από τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για το ενδοεπιχειρησιακό εμπόριο της Ιαπωνίας και της Σουηδίας., των μοναδικών χωρών για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για το ενδοεπιχειρησιακό διεθνές εμπόριο¹¹⁶.

Το υψηλό αλλά σταθερό ποσοστό ενδοεπιχειρησιακού εμπορίου στις Η.Π.Α.. την Ιαπωνία και την Σουηδία καταδεικνύει ότι παρά την εκρηκτική αύξηση της διεθνούς δραστηριότητας των πολυεθνικών επιχειρήσεων, αυτές **τείνουν τα τελευταία κυρίως χρόνια να εξωτερικοποιούν κομμάτι της παραγωγικής τους διαδικασίας, παραδίδοντας κομμάτι της παραγωγικής αλυσίδας σε εξωτερικές συνεργαζόμενες με αυτές εταιρίες, παρά να επεκτείνουν την δική τους ενδοεπιχειρησιακή παραγωγική δυναμικότητα στο εξωτερικό.** Με άλλα λόγια με το ποσοστό του διεθνούς εμπορίου ενδιάμεσων προϊόντων τείνει να αυξάνεται ενώ ταυτόχρονα τα ποσοστά του ενδοεπιχειρησιακού εμπορίου να παραμένουν σχετικά σταθερά, άρα η αύξηση του διεθνούς εμπορίου ενδιάμεσων προϊόντων πρέπει να είναι αποτέλεσμα της αύξησης των διεθνών εμπορικών συναλλαγών με εξωτερικές συνεργαζόμενες επιχειρήσεις δηλαδή της αύξησης της εξωτερικοποίησης μέρους της παραγωγικής διαδικασίας εκτός των ορίων των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν και **άλλοι λόγοι για τους οποίους οι οικονομετρικές μελέτες δείχνουν ότι δεν υπάρχει σημαντική στατιστική συσχέτιση μεταξύ κόστους παραγωγής και διακίνησης των παγκόσμιων κεφαλαίων με την μορφή των ΑΞΕ: Τα τελευταία χρόνια οι**

¹¹⁴Venables, Anthony J. (2002) « *Vertical specialization*». Unpublished mimeo. Geneva, ILO.

¹¹⁵ Bureau of Economic Analysis. (2002), « *National income and product accounts table*». Washington, DC, United States Department of Commerce.

¹¹⁶ Milberg, William (1999), “*Foreign direct investment and development: Balancing costs and benefits*”, in UNCTAD (ed.): *International monetary and financial issues for the 1990s*. Geneva, United Nations, Vol. XI, pp. 99-116.

εξωτερικά συνεργαζόμενες επιχειρήσεις και οι συμβάσεις υπεργολαβιών που υπογράφονται με αυτές, αποτελούν ένα υποκατάστατο των ΑΞΕ που γίνονται με στόχο την αναζήτηση μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας στην αξιοποίηση των κεφαλαίων. Άρα σε ανταγωνιστικούς τομείς χαμηλού σταδίου της παραγωγικής διαδικασίας προτιμάται η εξωτερικοποίηση της παραγωγής, σε τοπικές επιχειρήσεις με αποτέλεσμα να μειώνεται η σημαντικότητα του κόστους εργασίας για την προσέλκυση ΑΞΕ. (Ίσως όμως να αυξάνεται η σημασία του για την ανάπτυξη της εγχώριας επενδυτικής δραστηριότητας).

4.2.6 Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ KRUGMAN

Η διεθνοποίηση της παραγωγής και η ιδιαίτερα η εμφάνιση καθετοποιημένων μορφών ξένων επενδύσεων έχουν καταστήσει την χωροθέτηση των παραγωγικών μονάδων περισσότερο ευαίσθητη απέναντι στο κόστος εργασίας.

Σύμφωνα με τον Krugman¹¹⁷: « Συχνά λέγεται ότι τα τελευταία χρόνια το κόστος εργασίας είναι μικρότερο ποσοστό του συνολικού κόστους παραγωγής εν σχέσει με το παρελθόν και άρα το χαμηλό κόστος εργασίας διαδραματίζει μικρότερο ρόλο στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης. Αλλά όταν οι επιχειρηματίες ισχυρίζονται αυτό, δεν εννοούν ότι το κόστος εργασίας έχει μειώσει την ποσοστιαία συμμετοχή του στη συνολική παραγόμενη αξία των προϊόντων , αντιθέτως η κατανομή της προστιθέμενης αξίας μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας έχει παραμείνει εντυπωσιακά σταθερή μέσα στην διάρκεια του χρόνου. Αυτό που εννοούν είναι ότι λόγω της αυξανόμενης τάσης να διασπάται σε πολλά κομμάτια η παραγωγική αλυσίδα η προστιθέμενη αξία από τις μεμονωμένες (ένα κομμάτι της παραγωγικής αλυσίδας) βιομηχανικές δραστηριότητες που παράγουν τις ενδιάμεσες παραγωγικές εισροές είναι ένα μικρό ποσοστό της συνολικής αξίας του τελικού προϊόντος και κατά συνέπεια το αντίστοιχο ποσοστό της προστιθέμενης αξίας του κόστους εργασίας της κάθε μεμονωμένης ενδιάμεσης παραγωγικής εισροής, αποτελεί μικρό ποσοστό του παραγωγικού κόστους. Αλλά αυτή η τάση της διάσπασης της παραγωγικής αλυσίδας σε μικρά κομμάτια μέσω των καθετοποιημένων ΑΞΕ δημιουργεί ευνοϊκές προϋποθέσεις για τον γεωγραφικό αναπροσανατολισμό των παραγωγικών μονάδων με βάση το χαμηλό εργατικό κόστος».

Σε ένα τέτοιο οικονομικό περιβάλλον το ύψος των μισθών, το μισθολογικό κόστος εργασίας αλλά και το μη μισθολογικό κόστος εργασίας, οι συνθήκες εργασίας αλλά και η εργατική νομοθεσία και τα επίπεδα προστασίας της, αποτελούν μορφή ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων και χωρών.

4.2.7 ΔΕΝ ΒΟΗΘΑ Η ΕΛΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΑΞΕ

Η πρακτική πολλών κρατών προκειμένου να προσελκύσουν ένα ελάχιστο ύψος ΑΞΕ, η οποία περιλαμβάνει μείωση φορολογικών συντελεστών, μείωση δασμολογικής προστασίας,

¹¹⁷ Krugman Paul (1995),“*Growth in world trade: Causes and consequences*”, in Brookings Papers on Economic Activity, No. 1, pp. 327- 377,Washington, DC.

ελαστικοποίηση εργασιακών σχέσεων ή και μείωση των εργασιακών και περιβαλλοντικών προτύπων ασφαλείας, γενικά δεν φαίνεται να είναι επιτυχημένες και να ασκούν μεγάλη επίδραση επί του όγκου των προσελκυσμένων ΑΞΕ¹¹⁸.

Μία λεπτομερής αναλυτική έρευνα που διεξήχθη για το εάν τέτοιου τύπου προνόμια που παραχωρήθηκαν στις ΑΞΕ επέδρασαν ουσιαστικά στην επιλογή της εταιρίας INTEL να εγκαταστήσει στην Κόστα Ρίκα μονάδα παραγωγής μικροηλεκτρονικών επεξεργαστών έδειξε ότι τέτοιου τύπου ευνοϊκά μέτρα (όπως μείωση φορολογικών συντελεστών, μείωση του κόστους εργασίας μέσα από την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων, μείωση των προτύπων περιβαλλοντικής προστασίας κ.τ.λ.) δεν επέδρασαν καταλυτικά στην επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής για την εγκατάσταση της παραγωγικής μονάδας των επεξεργαστών αλλά άλλοι παράγοντες. Επιπλέον η ερευνά κατέδειξε ότι και χωρίς την λήψη τέτοιου τύπου ευνοϊκών μέτρων η χώρα θα είχε προελκύσει την συγκεκριμένη επένδυση. Ωστόσο τα μέτρα αυτά σίγουρα μείωσαν τα οφέλη της χώρας υποδοχής από αυτήν την ΑΞΕ.¹¹⁹ Εκτός αυτού η έρευνα για την Κόστα Ρίκα έδειξε ότι οι ΑΞΕ που πραγματοποιήθηκαν στην ειδική ζώνη παραγωγής προϊόντων επανεξαγωγής(Ζ.Π.Π.Ε.) όπου και ίσχυαν τέτοιου τύπου μέτρα δεν ήταν των κατάλληλων παραγωγικών δραστηριοτήτων προκειμένου να διασυνδεθούν με κατώτερες βαθμίδες της παραγωγικής αλυσίδας.

4.2.8 ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ (ΒΕΑ) ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΞΕ

Σε μία έρευνα που πραγματοποίησε ο αμερικανικός οικονομικός οργανισμός κοινωνικών επιστημών (ΒΕΑ) για τις άμεσες ξένες επενδύσεις θέτοντας ορισμένα ερωτήματα για τις ΑΞΕ των πολυεθνικών εταιριών είχε τα παρακάτω συμπεράσματα¹²⁰:

Ένας συχνά εκφρασμένος φόβος είναι ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις θα μετατοπίσουν την παραγωγή τους στις χώρες με χαμηλότερες αμοιβές, προκειμένου να επιτύχουν ουσιαστική και αποτελεσματική μείωση στις αμοιβές ακόμα και των εργασιών που διαζάγονται στην χώρα προέλευσης των πολυεθνικών. Τα στοιχεία του ΒΕΑ καταδεικνύουν ότι οι πολυεθνικές επενδύουν γενικά στο εξωτερικό με βασικό τους στόχο την απόκτηση πρόσβασης στις αγορές και όχι με στόχο να εκμεταλλευτούν τις χαμηλές αμοιβές και το χαμηλό κόστος εργασίας. Επίσης το ποσοστό των επιχειρησιακών τους δραστηριοτήτων που διενεργείται με την μορφή των ΑΞΕ στο εξωτερικό

¹¹⁸ Wheeler, David; Mody, Ashoka. (1992) "International investment location decisions: The case of US firms", in Journal of International Economics (Amsterdam), Vol. 33, No. 1, pp. 57-76

¹¹⁹ Hanson, Gordon H. (2001), « Global production sharing and rising wage inequality: A survey of trade and wages».. Davis, CA, University of California-Davis Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση :www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens].

¹²⁰ American Economic Association , Allied Social Science Associations 2006 Annual Meeting, Boston, (MA January 6, 2006) « Globalization, Offshoring, and Multinational Companies: What Are the Questions, and How Well Are We Doing in Answering Them?». Presented by Ralph Kozlow, Associate Director for International Economics U.S. Bureau of Economic Analysis

δεν έχει αυξηθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΒΕΑ, **το μεγάλο ποσοστό της παγκόσμιας παραγόμενης προστιθέμενης αξίας, οι κεφαλαιουχικές δαπάνες, και η απασχόληση των αμερικανικών πολυεθνικών εταιριών παρέμειναν συγκεντρωμένες στις ΗΠΑ.** Πιο συγκεκριμένα το 2003 τα ποσοστά της προστιθέμενης αξίας, των κεφαλαιουχικών επενδύσεων και της απασχόλησης των αμερικανικών πολυεθνικών που συνέχιζαν να διατηρούνται επί του αμερικανικού εδάφους ήταν 74%, 74%, και 72% αντίστοιχα, ελάχιστα κάτω από τα αντίστοιχα ποσοστά του 1997 όπου ήταν 75%, 79%, και 78%.

Τα στοιχεία επίσης δείχνουν ότι το ύψος των αμοιβών των εργαζομένων στην χώρα καταγωγής των πολυεθνικών επιχειρήσεων δεν επηρεάζεται από **το ύψος των αμοιβών στις θυγατρικές επιχειρήσεις που δημιουργούνται από την μητρική πολυεθνική επιχείρηση στο εξωτερικό με την μορφή των ΑΞΕ.** Επιπλέον, οι μελέτες κατέδειξαν ότι το επίπεδο της συνολικής παραγωγής στις χώρες καταγωγής αλλά και στις χώρες υποδοχής ΑΞΕ συσχετίζεται θετικά με τις νέες ΑΞΕ, και ότι η ΑΞΕ μπορεί να οδηγήσει στην διάχυση των γνώσεων και στην δημιουργία θετικών εξωτερικοτήτων μάθησης. Ο αντίκτυπος των ΑΞΕ στο ύψος της απασχόλησης στις χώρες υποδοχής και καταγωγής είναι ασαφής. Εντούτοις, αυτή η έλλειψη σαφήνειας ως προς την επίδραση των ΑΞΕ επί του επιπέδου της απασχολήσεως οφείλετε περισσότερο σε έλλειψη στοιχείων για το επίπεδο απασχόλησης (στις χώρα καταγωγής και υποδοχής) πριν από την διενέργεια μίας ΑΞΕ και όχι τόσο στην έλλειψη στοιχείων για το πώς επιδρά μία ΑΞΕ σε μία οικονομία.

Ένα ακόμη σημαντικό ερώτημα που επιχειρείται να απαντηθεί μέσα από αυτήν την έρευνα είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επιδρούν αποφασιστικά για την επιλογή της γεωγραφικής τοποθεσίας μίας ΑΞΕ. **Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν από την συγκεκριμένη έρευνα μας επιτρέπουν να αναθεωρήσουμε μία από τις μεγαλύτερες πλάνες των θεωρητικών της οικονομικής επιστήμης και αναλυτών των κινήτρων των επενδυτικών πρωτοβουλιών σύμφωνα με την οποία ο βασικότερος προσδιοριστικός παράγοντας της γεωγραφικής τοποθεσίας που επιλέγει να επενδύσει μία πολυεθνική είναι η εκμετάλλευση του χαμηλού κόστους εργασίας και η πρόσβασή της σε φτηνό εργατικό δυναμικό.** Αντιθέτως σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα **ο σημαντικότερος και καθοριστικότερος παράγοντας φαίνεται να είναι η πρόσβαση στις μεγάλες και ακμάζουσες αγορές.** Οι επιχειρήσεις τείνουν να επενδύουν προκειμένου να αποκτούν πρόσβαση στις μεγάλες και αναπτυσσόμενες αγορές ώστε να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τις οποίες παράγουν και όχι για να αποκτήσουν πρόσβαση σε χαμηλό κόστος εργασίας. Τα 2/3 των αμερικανικών ΑΞΕ στο εξωτερικό είναι επενδυμένες στις χώρες υψηλού εισοδήματος. Ιδιαίτερος εντυπωσιακό μάλιστα είναι το γεγονός ότι στον δευτερογενή μεταποιητικό τομέα **το 80% της παραγωγής των υπερπόντιων αμερικανικής προέλευσης θυγατρικών είναι επενδυμένες στις υψηλόμισθες, αναπτυγμένες χώρες, όπου η επένδυση υποκινείται σε διάφορους ευνοϊκούς μη μισθολογικού χαρακτήρα παράγοντες, όπως η**

πρόσβαση στην αγορά, η παραγωγή προϊόντων που σχεδιάζονται με βάση τις ανάγκες, οι ιδιαιτερότητες της τοπικής αγοράς, το επίπεδο και η ποιότητα των τοπικών υπηρεσιών, η υποστήριξη και η προώθηση, οι πωλήσεις, η διαφήμιση, τα φορολογικά κίνητρα ή και τα μειωμένα έξοδα μεταφοράς.

Ένα ακόμη ερώτημα που τέθηκε στην συγκεκριμένη έρευνα είναι πως επιδρούν επί του ύψους των ΑΞΕ τα διάφορα εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις αλλά και ποια επίδραση έχουν επί των ΑΞΕ τα φορολογικά κίνητρα και τα επενδυτικά κίνητρα. **Όπως προαναφέρθηκε ο σημαντικότερος προσδιοριστικός παράγοντας των ΑΞΕ είναι η πρόσβαση στις αναπτυσσόμενες αγορές και τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Τα φορολογικά και επενδυτικά κίνητρα φαίνεται ότι έχουν δευτερεύουσα σημασία για την προσέλκυση ΑΞΕ.**

Τα τελευταία χρόνια, εντούτοις, ο πολλαπλασιασμός των φορολογικών και επενδυτικών κινήτρων σε πολλές χώρες, έχει αυξήσει την σημασία τους ως προς την ικανότητα προσέλκυσης ΑΞΕ. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι αμερικανικές μητρικές εταιρείες χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο τις συμμετοχικές θυγατρικές εταιρίες μέσα στην οργανωτική δομή τους. Το 2004, οι επενδύσεις στις εταιρίες συμμετοχών υπολογίστηκε ότι αποτελούσαν το 1/3 των αμερικανικών ΑΞΕ, έναντι σε 9% που ήταν το 1982. Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι πολυεθνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τις εταιρίες συμμετοχών προκειμένου να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες σε κάποιες χώρες είναι ότι αυτές «απολαμβάνουν» ευνοϊκών φορολογικών κινήτρων. **Τα στοιχεία δείχνουν μία συγκέντρωση των θυγατρικών επιχειρήσεων με την μορφή των συμμετοχικών εταιριών σε εκείνες τις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες όπου το ποσοστό φόρου επί των κερδών των συμμετοχικών εταιριών είναι σχετικά χαμηλό.**

Πώς οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μέσω των ΑΞΕ συμβάλλουν στις διασυνοριακές μεταφορές της τεχνολογίας είναι ένα ακόμη σημαντικό ερώτημα που απασχόλησε την συγκεκριμένη έρευνα. Μια από τις σημαντικότερες ανησυχίες που εκφράζεται στην Αμερική για τις επενδύσεις των πολυεθνικών στο εξωτερικό είναι ότι υποσκάπτουν το αμερικανικό τεχνολογικό πλεονέκτημα είτε μέσω των αμερικανικών επιχειρήσεων που μεταφέρουν την τεχνολογία στους υπερπόντιους επενδυτικούς εταίρους τους, είτε μέσω της εξαγοράς της τεχνολογίας τους από τις ξένες επιχειρήσεις που εξαγοράζουν τις αμερικανικές επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας για να αποκτήσουν πρόσβαση στην αμερικανική τεχνολογία. και τεχνογνωσία. Δυστυχώς, η έννοια της μεταφοράς τεχνολογίας είναι πολύ δύσκολο να καθοριστεί και να μετρηθεί, αν και σε ποιο βαθμό συντελείται. **Η μεταφορά τεχνολογίας μπορεί να επιτευχθεί απλά από έναν υπάλληλο που ταξιδεύει σε μια υπερπόντια θυγατρική και που συζητά για την τεχνολογία ή μέσω μιας σειράς ηλεκτρονικών μηνυμάτων μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και όχι μόνον μέσω της παραδοσιακής πληρωμής δικαιώματος ή χορήγησης αδειών χρήσης τεχνολογίας που θα παρουσίαζε μία πολυεθνική στις εκθέσεις των λογιστικών οικονομικών καταστάσεων της,**

στοιχεία για τη μεταφορά τεχνολογίας τα οποία εφόσον θα δηλώνονταν επισήμως θα μπορούσαν και να καταμετρηθούν.

Ως αποτέλεσμα, η έρευνα έχει περιοριστεί στο να εστιάσει στον προσδιορισμό και την ταξινόμηση του είδους των επενδυτικών δραστηριοτήτων στις οποίες επενδύουν οι θυγατρικές των αμερικανικών πολυεθνικών που δραστηριοποιούνται με την μορφή των ΑΞΕ στο εξωτερικό και πόσο ξοδεύουν στην έρευνα και την ανάπτυξη. Όπως καταδεικνύουν τα στοιχεία, επενδύουν κυρίως στις ίδιες οικονομικές δραστηριότητες με τις αντίστοιχες μητρικές τους, και οι επενδύσεις τους συγκεντρώνονται μόνο λίγο περισσότερο στους τομείς υψηλής τεχνολογίας εν σχέση με τις επενδύσεις των αντίστοιχων μητρικών. **Η επένδυση στην έρευνα και την ανάπτυξη έχει αυξηθεί γρηγορότερα στις επιχειρήσεις μη αμερικανικών οικονομικών συμφερόντων στις χώρες υποδοχής ΑΞΕ.** Αυτό ενδεχομένως να απεικονίζει τη ροπή αυτών των εγχωρίων εταιριών, για επένδυση σε τομείς περισσότερο εντάσεως κεφαλαίου, με υψηλότερη παραγωγικότητα, υψηλότερη αμοιβή της εργασίας, και ανάπτυξη της βιομηχανίας υψηλότερης τεχνολογίας. Ωστόσο, **καθώς τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για το αν επιτυγχάνεται μέσω των ΑΞΕ μεταφορά τεχνολογίας και αν τελικά διαχέονται θετικές οικονομίες μάθησης είναι ελλείπει, ενώ περισσότερες μελέτες πρέπει να διεξαχθούν προκειμένου να συναγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα.**

Ένα ακόμα ερώτημα που τέθηκε στα πλαίσια της συγκεκριμένης έρευνα είναι πώς οι ΑΞΕ των πολυεθνικών εταιριών έχουν επιπτώσεις στα ρεύματα συναλλαγών και στα εμπορικά ισοζύγια. Αν και το εμπόριο που διεξάγεται μέσω των πολυεθνικών αποτελεί περισσότερο από το μισό των εισαγωγών αγαθών στην Αμερική και περισσότερο από τα 2/3 των αμερικανικών αγαθών κατά το 2003, δεν είναι σαφές ποιος είναι ο αντίκτυπος των υπερπόντιων ΑΞΕ των αμερικανικών πολυεθνικών στο αμερικανικό εμπόριο αλλά και στο ισοζύγιο. Πολλοί θεωρούν ότι η εμπορική δραστηριότητα που διεξάγεται από αμερικανικές πολυεθνικές μεταξύ των ΑΞΕ του εξωτερικού και των εγχωρίων μητρικών εταιριών αυξάνει τον όγκο του συνολικού αμερικανικού εμπορίου ενώ δεν εμφανίζονται φαινόμενα υποκατάστασης εγχώριας παραγωγικής δραστηριότητας από εξωτερική παραγωγή μέσω των ΑΞΕ και μετέπειτα εισαγωγής της παραγωγής αυτής. Ωστόσο, το μερίδιο της συνολικής παραγωγής των αμερικανικών πολυεθνικών που εμφανίζεται στο εξωτερικό δεν παρουσιάζει καμία ανοδική τάση. **Οι μελέτες του ΒΕΑ, εντούτοις, δείχνουν ότι, αν και οι αμερικανικές θυγατρικές, που είναι εγκατεστημένες στο εξωτερικό μέσω ΑΞΕ, αγοράζουν τις περισσότερες ενδιάμεσες παραγωγικές εισροές εγχωρίως, ωστόσο είναι περισσότερο εξαρτημένες από τις εισαγωγές, εν σχέση με άλλες αμερικανικές επιχειρήσεις.** Επιπλέον, μερικές από τις βιομηχανίες αυτές διενεργούν μεγάλες εισαγωγές λειτουργώντας ως χονδρέμποροι. Αυτές οι εταιρίες δημιουργήθηκαν προκειμένου να συμβάλλουν στην διανομή των προϊόντων που παράγονται από τις ξένες μητρικές εταιρείες στις οποίες ανήκουν. Σε διάφορες περιπτώσεις, αυτού του τύπου οι θυγατρικές αντικαταστάθηκαν σταδιακά, ή εξελιχθήκαν σε κατασκευαστικές θυγατρικές, οι οποίες σταδιακά κατάφεραν να στηρίξουν περισσότερο την παραγωγή τους σε

εγχώριες παραγωγικές εισροές τις οποίες προμηθεύονται από τοπικούς παραγωγούς και λιγότερο στις εισαγωγές από τις μητρικές εταιρίες στις οποίες ανήκουν . Μια άλλη διάσταση ως προς την συμβολή των αμερικάνικων πολυεθνικών εταιριών και των ΑΞΕ των θυγατρικών τους στην Αμερικανική οικονομία είναι η προσφορά τους στο ισοζύγιο πληρωμών¹²¹.

Ένα ακόμη κρίσιμο ερώτημα της έρευνας με το οποίο και ασχολήθηκε είναι εάν οι πολυεθνικές εταιρίες που επενδύουν στο εξωτερικό με την μορφή των ΑΞΕ, στοχεύουν κυρίως να επιτύχουν υψηλή αποδοτικότητα μέσω της κάθετης ολοκλήρωσης, με την «τοποθέτηση» διαφορετικών σταδίων της παραγωγής σε διαφορετικές χώρες, ή επιδιώκουν την διεθνή επέκτασή τους και πρόσβασης των προϊόντων τους σε περισσότερες αγορές και άρα οι ΑΞΕ που διενεργούν είναι περισσότερο οριζόντιας φύσης, με όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας να διαχέονται σε περισσότερες χώρες. **Διάφορες μελέτες¹²² έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο μεγαλύτερος όγκος των επενδύσεων των πολυεθνικών είναι οριζόντιας μορφής. Για άλλη μια φορά επαναλαμβάνεται ότι είναι, ο στόχος για πρόσβαση σε μεγάλες και αναπτυσσόμενες αγορές περισσότερο και όχι η πρόσβαση στο φτηνό εργατικό δυναμικό για στάδια της παραγωγής που είναι εντάσεως εργασίας ή η επιτόπια πρόσβαση στις πρώτες ύλες , που οδηγεί ως βασικότερο κίνητρο τις ΑΞΕ.** Με την δημιουργία μίας επιπλέον εγκατάστασης σε κάθε χώρα ή περιοχή, μέσω της διενέργειας ΑΞΕ, οι επιχειρήσεις μπορούν να παρέχουν τις ολοκληρωμένους πωλήσεις, τη διαφήμιση, την παραγωγή, τον έλεγχο των καινοτομιών, και την παραγωγή και προσαρμογή του προϊόντος τους που προσαρμόζεται στις ανάγκες των εκάστοτε αγορών. Επίσης, τα στοιχεία της BEA δείχνουν ότι **οι επενδύσεις ΑΞΕ που διεξάγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες υποκινούνται περισσότερο από την ανάγκη πρόσβασης στην αγορά και όχι από παράγοντες χαμηλότερου κόστους, όπως αποδεικνύεται εξάλλου και από το υψηλό ποσοστό των πωλήσεων που διενεργείται στην τοπική αγορά από τις θυγατρικές στις αναπτυσσόμενες χώρες.** Με άλλα λόγια το μεγαλύτερο ποσοστό από την παραγωγή τους οι θυγατρικές επιχειρήσεις, επιχειρούν (και το πετυχαίνουν) να το πουλήσουν στην εγχώρια αγορά και όχι να το εξάγουν. **Εν τούτοις, πρόσφατες μελέτες έχουν δείχνουν ότι οι ΑΞΕ που επιδιώκουν την κάθετη ολοκλήρωση και άρα την πρόσβαση στην χαμηλότερου κόστους αγορά εργασίας, τα τελευταία χρόνια τείνουν να αυξάνονται.**

Ένα ακόμα σημαντικό ερώτημα που τέθηκε στα πλαίσια της συγκεκριμένης έρευνας είναι αν και πώς οι ξένης ιδιοκτησίας επιχειρήσεις (θυγατρικές ΑΞΕ) διαφέρουν από τις αμερικανικές μητρικές επιχειρήσεις. Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε στις χώρες υποδοχής ήταν ο εξής: Μήπως οι αλλοδαπές θυγατρικές των Αμερικανικών συμφερόντων επιχειρήσεων θα πλήρωναν χαμηλότερες αμοιβές, θα προσελάμβαναν χαμηλής ειδίκευσης εργαζόμενους , ή θα

¹²¹ Καθώς το συγκεκριμένο ζήτημα είναι εκτός των ενδιαφερόντων της θεματολογίας της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας δεν εξετάζεται περισσότερο.

¹²² Carr, David L., James R. Markusen, and Keith E. Maskus. (2001) "Estimating the Knowledge-Capital Model of the Multinational Enterprise." American Economic Review. June.

χρησιμοποιούσαν τις αμερικανικές επιχειρήσεις τους για να επενδύσουν, στις χώρες που πραγματοποιούσαν ΑΞΕ, σε λιγότερο σύγχρονο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και λιγότερο σε έρευνα και ανάπτυξη αφήνοντας αυτού του τύπου τις επενδύσεις περισσότερο για την χώρα καταγωγής τους; Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι οι θυγατρικές επιχειρήσεις αμερικανικών συμφερόντων τείνουν στην αρχή τουλάχιστον να πληρώνουν υψηλότερο μισθό από τις μέσες αμοιβές, στην χώρα που επενδύουν αλλά μετά από κάποιο χρονικό διάστημα και αφού ελέγξουν ένα κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα στον τομέα τους, πληρώνουν κατά προσέγγιση τις ίδιες αμοιβές όπως οι αμερικανικές μητρικές εταιρίες σε παρόμοιους τομείς παραγωγής.¹²³ Πριν κλείσουμε την αναφορά μας στην συγκεκριμένη έρευνα επισημαίνεται ότι ερευνήθηκαν και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία σε σχέση με τις ΑΞΕ τα οποία όμως εκφεύγουν της θεματολογίας της συγκεκριμένης διπλωματικής, γι' αυτό και δεν τα αναφέρουμε.

4.2.9 Η ΙΣΧΥΡΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΝΑΙ Ο ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΤΟΝ RODRIK

Σύμφωνα με τον Rodrik «δεν υπάρχει τίποτα ισχυρότερο το οποίο να ενισχύει το εξωτερικό εμπόριο και να προσελκύει τις ΑΞΕ από την ισχυρή εσωτερική οικονομική ανάπτυξη. Οι ξένοι επενδυτές πολύ λίγο ενδιαφέρονται για το αν η Μποτσουάνα έχει μεγάλο δημόσιο τομέα ενώ καθόλου δεν τους αφορά και δεν τους επηρεάζει για το αν θα επιλέξουν να επενδύσουν ο τύπος του Κομμουνιστικού καθεστώτος της Κίνας. Πολιτικές που έχουν επιτύχει ισχυρή εσωτερική οικονομική ανάπτυξη και κερδοφορία είναι το ισχυρό κίνητρο προσέλκυσης επενδύσεων και καθιστούν την χώρα διεθνώς ανταγωνιστική»¹²⁴.

4.2.10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΜΕΤΡΟ Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.

Η μείωση των εργασιακών προτύπων προστασίας της εργασίας, για παράδειγμα, είναι ένα ζήτημα που απασχολεί συνεχώς τις αναπτυσσόμενες χώρες, μερικές από τις οποίες μάλιστα προσβλέπουν στο να διατηρήσουν τα εργασιακά πρότυπα προστασίας σε χαμηλά επίπεδα, προκειμένου να καταφέρουν να καταστούν ανταγωνιστικές. Ενώ το πρότυπο ανάπτυξης με χαμηλό κόστος εργασίας και χαμηλή παραγωγικότητα είναι μία παγίδα υπανάπτυξης, οικονομικής υποβάθμισης και συνεχούς ανατροφοδότησης της φτώχειας και παραγωγής προϊόντων χαμηλής προστιθέμενης αξίας που δεν ενισχύουν την τοπική παραγωγική ανάπτυξη, από την άλλη μπορεί να αποτελέσει μία βραχυπρόθεσμη λύση για την αντιμετώπιση της υψηλής ανεργίας και της αποτυχίας στην εξαγωγή προϊόντων και την προσβασιμότητα στην διεθνή αγορά.

¹²³ Howenstine, Ned G., and William J. Zeile. (1994) "Characteristics of Foreign-Owned U.S. Manufacturing Establishments." Survey of Current Business. January .

¹²⁴ Rodrik, Dani. (1999), «Making openness work» Washington, DC, Overseas Development Council

4.3 ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΑΞΕ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

4.3.1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ: ΓΕΝΙΚΑ

Το νεοκλασικό θεώρημα των Stolper-Samuelson¹²⁵ για τους μετακινούμενους συντελεστές παραγωγής, προβλέπει ότι η απελευθέρωση του εμπορίου θα οδηγήσει σε οφέλη για κάθε χώρα που κατέχει τους σχετικά άφθονους συντελεστές παραγωγής. Πρόσφατες έρευνες¹²⁶ για την απελευθέρωση του εμπορίου και της διακίνηση των κεφαλαίων και την κατανομή των εισοδημάτων εστιάζουν στις εισοδηματικές διαφορές και αμοιβές των υψηλά ειδικευμένων και των ανειδίκευτων εργαζομένων. Το θεωρητικό υπόδειγμα προβλέπει ότι στις βιομηχανοποιημένες χώρες καθώς διαθέτουν σχετικά άφθονο εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, θα παρουσιαστεί μία σχετικά μεγαλύτερη αύξηση στις αμοιβές του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, καθώς η απελευθέρωση του εμπορίου και της διακίνησης των κεφαλαίων θα τείνει να αυξήσει την ζήτηση για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Στις αναπτυσσόμενες χώρες που διαθέτουν άφθονο ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό θα εμφανιστεί η αντίθετη τάση: Η μείωση της διαφοράς μεταξύ των αμοιβών του εξειδικευμένου και του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού, ως αποτέλεσμα της υψηλής ζήτησης για εργαζόμενους χαμηλής ειδίκευσης. Οι Feenstra και Hanson¹²⁷ θεωρούν ότι όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των ενδιάμεσων προϊόντων στο διεθνές εμπόριο μίας χώρας τόσο σημαντικότερη είναι η επίδραση του εμπορίου στο ύψος των μισθών. Αυτό συμβαίνει επειδή αυτού του είδους το εμπόριο επηρεάζει ταυτόχρονα την ζήτηση εργασίας για τους ανταγωνιστικούς τομείς των εισαγωγών (στους παραδοσιακούς τομείς) και την ζήτηση εργασίας για τους χρήστες των εισαγόμενων εισροών (π.χ. μεταποιητικές βιομηχανίες). Έτσι, αυτοί υποστηρίζουν ότι «το διεθνές εμπόριο στις ενδιάμεσες παραγωγικές εισροές, δύναται να επιφέρει πολύ μεγαλύτερη επίδραση στο ύψος των αμοιβών και της απασχόλησης από ότι το εμπόριο των τελικών προϊόντων».

Τα θεωρητικά μοντέλα προβλέπουν ότι η ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων από τις εταιρίες θα διαφοροποιεί την ζήτηση της εργασίας κατά τον ίδιο τρόπο όπως και η απελευθέρωση του εμπορίου. Το κεφάλαιο θα τείνει να διακινείται από τις γεωγραφικές ζώνες που βρίσκεται σε σχετική αφθονία (το βορρά), προς τις γεωγραφικές ζώνες που βρίσκεται σε σχετική σπανιότητα (το νότο). Αυτό θα οδηγήσει σε μία αύξηση της κερδοφορίας του στο

¹²⁵ Βασική αρχή του θεωρήματος των Stolper-Samoulsen είναι ότι « η έναρξη του εμπορίου αυξάνει την σχετική τιμή της εργασίας όπου αφθονεί η εργασία και την μειώνει στην χώρα όπου αφθονεί το κεφαλαίο».

¹²⁶ Ενδεικτικά αναφέρουμε Hanson, Gordon H. (2001), « *Global production sharing and rising wage inequality: A survey* και Robbins, Donald J. (1996) «*Evidence on trade and wages in the developing world*», OECD Development Centre, Technical Papers Series, No. 119, OECD/GD(96)182. Paris, OECD. Dec και Slaughter, Matthew J. (2002), «*Does inward foreign direct investment contribute to skill-upgrading in developing countries?*» Paper presented at New School University's CEPA Conference on "Labor and the Globalization of Production", New School University, New York, NY, Mar. (June revision). και Feenstra, and Hanson, (1997) "Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico's maquiladoras", in *Journal of International Economics* (Amsterdam), Vol. 42, No.3/4 (May), pp. 371-393 και Brainard, S. Lael; Riker, David A. (1997) « *Are U.S. multinationals exporting U.S. jobs?*» NBER Working Paper No. 5958. Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research. Mar. of trade and wages. Davis, CA, University of California-Davis.

¹²⁷ Hanson, Gordon H. (2001), *Global production sharing and rising wage inequality: A survey of trade and wages*. Davis, CA, University of California-Davis. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens/.

Βορά και σε μία πτώση της κερδοφορίας του στο νότο, ώσπου κάποια στιγμή θα επέλθει η εξίσωση της των ποσοστών κερδοφορίας του παγκοσμίως.

4.3.1.1 ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΗ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΕΠΤΥΓΤΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η πρόβλεψη της θεωρίας Stolper-Samuelson, είναι συμβατή με τα εμπειρικά δεδομένα και τα στατιστικά στοιχεία που υπάρχουν για τις εισοδηματικές ανισότητες – ιδιαίτερα για τις μισθολογικές ανισότητες - που παρατηρούνται στις περισσότερες βιομηχανοποιημένες χώρες. Αυτό αναζωογόνησε το ενδιαφέρον για το θεώρημα των μετακινουμένων συντελεστών και οδήγησε σε μία δημόσια συζήτηση για την σχετική σημαντικότητα της τεχνολογικής αλλαγής απέναντι στο διεθνές εμπόριο και πως αυτά επεξηγούν την αύξηση των αμοιβών των εξειδικευμένων εργαζομένων με μεγαλύτερους ρυθμούς από την αύξηση των μισθών των ανειδικευτών εργατών. Υπολογίζεται ότι το αποτέλεσμα του εμπορίου επιδρά σε ποσοστό από 5% έως 20% στη συνολική αύξηση της μισθολογικής ανισότητας στις Η.Π.Α.

Βέβαια εάν η επιβεβαίωση του θεωρήματος των νεοκλασικών οφείλεται στην ορθότητα της θεωρίας τους ή συμβαίνει να επιβεβαιώνεται στις ανεπτυγμένες χώρες παρεμπόδιτος διότι συντρέχουν και άλλοι παράγοντες είναι ένα ερώτημα καθώς θα διαπιστώσουμε αμέσως παρακάτω ότι το ίδιο θεώρημα διαψεύδεται από τα εμπειρικά στοιχεία που υπάρχουν για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

4.3.1.2 ΔΙΑΨΕΥΣΗ ΝΕΟΚΛΑΣΙΚΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η πρόβλεψη του θεωρήματος των Stolper-Samuelson για τις αναπτυσσόμενες χώρες έρχεται σε αντίθεση με τα εμπειρικά παρατηρούμενα στατιστικά στοιχεία. Οι περισσότερες έρευνες δείχνουν ότι στις περισσότερες χώρες παρατηρείται επίσης μεγάλη μισθολογική διαφορά μεταξύ ανειδίκευτων και εξειδικευμένων εργαζομένων. Μία διακρατική ερευνά η οποία περιλάμβανε την Αργεντινή, την Χιλή, την Μαλαισία, την Κόστα Ρίκα, την Κολομβία, το Μεξικό, τις Φιλιππίνες, την Ταϊβάν(Κίνα) και την Ουρουγουάη ανακάλυψε ότι η απελευθέρωση του εμπορίου συσχετιζόταν με την διεύρυνση των μισθολογικών διαφορών μεταξύ εξειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων, η οποία αυξήθηκε σε όλες τις περιπτώσεις με εξαίρεση την Αργεντινή κατά την διάρκεια 1989- 1993, όταν οι σχετικοί μισθοί ήταν σταθεροί¹²⁸.

Σε ξεχωριστές έρευνες βρέθηκε ότι στο Μεξικό η διαφορά ενός μέσου ωρομισθίου μεταξύ ενός ειδικευμένου και ανειδικευτού εργαζόμενου, αυξήθηκε κατά 25% στο χρονικό διάστημα από το 1984 έως το 1990, και στη Χιλή μεταξύ 1980 και 1990 η αμοιβή ενός πανεπιστημιακής εκπαίδευσης εργαζόμενου αυξήθηκε κατά 56,4% παραπάνω σε σχέση με την αμοιβή ενός κατώτερης μόρφωσης εργαζόμενου.

Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους το θεώρημα Stolper-Samuelson απέτυχε να προβλέψει την επίδραση της απελευθέρωσης του εμπορίου και των επενδύσεων, στην εισοδηματική κατανομή στις αναπτυσσόμενες χώρες; Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι οικονομολόγοι ανέπτυξαν την

¹²⁸Robbins, Donald J. (1996) «Evidence on trade and wages in the developing world», OECD Development Centre, Technical Papers Series, No. 119, OECD/GD(96)182. Paris, OECD. December.

θεωρία «της ανάπτυξης του εμπορίου ενσωματωμένου με δεξιότητες» (skill-enhancing trade), σύμφωνα με την οποία η αύξηση της εξειδίκευσης στους παραδοσιακούς τομείς χαμηλής εξειδίκευσης συντελεί στην αύξηση της ζήτησης για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, κυρίως ως αποτέλεσμα των απαιτήσεων για εργασίες με την χρήση τεχνολογικά αναβαθμισμένων παραγωγικών εισροών. Αλλά αυτή η θεωρία ήταν περισσότερο μία προσπάθεια της εκ των υστέρων εξήγησης των πραγμάτων παρά μία ολοκληρωμένη θεωρητική προσέγγιση. Άρα πρέπει να υπάρχουν και άλλοι λόγοι και αίτια που προκαλούν τα φαινόμενα των έντονων μισθολογικών ανισοτήτων ακόμη και σε αναπτυσσόμενες χώρες μεταξύ εξειδικευμένων και ανειδίκευτων εργατών. Το πρόβλημα με την προηγούμενη θεωρία είναι ότι η μεγαλύτερη διαφορά και μισθολογική ανισότητα συνέβη πριν από το «μεγάλο κύμα» της μικροηλεκτρονικοποίησης των θέσεων εργασίας.

4.3.2 ΟΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΟΤΑΝ ΠΡΟΒΑΙΝΟΥΝ ΣΕ ΑΞΕ ΑΜΕΙΒΟΥΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Ένας δεύτερος παράγοντας, του μισθολογικού χάσματος, είναι οι ΑΞΕ. Εφόσον, το εμπόριο και οι ΑΞΕ είναι συμπληρωματικές, πιθανόν δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει ότι τα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας των αναπτυσσόμενων χωρών τείνουν να είναι προς την ίδια κατεύθυνση. **Οι περισσότερες έρευνες για την επίδραση των ΑΞΕ επί των μισθών δείχνουν ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις πληρώνουν μισθούς υψηλότερους από τους επικρατούστες στην τοπική αγορά εργασίας που επενδύουν**¹²⁹: Από 6% υψηλότερους μισθούς στο Καμερούν έως 29% υψηλότερους στη Βενεζουέλα. Ο Slaughter¹³⁰, ανακάλυψε ότι η ζήτηση εργασίας που δημιουργείται από τις ΑΞΕ των ΗΠΑ στις αναπτυσσόμενες χώρες σχετίζονται περισσότερο με υψηλής εξειδίκευσης προϊόντα. Μη τεχνολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα των μισθών είναι πιθανό να επιδρούν επί της ζήτησης εργασίας που δημιουργούν οι πολυεθνικές των Η.Π.Α. στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Οι Feenstra και Hanson¹³¹ υποστηρίζουν ότι η αύξηση των ΑΞΕ και της εξωτερικοποίησης κομματιών της παραγωγικής διαδικασίας από πολυεθνικές των ανεπτυγμένων χωρών, και όχι η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, βρίσκεται πίσω από την αύξηση των μισθολογικών ανισοτήτων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Χρησιμοποιώντας στατιστικά στοιχεία από την περιοχή του Μεξικού, ανακάλυψαν ότι σε περιοχές που οι ΑΞΕ είναι συγκεντρωμένες, πάνω από το 1/2 της αύξησης στους μισθούς των εξειδικευμένων εργατών κατά την δεκαετία του 1980, συσχετιζόταν με την

¹²⁹ Te Velde, Dirk Willem; Morrissey, Oliver. (2001), «*Foreign ownership and wages: Evidence from five African countries*». CREDIT Research Paper No. 01/19. Nottingham, Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham.

¹³⁰ Slaughter, Matthew J. (2002), «*Does inward foreign direct investment contribute to skill-upgrading in developing countries?*» Paper presented at New School University's CEPA Conference on "Labor and the Globalization of Production", New School University, New York, NY, Mar. (June revision).

¹³¹ Feenstra, and Hanson, (1997) "*Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico's maquiladoras*", in *Journal of International Economics* (Amsterdam), Vol. 42, No.3/4 (May), pp. 371-393.

εξωτερικοποίηση κομματιού της παραγωγικής διαδικασίας πολυεθνικών εταιριών ανεπτυγμένων χωρών στο εξωτερικό. Με άλλα λόγια, μέσω των ΑΞΕ, η παραγωγική διαδικασία γινόταν περισσότερο εξαρτημένη από την χρησιμοποίηση εξειδικευμένων εργαζομένων και στις ανεπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες, αφού πλέον αυτές περιορίζονται κυρίως σε μη ανταγωνιστικούς τομείς ύστερων σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας που απαιτείται η χρήση σύγχρονων τεχνολογικών εισροών .

Περισσότερο πρόσφατες έρευνες¹³², καταδεικνύουν ότι η εξωτερικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας παρουσιάζει σημαντική στατιστική συσχέτιση με την αύξηση των αμοιβών των εξειδικευμένων εργαζομένων στις Η.Π.Α., Ιαπωνία, Χόνγκ Κόνγκ (Κίνα), και Μεξικό. Οι Brainard και Riker¹³³ ανακάλυψαν ότι η μείωση των μισθών σε μία χώρα χαμηλών μισθολογικών αμοιβών, δεν έχει κανένα αποτέλεσμα στην απασχόληση στις χώρες καταγωγής των πολυεθνικών εταιριών, ωστόσο έχει σημαντική επίδραση επί της απασχόλησης σε άλλες περιοχές χαμηλού μισθολογικού κόστους στις οποίες αναπτύσσουν οικονομικές δραστηριότητες οι εξωτερικά συνεργαζόμενες με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Από τα τελευταία πρέπει επομένως να συμπεράνουμε ότι τελικά το κόστος εργασίας δεν αποτελεί σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα για το ύψος των ΑΞΕ που θα προσελκύσουν όλες οι εθνικές οικονομίες και κυρίως αυτές που είναι οι βασικές χώρες καταγωγής των πολυεθνικών . Ωστόσο το κόστος εργασίας αποτελεί , ως ένα σημείο, προσδιοριστικό παράγοντα για το ύψος των ΑΞΕ που θα προσελκύσουν οι χώρες υποδοχής. Τελικά, οι οικονομολόγοι έχουν αρχίσει να πιστεύουν ότι η απελευθέρωση του εμπορίου και των επενδύσεων έχει έμμεσες επιδράσεις στην αγορά εργασίας που είναι αποτέλεσμα του επιπέδου της διαπραγματευτικής ικανότητας των εργαζομένων¹³⁴ . Για παράδειγμα στην Ινδία και στην Κίνα σε χώρες όπου οι εργαζόμενοι δεν είναι συνδικαλισμένοι η απελευθέρωση του εμπορίου και των επενδύσεων, δεν είχε θετικές επιδράσεις επί του ύψους των μισθών.

4.3.3 Η ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΣΥΜΜΕΤΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΣΜΑ ΤΩΝ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ

Η ενδογενής ασυμμετρία της δομής της αγοράς μας παράσχει μία ακόμη εξήγηση: Η εξωτερικοποίηση κομματιών της παραγωγικής διαδικασίας κυρίως των χαμηλότερων σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας, αυξάνει την ανταγωνιστική πίεση στις εταιρίες των αναπτυσσόμενων χωρών στα πλαίσια του έντονου ανταγωνισμού που χαρακτηρίζει τα κομμάτια της παραγωγικής διαδικασίας που εξωτερικοποιούνται .Υπάρχουν τουλάχιστον δύο κανάλια μέσω των οποίων οι μισθοί επηρεάζονται λόγω της εξωτερικοποίησης. Το ένα είναι το

¹³² Feenstra, and Hanson, (1997) “Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico’s maquiladoras”, in *Journal of International Economics* (Amsterdam), Vol. 42, No.3/4 (May), pp. 371-393.

¹³³ Brainard, S. Lael; Riker, David A. (1997) «Are U.S. multinationals exporting U.S. jobs?» NBER Working Paper No. 5958. Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research.Mar.

¹³⁴ Epstein, Gerald; Burke, James., (2001). «Globalization and labor bargaining power: A survey» .Unpublished mimeo. Amherst, MA, Political Economy Research Institute (PERI), University of Massachusetts-Amherst.

«νεοκλασικό κανάλι» όπου μέσω της συμπίεσης των τιμών των προϊόντων συμπιέζονται και οι τιμές των παραγωγικών συντελεστών άρα και η αμοιβή της εργασίας . Το άλλο είναι το «θεσμικό κανάλι» όπου μέσω της ανταγωνιστικής πίεσης μεταξύ των πολλών προμηθευτών, οι χώρες υποδοχής των επενδύσεων αυτών οδηγούνται σε απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων και πίεση στους εργαζόμενους να αποδεχτούν χαμηλότερους μισθούς.. Η ενδογενής ασυμμετρία των αγορών δεν επιδρά αναγκαστικά επί της μισθολογικής ανισότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες ωστόσο οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι είναι συγκριτικά σε πιο αδύνατη διαπραγματευτική θέση εν σχέση με τους εξειδικευμένους εργαζόμενους. **Ωστόσο, η ενδογενής ασυμμετρία της αγοράς, συμβάλλει στην απόκλιση των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών διεθνώς, αντίθετα με τις προβλέψεις της παραδοσιακής θεωρίας τους εμπορίου.**

4.4 ΟΙ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ :ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ (ΓΕΝΙΚΑ)

Η Ελλάδα δεν πρέπει να είναι ικανοποιημένη από τη συμμετοχή της στο διεθνή καταμερισμό επενδύσεων ενώ οι προοπτικές προσέλκυσης ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα θα εξακολουθήσουν να είναι δυσμενείς στο βαθμό που τα μέτρα πολιτικής δεν συνιστούν ένα συνεκτικό πλέγμα για την αύξηση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και συνεχιστεί ο αποσπασματικός χαρακτήρας θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Ο βαθμός προσέλκυσης ΑΞΕ, έναντι των εξελίξεων στις διεθνείς ροές, παραμένει χαμηλός, ενώ η σχετική κατάταξη της χώρας υποχωρεί έναντι των βασικών ανταγωνιστών της.. Αυτά είναι τα -καθώς και αυτά που αναφέρονται αμέσως παρακάτω – τα κύρια συμπεράσματα της ειδικής μελέτης του Ιδρύματος Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) για τις ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα.

Τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης ¹³⁵:

- Η ανάλυση της εξέλιξης των ΑΞΕ διεθνώς, καταγράφει δύο τάσεις: πρώτον, εμφανίζεται μια εντυπωσιακή αύξηση μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990 - όπου τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ κατά την περίοδο 1980-2002 κατέγραψαν άνοδο ίση με 918% - και δεύτερον, παρατηρείται έντονη γεωγραφική αναδιάρθρωση καθώς αυξάνουν δυσανάλογα οι εισροές των ΑΞΕ εντός του ΟΟΣΑ. Αυτές οι τάσεις διαμορφώθηκαν από τη ραγδαία άνοδο των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων κυρίως μεταξύ των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Ε.Ε. .Επιβοηθητικό ρόλο έπαιξε και η ανάπτυξη προγραμμάτων περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Ε.Ε. (απελευθέρωση επιμέρους αγορών, ιδιωτικοποιήσεις, ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς). Τα αποθέματα εισροών ΑΞΕ της Ευρωπαϊκής ένωσης αυξήθηκαν την περίοδο 1980-2002 κατά ,1107%.

- Την ίδια περίοδο, η Ελλάδα είχε μικρό βαθμό εμπλοκής σε αυτή τη διεθνή κινητικότητα, όπως επιβεβαιώνεται και από την άνοδο των αποθεμάτων εισροών ΑΞΕ ίση με 166% μόνο. Αυτή η υστέρηση μπορεί να αποδοθεί σ' ένα βαθμό στην αποχή της Ελλάδας από την έκρηξη εξαγορών και συγχωνεύσεων που έλαβε χώρα διεθνώς τη δεκαετία του 1990 διότι τα κατά καιρούς εγχώρια προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων δεν ενεθάρρυναν την προσέλκυση στρατηγικών επενδυτών.

- Ανταγωνιστικές περιφερειακές οικονομίες της Ε.Ε., όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία, εκμεταλλεύτηκαν σε πρώτο στάδιο την ένταξή τους στην ΕΟΚ και σε δεύτερο στάδιο την εισδοχή τους στην ΟΝΕ για να βελτιώσουν σημαντικά την ελκυστικότητά τους ως προορισμού ξένων επενδύσεων, αξιοποιώντας παράλληλα σε μεγάλο βαθμό και τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης για την ενίσχυση των υποδομών τους. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι την περίοδο 1980-2002 οι ΑΞΕ της Πορτογαλίας και της Ισπανίας κατέγραψαν παρόμοιες έντονες αυξήσεις κατά 1.100% και 4.136% αντίστοιχα.

¹³⁵ Θεοδόσιος Παλάσκας, Λάμπρος Πεχλιβανίδης, Χρυσόστομος Στοφόρος, «Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων», *Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE)*, Σελίδες 111-116.

- Η αδυναμία προσέλκυσης ξένων επενδύσεων παρατηρείται παρά το ελκυστικό θεσμικό περιβάλλον. Η Ελλάδα από πολύ νωρίς συνειδητοποίησε την ανάγκη διαμόρφωσης πολιτικής κινήτρων. Από την πρώτη κιόλας μεταπολεμική δεκαετία, διαμορφώθηκε (νόμος 2687/53), το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την αύξηση της ελκυστικότητας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού. Επίσης, τη δεκαετία του 1990, με την υιοθέτηση του νόμου 2601/98, η χώρα προσέγγισε τα επίπεδα των επενδυτικών κινήτρων - επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις τόκων, επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης και φορολογικές απαλλαγές - της Ισπανίας. Όμως, παρά ταύτα, η εξέλιξη των εισροών ΑΞΕ ήταν κάθε άλλο παρά ικανοποιητική με αποκορύφωμα το 2002, οπότε οι εισροές ΑΞΕ βρέθηκαν στη χαμηλότερη ιστορικά θέση τους.

- Οι καμπές στην ελληνική ιστορία, όπως η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η εισδοχή της στην ΟΝΕ, δεν επηρέασαν όσο θετικά θα αναμενόταν τις εισροές ξένων επενδύσεων. Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1981 οδήγησε σε παροδική άνοδο των ξένων επενδύσεων (κατά 37,9% το 1980). Στη συνέχεια, όμως, ο συνδυασμός των επιλογών πολιτικής και του οικονομικού περιβάλλοντος απομάκρυναν τη χώρα από τις διεθνείς εξελίξεις, με άμεσο αποτέλεσμα την επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης των εισροών ΑΞΕ. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε κατά την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ το 2001 οπότε και υπήρξε αύξηση κατά 45% των εισροών ΑΞΕ σε σχέση με το 2000, για να υποχωρήσουν το 2002 σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα.

- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η σύγκριση της πορείας των δεικτών της Ελλάδας με αντίστοιχες περιφερειακές οικονομίες χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ). Οι ΧΚΑΕ εμφανίζουν μια αξιοσημείωτη βελτίωση στους δύο δείκτες μέτρων αποτελεσματικότητας πολιτικής, η οποία με τη σειρά της μεταφράζεται σε βελτίωση των δύο δεικτών αξιολόγησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Εμφανώς θετική τάση, με επιβραδυνόμενο όμως ρυθμό, εμφανίζουν και οι δείκτες αποτελεσματικότητας και δυναμισμού της οικονομίας στις χώρες της ΧΚΑΕ, γεγονός που οδηγεί στην υποχώρηση της θέσης της Ελλάδας. Όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων για την προσέλκυση των ξένων επενδύσεων, καθοριστικά σημεία είναι ορισμένοι εγχώριοι διαρθρωτικοί και πολιτικοί παράγοντες, όπως η οργάνωση της αγοράς εργασίας, η πολιτική και οικονομική σταθερότητα, οι υποδομές και οι επενδυτικές συνθήκες (παροχή κινήτρων).

- Στο πλαίσιο αυτό, η ραγδαία υποχώρηση στη σχετική κατάταξη της Ελλάδας αναδεικνύει τον κίνδυνο της διατήρησης ενός status quo, ειδικά όταν ο περίγυρος - οι ΧΚΑΕ - προχωρούν με ταχείς ρυθμούς σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες αυξάνουν την ελκυστικότητά τους. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει με εύγλωττο τρόπο πως σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον δεν υπάρχει δυνατότητα εφησυχασμού.

- Η εικόνα που παρουσιάζεται για την χώρα μας στις διεθνείς εκθέσεις είναι ευεπίφορος στις εξελίξεις. Παρατηρώντας τα στοιχεία για την εξέλιξη της κατάταξης της Ελλάδας στους

σχετικούς δείκτες που έχουν κατασκευαστεί μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η πορεία τους αντανακλά τις εξελίξεις που γνωρίζουμε ότι πραγματοποιούνται στην οικονομία.. Οι δείκτες αποτελεσματικότητας μέτρων μικροοικονομικής και μακροοικονομικής πολιτικής εμφανίζουν μία μεικτή πορεία, η οποία μπορεί να εξηγηθεί από τις θεσμικές εξελίξεις των τελευταίων ετών. Υπάρχει μία σαφής τάση βελτίωσης στην πρόσληψη μακροοικονομικών μέτρων πολιτικής με σημείο καμπής το 2000 όταν επιβεβαιώθηκε η εισδοχή της χώρας στην οικονομική και νομισματική ένωση (Ο.Ν.Ε.). Αντίστροφα, ο δείκτης μέτρησης της αποτελεσματικότητας των μικροοικονομικών μέτρων πολιτικής παρουσιάζει την αντίστροφη πορεία

- Ως προς την συνολική εικόνα που έχουν οι διεθνείς επενδυτές για την χώρα, οι δείκτες τρέχουσας αποτελεσματικότητας και δυναμισμού της οικονομίας επιδεικνύουν μία οριακά θετική τάση για την Ελλάδα με τοπικό μέγιστο το 2000, έτος κατά το οποίο επισημοποιήθηκε η εισδοχή της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε.. Επίσης, ο δείκτης δυναμισμού της ελληνικής οικονομίας εμφανίζεται περισσότερο ευμετάβλητος από τον δείκτη της τρέχουσας αποτελεσματικότητας, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι ο δείκτης αυτός επηρεάζεται περισσότερο από προβλέψεις των ερωτώμενων, οι οποίοι με την σειρά τους επηρεάζονται από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα στη χώρα.

- Εάν επιχειρήσουμε μία σύγκριση των αντίστοιχων δεικτών στις χώρες με τις οποίες θα μπορούσε να συγκριθεί άμεσα η Ελλάδα καθώς αυτές είναι που την ανταγωνίζονται κυρίως στην προσπάθεια προσέλκυσης ΑΞΕ παρατηρούμε τα εξής: Οι Χ.Κ.Α.Ε. εμφανίζουν μία αξιοσημείωτη βελτίωση στους δύο δείκτες μέτρων αποτελεσματικής πολιτικής, η οποία με την σειρά της μεταφράζεται σε υψηλότερο επίπεδο των δεικτών αξιολόγησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι δείκτες στις χώρες της νοτιοανατολικής μεσογείου (Ν.Α.Μ.) εμφανίζουν μία σχετική στασιμότητα. Στην περίπτωση των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α., εμφανίζεται μία οριακή βελτίωση σε όλους τους δείκτες. Σχετικά με τους δείκτες τρέχουσας αποτελεσματικότητας και δυναμισμού της οικονομίας στις Χ.Κ.Α.Ε. υπάρχει μία σαφώς θετική τάση, με επιβραδυνόμενο όμως ρυθμό, η οποία συμβαδίζει με την εικόνα ραγδαίας βελτίωσης που επιδεικνύουν οι αντίστοιχοι δείκτες αποτελεσματικότητας μέτρων πολιτικής και επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, παρατηρείται υποχώρηση της Ελλάδας έναντι των Χ. Κ.Α.Ε..

- Η πορεία των δεικτών ανταγωνιστικότητας και προσέλκυσης ΑΞΕ που αποτελούν την εικόνα που προσλαμβάνει ο διεθνοποιημένος επενδυτής για την χώρα μας είναι σε συμφωνία τόσο με τα στατιστικά δεδομένα όπως και με τις θεσμικές οικονομικές εξελίξεις όπως τις παρακολουθεί ο εντόπιος αναλυτής . Από τους εκτιμώμενους δείκτες φαίνεται ότι βασικός παράγοντας για την ελκυστικότητα της χώρας προβάλλεται ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης και το υγιές μακροοικονομικό περιβάλλον. Όμως, οι χώρες οι οποίες πέτυχαν αξιοσημείωτες επιδόσεις, όπως η Ιρλανδία, έδωσαν έμφαση και σε παράγοντες που επηρεάζουν το μικροοικονομικό περιβάλλον των επιχειρηματικών μονάδων, όπως η προώθηση της τεχνολογίας, το ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, οι υποδομές και

οι γενικότερες διευκολύνσεις για την δημιουργία και λειτουργία νέων εταιριών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι χώρες αυτές δεν περιόρισαν τις κινήσεις τους σε συγκεκριμένα μέτρα με στόχο την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου.

4.4.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΙΣΡΟΗΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1960¹³⁶ η δομή της ελληνικής μεταποίησης χαρακτηριζόταν από σημαντικά παραγωγικά κενά στους τομείς ενδιάμεσων και κεφαλαιουχικών αγαθών, είναι χαρακτηριστικό δε ότι το 59% του προϊόντος της μεταποίησης συγκεντρωνόταν στους τομείς των καταναλωτικών προϊόντων. Το 1963, ο συντελεστής εισαγωγών στους τομείς των μη καταναλωτικών αγαθών ήταν πάνω από 30% ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις όπως τα βασικά μέταλλα και χημικά, ανερχόταν σε 63% και 45% αντίστοιχα. Επίσης η ελληνική οικονομία χαρακτηριζόταν από απόλυτη απουσία τεχνολογικών, διοικητικών και οργανωτικών εισροών. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα οι πολυεθνικές επιχειρήσεις προτίμησαν να εισέλθουν επενδύοντας με την μορφή των ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία σε κλάδους με ελάχιστο ή και σχεδόν ανύπαρκτο εγχώριο ανταγωνισμό. Το 1996 οι ελληνικές θυγατρικές επιχειρήσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε ποσοστό 39% παρήγαγαν εντελώς νέα μεταποιητικά προϊόντα για τα οποία δεν προϋπήρχε καθόλου εγχώρια προσφορά. **Μία εμπειρική έρευνα , Kyrkilis (1986)¹³⁷, έδειξε ότι οι ξένες επιχειρήσεις που επέλεξαν να επενδύσουν με την μορφή των ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία και κυρίως στην μεταποίηση κατευθυνθήκαν συστηματικά σε παραγωγικούς τομείς με σχετικά μεγάλο υπάρχον και δυνητικό μέγεθος αγοράς όπου ήταν δυνατόν να επιβληθούν ολιγοπωλιακές συνθήκες προσφοράς.** Προκειμένου να αξιολογηθούν ποιοι παράγοντες επιδρούν ουσιαστικά για την επιλογή των επενδυτών ως προς την γεωγραφική τοποθεσία της επενδύσεως τους αναπτύχθηκε ένα μοντέλο αποτελούμενο από δύο παράγοντες μεταβλητών:

Α) Μεταβλητές που προσεγγίζουν την ικανότητα των πολυεθνικών επιχειρήσεων να υπερπηδήσουν τα εμπόδια εισόδου σε μία αγορά και να εμποδίσουν ή να ελέγξουν την είσοδο των εγχώριων ή άλλων επιχειρήσεων σε αυτή. Η υπόθεση που ελέγχεται μέσω αυτών των μεταβλητών είναι ότι οι ξένες επιχειρήσεις αναμένεται να επιλέγουν περισσότερο τους τομείς που κατέχουν ένα καθαρό ανταγωνιστικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με υπάρχοντες ή επίδοξους εγχώριους παραγωγούς. Τέτοιες μεταβλητές είναι αυτές που προτείνονται από την θεωρία βιομηχανικής οργάνωσης και μετρούν την ύπαρξη και τον βαθμό εμπόδιων εισόδου σε ένα κλάδο, π.χ. μέσο μέγεθος παραγωγικής μονάδας , οικονομίες κλίμακας, ένταση κεφαλαίου και τεχνολογίας κ.λ.π. αλλά επίσης και την αποδοτικότητα π.χ. παραγωγικότητα, κερδοφορία κ.λ.π. Οι δεύτερες περιλαμβάνονται κάτω από την υπόθεση ότι η ύπαρξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων αναμένεται

¹³⁶ Η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται στο σύγγραμμα του κυρίου Δημήτρη Κιρκιλί (2002), «*Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*», εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη, σελίδες 130 – 143.

¹³⁷ Kyrkilis D, «The economic determinats of Foreing direct investment in Greek Manufacturing 1963- 1981. A dynamic approach». *PhD Thesis, University of Manchester, 1986.*

να καταλήγει σε σχετικά μεγαλύτερη από το μέσο όρο αποδοτικότητα των επιχειρήσεων του κλάδου.

B) Μεταβλητές που προσεγγίζουν την ελκυστικότητα της Ελλάδος ως χώρα εγκατάστασης ΑΞΕ, όπως μέγεθος αγοράς, κόστος εργασίας, κρατικά κίνητρα κ.λ.π..

Για όλες τις μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν διακλαδικά στοιχεία για είκοσι μεταποιητικούς κλάδους για την χρονική περίοδο 1963- 1981, και για δύο υποπεριόδους 1963- 1973 και 1974- 1981. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της οικονομετρικής εκτίμησης του μοντέλου την περίοδο 1963-1973 δείχνει ότι, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις που επέλεξαν να επενδύσουν στην Ελλάδα με μορφή ΑΞΕ, επένδυσαν σε τομείς με έντονη την παρουσία οικονομιών κλίμακας και προοπτική μεγέθυνσης της ζήτησης όπου, προκαταλαμβάνοντας τους ανταγωνιστές τους, κατάφεραν να αποκτήσουν μεγάλα μερίδια αγοράς , τα οποία ευνοούσαν την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας και στη συνέχεια απέτελεσαν εμπόδια εισόδου για άλλους παραγωγούς , όχι μόνο εγχώριους αλλά και ξένους με μεγάλη παραγωγική, τεχνολογική και οργανωτική δυνατότητα. Έτσι η δυνατότητα συγκέντρωσης της αναπτυσσόμενης αγοράς ήταν ένας **βασικός στόχος των ΑΞΕ στην Ελλάδα και εξασφαλιζόταν μακροπρόθεσμα μέσω αυτών των επενδυτικών τοποθετήσεων ώστε οι μεγάλες εγκατεστημένες ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις να καρπώνονται αποκλειστικά τις όποιες αυξήσεις της ζήτησης που ήταν αποτέλεσμα μίας αναπτυσσόμενης εσωτερικής αγοράς** Αν και η οικονομία βρισκόταν σε πορεία φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου και ο βαθμός προστασίας της εγχώριας παραγωγής δεν αποδεικνύεται από τα εμπειρικά αποτελέσματα , αποτελεί ωστόσο στατιστικά σημαντικό κίνητρο για την εισροή ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία Η κυβέρνηση χρησιμοποιούσε για την προστασία της εγχώριας μεταποίησης ένα πολύπλοκο σύστημα ποσοτώσεων, κανονισμών συναλλάγματος , τραπεζικών διαδικασιών που λειτουργούσαν εναντίων του εισαγωγικού εμπορίου, απαγόρευσης εισαγωγών συγκεκριμένων προϊόντων, όπως για παράδειγμα λιπασμάτων, επιβολής εσωτερικής ειδικής φορολογίας στα εισαγόμενα προϊόντα, υποχρέωσης χρηματικής προκαταβολής ενός σημαντικού μέρους της αξίας των εισαγόμενων αγαθών από τον εισαγωγέα κ.α. .

Επίσης τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι **οι ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση επιπίπτουν στο μοντέλο του κύκλου προϊόντος**. Το ενδιαφέρον των ξένων επιχειρήσεων στην επιμήκυνση της χρήσεως των συμβατικών τεχνολογιών και προϊόντων , τα οποία βρίσκονται πέρα από την φάση ωρίμανσης στις χώρες προέλευσης τους, σε μία χώρα σχετικά χαμηλού κόστους εργασίας. η άνοδος του οποίου παρέμενε πολύ κάτω των βελτιώσεων της παραγωγικότητας. Η παραγωγικότητα ήταν σχετικά μεγαλύτερη στις ξένες θυγατρικές απ' ότι στις εγχώριες επιχειρήσεις υποβοηθούμενη από τις σχετικά περισσότερο προχωρημένες μεθόδους οργάνωσης της παραγωγής που χρησιμοποιούσαν οι ξένες θυγατρικές .

Ωστόσο οι ξένες επιχειρήσεις που επένδυναν με την μορφή των ΑΞΕ στην ελληνική μεταποίηση απέβλεπαν κυρίως στην εκμετάλλευση της εγχωρίας αγοράς, όπου ήταν σε θέση

να αποσπάσουν ολιγοπωλιακά κέρδη, ως εκ των ηγετικών θέσεων και του υψηλού βαθμού συγκέντρωσης που είχε δημιουργηθεί στην αγορά. Στις εξαγωγικές αγορές τα ολιγοπωλιακά κέρδη θα εξανεμιζόταν εξαιτίας του ανταγωνισμού με ισοδύναμες επιχειρήσεις. Έτσι ακόμα και ξένες επιχειρήσεις που επένδυσαν στην ελληνική οικονομία με μερικό εξαγωγικό προσανατολισμό, σταδιακά μετατόπισαν το ενδιαφέρον τους στην εσωτερική αγορά. Πάντως, την περίοδο 1963- 1973 με εξαίρεση κάποιους τομείς καταναλωτικών προϊόντων φαίνεται ότι ο εξαγωγικός προσανατολισμός των ελληνικών επιχειρήσεων στην ελληνική μεταποίηση μειώνεται διαχρονικά

Την περίοδο 1974- 1981 η εμπειρική έρευνα έδειξε ότι οι ολιγοπωλιακές δομές που προωθούσαν το προηγούμενο διάστημα οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, μέσω της επένδυσης με την μορφή των ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία, σε τομείς ενδιάμεσων και κεφαλαιουχικών αγαθών , άλλα και οι οικονομίες κλίμακας που είναι μεγάλες σε αυτούς τους κλάδους είχαν ως αποτέλεσμα να αποτρέψουν την μαζική είσοδο νέων επιχειρήσεων, σε τομείς με σχετικά χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης της αγοράς. **Ο ρυθμός μεγέθυνσης της αγοράς αποδεικνύεται ως ο σημαντικότερος προσδιοριστικός παράγοντας της εισροής ΑΞΕ στη ελληνική μεταποίηση, με την έννοια ότι η σημαντική αύξηση της ζήτησης είναι εκείνη που επιτρέπει στους νέους παραγωγούς να καταλαμβάνουν μερίδια αγοράς ικανοποιητικά για την εκμετάλλευση των οικονομικών κλίμακας.** Ταυτόχρονα, ο παράγοντας τεχνολογία καθίσταται περισσότερο σημαντικός σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Οι υπάρχουσες ξένες επιχειρήσεις, που έχουν επενδύσει με την μορφή ΑΞΕ στην Ελλάδα, κατέχουν ήδη ηγετικές θέσεις και ένας αποτελεσματικός τρόπος ανταγωνισμού από τους νεοεισερχόμενους παραγωγούς είναι να μεταφέρουν καλύτερης ποιότητας τεχνολογικές εισροές, καθώς και εισροές διοίκησης, οργάνωσης και προώθησης πωλήσεων. Στην ίδια επιλογή οδηγούνται και οι ήδη εγκατεστημένες ξένες επιχειρήσεις, οι οποίες υπερασπίζονται τα μερίδια αγοράς τους και την ηγετική τους θέση μέσω της τεχνολογικής αναβάθμισης και τις περαιτέρω βελτίωσης της αποδοτικότητας. Η τεχνολογία συμπληρώνει τις οικονομίες κλίμακας ως ένα συμπληρωματικό εμπόδιο εισόδου ακόμα και σε τομείς ταχείας αύξησης της ζήτησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ της συγκέντρωσης αγοράς και της μεταβολής του μεγέθους της αγοράς είναι θετικός και πάνω από 53%. Αυτό σημαίνει ότι **η αύξηση του μεγέθους της αγοράς δεν μειώνει την συγκέντρωση του κλάδου, αλλά μετασχηματίζει τον ανταγωνισμό προς την εντονότερη χρήση τεχνολογικών εισροών και τεχνογνωσίας.** Η συγκέντρωση των μεταποιητικών κλάδων θέτει ένα όριο στην είσοδο νέων επιχειρήσεων, συνεπώς μειώνει την τάση εισόδου νέων θυγατρικών. Ιδιαίτερα στους κλάδους των ενδιάμεσων και κεφαλαιουχικών αγαθών, όπου υπάρχει ισχυρή παρουσία ξένων επιχειρήσεων οι οποίες είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν με ίδιας ποιότητας τεχνολογικά μέσα τον ανταγωνισμό και άρα να μειώσουν το προσδοκώμενο όφελος των επίδοξων ξένων παραγωγών , το φαινόμενο είναι πιο έντονο

Η αύξηση της σημασίας της εισροής τεχνολογικών εισροών, προκειμένου η ανάληψη μίας επενδυτικής πρωτοβουλίας με την μορφή ΑΞΕ να καταστεί περισσότερο ελκυστική στην Ελλάδα, ευνοήθηκε από δύο επιπλέον παράγοντες. Πρώτον, ο ανταγωνισμός των εισαγωγών καθίσταται εντονότερος καθώς η ολοκλήρωση της Ελληνική οικονομίας στη διεθνή αγορά αυξάνεται σταδιακά. Έτσι καθώς σταδιακά άνοιγε η Ελληνική αγορά με την πλήρη ένταξη της, στις δομές της ελεύθερης ευρωπαϊκής αγοράς, το τεχνολογικό προφίλ των εν Ελλάδι επιχειρήσεων έπρεπε να προσαρμοστεί στα διεθνή τεχνολογικά πρότυπα ακόμη και στις ενδιάμεσες και βαριές βιομηχανίες καθώς τα εγχώριος παραγόμενα προϊόντα αντιμετώπιζαν όλο και μεγαλύτερο ανταγωνισμό. Έτσι οι ήδη εγκατεστημένες θυγατρικές πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα ωθούνται προς επενδύσεις τεχνολογικής αναβάθμισης, ενώ η είσοδος νέων θυγατρικών που θα προβούν σε ΑΞΕ εξαρτάται από το προσδοκώμενο μέγεθος της αγοράς και την ικανότητά τους να υποστηρίξουν τις αναγκαίες οικονομίες κλίμακας προκειμένου να είναι εγχωρίως ανταγωνιστικές και άρα βιώσιμες. Δεύτερον, η σταδιακή άνοδος του κατά κεφαλήν εισοδήματος στην Ελλάδα διαφοροποίησε τα πρότυπα της ζήτησης προς περισσότερο σύγχρονα, ποιοτικά και διαφοροποιημένα προϊόντα. Η προσφορά προϊόντων αυτού του είδους προϋποθέτει αντίστοιχες τεχνολογικές εισροές, αλλά και μεθόδους οργάνωσης της παραγωγής και προώθησης του προϊόντος. Οι ξένες επιχειρήσεις κατείχαν τόσο τις πρώτες όσο και τις δεύτερες και ήταν καλύτερα τοποθετημένες από τις εγχώριες επιχειρήσεις να αναλάβουν την παραγωγή των νέου τύπου προϊόντων που απαιτούσε η ζήτηση. Το τεχνολογικό χάσμα σε συνδυασμό με την διαφοροποίηση της ζήτησης, συνεπώς, ήταν ένα ακόμη σημαντικό κίνητρο να επενδύσουν σε τομείς καταναλωτικών ή διαρκών καταναλωτικών προϊόντων. Αυτό εξάλλου είναι σαφές καθώς ενώ την περίοδο 1974-1981 οι κλάδοι των τροφίμων, των ποτών και του καπνού απορροφούσαν το 14,0% περίπου των συνολικών εισροών ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία, την περίοδο 1963- 1973 οι ίδιοι τομείς απέσπασαν το 5,0% των συνολικών εισροών ΑΞΕ.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε σαφώς ότι οι περισσότερες επενδύσεις, με την μορφή ΑΞΕ, που έγιναν στην Ελλάδα ήταν οριζόντιας και όχι κάθετης μορφής δηλαδή ο βασικός στόχος αυτών των επενδύσεων ήταν η προώθηση των παραγόμενων από αυτές προϊόντων στην ελληνική οικονομία και το μέγεθος τους ήταν απόλυτα συσχετιζόμενο με την πορεία ανάπτυξης της Ελληνικής αγοράς και την προσπάθεια επέκτασης και προώθησης του δικτύου διανομής και πωλήσεων των προϊόντων που παρήγαγαν οι συγκεκριμένες πολυεθνικές. Το επίπεδο της τεχνολογίας και το ύψος των εισερχόμενων τεχνολογικών εισροών αποτελεί επίσης έναν σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της τέλεσης ξένων επενδύσεων στην ελληνική οικονομία. Ελάχιστες αντίθετα ήταν οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα με σκοπό την αναδιάρθρωση και την αύξηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας των πολυεθνικών εταιριών παρά το γεγονός ότι υπό την πίεση της διεθνούς οικονομικής κρίσης, κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970, αναπτύχθηκε το φαινόμενο της αναζήτησης περισσότερο ανταγωνιστικών εισροών σε παγκόσμιο επίπεδο, ιδιαίτερα στις παραδοσιακές βιομηχανίες με αυξημένο εργατικό

κόστος, εντάσεως εργασίας. Οι βιομηχανίες αυτές μετανάστευσαν από τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες κυρίως στις υπανάπτυκτες και κατά δεύτερο λόγω στις αναπτυσσόμενες χώρες με χαμηλό κόστος εργασίας, τις οποίες χρησιμοποίησαν ως εξαγωγικές βάσεις, με προορισμό τις χώρες προέλευσης τους. Τέτοιου τύπου ΑΞΕ σε πολύ περιορισμένη κλίμακα εμφανίστηκαν στην Ελλάδα σε κλάδους όπως τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, τα έτοιμα ενδύματα και το δέρμα. Περιορίστηκαν όμως αρκετά στην ελληνική οικονομία παρά το χαμηλότερο κόστος εργασίας της Ελλάδας συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες καθώς μία σειρά νέες βιομηχανικές χώρες στην νοτιοανατολική Ασία αλλά και τα βαλκάνια, διέθεταν μία αρκετά πειθαρχημένη και παραγωγική εργατική δύναμη με εργατικό κόστος πολύ χαμηλότερο αυτό του ελληνικού και έτσι απορρόφησαν σημαντικά κομμάτι των επενδύσεων τύπου ΑΞΕ σε αυτούς τους κλάδους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας και έτοιμου ενδύματος το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας σε γερμανικά Μάρκα το 1975 στην μεν Ελλάδα ήταν 2,75 και 2,38 αντίστοιχα, ενώ στο Χονγκ Κονγκ ήταν 1,40 και 1,28, αντίστοιχα στην Νοτιά Κορέα 0,77 και 0,56 αντίστοιχα.¹³⁸

Κατά συνέπεια για την ελληνική οικονομία, η οποία προσελκύει ένα πολύ μικρό κομμάτι των καθετοποιημένων μορφών ΑΞΕ βασικός στόχος των οποίων είναι η ανεύρεση φθηνών παραγωγικών εισροών και μέσω αυτής η αποτελεσματικότερη και οικονομικότερη αξιοποίηση των κεφαλαίων, **το κόστος εργασίας λογικά αποτελεί επουσιώδη προσδιοριστικό παράγοντα, του ύψους των επενδυτικών κεφαλαίων που προσελκύει με την μορφή ΑΞΕ ενώ άλλοι παράγοντες όπως ο ρυθμός ανάπτυξης της εγχώριας ζήτησης αλλά και η ύπαρξη τεχνολογικών εισροών, που συνδέονται περισσότερο με τους στόχους των οριζόντιων μορφών ΑΞΕ τις οποίες και προσελκύει σε μεγαλύτερο βαθμό, φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο για την προσέλκυση ΑΞΕ.**

Οι Pantelidis και Kyrkilis ¹³⁹ εκτίμησαν με την οικονομετρική μέθοδο Seemingly Unrelated Regressions (SUR) ένα λογαριθμικό οικονομετρικό υπόδειγμα που περιλάμβανε δύο εξισώσεις με την εισροή ΑΞΕ ως ανεξάρτητη μεταβλητή και τις ετήσιες εισαγωγές και εξαγωγές για τέσσερις μεταποιητικούς τομείς: Τρόφιμα ποτά κλωστοϋφαντουργικά, Ένδυση υπόδηση, Χημικά και ηλεκτρικές συσκευές. Η εκτίμηση έγινε για την περίοδο 1975- 1990. Τα αποτελέσματα δεικνύουν ότι οι ΑΞΕ που προσέλκυε η ελληνική οικονομία την περίοδο 1975- 1980 ήταν υποκατάσταση εισαγωγής σε όλους τους κλάδους, με την εξαίρεση της κλωστοϋφαντουργίας όπου δεν αποδεικνύεται ούτε συστηματική υποκατάσταση εισαγωγών ούτε συστηματικός εξαγωγικός προσανατολισμός σε όλη την περίοδο 1975 -1990. Την μετά το 1981 περίοδο παρατηρείται αναπροσανατολισμός αγοράς υπέρ των εξαγωγών στους τομείς των ποτών και ένδυσης υπόδησης. Στους υπόλοιπους κλάδους με την εξαίρεση των χημικών, η άνοδος των ΑΞΕ υποκινεί την αύξηση

¹³⁸ Κυρκιλής Δημήτρης (2002), «Άμεσες Ξένες Επενδύσεις», εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη σελ. 139, ο οποίος παραπέμπει στο σύγγραμμα του Α. Γιαννίτση (1983), «Η ελληνική βιομηχανία. Ανάπτυξη και κρίση». Εκδ. Gutenberg.

¹³⁹ Pantelidis P. και Kyrkilis D, (1995), «Foreign direct investment and trade patterns of Eastern European Economies», *Economia internazionale*, τομ. XLVIII, no3, σ.σ.387- 395.

των εισαγωγών. Στον κλάδο των ποτών μετά το 1981 παρατηρείται και κάποια υποκατάσταση εισαγωγών. Φαίνεται να επιβεβαιώνεται ότι ο εξαγωγικός προσανατολισμός των ΑΞΕ συμβαίνει σε κατεξοχήν παραδοσιακούς κλάδους. Ο γενικότερος ωστόσο προσανατολισμός προς την εγχώρια αγορά δεν μεταβάλλεται ακόμα και μετά την ένταξη της χώρας στην τότε ΕΟΚ. **Συνεπώς, τα κίνητρα της εισροής των ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία πρέπει να αναζητηθούν στα χαρακτηριστικά και τις εξελίξεις της εγχώριας αγοράς. Ένα ακόμη στοιχείο που συνηγορεί ότι η ανάπτυξη της εγχώριας ζήτησης και η παρειά της εγχώριας αγοράς διαδραματίζει τον κεντρικότερο ρόλο στην προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων με την μορφή ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία και όχι το κόστος εργασίας.**

Εξάλλου οι ΑΞΕ στην Ελλάδα δεν φαίνεται να συνδέονται με ενδοτομεακό εμπόριο και αυτό αποτελεί μία ένδειξη ότι δεν συνδέονται με παραγωγή δυναμικών προϊόντων και με την σύγχρονη τεχνολογία. Μάλλον οι ΑΞΕ στην Ελλάδα εξακολουθούν να εντάσσονται στο μοντέλο του κύκλου του προϊόντος και στην επέκταση του χρόνου ζωής των προϊόντων και των τεχνολογιών, τα οποία έτσι καθίστανται σημαντικά απευθύνονται στην εγχώρια αγορά και δεν αναπτύσσουν τις διεθνείς διασυνδέσεις της επιτόπιας παραγωγής. Άρα και από αυτό προκύπτει ότι οι επενδύσεις τύπου ΑΞΕ στην Ελλάδα δεν είναι καθετοποιημένης μορφής βασικός στόχος των οποίων είναι η ανεύρεση χαμηλού κόστους παραγωγικών εισροών και άρα το χαμηλό κόστος εργασίας.

Η σημασία του μεγέθους της εγχώρια αγοράς για την προσέλκυση ΑΞΕ επιβεβαιώνεται και από τους Χασσίδ (1997)¹⁴⁰, Pantelidis, Kyrkilis και Katselis (2001). Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με την μελέτη του Χασσίδ¹⁴¹ (1997) οι ξένοι επενδυτές που ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην Ελλάδα **δίνουν ιδιαίτερο βάρος στην κατάσταση και τις προοπτικές της ελληνικής αγοράς, στην ποιότητα της υποδομής και στους ορους προσφοράς της εξειδικευμένης εργασίας. Ιδιαίτερης βαρύτητας θεωρούνται και παράγοντες όπως προσέγγιση σε άλλες αγορές και προσφοράς ανειδίκευτης εργασίας.** Η ιδιαίτερη σημασία που οι διεθνείς επενδυτές αποδίδουν στην δυνατότητα να προσεγγίζουν άλλες αγορές προκειμένου να επενδύσουν στην Ελλάδα, θα πρέπει κατά κύριο λόγο να αποδοθεί στο μικρό μέγεθος της Ελληνικής αγοράς, η οποία από μόνη της, δεν είναι συχνά επαρκής για πλήρη αξιοποίηση της δυναμικότητας παραγωγικών μονάδων αποδοτικού μεγέθους. Όσον αφορά την έμφαση που δίδεται στην ανειδίκευτη εργασία, εξηγείται από τον χαρακτήρα και το είδος κάποιων επενδύσεων τύπου ΑΞΕ, που αφορούν την παραγωγή προϊόντων απλής τεχνολογίας και εντάσεως χαμηλής εξειδίκευσης εργασίας (π.χ. Κλωστοϋφαντουργία).

Σύμφωνα με έρευνα της εταιρίας Rudder – Finn¹⁴² (Οκτώβριος 1996) **τα ελκυστικά στοιχεία της ελληνικής οικονομίας που συμβάλλουν ουσιαστικά στην προσέλκυση ΑΞΕ είναι :**

¹⁴⁰ Χασσίδ Ι., (1997), «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα – Διάρθρωση- Τάσεις – Προοπτικές και πολιτική», στο *Κιντής Α. (ΕΠΙΜ), « Το παρόν και το μέλλον της Ελληνικής οικονομίας», Οικονομικό πανεπιστήμιο Αθηνών, Gutenberg, Αθήνα, 1997 σελ.. 393-414.*

¹⁴¹ Χασσίδ Ι., (1997), «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα – Διάρθρωση- Τάσεις – Προοπτικές και πολιτική», στο *Κιντής Α. (ΕΠΙΜ), Το παρόν και το μέλλον της Ελληνικής οικονομίας, Οικονομικό πανεπιστήμιο Αθηνών, Gutenberg, Αθήνα, 1997.*

¹⁴² Rudder, F. (1996), « European Business Climate survey», *New York*.

- α) Το πολιτιστικό περιβάλλον,
- β) Η σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος¹⁴³,
- γ) Η ευκολία διεθνών μετακινήσεων,
- δ) Οι επικοινωνίες,
- ε) Οι συνθήκες στέγασης και το ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο (Νόμος 2687).

Τα λιγότερο ελκυστικά στοιχεία της Ελληνικής οικονομίας για την προέλκυση ΑΞΕ ήταν :

- α) Οι ρυθμίσεις για τις προσλήψεις και τις απολύσεις προσωπικού .
- β) Οι επιβαρύνσεις για τις ασφαλιστικές εισφορές.
- γ) Το κόστος υγειονομικής περίθαλψης.
- δ) Οι σχέσεις με τα εργατικά σωματεία.

Τέλος διάφορες έρευνες όπως από του ελληνοαμερικανικού επιμελητηρίου το 1992¹⁴⁴ και από το ΕΛΚΕ το 1994¹⁴⁵ που ερευνούν τον τρόπο με τον οποίο οι ενδιαφερόμενοι διεθνείς επενδυτές αποφασίζουν να επενδύσουν, και να κατατάξουν τις εναλλακτικές επιλογές τους ως προς τον τόπο εγκατάστασης των επενδύσεων ΑΞΕ, συγκλίνουν στο ότι στην ιεράρχηση των ομάδων παραγόντων προσέλκυσης ξένων επενδυτών τοποθετείται στην πρώτη θέση η υποδομή (π.χ. σύγχρονες τηλεπικοινωνίες, Σύγχρονοι αυτοκινητόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια κ.τ.λ.). Ακολουθεί το μορφωτικό επίπεδο του εργατικού και στελεχιακού δυναμικού και μετά έρχονται οι παράγοντες αγοράς, όπως η ευκολία πρόσβασης στους καταναλωτές, το κόστος κεφαλαίου και της εργασίας, τα τυχόν φορολογικά κίνητρα, οι εργασιακές σχέσεις, το θεσμικό και νομικό καθεστώς. Ειδικότερα ως προς την διερεύνηση των παραγόντων που οδήγησαν τους ξένους επενδυτές να εγκατασταθούν στην Ελλάδα., οι σχετικές έρευνες του ελληνοαμερικανικού εμπορικού επιμελητηρίου που πραγματοποιηθήκαν το 1992 και 1997 κατέληξαν στις εξής διαπιστώσεις:

A) Ο υψηλότερος συντελεστής βαρύτητας αποδίδεται στον παράγοντα «προσέγγιση σε άλλες αγορές». Ακολουθεί ο παράγοντας «προοπτικές ανάπτυξης τοπικής αγοράς» και αμέσως μετά τοποθετείται ο παράγοντας «καλές εργασιακές σχέσεις»

B) Οι ξένες επιχειρήσεις που λειτουργούν στην Ελλάδα αποδίδουν , χαμηλή μάλλον βαρύτητα σε θέματα εργασιακού κόστους, διαθεσιμότητας πρώτων υλών, κόστους κεφαλαίου και επιπέδου κτηριακών υποδομών. Είναι φανερό σύμφωνα με την έρευνα ότι το κόστος εργασίας δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην απόφαση των επενδυτών για το εάν θα εγκαταστήσουν τις ΑΞΕ στη Ελλάδα ή όχι.

Γ) Οι παράγοντες που προαναφέρθηκαν ως υψηλού συντελεστή βαρύτητας όσο περνάνε τα χρόνια τείνουν να αποκτούν αυξημένη βαρύτητα.

¹⁴³ Όταν πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμένη έρευνα κατά το 1996 η Ελλάδα είχε ακόμη ως εθνικό της νόμισμα της δραχμή και δεν είχε υιοθετήσει το Ευρώ ως νόμιμο νόμισμα.

¹⁴⁴ Ελληνοαμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο, (1992), «Ξένες επιχειρήσεις στην Ελλάδα».

¹⁴⁵ ΕΛΚΕ, «ONE STOP SHOP», (1994), Αθήνα.

Σαν γενικό συμπέρασμα μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι θετικές προοπτικές ανάπτυξης της εγχώριας αγοράς, το υψηλό ή μη επίπεδο τεχνολογικών υποδομών, το υψηλό επίπεδο ανθρώπινου κεφαλαίου, η εγγύτητα ή όχι της ελληνικής αγοράς με άλλες ανεπτυγμένες αγορές, οι καλές εργασιακές σχέσεις, το μορφωτικό επίπεδο του εργατικού και στελεχειακού δυναμικού είναι οι βασικοί παράγοντες που κατά κύριο λόγο επιδρούν επί της ικανότητας προσέλκυσης ΑΞΕ της ελληνικής οικονομίας καθώς οι οριζόντιου τύπου ΑΞΕ, δηλαδή ΑΞΕ που στοχεύουν κυρίως στην προώθηση και πώληση των παραγόμενων προϊόντων από τις πολυεθνικές εταιρίες, είναι αυτές που κατά κύριο λόγο προσελκύει η χώρα. Αντίθετα χαμηλής σημασίας παράγοντες για την προσέλκυση ΑΞΕ από την Ελλάδα φαίνεται να είναι το κόστος εργασίας, το κόστος κεφαλαίου και η αναζήτηση τεχνολογικών εισροών καθώς ένα πολύ μικρό ποσοστό των ΑΞΕ που προσελκύονται από την ελληνική οικονομία εμπίπτουν στις καθιερωμένες μορφές ΑΞΕ που στοχεύουν κυρίως στην αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των παραγωγικών εισροών, στην εισροή φτηνών παραγωγικών συντελεστών και στην μεγαλύτερη κερδοφορία.

4.4.2 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι Kyrkilis και Pantelidis (1997)¹⁴⁶ εκτίμησαν οικονομετρικά ένα λογαριθμικό μοντέλο ερμηνείας της εισροής ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία με τις εξής ανεξάρτητες μεταβλητές: Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς όπως αυτό προσεγγίζεται από το πραγματικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν, το σχετικό επιτόκιο δανεισμού ως προς το μέσο όρο στην Ε.Ε. ως προσέγγιση της επάρκειας και του κόστους κεφαλαίου στην χώρα αλλά και της νομισματικής πολιτικής, την τιμή του συναλλάγματος ως προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας, τον λόγο του αριθμού των πατεντών που χρησιμοποιούνται σε εθνικό επίπεδο στο σύνολο του πληθυσμού ως προσέγγιση του ανθρώπινου κεφαλαίου που διαθέτει η χώρα, την κατά κεφαλήν ακαθάριστη επένδυση ως προσέγγιση των υποδομών και της παραγωγικής ικανότητας της χώρας, την ολοκλήρωση της οικονομίας στη διεθνή αγορά όπως αυτή προσεγγίζεται από το άθροισμα εξαγωγών και εισαγωγών, τον λόγο των εξαγωγών του πρωτογενή τομέα ως προς το σύνολο των εξαγωγών ως προσέγγιση των φυσικών πόρων που διαθέτει η χώρα. Τέλος μία ψευδομεταβλητή που προσεγγίζει την συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή ένωση¹⁴⁷.

Η οικονομετρική εκτίμηση του μοντέλου έδειξε ότι για την περίοδο 1976- 1995 στατιστικά σημαντικές για την προέλκυση ΑΞΕ ήταν οι παρακάτω μεταβλητές : α) Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς με θετική επίδραση στην ετήσια εισροή ΑΞΕ, β) Οι τεχνολογικές δυνατότητες της χώρας με επίσης θετική επίπτωση στην εξηρητημένη μεταβλητή, γ) Το ανθρώπινο κεφάλαιο, η βελτίωση του οποίου έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο της εισροής ΑΞΕ στην χώρα.

¹⁴⁶ Kyrkilis D και Pantelidis P.(December 1997) «Location advantages and inward foreign direct investment in Greece». Στο *Macharziana K. και Oesterle M. (Επιμ.) Global Buisness in the Information, Proceedings of the 23rd Annual EIBA Conference, Stutgard, December 1997.*

¹⁴⁷ Η ψευδομεταβλητή αυτή λαμβάνει την τιμή 0 πριν το 1981 και την τιμή 1 για το έτος 1981 και μετά.

Το συμπέρασμα της ερευνάς είναι ότι οι βασικοί παράγοντες που ευθύνονται για την αδυναμία προσέλκυσης επενδυτικών δαπανών με την μορφή των ΑΞΕ στην χώρα μας είναι η μικρή εσωτερική αγορά σε συνδυασμό με τον χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης των τεχνολογικών υποδομών και δυνατοτήτων της χώρας αποτέλεσμα του πολύ χαμηλού ποσοστού του εθνικού μας εισοδήματος που κατευθύνεται στην έρευνα και ανάπτυξη¹⁴⁸ και όχι το υψηλό κόστος εργασίας των ΑΞΕ στην Ελλάδα όπως ορισμένοι διατείνονται χωρίς προηγουμένως να έχουν προχωρήσει σε εμπειριστατωμένη έρευνα για το είδος και την ποιότητα των ΑΞΕ και τους στρατηγικούς στόχους των πολυεθνικών που προβαίνουν σε ΑΞΕ. Η μικρή αγορά της Ελλάδας δεν προσφέρει δυνατότητες εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας, ταυτόχρονα η ανεπάρκεια των εγχώριων τεχνολογικών εισροών δεν επιτρέπει την πλήρη εκμετάλλευση των μεταφερόμενων πόρων που αποτελούν και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της πολυεθνικής, αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό δεν είναι εκπαιδευμένο στη χρήση τους και η προσαρμογή του απαιτεί κόστος, επιπλέον λείπουν και ορισμένες παραγωγικές εισροές που απαιτούνται για την πλήρη αξιοποίηση των ΑΞΕ. Σε αυτούς τους παράγοντες επιβαρυντικά για την προσέλκυση ΑΞΕ δρουν επίσης επιπλέον και τα εξής αρνητικά για την προσέλκυση ΑΞΕ, από την Ελληνική οικονομία δεδομένα: Η σημαντική καθυστέρηση της χώρας μας σε σχέση με τις λοιπές δυτικοευρωπαϊκές στην προσπάθεια για την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας, η πολυνομία και οι πολύπλοκες, δύσκαμπτες και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, η σημαντική καθυστέρηση των διαρθρωτικών αλλαγών για αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής, οι μειωμένες υποδομές, η υποβαθμισμένη εκπαίδευση του ανθρώπινου κεφαλαίου, τα μειωμένα κονδύλια που διατίθενται για τεχνολογική έρευνα.

Η αδυναμία της εγχώριας αγοράς συμπληρώνεται από την σχετικά δύσκολη, για λόγους απόστασης και γεωγραφίας, πρόσβασης¹⁴⁹ στις κύριες ευρωπαϊκές χώρες, η οποία αυξάνει το κόστος μεταφοράς και υποβαθμίζει την θέση της χώρας, ως προς την ενδεχόμενη επένδυση σε αυτήν για την εγκατάσταση ενός ολοκληρωμένου δικτύου παραγωγής και διανομής στα πλαίσια της Ε.Ε... Είναι επίσης σημαντικό ότι η συμμετοχή της Ελλάδας στην ενωμένη Ευρώπη είναι μία στατιστικά μη σημαντική μεταβλητή, αν και με θετική επίδραση για την ερμηνεία της διακύμανσης των ΑΞΕ, στην Ελλάδα. Βέβαια, το άνοιγμα των αγορών της νοτιοανατολικής Ευρώπης δύναται να προσφέρει μία δυνατότητα εισροής ΑΞΕ στην Ελλάδα με στόχο την εξυπηρέτηση των γειτονικών αγορών. Η αστάθεια που εμφανίζεται στις χώρες αυτές, τουλάχιστον

¹⁴⁸ Σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου ανάπτυξης, το 1999 η δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 0,7%, ενώ ο μέσος όρος για την ευρωπαϊκή ένωση ήταν 1,9% και σε χώρες όπως η Σουηδία, η οποία σημείωσε τεράστια άνοδο εισροής ΑΞΕ ήταν 3,5%. Η συμβολή των επιχειρήσεων στην ακαθάριστη δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη ήταν μόνο 25%, ενώ ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή ένωση ήταν 55% την ίδια χρονιά.

¹⁴⁹ Σε έρευνα που πραγματοποίησε το Ελληνοαμερικανικό επιμελητήριο το 1992 και την επανέλαβε το 1997 διαπιστώθηκε ότι ο παράγοντας «προσέγγιση σε άλλες αγορές» κατέχει τον υψηλότερο συντελεστή βαρύτητας, ως προς την προσέλκυση ΑΞΕ, με αμέσως επόμενο παράγοντα «προοπτικές ανάπτυξης της τοπικής αγοράς» με αυξανόμενη μάλιστα σημασία. Ο παράγοντας «διαθεσιμότητα επιστημονικού προσωπικού» αν και δεν έλαβε σημαντική βαρύτητα σημείωσε αυξανόμενη σημαντικότητα μεταξύ των δύο ερευνών.

προς το παρόν, μεταθέτει χρονικά την προοπτική αυτή. Επιπρόσθετα τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ξένες επιχειρήσεις που επενδύουν ΑΞΕ στην Ελλάδα σύμφωνα με έρευνα της εταιρίας Rudder Finn¹⁵⁰ (κατά το 1996) είναι :

- α) Τηλεπικοινωνίες,**
- β) Φορολογική νομοθεσία,**
- γ) Χρηματοδότηση,**
- δ) Διαδικασίες εισαγωγών εξαγωγών,**
- ε) Οι μη ευνοϊκές σχέσεις με το Ελληνικό δημόσιο.**

Συμπερασματικά κύριες αδυναμίες για την ανάπτυξη των ΑΞΕ στην ελληνική οικονομία είναι ο χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης της εγχώριας αγοράς, το χαμηλό επίπεδο τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και υποδομών, το χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης του εργατικού δυναμικού με αποτέλεσμα η προσαρμογή του να είναι υψηλού κόστους για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, η μεγάλη γεωγραφική απόσταση από τις ανεπτυγμένες οικονομίες της δυτικής Ευρώπης, η τεράστια γραφειοκρατία, το μικρό μέγεθος της ελληνικής αγοράς. Αντίθετα δεν φαίνεται να διαδραματίζει κάποιον ιδιαίτερο αρνητικό ρόλο το κόστος εργασίας το οποίο είναι ένα από τα χαμηλότερα την δυτική Ευρώπη αλλά σχετικά υψηλότερο σε σχέση με άλλες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, της νοτιοανατολικής μεσογείου και της νοτιοανατολικής Ασίας. Ωστόσο η μη σημαντικότητα του κόστους εργασίας φαίνεται να προκύπτει και από το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν προσελκύει μεγάλο αριθμό επενδύσεων σε τομείς εντάσεως εργασίας. Η χαμηλή παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας σαφώς και είναι ένας από τους αρνητικούς προσδιοριστικούς παράγοντες στην προσέλκυση ΑΞΕ από την ελληνική οικονομία και αυτό αξίζει να τονιστεί.

¹⁵⁰ Rudder, F. (1996), « European Business Climate survey», New York .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ ΚΑΙ Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

5.1 ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Κατά την δεκαετία του 1990 οι ΑΞΕ προέβαλαν ως την πανάκεια για την αντιμετώπιση σοβαρών αδυναμιών οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες παρείχαν μία πάγια πηγή κεφαλαίου μακροπρόθεσμης τοποθέτησης, η οποία δεν απαιτούσε ούτε συγκεκριμένο επιτόκιο αποπληρωμής του, ούτε αποπληρωμή του επενδυθέντος κεφαλαίου εντός συγκεκριμένης προκαθορισμένης ημερομηνίας. Τελικά οι αναπτυσσόμενες χώρες στηρίζονται και εξαρτούν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική τους ανάπτυξη στις προελκυόμενες από αυτές ΑΞΕ καθώς αυτές ικανοποιούν μία από τις βασικές τους ανάγκες που είναι η προέλκυση ξένων κεφαλαίων. Οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν αυξήσει το ποσοστό συμμετοχής τους στις παγκόσμια προσελκυσμένες ΑΞΕ ,έστω και λίγο, κατά την τελευταία δεκαετία.. Ως προς τα άμεσα αποτελέσματα των ΑΞΕ των αναπτυσσόμενων χωρών υποδοχής παρατηρούμε καταρχήν ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ΑΞΕ προσφέρουν μεγαλύτερες μισθολογικές αμοιβές εν σύγκριση με τις επικρατούσες μισθολογικές αμοιβές στην χώρα υποδοχής των ΑΞΕ ενώ η ζήτηση εργασίας που δημιουργούν στην χώρα υποδοχής απευθύνεται περισσότερο προς εξειδικευμένο με ιδιαίτερες δεξιότητες εργατικό δυναμικό και λιγότερο σε ανειδίκευτους εργάτες. Η απασχόληση, ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, σε θυγατρικές εταιρίες πολυεθνικών εταιριών που δραστηριοποιούνται σε αναπτυσσόμενες χώρες έχει αυξηθεί σημαντικά κατά την τελευταία δεκαετία

Αυτές οι πολλά υποσχόμενες εξελίξεις για τα εγχωρία οικονομικά μεγέθη των χωρών που είναι αποδέκτες επενδυτικών εισροών συγκαλύπτουν μία πιο περιπλοκή εικόνα που υπάρχει στην πραγματικότητα σε σχέση με την επίδραση των ΑΞΕ, αν εξετάσουμε τα στοιχεία για τις συνέπειες των ΑΞΕ κατά χώρα. Καταρχήν οι ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι εξαιρετικά άνισα κατανεμημένες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περισσότερες από αυτές έχουν προσελκυστεί από μία μόνο χώρα – την Κίνα – η οποία απαριθμεί το 23% των συνολικού όγκου των παγκόσμιων ΑΞΕ(34% εάν σε αυτό συμπεριλάβουμε και το Χονγκ Κόνγκ). Οι υπόλοιπες ΑΞΕ προσελκύονται κυρίως από έναν μικρό αριθμό χωρών, μετρούμενες στα δάχτυλα του ενός χεριού, κυρίως δε από το Μεξικό και την Βραζιλία οι οποίες αθροιστικά καταμετρούν το 20%.περίπου του συνολικού όγκου των παγκόσμιων ΑΞΕ¹⁵¹ που κατευθύνονται προς αναπτυσσόμενες χώρες.. **Αυτή η εξαιρετικά άνιση και στρεβλή κατανομή των ΑΞΕ παγκοσμίως καταδεικνύει ότι οι περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν εισροές σημαντικών μεγεθών ΑΞΕ. Επιπλέον, οι ΑΞΕ συνεχίζουν να αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μικρό ποσοστό του ακαθάριστου επενδυμένου κεφαλαίου στις αναπτυσσόμενες χώρες , κυμαινόμενο από 8% στην Αφρική και 12% στην Ασία**

¹⁵¹ UNCTAD (2002b), World Investment Report, «*Transnational corporations and export competitiveness*».Geneva

έως και πάνω από 20% στην Λατινική Αμερική και την κεντρική Ασία¹⁵². Επιπλέον τα στοιχεία δείχνουν ότι σχεδόν οι μισές σχεδόν (42% των επενδύσεων) ΑΞΕ στην Λατινική Αμερική είναι τύπου Brownfield, δηλαδή αποτέλεσμα εξαγορών ήδη υφισταμένων εγχώριων παραγωγικών μονάδων παρά τύπου “Greenfield” δηλαδή επενδύσεις που πραγματοποιούνται εξ’ αρχής και δημιουργούν ένα νέο υλικό κεφάλαιο στην οικονομία¹⁵³. Επιπρόσθετα είναι πολύ πιθανότερο οι εισροές ΑΞΕ να ακολουθούν μετά την έναρξη της διαδικασίας της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας παρά να είναι αυτές που οδηγούν μία χώρα στην οικονομική ανάπτυξη. Σαφώς αυτό καταδεικνύεται από την εμπειρία των περισσότερων επιτυχημένων περιπτώσεων εκβιομηχανίσεως αναπτυσσόμενων κρατών τα τελευταία 20 χρόνια στην ανατολική Ασία¹⁵⁴.

5.1.1 ΑΞΕ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΕΣ

Στην πραγματικότητα η δημόσια συζήτηση για την σχέση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης που μας έχει απασχολήσει έχει μετατοπιστεί από τα ζητήματα της συμβολής των ΑΞΕ στα επίπεδα απασχόλησης και την ζήτηση εργασίας που προκαλούν προς τα ζητήματα που συσχετίζονται με τις θετικές οικονομικές εξωτερικότητες που προκαλούν στις χώρες υποδοχής, ευρύτατα αντιλαμβανόμενες ως έμμεσες θετικές επιπτώσεις που δημιουργεί η δραστηριοποίηση των πολυεθνικών εταιριών στις χώρες υποδοχής, στους τομείς του ανταγωνισμού και της παραγωγικότητας. Σύμφωνα με διάφορες έρευνες οι ξένες επενδύσεις δύνανται είτε να εντείνουν είτε να μειώνουν τον βαθμό του ανταγωνισμού στις χώρες υποδοχής. Οι Agosin και Mayer¹⁵⁵ βρήκαν ότι κατά την περίοδο 1970- 1996 οι ΑΞΕ στη Λατινική Αμερική και την Αφρική δεν είχαν καμία επίδραση ή ακόμα και αρνητική επίδραση στην εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα, ενώ στην ανατολική Ασία οι ΑΞΕ δεν είχαν καμία επίδραση στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Σε αντίστοιχη ερευνά των Braunstein και Epstein¹⁵⁶ αποδεικνύεται ότι οι ΑΞΕ στην περίπτωση της Κίνας προκαλούν αρνητική επίδραση στην εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα.

Η ύπαρξη ή μη έμμεσων θετικών εξωτερικοτήτων στις χώρες υποδοχής σχετίζεται με το αν η οικονομική δραστηριότητα των πολυεθνικών εταιριών σε αυτές τις χώρες εισάγει τεχνολογικές καινοτομίες και αναβαθμίσεις αλλά και από το αν και κατά πόσο αυτές οι τεχνολογικές αναβαθμίσεις και βελτιώσεις στην παραγωγική διαδικασία των πολυεθνικών εταιριών διαχέονται

¹⁵² UNCTAD (1998), *World Investment Report*, Geneva, 1998 και UNCTAD (2002b), *World Investment Report*, «*Transnational corporations and export competitiveness* Geneva», 2002

¹⁵³ UNCTAD (2005), «*World investment report Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*», *New York and Geneva και IMF (2001)*, «*World Economic Outlook database*», *Washington, DC*

¹⁵⁴ Amsden, Alice H. (1992), “*A descriptive theory of government intervention in late industrialization*”, in Louis G. Putterman and Dietrich Rueschemeyer (eds.): *State and market in development: Synergy or rivalry?* Boulder, CO, Lynne Rienner, pp. 53-84.

¹⁵⁵ Agosin, Manuel R.; Mayer, Ricardo (2000). «*Foreign investment in developing countries: Does it crowd in domestic investment?*» Discussion Paper No. 146 (UNCTAD/OSG/DP/146). Geneva, UNCTAD. Feb.

¹⁵⁶ Braunstein, Elissa; Epstein, Gerald (2002), «*Bargaining power and foreign direct investment in China: Can 1.3 billion consumers tame the multinationals?*» Paper presented at New School University’s CEPA Conference on “*Labor and the Globalization of Production*”, New School University, New York, NY. Mar.

και στις εγχώριες εταιρίες. Αν τέτοιες τεχνολογικές καινοτομίες διαχέονται στην εγχώρια παραγωγική διαδικασία λόγω των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των πολυεθνικών εταιριών, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να αυξάνει την εγχώρια παραγωγικότητα σε άλλες επιχειρήσεις και τομείς και κατά συνέπεια να υπάρχει μία θετική επίδραση επί των μισθών και του επιπέδου της απασχολήσεως του εργατικού δυναμικού. Ωστόσο σε αυτόν τον τομέα τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία και οι έρευνες δεν είναι ξεκάθαρα. **Οι περισσότερες μελέτες δείχνουν ότι δεν υπάρχει κανένα μετρήσιμο θετικό αποτέλεσμα των νέων τεχνολογιών που να αυξάνει την ικανότητα των εγχώριων επιχειρήσεων να αυξήσουν την παραγωγικότητα τους**¹⁵⁷.

5.1.2 ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΞΕ ΠΟΙΚΙΛΟΥΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Όπως πολλά άλλα ζητήματα της παγκοσμιοποίησης, οι εισερχόμενες ΑΞΕ δεν επιδρούν ούτε θετικά ούτε αρνητικά επί της οικονομικής ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα αποτελέσματα των ΑΞΕ ποικίλουν ανάλογα με την χρονική συγκυρία, τις συνθήκες που επικρατούν στην χώρα πραγματοποίησης των ΑΞΕ οι οποίες ποικίλουν από χώρα σε χώρα και από τον τομέα στον οποίο γίνεται η ΑΞΕ. Οι ΑΞΕ πρέπει να θεωρηθούν ως πηγές που μεταφέρουν κεφάλαιο και τεχνολογία και προσφέρουν πρόσβαση σε νέες αγορές για τα τελικά προϊόντα που παράγονται από αυτές, οι οποίες πρέπει να διοικηθούν αποτελεσματικά προκειμένου να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη. **Ενώ η έντονη προστασία των εγχώριων παραγωγικών μονάδων δύναται να οδηγήσει σε μονοπωλιακά και αντί-ανταγωνιστικά αποτελέσματα, την ίδια στιγμή η υπερβολική ενίσχυση των κινήτρων για την προσέλκυση ΑΞΕ από τις πολυεθνικές εταιρίες δύναται να οδηγήσει (με την υλοποίηση πολιτικών που προβλέπουν μείωση των συντελεστών φορολόγησης της κερδοφορίας και μείωση του κόστους εργασίας μέσω της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων) ενάντια στην στρατηγική βιομηχανικής αναβάθμισης και παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Οι διαμορφωτές της πολιτικής πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι η προσέλκυση ΑΞΕ δεν θα πρέπει να είναι ο μοναδικός και κύριος στόχος πολιτικής.** Αν και ελάχιστες κατ' εξαίρεση χώρες το πέτυχαν, οι πολιτικές τέτοιου τύπου (μείωση των συντελεστών φορολόγησης της κερδοφορίας και μείωση του κόστους εργασίας μέσω της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων) που προσβλέπουν στην προσέλκυση ΑΞΕ δεν πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της αναπτυξιακής στρατηγικής αν στόχος είναι να προωθηθεί η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

5.1.3 ΖΩΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΗΣ

Η εγκαθίδρυση ζωνών παραγωγής προϊόντων εξαγωγής¹⁵⁸ (Exported Proceeding Zones) έχει καταστεί ως μία σημαντική πολιτική για την προσέλκυση ΑΞΕ. Πρακτικά οι ζώνες παραγωγής

¹⁵⁷ Gorg, Holger; Greenaway, David (2001), « *Foreign direct investment and intra-industry spillovers*». Paper presented to the UNECE /EBRD Regional Expert Meeting on Finance for Development, Geneva, United Nations Economic Commission for Europe. Dec. και Rodrik, Dani (1999) « Making openness work.» Washington, DC, Overseas Development Council.

¹⁵⁸ Στο εξής Ζ.Π.Π.Ε.

προϊόντων εξαγωγής (Ζ.Π.Π.Ε.) είναι όλες προσανατολισμένες κυρίως προς δύο συγκεκριμένους τομείς παραγωγικής δραστηριότητας: Στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και τον τομέα παραγωγής ηλεκτρονικών προϊόντων, όπου ο δεύτερος είναι σαφώς περισσότερο ενστάσεως κεφαλαίου από τον πρώτο. Οι ζώνες αυτές είναι περισσότερο εμφανιζόμενες αλλά και πιο αποτελεσματικές σε χώρες όπως της ανατολικής Ασίας και της Λατινικής Αμερικής όπου απασχολούν κυρίως νέες γυναίκες.. **Οι μισθοί στις Ζ.Π.Π.Ε. φαίνεται να κινούνται κατά μέσο όρο στα ίδια περίπου επίπεδα με τον υπόλοιπο μεταποιητικό τομέα της εκάστοτε χώρας αν και υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση από χώρα σε χώρα.** Συνολικά, τα αποτελέσματα των Ζ.Π.Π.Ε είναι θετικά για την απασχόληση μέσα στην χώρα αλλά και για την εξισορρόπηση του εμπορίου και προκειμένου να καλυφθούν τα ενδεχόμενα ελλείμματα στα ισοζύγια εμπορικών συναλλαγών των αναπτυσσόμενων χωρών. **Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις η ύπαρξη Ζ.Π.Π.Ε. προσελκύουν το έντονο ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών.** Στην Κόστα Ρίκα για παράδειγμα παραπάνω από τις μισές εισερχόμενες ΑΞΕ είναι τοποθετημένες στα όρια των Ζ.Π.Π.Ε..

Αν οι Ζ.Π.Π.Ε. συμβάλουν με τις ΑΞΕ που προσελκύουν στην εγχώρια οικονομική ανάπτυξη εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις «παραγωγικές διασυνδέσεις» που δημιουργούν ή όχι στην εγχώρια οικονομία οι εταιρίες που αναπτύσσουν εκεί οικονομικές δραστηριότητες. Αυτές οι «παραγωγικές διασυνδέσεις» καταμετρούνται από το ποσοστό των εγχώριων παραγωγικών εισροών που χρησιμοποιούν, οι εγκατεστημένες σε αυτές τις ζώνες εταιρίες που έχουν προβεί σε ΑΞΕ. Τα στοιχεία από την ανατολική Ασία και την Λατινική Αμερική είναι διαφορετικά για το πώς συνέβαλλαν στην εγχώρια οικονομική ανάπτυξη οι ΑΞΕ που δημιουργήθηκαν σε Ζ.Π.Π.Ε.. Στην ανατολική Ασία η χρήση εγχωρίως παραγομένων παραγωγικών εισροών είναι σχετικά μεγάλη μετά από μία αρχική περίοδο. Στην Λατινική Αμερική αυτό δεν έχει συμβεί: Στην Λατινική Αμερική οι Ζ.Π.Π.Ε. παράγουν ένα μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εξαγόμενων προϊόντων σε σχέση με το αντίστοιχο της ανατολικής Ασίας αλλά αυτό ίσως και να σημαίνει ότι οι χώρες της ανατολικής Ασίας επέτυχαν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη με την εκμετάλλευση των επενδύσεων που εισήλθαν με την μορφή των ΑΞΕ στις Ζ.Π.Π.Ε.

Οι χώρες που σχεδίασαν την οικονομική τους ανάπτυξη με την βοήθεια των εισερχόμενων ΑΞΕ σε Ζ.Π.Π.Ε και είχαν την μεγαλύτερη επιτυχία ήταν η Ιρλανδία, η Βόρειος Κορέα και η Ταϊβάν (Κίνα). Οι χώρες αυτές άσκησαν την κατάλληλη πολιτική έτσι ώστε να συνδέσουν τις οικονομικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες που αναπτύσσονταν από τις ΑΞΕ των πολυεθνικών εταιριών στις Ζ.Π.Π.Ε. με τις εγχώριες επιχειρηματικές δραστηριότητες, με στόχο να ενισχύσουν τις εξαγωγές τους. Αυτές όμως οι χώρες είναι οι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Στην κεντρική Αμερική οι περιοχές που έχουν εγκατασταθεί Ζ.Π.Π.Ε θεωρούνται κυρίως ως μηχανισμοί δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και εισροής συναλλάγματος, αλλά όχι ως μηχανισμοί που θα οδηγήσουν σε μία νέα εξαγωγικός

προσανατολισμένη αναπτυξιακή στρατηγική¹⁵⁹. Κατά συνέπεια στις χώρες της κεντρικής Αμερικής η δημιουργία διασυνδέσεων στην παραγωγική αλυσίδα μεταξύ των παραγωγικών δραστηριοτήτων, που αναλάμβαναν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις με την μορφή των ΑΞΕ, με τις παραγωγικές δραστηριότητες των εγχώριων εταιριών, δεν απετέλεσε βασικό άξονα πολιτικής. Επιπρόσθετα οι ΑΞΕ σε γενικές γραμμές δεν φαίνεται να ενισχύουν την εγχώρια οικονομική ανάπτυξη. Στις περισσότερες περιπτώσεις αναπτυσσόμενων χωρών οι ΑΞΕ εισέρχονται ως αποτέλεσμα πρότερης ύπαρξης ισχυρής εγχώριας αγοράς ή όταν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές και η αναγκαία πολιτική σταθερότητα που εγγυώνται ικανοποιητικές οικονομικές αποδόσεις των μελλοντικών επενδύσεων.

¹⁵⁹Jenkins, Mauricio; Esquivel, Gerardo; Larrain, Felipe (1998) «*Export processing zones in Central America*» .Development Discussion Paper No. 646. Cambridge, MA, Harvard Institute for International Development. Aug .

5.2 ΑΙΤΙΑ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΑΙΤΙΑ ΑΔΥΝΑΜΙΑΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΑΞΕ

Προτού αναφέρουμε προτάσεις για την προσέλκυση ΑΞΕ πρέπει πρώτα να υπενθυμίσουμε τους λόγους για τους οποίους οι ΑΞΕ στην Ελλάδα **κινούνται** με μικρούς ρυθμούς αλλά και κάποια φαινόμενα εκροής επενδύσεων προς γειτονικές κυρίως χώρες που παρατηρήθηκαν τα τελευταία χρόνια.

Η προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα, κινείται σε χαμηλά επίπεδα, κυρίως λόγω του μικρού και με χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης μεγέθους της αγοράς, της χαμηλής ζήτησης, της γεωγραφικής θέσης, της χαμηλής εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, του επιπέδου των υποδομών και των δικτύων, της γραφειοκρατίας και της αναποτελεσματικότητας των χρηματοοικονομικών και των φορολογικών κινήτρων.

Η δημιουργία γνώσης και η διάδοσή της είναι στον πυρήνα της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας. Χώρες και επιχειρήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, θα αναζητούν νέους τρόπους να ανταγωνιστούν με επιτυχία με μοναδικό στοιχείο τη γνώση.

Η Ελλάδα- στο σχετικό Ευρωπαϊκό Δείκτη Καινοτομίας (European Innovation Scoreboard EIS) που βασίζεται σε 20 υποδείκτες που καλύπτουν 4 μεγάλες περιοχές, όπως : Ανθρώπινο Δυναμικό, Δημιουργία Γνώσης, Μετάδοση και Εφαρμογή της Γνώσης και χρηματοδότηση καινοτομίας- κατατάσσεται στην 27η θέση ανάμεσα σε 32 υπό εξέταση χώρες.

Έτσι, προκειμένου να συμβάλλουν στον βαθμό που τις αφορά τις ΑΞΕ, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, στην ανάπτυξη του τεχνολογικού επιπέδου της χώρας, στην αύξηση της απασχόλησης και στην προώθηση της ανάκαμψης της οικονομίας, πρέπει να χρησιμοποιηθούν οι πόροι για την ενδυνάμωση της διαρθρωτικής ελκυστικότητας (π.χ. δημιουργία ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων, ανάπτυξη των επενδύσεων των τοπικών επιχειρήσεων, κλαδική και γεωγραφική εξειδίκευση, ενίσχυση της Έρευνας και Ανάπτυξης και της εισαγωγής νέας τεχνολογίας, αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού κ.λ.π.). Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και ελκυστικότητα της οικονομίας αποτυπώνεται σε μεγάλο βαθμό και στο χαμηλό επίπεδο ΑΞΕ στη χώρα την τελευταία 10ετία (1994-2003). Οι ΑΞΕ ανήλθαν σε ετήσια βάση στο 0,7% του ΑΕΠ (870 εκατ. δολ.), ενώ στις αρχές της 10ετίας του '90 (περίοδος 1990-93) ήταν στο 1,7% (1.560 εκατ. δολ.).

5.2.2 ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝΤΑΣΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εκτός όμως από την ανάλυση των λόγων για τους οποίους η Ελλάδα καθίσταται αδύναμη στην προσέλκυση ΑΞΕ πρέπει να αναφερθούμε και σε ένα ανησυχητικό φαινόμενο που **παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα και αναφερόμαστε στο φαινόμενο μετανάστευσης επενδύσεων σε χώρες γειτονικές της Ελλάδας με πολύ χαμηλότερο κόστος εργασίας και κυρίως σε τομείς υψηλής εντάσεως εργασίας και ιδιαίτερα στον τομέα της**

κλωστοϋφαντουργίας. Ταυτόχρονα, αυξήθηκαν οι ελληνικές ιδιωτικές ΑΞΕ στο εξωτερικό, κυρίως στις γειτονικές χώρες. Αν και αυτό ήταν σε γενικές γραμμές επιθυμητό, η έλλειψη στρατηγικής οδήγησε σε μετανάστευση επιχειρήσεων, κυρίως στις χώρες της Βαλκανικής. Δηλαδή, συχνά, προγράμματα ενίσχυσης των ελληνικών επενδύσεων στο εξωτερικό αντί να συμβάλλουν στην ελληνική οικονομία, ενισχύοντας δομές ενεργητικής και παθητικής τελειοποίησης, ενίσχυσαν τη μετανάστευση ολόκληρων παραγωγικών γραμμών με καταστροφικές συνέπειες για την αγορά εργασίας σε επαρχιακές πόλεις. Αυτό το φαινόμενο ιδιαίτερα σε πόλεις της βορείου Ελλάδος και σε περιοχές που συνορεύουν με βαλκανικές χώρες ήταν περισσότερο έντονο με αποτέλεσμα σε ορισμένες γεωγραφικές ζώνες να παρατηρηθεί έντονη μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας σε τομείς εντάσεως εργασίας φαινόμενα που συνοδεύτηκε από αυξητικές τάσεις της διαρθρωτικής ανεργίας.

Στις αρχές Μαΐου του 2003 μία δυσάρεστη -όχι όμως πρωτοφανής- είδηση κυριαρχούσε στην επικαιρότητα: Ο ελβετικός όμιλος Schiesser ανακοίνωσε τη διακοπή λειτουργίας της θυγατρικής μονάδας της στην Αθήνα, Palco, οδηγώντας στην ανεργία 500 εργαζόμενες της εταιρείας. Το κλείσιμο της Palco, όπως και των Connection, Beauty & Diet, Υβόννη Stores και άλλων εταιρειών¹⁶⁰, έθεσε επί τάπητος τις σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας αλλά και τις επιπτώσεις του σκληρού διεθνούς ανταγωνισμού. Όπως επισήμαναν αρκετοί οικονομολόγοι, οι θέσεις εργασίας στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις -αλλά και σε άλλες που δεν απασχόλησαν την επικαιρότητα- αφορούσαν κατά κύριο λόγο ανειδίκευτους εργάτες. Δεν πρόκειται για φαινόμενο που συναντάτε μόνο στην ελληνική οικονομία. Απεναντίας, σε όλες τις αναπτυγμένες οικονομίες, οι δραστηριότητες εντάσεως εργασίας από το χώρο της μεταποίησης (και όχι μόνο) μεταφέρονται σε χώρες με πολύ χαμηλότερο εργατικό κόστος, καθώς οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να αντέξουν τον ανταγωνισμό και αναζητούν με κάθε τρόπο να μειώσουν το συνολικό κόστος παραγωγής.

Στην περίπτωση της Palco, το εργοστάσιο μετοίκησε σε χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος που βρίσκονται στις γειτονικές βαλκανικές χώρες, όπως άλλωστε και πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, που είχαν την έδρα τους στη Βόρειο Ελλάδα. Η υπόθεση των «λουκέτων» δείχνει όμως και κάτι άλλο. Καταδεικνύει ότι οι ισχυροί ρυθμοί ανάπτυξης πολλές φορές δεν «μεταφράζονται» σε αύξηση της απασχόλησης και διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας και μισθών. Πρόκειται ίσως για το μεγαλύτερο «αγκάθι» στις σύγχρονες πολιτικές απασχόλησης, το οποίο δεν εκριζώνεται εύκολα, ούτε αντιμετωπίζεται απλώς με επιμέρους πολιτικές επανακατάρτισης και επιδόματα, αλλά ούτε με την επίκληση για περισσότερη ευελιξία στην αγορά εργασίας. Το κλείσιμο της schiesser palco δεν αποτελεί εξαίρεση για την Ελλάδα, το φαινόμενο

¹⁶⁰ Πρόκειται για εταιρίες που λειτουργούσαν στην Ελλάδα υποκαταστήματα τους ή θυγατρικές τους και έκλεισαν προκειμένου να μεταφερθούν σε γειτονικές κυρίως χώρες με χαμηλότερο κόστος εργασίας.

λαμβάνει πλέον εκρηκτικές διαστάσεις κυρίως στον παραγωγικό τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και του έτοιμου ενδύματος

Το κλείσιμο του εργοστασίου της βιομηχανίας εσωρούχων Schiesser Pallas (Palco) αποτελεί συνέχεια μιας πορείας φυγής ξένων και εγχώριων επενδύσεων, οι οποίες «μεταναστεύουν» σε χώρες με (αρκετά) φθηνότερο εργατικό κόστος. Όπως αναφέρουν τα στατιστικά στοιχεία, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 έκλεισαν ή έφυγαν από την Ελλάδα πάνω από 20 μεγάλες ελληνικές και ξένες βιομηχανίες, με αποτέλεσμα να χαθούν πολλές δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας. Την ίδια στιγμή πάνω από 1.200 ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής έτοιμου ενδύματος δραστηριοποιούνται μόνο στη Βουλγαρία, προσφέροντας 40.000 θέσεις εργασίας σε πολίτες της γειτονικής χώρας. Μάλιστα δεν είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι εκφράζουν φόβους ότι το φαινόμενο εξόδου από τη χώρα θα συνεχιστεί, ενώ για τους ίδιους λόγους ¹⁶¹ η Ελλάδα θα εξακολουθήσει να παραμένει στις τελευταίες θέσεις της λίστας των προτιμήσεων των ξένων επενδυτών. Παράλληλα, ελληνικές εταιρείες από τον κλάδο της υφαντουργίας και του έτοιμου ενδύματος εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο να μεταφέρουν τμήμα των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων σε εκτός Ελλάδας αγορές. Οι ελληνικές εταιρείες που μεταφέρουν τμήμα των δραστηριοτήτων τους σε χώρες όπου ο κατώτατος μισθός ανειδίκευτου εργάτη κυμαίνεται στα 100 ευρώ περίπου, είναι, μεταξύ άλλων, η Μινέρβα, η Χατζηιωάννου, η Πέτσας, η Ήλιος, η εισηγμένη στο χρηματιστήριο Fanco ¹⁶², αλλά και εκατοντάδες άλλες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

5.2.3 ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πρέπει να αντιληφθούμε ότι έχουμε εισέλθει στην εποχή της «οικονομίας της γνώσης», η οποία είναι πολύ διαφορετική από την εποχή της παραδοσιακής μορφής της καπιταλιστικής οικονομίας ή της βιομηχανικής οικονομίας.. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη, στις εξαγωγές και στην εξωστρέφεια, όπως έχει δείξει η διεθνής εμπειρία, έχει η ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου. Ο σημαντικότερος παράγοντας κάθε παραγωγικού συστήματος είναι ο άνθρωπος, η δε δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου αποτελεί τον ασφαλέστερο τρόπο για την επίτευξη μιας ευρείας βάσεως αναπτυξιακής διαδικασίας.. **Άρα η επένδυση στη γνώση και άρα στην αύξηση της παραγωγικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου στις σημερινές συνθήκες αποτελεί σημαντικότατο παράγοντα και στρατηγικό – συγκριτικό πλεονέκτημα στην προσέλκυση ΑΞΕ.**

Όσο για τον τύπο των επενδύσεων που χρειάζονται προκειμένου να ωθήσουμε την αναπτυξιακή διαδικασία πρέπει να είναι εξειδικευμένες και στοχευμένες σε συγκεκριμένους παραγωγικούς τομείς. Δεν χρειάζονται απλά επενδύσεις, αλλά ειδικές επενδύσεις που αυξάνουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα. **Η ενίσχυση των νέων πηγών ανάπτυξης, που ενδυναμώνει την παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών διεθνώς, βασίζεται στο ανθρώπινο κεφάλαιο και τα δίκτυα, ώστε η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας να διατρέχει**

¹⁶¹ Ακαμπτη αγορά εργασίας, φορολογικά και διοικητικά αντικίνητρα.

¹⁶² Μέλος του ομίλου Κλωνατέξ.

ολόκληρο τον παραγωγικό ιστό της οικονομίας, ανεξαρτήτως κλάδου. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους κλάδους της οικονομίας και σε ολόκληρο τον παραγωγικό ιστό θα οδηγήσει σε αύξηση των ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής αγοράς κάτι το οποίο είναι βασικός προσδιοριστικός παράγοντας για την προσέλκυση ΑΞΕ όπως προαναφέραμε σε προηγούμενα κεφάλαια.

Η Ελλάδα πρέπει άμεσα να αντιμετωπίσει την σημαντική υστέρηση στις επενδύσεις σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, που είναι μόλις 0,7% του ΑΕΠ, ενώ είναι 2% στην ΕΕ και 2,7% στις ΗΠΑ. Συνολικά, οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη (R&D), λογισμικό, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, ως ποσοστό του ΑΕΠ υπολείπονται σημαντικά του μέσου όρου της ΕΕ. Η σημασία του γεγονότος αυτού είναι μεγάλη, γιατί **ο βαθμός διάδοσης των νέων τεχνολογιών αποτελεί μέσο εκσυγχρονισμού της οικονομίας .Οι χώρες όπου κατευθύνονται οι ΑΞΕ δεν είναι χαμηλού εργατικού κόστους, αλλά υψηλής παραγωγικότητας και συνήθως υψηλής ποιότητας ανθρωπίνου κεφαλαίου.**

Οι τεχνολογικά απαξιωμένες υποδομές και η καθυστέρηση ουσιαστικών διαρθρωτικών αλλαγών έχουν άμεση σχέση με την αδυναμία προσέλκυσης ΑΞΕ. Η προσέλκυση ξένων επενδύσεων προϋποθέτει -εκτός από την υψηλή ποιότητα υποδομών – και **σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, υψηλή ποιότητα ανθρωπίνου κεφαλαίου, φιλικό κλίμα προς την επιχειρηματικότητα, απουσία κρατικών παρεμβάσεων στην οικονομία, σταθερό αλλά όχι κατ' ανάγκην ευνοϊκό φορολογικό περιβάλλον, αποφυγή απότομων και απρόβλεπτων αλλαγών στη φορολογία, εφαρμογή των νόμων, διαφάνεια και πάταξη της διαφθοράς.** Σε όλα αυτά η επίδοση της ελληνικής οικονομίας ήταν πενιχρή και γι' αυτό ήταν πενιχρή η προσέλκυση ΑΞΕ καθώς και η τεχνολογική αλλαγή της οικονομίας.

Η προσέλκυση ΑΞΕ θα πρέπει να επιδιωχθεί **(α) σε παραγωγικές επενδύσεις που αξιοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία, αδιακρίτως κλάδου και (β) σε επενδύσεις υποδομών με τη μέθοδο της συνεργασίας δημόσιου-ιδιωτικού Τομέα .** Η σημασία των ΑΞΕ είναι για τον παραγωγικό ιστό μεγάλη, γιατί συνδέουν την εγχώρια παραγωγική δομή με διεθνή δίκτυα γνώσης και εμπορίας. Ειδικότερα τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας ιδιωτικού και δημόσιου τομέα για στην οικονομία είναι πολλά και σημαντικά. Συγκεκριμένα, επιτυγχάνεται ενδυνάμωση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, αυξάνεται η διαφάνεια στη χρηματοδότηση δαπανών, εξοικονομούνται πόροι για άλλες κρατικές δράσεις (κοινωνικές), ενισχύονται οι υποδομές, βελτιώνεται η ποιότητα των υπηρεσιών, ενισχύεται η κεφαλαιαγορά με γενικότερες ευνοϊκές επιδράσεις

Η οικονομική ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου δημιουργεί νέες επιχειρηματικές συνθήκες. Η επιλογή του χώρου εγκατάστασης ΑΞΕ αποφασίζεται από τις επιχειρήσεις με αναφορά σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο, γεγονός που συνεπάγεται την ανάγκη για προσέλκυση όχι μόνο

ΑΞΕ, αλλά και των ίδιων των εγχώριων επιχειρήσεων. Στις νέες αυτές επιχειρηματικές συνθήκες δημιουργείται ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών της Ευρώπης στην προσέλκυση επιχειρήσεων, γεγονός που αποτελεί εφιαλτήριο για αναδιάταξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον ευρωπαϊκό χώρο και για την αυξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα σε χώρες ή περιοχές χωρών με κατάλληλες υποδομές, ορθό θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο. Άρα η προσαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου στα Ευρωπαϊκά δεδομένα και η ανάπτυξη των κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών όπως σύγχρονοι αυτοκινητόδρομοι, λιμάνια, σιδηροδρομικό δίκτυο αποτελούν παράγοντες απαραίτητους προκειμένου να καταστήσουν ανταγωνιστική την χώρα μας στην προσπάθεια της για την προσέλκυση ΑΞΕ και των επιχειρήσεων που επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Σημαντικό επιβοηθητικό ρόλο στην προσέλκυση από την χώρα μας ΑΞΕ δύναται να διαδραματίσει και η ανάπτυξη διεθνών οικονομικών σχέσεων μέσω της πολυμερούς και διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας. Η αναπτυξιακή βοήθεια καλλιεργεί σχέσεις, ανοίγει αγορές, προωθεί προϊόντα και υπηρεσίες, διευρύνει το ανθρώπινο κεφάλαιο και αυξάνει την παραγωγική βάση. Η οικονομική διπλωματία έχει να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο στον τομέα αυτό με αντικειμενικό στόχο την προσέλκυση επενδύσεων.

Όσον αφορά το σκέλος των επενδύσεων (ξένων και εγχωρίων) στη χώρα μας και τη «μετανάστευση» επιχειρήσεων παρατηρούμε τα εξής:

- **Η προσέλκυση ΑΞΕ δεν είναι συνάρτηση αποκλειστικά του κόστους εργασίας, αλλά αφορά σε πολύ περισσότερους παράγοντες, κυριότεροι εκ των οποίων είναι οι υποδομές και τα δίκτυα, η δημόσια διοίκηση και η γραφειοκρατία, το μικρό εύρος της εγχώριας αγοράς κ.ά.**

Η δημιουργία ειδικών κινήτρων για την παραμονή αυτών των συγκεκριμένων τομέων ΑΞΕ με την δημιουργία ειδικών Ζ.Π.Π.Ε. στις οποίες θα δοθούν ειδικά κίνητρα παραμονής, όπως μείωση του φορολογικού συντελεστή, επιδότηση από το κράτος ποσοστού του κόστους εργασίας, ειδικά αναπτυξιακά κίνητρα¹⁶³ για την διατήρηση και την επέκταση άλλα και τον εκσυγχρονισμό με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα των μονάδων παραγωγής, κρίνεται απαραίτητη.

- **Ως προς τη μετανάστευση των επιχειρήσεων πρέπει για μεν τις θυγατρικές των πολυεθνικών να συνεκτιμηθεί και ο παράγοντας των στρατηγικών αναδιαρθρώσεων των μητρικών εταιριών, πέραν του υπαρκτού ζητήματος του κόστους εργασίας σε τομείς έντασης εργασίας δηλαδή στους παραδοσιακούς κλάδους (κυρίως ιματισμού, κλωστοϋφαντουργίας, δέρματος κ.ά).**

¹⁶³ Όπως επιδότηση επιτοκίου, επιχορήγηση και επιδότηση του κόστους κατασκευής νέων παραγωγικών εγκαταστάσεων αλλά και του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των παλαιότερων.

Ως προς τη «μετανάστευση» της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας πιστεύουμε ότι πρέπει να ελεγχθεί η αποτελεσματικότητα του θεσμικού πλαισίου, ώστε να προωθούνται και να ενισχύονται εγχώριες επενδύσεις, οι οποίες θα δημιουργούν απασχόληση και θα παράγουν υψηλή προστιθέμενη αξία για την Ελληνική Οικονομία. Αντίστοιχα κίνητρα με τα προαναφερόμενα πρέπει να δοθούν και στις εγχώριες επιχειρηματικές μονάδες προκειμένου να μην «εκρεύσουν» με την μορφή των ΑΞΕ στο εξωτερικό.

Γενικά επειδή στους τομείς εντάσεως εργασίας όπου και έχει διαπιστωθεί τα τελευταία κυρίως χρόνια πρόβλημα εκροής επενδύσεων από την ελληνική οικονομία κυρίως προς βαλκανικές χώρες πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση στην δημιουργία νέων διαφοροποιημένων καινοτομικών προϊόντων τα οποία δεν θα στοχεύουν κυρίως να ανταγωνιστούν τα ευτελούς αξίας χαμηλής ποιότητας προϊόντα που παράγονται στις γειτονικές βαλκανικές χώρες αλλά και χώρες τις Άπω ανατολής αλλά στην δημιουργία προϊόντων υψηλής ποιότητας που θα προσφέρουν νέα προστιθέμενη αξία στο τελικό προϊόν. Κάθε περιφέρεια της χώρας θα μπορούσε να αναπτύξει εκείνο τον τομέα παραγωγικής δραστηριότητας και να διεκδικήσει προσέλκυση ΑΞΕ σε εκείνους τους τομείς παραγωγής με την χρήση ειδικών αναπτυξιακών, προσαρμοσμένων στις τοπικές ανάγκες της αγοράς, κινήτρων. **Η διαφοροποίηση του προϊόντος και η παραγωγή καινοτομικών ή μοναδικών εξειδικευμένων στο είδος τους προϊόντων είναι το κλειδί για την προσέλκυση και διατήρηση ΑΞΕ ακόμα και σε παραδοσιακούς τομείς υψηλής έντασης εργασίας στους οποίους δεν διαθέτουμε συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κόστους εργασίας σε σχέση με γειτονικά βαλκανικά κράτη.**

Στον τομέα του έτοιμου ενδύματος και της κλωστοϋφαντουργίας για παράδειγμα πρέπει να προσπαθήσουμε να βοηθήσουμε και να δώσουμε κίνητρα για την ανάπτυξη ΑΞΕ στον τομέα της υψηλής ραπτικής και της σύγχρονης ενδυματολογίας που αναπτύσσεται ανάλογα με την πορεία της «ενδυματολογικής μόδας». Η ανάπτυξη και ενίσχυση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η χώρα στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας θα μπορούσε να είναι καθοριστική για την προσέλκυση και την διατήρηση ΑΞΕ ακόμα και σε αυτούς τους παραδοσιακούς υψηλής εντάσεως εργασίας τομείς, στους οποίους δεν διαθέτει το πλεονέκτημα του κόστους εργασίας η Ελλάδα. Η εκμετάλλευση και η ανάδειξη των εθνικών προϊόντων και της διαθεσιμότητας πρώτων υλών στην εθνική μας οικονομία πρέπει να αποτελέσει στρατηγικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας στην χώρα: Η Ελλάδα παράγει εξαιρετικής ποιότητας βαμβάκι και μαλλί, με την κατάλληλη αξιοποίηση και την δημιουργία σύγχρονων μεταποιητικών μονάδων που θα επεξεργάζονται αυτά τα πρωτογενή προϊόντα θα δημιουργηθεί η κατάλληλη τεχνογνωσία ώστε αυτό να αποτελέσει παράγοντα προσέλκυσης αλλά και διατήρησης των ήδη υφιστάμενων επενδύσεων στον συγκεκριμένο τομέα παραγωγής Η Ελλάδα διαθέτει τεχνογνωσία αλλά και τις πρώτες ύλες στην παραγωγή γούνας στην περιοχή της Καστοριάς.. Η ανάδειξη των δεξιοτήτων των παραγωγών της Καστοριάς σε συγχρονισμό με κινήσεις για την ενίσχυση του μεταποιητικού τομέα παραγωγής

γούνας θα μπορούσε να αποτελέσει αιτία για την προσέλκυση ΑΞΕ στον τομέα παραγωγής γούνας στην Καστοριά.

Στον διατροφικό τομέα η Ελλάδα θα μπορούσε να αποκτήσει συγκριτικό πλεονέκτημα και να προσελκύσει ένα μεγάλο ποσοστό ΑΞΕ ¹⁶⁴ δίνοντας έμφαση στην τυποποίηση διατροφικών προϊόντων υψηλής βιολογικής και προστιθέμενης αξίας, αξιοποιώντας τις πρώτες ύλες τις οποίες διαθέτει, δηλαδή τα ίδια τα αγροτικά προϊόντα που παράγει και το ευνοϊκό μεσογειακό κλίμα το οποίο διαθέτει. Η Ελλάδα δύναται να προσελκύσει ΑΞΕ στον τομέα της μεταποίησης τροφίμων και μάλιστα βιολογικών τα οποία προσφέρουν προστιθέμενη αξία στην εγχώρια αγροτική παραγωγή και μεταποιητική δραστηριότητα. Με τις κατάλληλες μάλιστα πολιτικές θα μπορούσαν συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες να εξειδικευτούν και να αναπτύξουν προσελκύσουν ιδιαίτερο επενδυτικό ενδιαφέρον σε συγκεκριμένους τομείς ανάλογα με τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και την πρωτογενή παραγωγή κάθε περιοχής. Η Κρήτη και η Μεσσηνία θα μπορούσε να προσελκύσει ΑΞΕ στον τομέα τυποποίησης ελαιόλαδου, καθώς η παραγωγή η υψηλής ποιότητας ελιάς είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα των περιοχών αυτών, η Χίος θα μπορούσε να προσελκύσει ΑΞΕ στους τομείς μεταποίησης και τυποποίησης μαστίχας και γλυκών κουταλιού, προϊόντων εξειδικευμένων και διαφοροποιημένων στα οποία δεν θα αντιμετώπιζε παγκοσμίως ανταγωνισμό. Πολλές κτηνοτροφικές περιοχές της Ελλάδος (π.χ. Ήπειρος) μπορούν με τα κατάλληλα κίνητρα, την αξιοποίηση της τεχνογνωσίας αλλά και της γνώσης των παραδοσιακών συνταγών να προσελκύσουν ΑΞΕ στον τομέα της μεταποίησης και τυποποίησης γαλακτοκομικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Στην νησιωτική Ελλάδα θα μπορεί να γίνει μία προσπάθεια για την εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού και την προσέλκυση ΑΞΕ στον τομέα της τυποποίησης αλιευμάτων και οστρακοειδών.

Πεδίο δόξης λαμπρόν για την ανάπτυξη ΑΞΕ στην Ελλάδα θα μπορούσαν να αποτελέσουν οι τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού. Η δημιουργία των κατάλληλων υποδομών και η ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων που κληρονομήσαμε από την κλασική αρχαιότητα αλλά και η αύξηση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού μέσα από την παρακολούθηση εξειδικευμένων και στοχευμένων προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά προς αυτήν την κατεύθυνση.

Χρειάζεται ένα νέο παραγωγικό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης για την χώρα που από την μία πλευρά θα στοχεύει στην εξάλειψη όλων των αρνητικών παραγόντων που συνεπιδρούν αρνητικά στην προσπάθεια προσέλκυσης ΑΞΕ μέσω της ανάπτυξης της εσωτερικής αγοράς, της επένδυσης στην νέα τεχνολογία, την έρευνα και την αύξηση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και κατ' επέκτασιν της παραγωγικότητας της εργασίας, της ενίσχυσης των κινήτρων πραγματοποίησης ΑΞΕ σε τομείς υψηλής εντάσεως εργασίας στους οποίους που διαθέτουμε συγκριτικό μειονέκτημα όσον αφορά το κόστος εργασίας, ενώ από την άλλη θα προωθεί εξειδικευμένα προγράμματα ανάπτυξης και προσέλκυσης ΑΞΕ σε κάθε περιφέρεια της χώρας ανάλογα με τα ιδιαίτερα τοπικά

¹⁶⁴ Όπως εν μέρει το έχει πετύχει.

χαρακτηριστικά – συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της. Το κόστος εργασίας είναι ένας από τους λιγότερο σημαντικούς παράγοντες, ενώ όπως διαπιστώσαμε σημαντικότεροι παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ για την Ελληνική οικονομία είναι άλλοι, και με τις κατάλληλες μακροοικονομικές πολιτικές και τις ειδικές μικροοικονομικές τομεακές αναπτυξιακές πολιτικές κινήτρων δυνάμεθα να διεκδικήσουμε εκείνες τις επενδυτικές δραστηριότητες που μας αναλογούν και δικαιούμαστε στα πλαίσια της παγκόσμιας κατανομής της παραγωγικής διαδικασίας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρατηρούμενη τάση της συγκέντρωσης των περισσότερων ροών ΑΞΕ σε τρεις κυρίως ομάδες χωρών των χωρών του Βορειοαμερικανικού συμφώνου (NAFTA) , των δυτικών ανεπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής ενώσεως(Ε.Ε.), αλλά και των χωρών του νοτιοανατολικού συμφώνου (ASEAN) και κυρίως της Ιαπωνίας, χώρες που χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλό κόστος εργασίας αλλά και η διαφαινόμενη περιθωριοποίηση, εν σχέση με την διεξαγωγή ΑΞΕ, χωρών όπως του τρίτου κόσμου και ιδιαίτερα της Αφρικής αλλά και πολλών χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης που αντιθέτως χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλό κόστος εργασίας, θέτει υπό αμφισβήτηση την κλασικό συλλογισμό ορισμένων ότι το κόστος εργασίας αποτελεί τον βασικό και κυριότερο προσδιοριστικό παράγοντα προσέλκυσης επενδυτικών κεφαλαίων. Αντιθέτως, τα περισσότερα στοιχεία δείχνουν ότι διαφορετικοί είναι οι παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά επί της προσέλκυσης επενδυτικών κεφαλαίων. Καθώς οι περισσότερες ΑΞΕ που διενεργούνται είναι οριζόντιας μορφής ΑΞΕ και όχι κάθετης, δηλαδή επενδύσεις αναζήτησης νέων αγορών, ο σημαντικότερος προσδιοριστικός παράγοντας προσέλκυσεως των ΑΞΕ από μία οικονομία είναι ο βαθμός και ο ρυθμός ανάπτυξης των συγκεκριμένων οικονομιών και όχι το κόστος εργασίας. Η αναζήτηση φυσικών πλουτοπαραγωγικών πόρων αλλά και στρατηγικών πλεονεκτημάτων διαφαίνεται ότι είναι το σημαντικότερο κίνητρο για την τέλεση των περισσότερων ΑΞΕ ενώ μία μικρή μειοψηφία των διενεργούμενων ΑΞΕ φαίνεται να έχει ως βασικό κίνητρο την ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής μέσα από την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των κεφαλαιουχικών πόρων. Καθώς η τάση της «τριτογενοποίησης» των ΑΞΕ τις τελευταίες δεκαετίες τείνει να ισχυροποιείται με αντίστοιχη συρρίκνωση του ποσοστού των ΑΞΕ που διενεργούνται στον δευτερογενή τομέα παραγωγής, ενώ οι ΑΞΕ που διενεργούνται στον πρωτογενή τομέα παραγωγής εμφανίζουν διεθνώς τάσεις εκμηδενισμού, η οικονομία της γνώσης και η απόκτηση επιστημονικών δεξιοτήτων από το εργατικό δυναμικό μίας χώρας διαφαίνεται να διαδραματίζουν όλο και σημαντικότερο ρόλο στην προσέλκυση ΑΞΕ, σε αντίθεση με το κόστος εργασίας το οποίο φαίνεται να περιορίζει σημαντικά την επίδραση του ως προς την ικανότητα του να επηρεάζει τα επενδυτικά κεφάλαια μόνο σε λίγους και όλο και περιοριζόμενους τομείς παραγωγής όπου συνεχίζουν να είναι εντάσεως εργασίας όπως ο πρωτογενής τομέας της αγροτικής παραγωγής αλλά και ο κλάδος των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και προϊόντων ένδυσης

Οι περισσότερες από τις μελέτες που αφορούν την ανάπτυξη των ΑΞΕ στην Ελληνική οικονομία φαίνεται να συγκλίνουν στο ότι παράγοντες όπως ο ρυθμός εσωτερικής οικονομικής ανάπτυξης, ο βαθμός ανάπτυξης, οι βασικές υποδομές, ο βαθμός προσπελασιμότητας και γεωγραφικής εγγύτητας της οικονομίας μας προς άλλες αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες οικονομίες , το επίπεδο και η ποιότητα των τοπικών υπηρεσιών είναι τα περισσότερο σημαντικά στοιχεία για την προσέλκυση ΑΞΕ. Αντιθέτως χαμηλό συντελεστή βαρύτητας φαίνεται να διαδραματίζουν το ύψος των φορολογικών κινήτρων αλλά και το επίπεδο των εργατικών αμοιβών,

Είναι χαρακτηριστικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία μίας έρευνας ενός αμερικάνικου οικονομικού οργανισμού ¹⁶⁵ το 80% της παραγωγής των υπερπόντιων αμερικανικής προέλευσης θυγατρικών είναι επενδυμένες στις υψηλόμισθες, αναπτυγμένες χώρες, όπου η επένδυση υποκινείται σε διάφορους ευνοϊκούς μη μισθολογικού χαρακτήρα παράγοντες, όπως η προσβασιμότητα των παραγόμενων από την επένδυση προϊόντων στην τοπική εγχώρια αγορά, η παραγωγή προϊόντων που σχεδιάζονται με βάση τις τοπικές ανάγκες, οι ιδιαιτερότητες της τοπικής αγοράς, το επίπεδο και η ποιότητα των τοπικών υπηρεσιών, η υποστήριξη και η προώθηση των παραγόμενων από αυτές προϊόντων, το ύψος των πωλήσεων, η διαφήμιση, τα φορολογικά κίνητρα ή και τα μειωμένα έξοδα μεταφοράς. Εξάλλου κατά τον Rodrick : « Δεν υπάρχει τίποτα ισχυρότερο το οποίο να ενισχύει το εξωτερικό εμπόριο και να προσελκύει τις ΑΞΕ από την ισχυρή εσωτερική οικονομική ανάπτυξη». Ωστόσο θα πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν και ορισμένες ΑΞΕ κυρίως κάθετης μορφής που έχουν ως στόχο την ελαχιστοποίηση του κόστους αλλά αυτές αποτελούν μειοψηφία και περιορίζονται στους τομείς που προαναφέραμε.

Η αδυναμία προσέλκυσης ΑΞΕ από την ελληνική οικονομία σύμφωνα με την προηγηθείσα έρευνα οφείλεται κυρίως στην μικρή εσωτερική αγορά σε συνδυασμό με τον χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης των τεχνολογικών υποδομών και δυνατοτήτων της χώρας, στη σημαντική καθυστέρηση της σε σχέση με τις λοιπές δυτικοευρωπαϊκές στην επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας, στην σχετικά δύσκολη για λόγους απόστασης και γεωγραφίας πρόσβασης στις κύριες ευρωπαϊκές αγορές, στην πολυνομία και στις πολύπλοκες ,δύσκαμπτες και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, στη σημαντική καθυστέρηση των διαρθρωτικών αλλαγών, στην υποβαθμισμένη εκπαίδευση του ανθρώπινου κεφαλαίου, στα μειωμένα κονδύλια που διατίθενται για τεχνολογική έρευνα, στο χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού. Αντίθετα, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες έρευνες δεν φαίνεται να διαδραματίζει κάποιον ιδιαίτερα αρνητικό ρόλο στην προσέλκυση ΑΞΕ το κόστος εργασίας το οποίο είναι από τα χαμηλότερα στην δυτική Ευρώπη αλλά σχετικά υψηλότερο σε σχέση με άλλες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης αλλά και χώρες της νοτιοανατολικής μεσογείου.

Καθώς έχουμε εισέλθει στην «οικονομία της γνώσης», η επένδυση στη γνώση και μέσω αυτής η αύξηση της παραγωγικότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου, η παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων μέσω του εκσυγχρονισμού του παραγωγικού μας συστήματος, οι επενδύσεις σε σύγχρονες υποδομές και τεχνολογίες αιχμής που βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα και

¹⁶⁵ Hanson, Gordon H. (2001), « Global production sharing and rising wage inequality: A survey of trade and wages». . Davis, CA, University of California-Davis. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens].

¹⁶⁵ *American Economic Association, Allied Social Science Associations 2006 Annual Meeting, Boston, (MA January 6, 2006)* « *Globalization, Offshoring, and Multinational Companies: What Are the Questions, and How Well Are We Doing in Answering Them?* ». Presented by Ralph Kozlow, Associate Director for International Economics U.S. Bureau of Economic Analysis.

διατρέχουν ολόκληρο τον παραγωγικό ιστό της ελληνικής οικονομίας, η προσπάθεια αύξησης της παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω της διάδοσης των νέων τεχνολογιών και της αύξησης των δεξιοτήτων του , η δημιουργία σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος και φιλικού κλίματος προς την επιχειρηματικότητα, η προσαρμογή του ρυθμιστικού πλαισίου στα ευρωπαϊκά δεδομένα και η ανάπτυξη των κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών, ο εκσυγχρονισμός της δημοσίας διοίκησης, η προσαρμογή του παραγωγικού μοντέλου στα συγκριτικά πλεονεκτήματα και ιδιαιτερότητες της ελληνικής περιφέρειας, ο αναπροσανατολισμός του παραγωγικού τοπικού μοντέλου ανάπτυξης κάθε ελληνικής περιφέρειας προς την κατεύθυνση της αξιοποίησης των ιδιαίτερων πόρων και στρατηγικών πλεονεκτημάτων και ιδιαιτεροτήτων που η καθεμιά διαθέτει αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις τις οποίες μέσα από τις αντίστοιχες πολιτικές πρακτικές και αποφάσεις, πρέπει να υλοποιήσει η χώρα προκειμένου να επιτύχει μεγαλύτερη εισροή επενδυτικών κεφαλαίων με την μορφή των ΑΞΕ, ώστε μακροπρόθεσμα να αναπτυχθεί και να ευημερήσει σε ένα τόσο ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΡΟΕΣ ΑΞΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΕΚΡΟΕΣ ΑΞΕ 1982-1995 (ποσοστιαία κατανομή)	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΕΤΗΣΙΕΣ ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ (σε εκ. δολ.)	24
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ ΑΞΕ 1980, 1990 ΚΑΙ 2003 (εκ. δολ.)	25
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΥΠΑΝΑΠΤΥΚΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΕΙΣΡΟΩΝ ΚΑΙ ΕΚΡΟΩΝ ΑΞΕ 1980-2004 (σε εκ. δολ.)	26
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΟΙ ΔΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΑΞΕ (σε όρους αποθεμάτων) ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΥΠΑΝΑΠΤΥΚΤΩΝ ΧΩΡΩΝ (σε εκ. δολ.)	27
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκ. δολ.)	29
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκ. δολ.)	29
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΕΚΡΟΕΣ ΑΞΕ (σε εκ. δολ.)	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΑΞΕ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ 1992-2003 (σε εκ. δολ.)	31
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 15 (ως ποσοστό του συνόλου των εισροών της Ε.Ε. των 15)	32
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.- 15 (ως ποσοστό πάγιων επενδύσεων).	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ 15 ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ (σε εκ. δολ.)	34
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ως ποσοστό των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου)	35
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	36
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΕΙΣΡΟΕΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (σε εκ. δολ.)	37
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΥΤΩΝ	38
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (GREENFIELD INVESTMENT)	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ (BROWNFIELD AND GREENFIELD) ΤΩΝ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	42
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΕΙΣΡΟΕΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (σε εκ. δολ.)	43
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	45
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΥΨΟΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΤΑΣΕΙΣ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 21: ΕΙΣΡΟΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: ΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, 1982-1990	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 23: ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΙΣΡΟΩΝ ΑΞΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (επί τοις εκατό)	52
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	
ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΜΕΣΕΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ 2003 (σε ευρώ)	55
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΜΗΝΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2003 (σε ευρώ)	55

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΜΕΣΕΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ 2003 (σε ισοτιμίες αγοραστ. δύναμης) 5Error! Bookmark not defined.	
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΑΝΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ (σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης)	57
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004 ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 6: ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ 35 ΑΛΛΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ	59
ΠΙΝΑΚΑΣ 7: ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ (ΕΤΗΣΙΕΣ % ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ)	59
ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ 2003	61
ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΕ 35 ΧΩΡΕΣ	62
ΠΙΝΑΚΑΣ 11: ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004 ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	64
ΠΙΝΑΚΑΣ 12: ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΤΟΥ 2004 ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	65
ΠΙΝΑΚΑΣ 13: ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ 2004 ΑΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ	67
ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	68
ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΜΕΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1981- 2004	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ 2003 (%)	70
ΠΙΝΑΚΑΣ 17: ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2003 (%)	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2003-2004 (%)	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 19: ΜΕΣΕΣ ΕΤΗΣΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1996-2003(%)	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 20: ΕΤΗΣΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 21: ΜΕΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ 1986-2004	77
ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ 198-2004	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 23: ΜΟΝΑΔΙΑΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΜΕΣ ΣΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (ετήσιες % μεταβολές)	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 24: ΚΩΔΙΚΟΙ ΚΛΑΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 25: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 26: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ.	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 27: ΜΕΣΟ ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	84
ΠΙΝΑΚΑΣ 28: ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΩΡΙΑΙΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	85

ΠΗΓΕΣ

Α. ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1)Κιντής Α. (1997) «*Το παρόν και το μέλλον της Ελληνικής οικονομίας*», Οικονομικό πανεπιστήμιο Αθηνών, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
- 2) Κυρκλής Δημήτρης (Νοέμβριος 2002), «*Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*», Α έκδοση, Εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη.
- 3) Μελάς Κώστας (1999), «*Παγκοσμιοποίηση- Νέα φάση διεθνοποίησης της οικονομίας- Μύθοι και πραγματικότητα*», Εκδ. Εξάντας.
- 4) Παπαγεωργίου Π. Πέτρου (1990), «*Εισαγωγή στο διεθνές Management*», Εκδ. Α. Σταμούλης., Πειραιάς..
- 5) Πουρναράκης Ε.(1996), «*Διεθνής οικονομική. Μια εισαγωγική προσέγγιση*», Εκδ. Legato Ε.Π.Ε. .
- 6) Χασσιδ Ι. (1997), «*Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα – Διάρθρωση- Τάσεις – Προοπτικές και πολιτική*» Εκδ. Gutenberg,
- 7) Robert Gilpin (2002), «*Παγκόσμια πολιτική οικονομία. Η διεθνής οικονομική Τάξη*», Εκδ. Ποιότητα.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) Εφημερίδα τα ΝΕΑ (05/12/2005) «*Παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος και την κατεύθυνση των ΑΞΕ .Οι δρόμοι των διεθνών επενδύσεων*». , 05/12/2005 , Σελ.: Ν79. Δημοσιευμένο στην ιστοθέση: http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=18407&m=N79&aa=1.
- 2) Milberg William (2004) , «*The changing structure of trade linked to global production systems: What are the policy implications?*»,*Published in International Labour Review, Vol. 143 (2004), No. 1-2.*

ΕΡΕΥΝΕΣ

- 1) ΕΛΚΕ, (1994) «*ONE STOP SHOP*», Εκδ. Ελληνικό κέντρο επενδύσεων και διεθνούς επιχειρηματικής συνεργασίας, Αθήνα
- 2) Ελληνοαμερικανικό εμπορικό επιμελητήριο, (1992), «*Ξένες επιχειρήσεις στην Ελλάδα*». Εκδ. Ελληνοαμερικανικό εμπορικό επιμελητήριο.
- 3) Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ, «*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*», Ετήσια έκθεση 2005. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.inegsee.gr/ekthesi2005/ekthesi2005.htm>.
- 4) Ιωακείμογλου Ηλίας (2006) , «*Πόσο ακριβή είναι η εργασία στην Ελλάδα*», *Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: http://www.inegsee.gr/enimerwsi-117-doc4.htm* .
- 5) Καστορίδας Δημήτρης, «*Παγκοσμιοποίηση της οικονομίας: μύθος ή πραγματικότητα;*» Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση <http://www.inegsee.gr/enimerwsi-44-doc4.htm>.
- 6) Παλάσκας Θεοδόσιος, Πεχλιβανίδης Λάμπρος, Στοφόρος Χρυσόστομος (2004), «*Η Ελλάδα στην διεθνή αγορά επενδύσεων*», Εκδ. Ινστιτούτο Οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE).

- 7) American Economic Association , Allied Social Science Associations 2006 Annual Meeting, Boston, (MA January 6, 2006) « *Globalization, Offshoring, and Multinational Companies: What Are the Questions, and How Well Are We Doing in Answering Them?*». Presented by Ralph Kozlow.
- 8) Carr, David L., James R. Markusen, and Keith E. Maskus. (June, 2001) “Estimating the Knowledge-Capital Model of the Multinational Enterprise.” Published in *American Economic Review* (June, 2001).
- 9) Howenstine, Ned G., and William J. Zeile. (January 1994) “Characteristics of Foreign-Owned U.S. Manufacturing Establishments.. Survey of Current Business. Published in *International Economics U.S. Bureau of Economic Analysis* (January 1994).
- 10) IMF (2001), «World Economic Outlook database», Δημοσιευμένα στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2001/01/data/index.htm>. Washington, DC.
- 11) Kyrkilis D, (1986) «The economic determinants of Foreign direct investment in Greek Manufacturing 1963- 1981. A dynamic approach». Published in *PhD Thesis, University of Manchester, 1986*.
- 12) UNCTAD (1998), «World Investment Report» , Geneva. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: http://www.unctad.org/en/docs/wir1998_en.pdf .
- 13) UNCTAD (2001), « World Investment Report», Geneva. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση : http://www.unctad.org/en/docs/wir2001_en.pdf .
- 14) UNCTAD (2002a και 2002 b), World Investment Report, «Transnational corporations and export competitiveness - Overview. Geneva». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση ::[http://www.unctad.org/en/docs/wir2002_en.pdf#search=%22UNCTAD%20\(2002a\)%2C%20World%20Investment%20Report%2C%20%20C2%ABTransnational%20corporations%20and%20export%20competitiveness%20-%20Overview.%22](http://www.unctad.org/en/docs/wir2002_en.pdf#search=%22UNCTAD%20(2002a)%2C%20World%20Investment%20Report%2C%20%20C2%ABTransnational%20corporations%20and%20export%20competitiveness%20-%20Overview.%22) .
- 15) UNCTAD (2005) , «World investment report Transnational Corporations and the Internationalization of R&D». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: [http://www.unctad.org/en/docs/wir2005ch6_en.pdf#search=%22%20UNCTAD%20\(2002a\)%2C%20World%20Investment%20Report%22](http://www.unctad.org/en/docs/wir2005ch6_en.pdf#search=%22%20UNCTAD%20(2002a)%2C%20World%20Investment%20Report%22) . New York and Geneva.
- 16) World Bank (2001 and 2000)« Global Development Finance Database Online». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.worldbank.org/economicpolicy/globalization/data.html .
- 17) World Bank (2002) «A new database on foreign direct investmentt» Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www1.worldbank.org/economicpolicy/globalization/data.html> .

Β. ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αγαπητός Γεώργιος (2004), «*Εγχειρίδιο των βασικών οικονομικών εννοιών*», Εκδ. Γεώργιος Αγαπητός.
- 2) Βενιέρης Γεώργιος (2005), «*Λογιστική Κόστους*», Εκδ. P.I. publishing.
- 3) Γιαννίτσης Α. (1983), «*Η ελληνική βιομηχανία. Ανάπτυξη και κρίση*». Εκδ. Gutenberg.
- 4) Κώττη Χριστ. Γεωργίου Κώττη και Αθηνάς Πετράκη Κώττη (2002), «*Μικροοικονομική : Θεωρία και εφαρμογές στην λήψη των αποφάσεων*», Εκδ. Γ. Μπένου.
- 5) Ράφτη Ελλ.Τριαντάφυλλου. (1997), «*Μακροοικονομική Λογιστική*», Εκδ. Όμηρος .
- 6) Samuel Bowles, Richard Edwards (1997), «*Κατανοώντας τον καπιταλισμό. Ανταγωνισμός, εντολή και μεταβολή στην οικονομία των Η.Π.Α.*», α τόμος, , Εκδ. Gutenberg.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) Ιωακειμογλου Ηλίας, «Πόσο ακριβή είναι η εργασία στην Ελλάδα», Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.ioakimoglou.net/>.
- 2) Hanson, Gordon H. 1997. "Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico's maquiladoras", Published in *Journal of International Economics (Amsterdam)*, Vol. 42, No.3/4 (May), pp. 371-393.
- 3) Hanson, Gordon H. 1999, "The impact of outsourcing and high-technology capital on wages: Estimates for the United States, 1979-1990", Published in *Quarterly Journal of Economics (Cambridge, MA)*, Vol. 114, No. 3 (Aug.), pp. 907-940.

ΕΡΕΥΝΕΣ:

- 1) «Έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος», 2005. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.bankofgreece.gr/publications/pdf/ekthdkth2005.pdf>.
- 2) Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ (Ετήσια έκθεση 2005) , «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.inegsee.gr/ekthesi2005/ekthesi2005.htm> .
- 3) Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ .(Ετήσια έκθεση 2003), «*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*»,Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.inegsee.gr/ekthesi2003.htm>.
- 4) ΙΟΒΕ (Φεβρουάριος 2006), «Αποτελέσματα ερευνών οικονομικής συγκυρίας». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοσελίδα της Καθημερινής : <http://photo.kathimerini.gr/xtra/files/Meletes/doc/Mel270206.doc> .
- 5) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος : «Ερευνα κόστους εργασίας, έτους 2000». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: http://www.statistics.gr/gr_tables/S302_SJO_5_TB_4Y_00_Y.pdf.

Γ. ΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αργύρης Θανάσης, «Οικονομική του Χώρου (Τόμος 1). Θεωρία του τόπου εγκατάστασης», Εκδ. Αδελφών Κυριακίδη.
- 2) Μελάς. Κ., Πολλάλης Ι. (2005) «Παγκοσμιοποίηση και πολυεθνικές επιχειρήσεις». Εκδόσεις Παπαζήση.
- 3) Παπαδάκης Β. (2002) : «Στρατηγική των επιχειρήσεων : Ελληνική και διεθνή εμπειρία», Τόμος Α, Εκδόσεις Ε. Μπένου.
- 4) Παπαντρέου Αντρέας, (2002) , «Η παγκοσμιοποίηση και το αναπτυξιακό σπινάλ στην Ελλάδα (περιφερειακές και εισοδηματικές ανισότητες 1981-1999)». Έκθεση του Ινστιτούτου εργασίας της Γ.Σ.Ε.Ε.. Υπεύθυνος μελετητής, σχεδιασμός, συντονισμός, Επιμέλεια: Αθανάσιος Κουρμουτζάκης , Εκδ. Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ).
- 5) Daniels J. - Radebaugh L. (1998) : «*International Buisness*». Εκδ. Prentice Hall. N.J.
- 6) Rodrik, Dani (1999) « *Making openness work.*» Washington, DC, Εκδ. Overseas Development Council, .» Washington, DC.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Γ.Σ.Ε.Ε. «Τεκμηρίωση θέσεων ΓΣΕΕ για την ΕΓΣΣΕ». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.inegsee.gr/docs/ΔΕΛΤΙΟ%20ΤΥΠΟΥ-124.doc>.
- 2) Παζαίτης Δημήτριος ,Νούνης Χρήστος ,Μαντζουνέας Ηλίας «Το ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον προϋπόθεση για την ενδυνάμωση της αναπτυξιακής διαδικασίας μιας οικονομίας». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: http://www.e-logos.gr/articles.asp?subject_id=37&subject2_id=&article=301&lang=GR .
- 3) Amsden, Alice H. (1992), “A descriptive theory of government intervention in late industrialization”, Published in *Louis G. Putterman and Dietrich Rueschemeyer (eds.): State and market in development: Synergy or rivalry? Boulder, CO, Lynne Rienner, pp. 53-84.*
- 4) Coase, R.H. (Nov. 1937, “*The nature of the firm*”, Published in *Economica* , Vol. 4, No. 16 , pp. 386-405, London.
- 5) Feenstra, and Hanson, (1997) “Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico’s maquiladoras”, Published in *Journal of International Economics (Amsterdam)*, Vol. 42, No.3/4 (May), pp. 371-393.
- 6) Feenstra, Robert C. (1998), “Integration of trade and disintegration of production”, Published in *Journal of Economic Perspectives (Nashville, TN)*, Vol. 12, Fall, pp.7, 31-50.
- 7) Feenstra, and Hanson Gordon H.(2001), “ Global production sharing and rising wage inequality: A survey of trade and wages”. Davis, CA, University of California-Davis. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens.
- 8) Hummels, David; Rapoport, Dana; Yi, Kei-Mu. 1998. “*Vertical specialization and the changing nature of world trade*”, Published in *FRBNY Economic Review (New York, NY)*, June, pp. 79-99.
- 9) Krugman, Paul. (1995), “Growth in world trade: Causes and consequences”, Published in *Brookings Papers on Economic Activity (Washington, DC)*, No. 1, pp. 327- 377.

10) Kucera David. 2002. "Core labour standards and foreign direct investment", Published in *International Labour Review (Geneva)*, «Ελληνικό κέντρο επενδύσεων και διεθνούς επιχειρηματικής συνεργασίας». Vol. 141, No. 1-2, pp. 31-69.

11) Kyrkilis D και Pantelidis P.(December 1997) «Location advantages and inward foreign direct investment in Greece». Δημοσιεύτηκε στο *Macharziana K. και Oesterle M. (επιμ.) Global Buisness in the Information, Proceedings of the 23rd Annual EIBA Conference*, Stuttgart.

12) Milberg, William (1999), "Foreign direct investment and development: Balancing costs and benefits", Published in *UNCTAD (ed.): International monetary and financial issues for the 1990s.Geneva, United Nations, Vol. XI, pp. 99-116.*

13) Pantelidis P. και Kyrkilis D, (1995), «Foreing direct investment and trade patterns of Eastern European Economies», Published in *Economia intrnazionale, τομ. XLVIII, no3 , σ.σ.387- 395 .*

14) Slaughter, Matthew J. (2002), «Does inward foreign direct investment contribute to skill-upgrading in developing countries?», Paper presented at *New School University's CEPA Conference on "Labor and the Globalization of Production"*, Εκδ. New School University, New York, NY, Mar. (June revision).

15) Wheeler, David; Mody, Ashoka. (1992) "International investment location decisions: The case of US firms", Published in *Journal of International Economics* , Vol. 33, No. 1, pp. 57-76. Amsterdam.

EPEYNEΣ:

1) Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος (30 Ιουνίου 2005). «Ανάπτυξη συστήματος αξιολόγησης της διεθνοποίησης και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων του βορειοελλαδικού τόξου που πραγματοποιούν επενδύσεις στις βαλκανικές χώρες». Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: <http://www.esaa.gr/content.php?tid=64> .

2) Agosin, Manuel R.; Mayer, Ricardo (Feb.2000). « Foreign investment in developing countries: Doesit crowd in domestic investment?», *Discussion Paper No. 146 (UNCTAD/OSG/DP/146)*. Εκδ. UNCTAD Geneva.

3) Brainard, S. Lael; Riker, David A. (Mar.1997) « Are U.S. multinationals exporting U.S. jobs?», NBER Working Paper No. 5958. Εκδ. National Bureau of Economic Research. Cambridge.

4) Braunstein, Elissa; Epstein, Gerald (Mar.2002), «Bargaining power and foreign direct investment in China: Can 1.3 billion consumers tame the multinationals?», Paper presented at *New School University's CEPA Conference on "Labor and the Globalization of Production"*, Εκδ. New School University, New York, NY.

5) Bureau of Economic Analysis. (2002), « National income and product accounts table». Εκδ. United States Department of Commerce, Washington, DC

6) Bureau of Economic Analysis. (Jan. 2006), "What Are the Questions, and How Well Are We Doing in Answering Them?", Εκδ. United States Department of Commerce, Washington, DC.

7) Gorg, Holger; Greenaway, David (Dec.2001), « Foreign direct investment and intra-industry spillovers».Paper presented to the *UNECE /EBRD Regional Expert Meeting on Finance for Development*, Εκδ. United Nations Economic Commission for Europe, Genova.

8) Hanson, Gordon H.(2001), « Global production sharing and rising wage inequality: A survey of trade and wages.». *Davis, CA, University of California-Davis*. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.econ.ucdavis.edu/faculty/fzfeens/.

- 9) Jenkins, Mauricio; Esquivel, Gerardo; Larrain, Felipe (Aug.1998) «Export processing zones in Central America» ,Published in *Development Discussion Paper No. 646*. Εκδ. Harvard Institute for International Development, Cambridge.
- 10) Robbins, Donald J. (Dec.1996), «*Evidence on trade and wages in the developing world*», Εκδ. OECD Development Centre, Technical Papers Series, No. 119, OECD/GD(96)182. Paris.
- 11) Rudder, F. (1996), « *European Business Climate survey*», New York,
- 12) Te Velde, Dirk Willem; Morrissey, Oliver.(2001), « Foreign ownership and wages: Evidence from five African countries»,., Published in *CREDIT Research Paper No. 01/19* Εκδ. Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham. Δημοσιευμένο στο διαδίκτυο στην ιστοθέση: www.nottingham.ac.uk/economics/research/credit. Nottingham.
- 13) Venables, Anthony J. (2002) « Vertical specialization» Geneva, ILO όπως αυτή παρατίθεται στο κείμενο του William Milberg με τίτλο: “The changing structure of trade linked to global production system What are the policy implications?” Δημοσιεύτηκε στο *International Labour Review Vol. 143 (2004), No. 1-2* .